بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

SİYER-İ NEBÎ — TAM KÜLLİYAT

CİLT 3

HUDEYBİYE'DEN MEKKE'NİN FETHİNE

Seri 15–21: Kur'an ve Sahih Hadislere Göre Hudeybiye Antlaşması'ndan Mekke'nin Fethine Kadar

لَّقَدْ رَضِيَ ٱللَّهُ عَنِ ٱلْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ ٱلشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنزَلَ ٱلسَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَٰبَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا

"Allah inananlardan, ağaç altında sana baş eğerek el verirlerken, and olsun ki hoşnut olmuştur. Gönüllerinde olanı da bilmiş, onlara güvenlik vermiş ve onlara yakın bir zafer bahşetmiştir."

FETİH SÛRESİ 48:18

HJ CHE ALİM HJ CHE HARON

quranscience.my | facebook.com/QuranScienceMY

Ücretsiz dijital sürümü okumak için okutun: quranscience.my

© 2026 M / 1448 H quranscience.my — ücretsiz kitap. Satılamaz.

TEŞEKKÜR

Ağacın altında biat ettikleri zaman müminlerden razı olan ve barışı apaçık bir fetih kılan Allah'a hamd olsun. Efendimiz Muhammed'e ﷺ, âline ve ashabına salât ve selâm olsun.

Bu kitap özellikle sevgili eşime ithaf edilmiştir,

ZAHARAH MOHD LATİF;

sevgili çocuklarıma,

MUHAMMAD HAFİZ, NOOR HAZWANİ, ABDUL HAKİM, NOOR HİDAYAH, NOR AQİLA ve **NOR ATİQAH**;

ve damatlarımla gelinlerime,

FAZİLAH, MALEK, HANİN, FAİRİZAL ve **FİRWAN**.

Bu kitap, Siyer-i Nebî serisinin 15. ile 21. kitaplarını tek ciltte bir araya getirmektedir: Hudeybiye Antlaşması ve Rıdvan Biatı'ndan, Hayber Gazvesi'nden, Resûlullah'ın ﷺ hükümdarlara gönderdiği mektuplardan, Kazâ Umresi'nden ve Mûte Savaşı'ndan Mekke'nin Fethine kadar. Her serinin kaynakçası korunmuştur. Allah bu kitabı bizi Resûlullah'a ﷺ yaklaştıran bir vesile ve ona yardım eden, onu okuyan ve yayan herkes için bir sadaka-i câriye kılsın.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

BU KİTABIN KAPAĞI HAKKINDA

Bu kitabın kapağında hiçbir insan veya hayvan tasvir edilmemiştir. Kapakta güneş ufka yaklaşırken geniş bir çöl ovası yer alır: dağınık akasya ağaçları, ovanın ortasında eski bir kuyu ve uzakta altın ışıkla yıkanan dağ silsilesi.

Ağaç ve kuyu Hudeybiye'yi hatırlatır: Sahabeler bir ağacın altında Rıdvan Biatı ile Resûlullah'a ﷺ biat ettiler; Hudeybiye kuyusunda ise onun bereketiyle su coştu. İlk bakışta ağır görünen bu barışı Allah apaçık bir fetih olarak adlandırdı; o da Mekke'nin büyük bir kan dökülmeden fethedilmesine kadar yolu açtı.

Alttaki lacivert şerit, ince altın çizgilerle çerçevelenmiş olup yazarın adının yer aldığı alandır. Bu külliyatın beş cildinin başlıkları aynı stil, boyut ve altın renkte yazılmıştır; böylece beş kitap yan yana dizildiğinde tek bir set olarak görünür.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1: SERİ 15 — HUDEYBİYE ANTLAŞMASI 11

HUDEYBİYE ANTLAŞMASI 12
1. RESÛLULLAH'IN ﷺ RÜYASI 13
2. UMRE İÇİN YOLA ÇIKIŞ 14
3. KASVÂ ÇÖKÜYOR 17
4. TAŞAN HUDEYBİYE KUYUSU 19
5. KUREYŞ'İN ELÇİLERİ 21
6. OSMAN MEKKE'YE GİDİYOR 23
7. RIDVAN BİATI 24
8. "YERYÜZÜ HALKININ EN HAYIRLILARI" 26
9. ALLAH AĞACIN ALTINDA RAZI OLDU 28
10. UNUTULAN AĞAÇ 29
11. SÜHEYL B. AMR GELİYOR 31
12. ANTLAŞMANIN YAZILMASI 32
13. ANTLAŞMANIN ŞARTLARI 35
14. ZİNCİRLER İÇİNDE EBÛ CENDEL 36
15. ÖMER'İN HUZURSUZLUĞU 37
16. ÜMMÜ SELEME'NİN TAVSİYESİ 40
17. TAHALLÜL: KURBAN KESMEK VE TIRAŞ OLMAK 41
18. FETİH SÛRESİ İNİYOR 42
19. BU BİR FETİH Mİ? 45
20. EBÛ BASÎR: VAAT EDİLEN ÇIKIŞ YOLU 48
21. HİCRET EDEN KADINLAR 49
22. MÜZAKERE SANATI 51
23. HUDEYBİYE KISSALARININ KAYNAKLARI 53
24. GERİDE KALANLAR VE GİZLİ KALANLAR 56
25. HUDEYBİYE'DEN İSTİŞARE VE HÜKÜMLER 58
26. HUDEYBİYE ANTLAŞMASININ ŞAHSİYETLERİ 60
27. HUDEYBİYE YOLU ÜZERİNDEKİ YERLER 62
28. HUDEYBİYE ANTLAŞMASININ ZAMAN ÇİZELGESİ 63
29. HUDEYBİYE ANTLAŞMASI HAKKINDA SIK SORULAN SORULAR 64
30. DERSLER VE KAPANIŞ 66
KAYNAKÇA — SERİ 15 67

BÖLÜM 2: SERİ 16 — HAYBER GAZVESİ 69

HAYBER GAZVESİ 70
1. HAYBER: VAHANIN ORTASINDAKİ KALE ŞEHRİ 71
2. VAAT EDİLEN YAKIN FETİH 73
3. GECE YOLCULUĞU VE ÂMİR'İN ŞİİRİ 75
4. "HAYBER HARAP OLDU!" 76
5. KALE KALE 79
6. BİR ADAMA VERİLEN SANCAK 80
7. KIZIL DEVELERDEN DAHA HAYIRLI 84

8. MERHAB VE KAMÛS KALESİ 85
9. AMELLER SONUÇLARINA GÖREDİR 86
10. ALEV ALEV YANAN ÖRTÜ 89
11. EHLÎ EŞEK ETİ 92
12. YARI ÜRÜN ANTLAŞMASI 93
13. SAFİYYE: ESİRLİKTEN MÜMİNLERİN ANNESİ OLMAYA 96
14. CA'FER VE GEMİ EHLİ 98
15. EBÛ HÜREYRE HAYBER'E GELİYOR 101
16. ZEHİRLİ KOYUN ETİ 103
17. ÖMRÜN SONUNA KADAR SÜREN ZEHİR ETKİSİ 105
18. FEDEK VE FEY MALI 106
19. GANİMETİN PAYLAŞTIRILMASI 107
20. DİNDE ZORLAMA YOKTUR 108
21. HAYBER KISSALARININ KAYNAKLARI 111
22. HAYBER'DEN DÖNÜŞ YOLCULUĞU 114
23. HAYBER'DEN ÇIKAN HÜKÜMLER 116
24. HAYBER GAZVESİNİN ŞAHSİYETLERİ 119
25. DÜNDEN BUGÜNE HAYBER 121
26. HAYBER GAZVESİNİN KRONOLOJİSİ 123
27. HAYBER GAZVESİ HAKKINDA SIKÇA SORULAN SORULAR 125
28. DERSLER VE KAPANIŞ 127
KAYNAKÇA — SERİ 16 128

BÖLÜM 3: SERİ 17 — HÜKÜMDARLARA MEKTUPLAR 131

HÜKÜMDARLARA MEKTUPLAR 132
1. HUDEYBİYE'DEN SONRA: DAVET KAPISI AÇILIYOR 133
2. BÜTÜN İNSANLIĞA GÖNDERİLEN PEYGAMBER 134
3. ÂLEMLERE RAHMET 137
4. "MUHAMMED RESÛLULLAH" YAZILI GÜMÜŞ YÜZÜK 138
5. HER HÜKÜMDARA BİR MEKTUP 140
6. ALTI ELÇİ, ALTI YÖN 142
7. HERAKLEİOS VE RUMLARIN ZAFERİ 144
8. EBÛ SÜFYÂN HERAKLEİOS'UN MECLİSİNDE 145
9. HERAKLEİOS'UN ON SORUSU 149
10. "MÜSLÜMAN OL, SELAMETE ER" 151
11. HERAKLEİOS VE TAHTI 152
12. KİSRÂ MEKTUBU YIRTIYOR 153
13. YEMEN'DEKİ BÂZÂN VE KİSRÂ'NIN ÖLÜMÜ 155
14. "ONDAN SONRA KİSRÂ OLMAYACAK" 156
15. NECÂŞÎ: KİMSEYE ZULMETMEYEN HÜKÜMDAR 159
16. BİR HÜKÜMDAR İÇİN KILINAN CENAZE NAMAZI 160
17. MUKAVKIS, MISIR'IN BÜYÜĞÜ 164
18. ARAP HÜKÜMDARLARI: GASSÂN, YEMÂME, BAHREYN VE UMMAN 165
19. SÜMÂME B. ÜSÂL: AHLÂKLA ESİR EDİLEN LİDER 167
20. HİKMETLE DAVET ET 170
21. HÜKÜMDAR MEKTUPLARININ KAYNAKLARI 172

22. RESÛLULLAH'IN ﷺ ELÇİLERİ: KİMLERDİ? 175
23. HÜKÜMDARLARDAN GELEN HEDİYELER 178
24. KÂTİPLER VE MEKTUPLARIN DİLİ 180
25. GÜNÜMÜZDE BULUNAN MEKTUP YAZMALARI 182
26. HÜKÜMDARLARA MEKTUPLARIN ZAMAN ÇİZELGESİ 184
27. HÜKÜMDARLARA MEKTUPLAR HAKKINDA SIK SORULAN SORULAR 185
28. DERSLER VE KAPANIŞ 187
KAYNAKÇA — SERİ 17 188

BÖLÜM 4: SERİ 18 — KAZÂ UMRESİ 191

KAZÂ UMRESİ 192
1. HUDEYBİYE'DEN BİR YIL SONRA 193
2. GERÇEK ÇIKAN RÜYA 196
3. DÖRT UMRE: RESÛLULLAH ﷺ 197
4. HÜRMETLİ AYA KARŞILIK HÜRMETLİ AY 200
5. MEDİNE'DEN YOLCULUK 201
6. MEKKE KAPISINDA İBN REVÂHA'NIN ŞİİRİ 203
7. "YESRİB HUMMASI ONLARI ZAYIFLATTI" 207
8. BUGÜNE KADAR SÜREN REMEL SÜNNETİ 210
9. SAFÂ VE MERVE 212
10. ÖMER VE HACERÜ'L-ESVED 213
11. BEYTULLAH: İNSANLAR İÇİN KURULAN İLK EV 214
12. SADECE ÜÇ GÜN 216
13. HAMZA'NIN KIZI: "AMCA!" 217
14. "TEYZE ANNE YERİNDEDİR" 220
15. SÜT KARDEŞLİĞİ 223
16. MEYMÛNE BİNT HÂRİS 224
17. İHRAMLIYKEN Mİ, İHRAMDAN SONRA MI? 227
18. SERİF'TE VELÎME 228
19. UMREDEN SONRA: HÂLİD VE AMR MÜSLÜMAN OLUYOR 229
20. HAYATIMIZDA UMRE 230
21. KAZÂ UMRESİ KISSASININ KAYNAKLARI 232
22. KAZÂ UMRESİNİN ARDINDAKİ KUR'AN ÂYETLERİ 235
23. KAZÂ UMRESİNİN ŞAHSİYETLERİ 237
24. İBADET ENGELLENİNCE: İHSÂR VE İHRAMDA ŞART KOŞMAK 239
25. MEYMÛNE'NİN EVİ: İBN ABBAS'IN MEDRESESİ 241
26. ZAMAN ÇİZELGESİ: HUDEYBİYE'DEN MÛTE'YE 243
27. KAZÂ UMRESİ HAKKINDA SIKÇA SORULAN SORULAR 244
28. DERSLER VE KAPANIŞ 246
KAYNAKÇA — SERİ 18 247

BÖLÜM 5: SERİ 19 — MÛTE SAVAŞI 249

MÛTE SAVAŞI 250
1. KAZÂ UMRESİNDEN SONRA 251
2. TEK TAYİNDE ÜÇ KOMUTAN 252

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

3. ZEYD B. HÂRİSE: EMİRLİĞE LAYIK OLAN 254
4. CA'FER B. EBÎ TÂLİB: YOKSULLARIN DOSTU 255
5. ABDULLAH B. REVÂHA: YOLA ÇIKMADAN ÖNCE GÖZYAŞLARI 257
6. ŞAM DİYARINA YOLCULUK 258
7. MAAN'DAKİ İSTİŞARE 261
8. "NİCE AZ TOPLULUK…" 262
9. CA'FER: ÖNÜNDE ELLİ YARA 263
10. İKİ KANAT SAHİBİ 265
11. İBN REVÂHA: "EY NEFSİM…" 266
12. ALLAH'IN KILIÇLARINDAN BİR KILIÇ 267
13. KIRILAN DOKUZ KILIÇ 269
14. HABERDEN ÖNCE GELEN HABER 271
15. BİR MEDEDÎ VE KOMUTANA İTAAT 272
16. RESÛLULLAH'IN GÖZYAŞLARI ﷺ 274
17. CA'FER'İN AİLESİNE YEMEK 276
18. "BİLAKİS ONLAR DİRİDİR" 277
19. ŞEHİTLERİN ARZUSU 279
20. ZAFER Mİ, GERİ ÇEKİLME Mİ? 281
21. ÜSÂME: MİRAS KALAN SANCAK 282
22. BUGÜN MÛTE 283
23. MÛTE SAVAŞI KISSASININ KAYNAKLARI 284
24. ZÂTÜ'S-SELÂSİL SERİYYESİ: MÛTE'DEN SONRA 285
25. HABAT SERİYYESİ VE SAHİLDEKİ BÜYÜK BALIK 288
26. MÛTE SAVAŞI'NIN ŞAHSİYETLERİ 290
27. MÛTE VE SONRAKİ SERİYYELERDEN HÜKÜMLER 292
28. ZAMAN ÇİZELGESİ: MÛTE'DEN MEKKE'NİN FETHİNE 294
29. MÛTE SAVAŞI HAKKINDA SIKÇA SORULAN SORULAR 296
30. DERSLER VE KAPANIŞ 298
KAYNAKÇA — SERİ 19 299

BÖLÜM 6: SERİ 20 — MEKKE'NİN FETHİ (1) 301
MEKKE'NİN FETHİ (1) 302
1. HUDEYBİYE'DEN İKİ YIL SONRA 303
2. HERAKLEİOS'UN HUZURUNDA EBÛ SÜFYÂN 305
3. HUZÂA: HÂŞİMOĞULLARININ ESKİ MÜTTEFİKİ 306
4. VETÎR'DEKİ GECE BASKINI 307
5. ÇİĞNENEN ANTLAŞMA 309
6. AMR B. SÂLİM'İN FERYADI 310
7. MEDİNE'DE EBÛ SÜFYÂN 311
8. ÜMMÜ HABÎBE: HABEŞİSTAN'DAN GELEN EŞ 312
9. AHDE VEFA, HIYANETE KARŞILIK 313
10. GİZLİ HAZIRLIK 314
11. SAVAŞTA PEYGAMBER ÂDÂBI: RESÛLULLAH ﷺ 315
12. SAÇ ÖRGÜSÜNDEKİ MEKTUP 316
13. HÂTIB B. EBÎ BELTA'A KİMDİR? 318

14. MÜMTEHİNE SÛRESİ ... 319
15. BEDİR EHLİ VE MAĞFİRET KAPISI ... 320
16. RAMAZAN'DA ON BİN KİŞİ ... 321
17. YOLCULUKTA ORUÇ ... 324
18. "DİLEYEN ORUÇ TUTSUN" ... 326
19. RAMAZAN: ZAFER AYI ... 327
20. DÖNÜLECEK YERE DÖNÜŞ ... 328
21. İBRÂHİM'İN HAREM İÇİN DUASI ... 329
22. ABBAS'IN HİCRETİ ... 330
23. BİR ZAMANLAR EZİYET EDEN İKİ AKRABA ... 331
24. MERRÜZZAHRÂN'DAKİ ATEŞLER ... 332
25. EBÛ SÜFYÂN'IN MÜSLÜMAN OLUŞU ... 335
26. HAKÎM B. HİZÂM: BOŞA GİTMEYEN İYİLİK ... 336
27. BİRLİK BİRLİK ... 337
28. "ALLAH'IN KÂBE'Yİ YÜCELTTİĞİ GÜN" ... 338
29. SA'D B. UBÂDE: ENSÂR'IN ÖNDERİ ... 339
30. BİRİNCİ KISMIN KAYNAKLARI ... 340
31. FETİHTEN ÖNCE VE SONRA ... 341
32. BİRİNCİ KISMIN ŞAHSİYETLERİ ... 343
33. MEDİNE'DEN MERRÜZZAHRÂN'A DURAKLAR ... 345
34. BİRİNCİ KISIMDAN HÜKÜMLER ... 347
35. BİRİNCİ KISMIN ZAMAN ÇİZELGESİ ... 349
36. MEKKE'NİN FETHİ (1) HAKKINDA SIKÇA SORULAN SORULAR ... 350
37. DERSLER VE KAPANIŞ ... 352
KAYNAKÇA — SERİ 20 ... 353

BÖLÜM 7: SERİ 21 — MEKKE'NİN FETHİ (2) ... 355

MEKKE'NİN FETHİ (2) ... 356
1. FETİH GÜNÜNÜN ŞAFAĞI ... 357
2. EĞİK BAŞ ... 358
3. DÖRT BİRLİK, TEK YÖN ... 359
4. "HAYATIM SİZİN HAYATINIZDIR" ... 364
5. GÜVENLİK KAPILARI ... 365
6. HANDEME'DEKİ KÜÇÜK ÇATIŞMA ... 366
7. MİĞFER VE İSTİSNA EDİLENLER ... 367
8. "HAK GELDİ" ... 369
9. KÂBE'NİN İÇİNDEKİ RESİMLER ... 370
10. ALLAH'IN EVİNİN İÇİNDE ... 372
11. KÂBE'NİN ANAHTARI VE EMANET ... 374
12. KÂBE'NİN ÜZERİNDE EZAN ... 375
13. "BUGÜN SİZE KINAMA YOK" ... 376
14. ERTESİ GÜNKÜ HUTBE ... 377
15. KIYAMETE KADAR HAREM ... 379
16. "FETİHTEN SONRA HİCRET YOK" ... 381
17. UTBE'NİN KIZI HİND ... 382
18. KADINLARIN BİATI ... 384

19. EBÛ CEHİL'İN OĞLU İKRİME 386
20. ÜMEYYE'NİN OĞLU SAFVÂN 387
21. EBÛ KUHÂFE: BOYANAN SAÇLAR 388
22. MEKKE ÇEVRESİNDEKİ PUTLAR 389
23. HÂLİD VE CEZÎME OĞULLARI 390
24. BEKLEYEN KABİLELER 391
25. NASR SÛRESİ 392
26. MEKKE'DE ON DOKUZ GÜN 393
27. KOVULDUĞU GÜN, DÖNDÜĞÜ GÜN 394
28. İKİNCİ KISMIN KAYNAKLARI 395
29. FETİH GÜNÜNÜN ARDINDAKİ ÂYETLER 396
30. İSTİSNA EDİLENLER VE AKIBETLERİ 398
31. ÜMMÜ HÂNÎ, MAHZÛMLU KADIN VE FETİH GÜNÜNÜN HÜKÜMLERİ 400
32. İKİNCİ KISMIN ŞAHSİYETLERİ 403
33. KÂBE VE MESCİD-İ HARAM: DÜN VE BUGÜN 405
34. İKİNCİ KISMIN ZAMAN ÇİZELGESİ 407
35. MEKKE'NİN FETHİ (2) HAKKINDA SIK SORULAN SORULAR 409
36. DERSLER VE KAPANIŞ 411
KAYNAKÇA — SERİ 21 412
DESTEK VE BAĞIŞ 414

Renk rehberi: yeşil kutu = Kur'an ayeti; altın kutu = hadis; kahverengi kutu = siyer notu (siyer kitaplarının rivayeti); mavi tablo = karşılaştırma.

Bu sayfa bilerek boş bırakılmıştır

BİRİNCİ BÖLÜM

Hudeybiye Antlaşması

Siyer-i Nebî — Seri 15

Kur'an ve Sahih Hadislere Göre Rıdvan Biatı ve Apaçık Fetih

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

HUDEYBİYE ANTLAŞMASI

Hicretten altı yıl sonra Muhâcirler hâlâ Mekke'yi ve Kâbe'yi özlüyordu. Bedir, Uhud, Hendek ve nice imtihandan geçmişlerdi (Seri 9–14). ***Hicretin 6. yılı Zilkade ayında*** Resûlullah ﷺ yaklaşık ***bin dört yüz*** sahâbî ile yola çıktı — savaşmak için değil, ***umre yapmak*** için.

Kureyş onları Harem bölgesinin sınırında, ***Hudeybiye'de*** durdurdu. Bu karşılaşmadan, şartları Müslümanların ***aleyhine*** görünen bir barış antlaşması doğdu — öyle ki Ömer رضى الله عنه bile huzursuz oldu. Fakat dönüş yolunda Allah ***Fetih Sûresi'ni*** indirdi ve bu antlaşmayı ***"apaçık bir fetih"*** diye adlandırdı.

Bu kıssayı Misver b. Mahreme ve Mervân, Sahîh-i Buhârî'nin en uzun hadislerinden birinde son derece ayrıntılı biçimde rivayet etmiştir (Sahîh-i Buhârî 2731). Kıssa bize ***sabrı, itaati, müzakere hikmetini*** ve yenilgi gibi görünen bir şeyin nasıl zafere dönüşebileceğini öğretir.

Hudeybiye Antlaşmasının Zaman Çizelgesi (Zilkade 6 H)

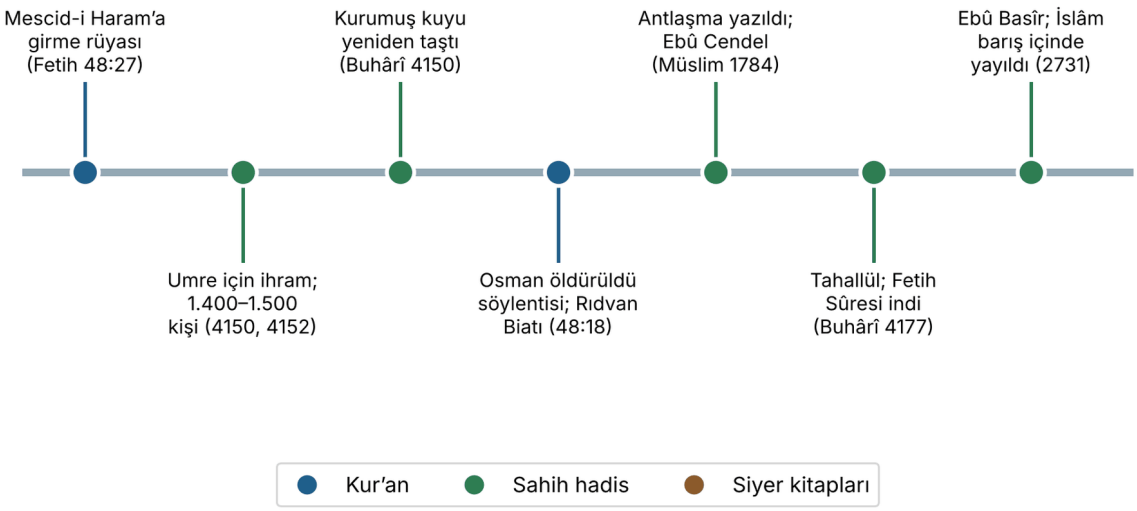

Hicrî 6. yıl Zilkade ayı, yaklaşık Mart 628'e denk gelir.

Şekil 1: Hudeybiye Antlaşmasının zaman çizelgesi.

Not: Bu e-kitaptaki ayet mealleri Diyanet İşleri Başkanlığı mealidir. Her hadisin derecesi hadis kutusunda belirtilmiştir. Siyer kitaplarından alınan bilgiler kahverengi "Siyer Notu" kutularında verilmiş, tarihî bilgilere kaynak bağlantıları eklenmiştir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

RESÛLULLAH'IN ﷺ RÜYASI

Bu yolculuk bir ***rüya*** ile başladı. Resûlullah ﷺ rüyasında kendisinin ve ashabının Mescid-i Haram'a güven içinde girdiklerini, saçlarını tıraş edip kısalttıklarını gördü. Peygamberlerin rüyası ***vahiydir***; bu yüzden ashap sevindi ve yola çıkmaya hazırlandı. Allah daha sonra bu rüyayı Fetih Sûresi'nde zikretti:

"Andolsun ki Allah, Peygamberinin rüyasını gerçeğe uygun olarak doğru çıkarmıştır: Allah dilerse, siz Mescid-i Haram'a güven içinde gireceksiniz" Tefsîr-i İbn Kesîr 48:27.

Ancak rüyada ***yıl belirtilmemişti***. Ashap bunun o yıl gerçekleşeceğini sandı; bu yüzden engellenince birçoğu üzüldü. İbn Kesîr, Allah'ın bunu ***bir yıl*** ertelediğini ve rüyanın hicrî 7. yılda Kazâ Umresi'nde gerçekleştiğini açıklar.

Ders: Allah'ın vaadi ***mutlaka doğrudur***; fakat zamanı bizim zannımıza göre değil, Allah'ın ilmine göredir. Hayal kırıklığı çoğu zaman, Allah'ın zaman belirtmediği bir vaade bizim zaman biçmemizden doğar.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

UMRE İÇİN YOLA ÇIKIŞ

Resûlullah ﷺ Medine'den Zilkade ayında çıktı — Arapların saygı gösterdiği ve savaşın yasak olduğu ***haram aylardan*** biriydi. ***Zülhuleyfe'de*** kendisi ve ashabı umre için ihrama girdi; ibadet için geldiklerini göstermek üzere ***kurbanlık hayvanları (hedy)*** nişanladı ve gerdanlık taktı (Sahîh-i Buhârî 2731).

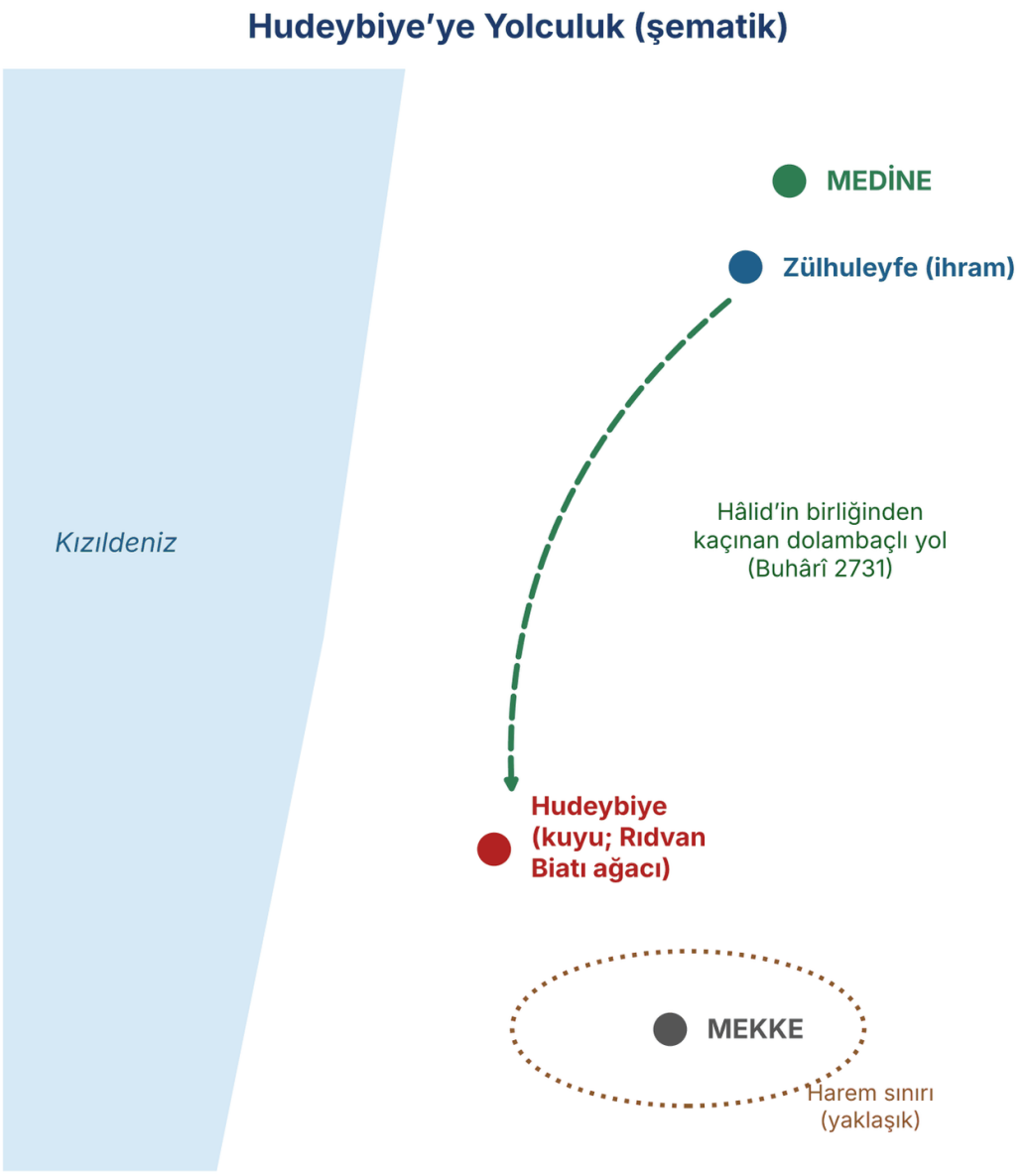

Yalnızca şematiktir. Hudeybiye, Harem sınırında, Mekke'ye yaklaşık 20 km uzaklıktadır; bugün Şumeysî olarak bilinir.

Şekil 2: Medine'den Hudeybiye'ye yolculuk (şematik).

İŞARET	KUREYŞ'E VERİLEN MESAJ
Haram ay (Zilkade)	Savaşmak için gelmedik
İhram elbisesi	Umre yapmaya gelen kafileyiz
Gerdanlıklı kurbanlıklar	Kâbe'yi yüceltmeye geldik

İŞARET	KUREYŞ'E VERİLEN MESAJ
Kınındaki kılıçlardan başka silah yok	Yalnızca yolcu silahı (siyer kitapları)

Câbir ve Berâ hadisleri onların sayısını ***bin dört yüz*** ya da ***bin beş yüz*** kişi olarak bildirir (Bölüm 4). Ders: Resûlullah ﷺ ***işe barışla başladı*** ve niyetini açık davranışlarla gösterdi; böylece saldırmak için hiçbir bahane bırakmadı.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

HARAM AYLAR

Allah şöyle buyurur: “Şüphesiz Allah katında ayların sayısı on ikidir… bunlardan ***dördü haram aylardır***” (Tevbe 9:36). Bu dört ay ***Zilkade, Zilhicce, Muharrem ve Recep*** aylarıdır. Câhiliye Arapları bile bu aylara saygı gösterir ve bu aylarda savaşı durdururdu.

Zilkade ayını seçmekle Resûlullah ﷺ Kureyş’i bir ***ikilemle*** karşı karşıya bıraktı: Haram ayda silahsız umre kafilesini engellerlerse Arap kabileleri gözünde zalim görüneceklerdi. Ders: ***doğru zamanı seçmek*** hikmetin bir parçasıdır.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

KASVÂ ÇÖKÜYOR

Usfân'a varınca Kureyş'in yolu kesmeye hazırlandığı ve ***Hâlid b. Velîd'in*** (o sırada henüz Müslüman değildi) süvarileriyle Gamîm'de beklediği haberi geldi. Resûlullah ﷺ onlarla karşılaşmamak için tepelerden geçen zorlu ***başka bir yolu*** seçti (Sahîh-i Buhârî 2731).

Mekke'ye inen tepeye varınca Resûlullah'ın devesi ***Kasvâ*** birden ***çöktü*** ve kalkmak istemedi. İnsanlar: "Kasvâ huysuzlandı!" dediler. Resûlullah şöyle buyurdu: ***"Kasvâ huysuzlanmadı, bu onun huyu da değildir; fakat onu, fili (Mekke'den) alıkoyan alıkoydu."*** Sonra şöyle buyurdu: ***"Canım kudret elinde olana yemin ederim ki, Allah'ın hürmet ettiği şeyleri yücelten herhangi bir plan isteseler, onu mutlaka kendilerine veririm."*** (Sahîh-i Buhârî 2731).

"Fili alıkoyan" sözü, Resûlullah'ın doğduğu yıl Mekke'ye girmekten alıkonulan ***Ebrehe'nin filli ordusuna*** işaret eder (Fil Sûresi). Resûlullah ﷺ, Allah'ın o sırada Harem bölgesinde ***kan dökülmesini istemediğini*** anladı.

Ders: Bir lider ***işaretleri*** okur ve kan dökülmesinden en uzak yolu seçer. Resûlullah'ın ***Allah'ın hürmet ettiği şeyleri yücelten her planı*** kabule hazır oluşu, ardından gelen antlaşmanın temeli oldu.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

ALIKONULAN FİL

"Fili alıkoyan alıkoydu" sözü ***Fil Yılı*** hadisesini hatırlatır. Allah şöyle buyurur: "Rabbinin fil sahiplerine ne yaptığını görmedin mi?" (Fil 105:1). Ebrehe Kâbe'yi yıkmak için fillerle geldi; fakat fili Mekke yönüne yürümeyi reddetti ve Allah ordusunu helâk etti.

Her iki olay da Allah'ın ***Harem bölgesinin dokunulmazlığını koruduğunu*** gösterir. Ancak bu sefer amaç farklıydı: Allah, Resûlullah'ın ﷺ devesini kimseyi helâk etmek için değil, ***kan dökülmesini önlemek*** ve barışa yol açmak için alıkoydu.

TAŞAN HUDEYBİYE KUYUSU

Resûlullah ﷺ Hudeybiye vadisinin ucunda, suyu çok az olan bir kuyunun başında konakladı. Binlerce insan ve deveyle kuyu çabucak kurudu. Berâ b. Âzib رضى الله عنه olanları şöyle anlatır:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 4150

حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ إِسْرَائِيلَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنِ الْبَرَاءِ ـ رضى الله عنه ـ قَالَ تَعُدُّونَ أَنْتُمُ الْفَتْحَ فَتْحَ مَكَّةَ، وَقَدْ كَانَ فَتْحُ مَكَّةَ فَتْحًا، وَنَحْنُ نَعُدُّ الْفَتْحَ بَيْعَةَ الرُّضْوَانِ يَوْمَ الْحُدَيْبِيَةِ. كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم أَرْبَعَ عَشْرَةَ مِائَةً، وَالْحُدَيْبِيَةُ بِئْرٌ فَنَزَحْنَاهَا، فَلَمْ نَتْرُكْ فِيهَا قَطْرَةً، فَبَلَغَ ذَلِكَ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم فَأَتَاهَا، فَجَلَسَ عَلَى شَفِيرِهَا، ثُمَّ دَعَا بِإِنَاءٍ مِنْ مَاءٍ فَتَوَضَّأَ ثُمَّ مَضْمَضَ وَدَعَا، ثُمَّ صَبَّهُ فِيهَا فَتَرَكْنَاهَا غَيْرَ بَعِيدٍ ثُمَّ إِنَّهَا أَصْدَرَتْنَا مَا شِئْنَا نَحْنُ وَرِكَابَنَا.

TERCÜME:

Berâ رضى الله عنه dedi ki: **"Siz fethi (el-feth) Mekke'nin fethi sayıyorsunuz — Mekke'nin fethi de elbette bir fetihtir — fakat biz fethi Hudeybiye günündeki Rıdvan Biatı sayarız.** Biz Nebî ﷺ ile birlikte ***bin dört yüz*** kişiydik. Hudeybiye bir kuyudur; suyunu çektik, içinde tek damla bırakmadık. Bu haber Nebî'ye ﷺ ulaştı; gelip kuyunun kenarına oturdu. Bir kap su istedi, abdest aldı, ağzını çalkaladı ve dua etti; sonra suyu kuyuya döktü. Kuyuyu kısa bir süre bıraktık, ***sonra kuyu bize de bineklerimize de dilediğimiz kadar su verdi.***"

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): 'Ubaidullah b. Musa ← Isra'il ← Ebû Ishaq ← al-Bara' b. 'Azib رضى الله عنه.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü'l-Meğâzî, Hudeybiye Gazvesi Bâbı, Hadis No. 4150; ayrıca No. 3577.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:4150

Dikkat edin: Ashap için ***asıl fetih*** Mekke'nin fethi değil, Rıdvan Biatı idi (Bölüm 19).

PARMAKLAR ARASINDAN AKAN SU

Câbir b. Abdullah رضى الله عنهما da aynı gün suyla ilgili bir başka mucizeyi anlatır:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 4152

حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ عِيسَى، حَدَّثَنَا ابْنُ فُضَيْلٍ، حَدَّثَنَا حُصَيْنٌ، عَنْ سَالِمٍ، عَنْ جَابِرٍ ـ رضى الله عنه ـ قَالَ عَطِشَ النَّاسُ يَوْمَ الْحُدَيْبِيَةِ وَرَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم بَيْنَ يَدَيْهِ رَكْوَةٌ، فَتَوَضَّأَ مِنْهَا، ثُمَّ أَقْبَلَ النَّاسُ نَحْوَهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم مَا لَكُمْ. قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ لَيْسَ عِنْدَنَا مَاءٌ نَتَوَضَّأُ بِهِ، وَلاَ نَشْرَبُ إِلاَّ مَا فِي رَكْوَتِكَ. قَالَ فَوَضَعَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم يَدَهُ فِي الرَّكْوَةِ، فَجَعَلَ الْمَاءُ يَفُورُ مِنْ بَيْنِ أَصَابِعِهِ كَأَمْثَالِ الْعُيُونِ، قَالَ فَشَرِبْنَا وَتَوَضَّأْنَا. فَقُلْتُ لِجَابِرٍ كَمْ كُنْتُمْ يَوْمَئِذٍ قَالَ لَوْ كُنَّا مِائَةَ أَلْفٍ لَكَفَانَا، كُنَّا خَمْسَ عَشْرَةَ مِائَةً.

TERCÜME:

Câbir رضى الله عنه dedi ki: **Hudeybiye günü insanlar susadı. Resûlullah'ın ﷺ önünde küçük bir su kabı (rekve) vardı, ondan abdest aldı. İnsanlar ona doğru geldiler.** "Neyiniz var?" diye sordu. "Ey Allah'ın Resûlü, abdest alacak ve içecek suyumuz yok, yalnızca senin kabındaki var" dediler. ***Bunun üzerine Nebî ﷺ elini kabın içine koydu ve su, parmaklarının arasından pınar gibi fışkırmaya başladı.*** Biz de içtik ve abdest aldık. (Sâlim dedi ki:) Câbir'e: "O gün kaç kişiydiniz?" diye sordum. "Yüz bin kişi olsaydık bile bize yeterdi. Biz ***bin beş yüz*** kişiydik" dedi.

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): Yusuf b. 'Isa ← Ibn Fudhail ← Husain b. 'Abdurrahmân ← Salim b. Abi al-Ja'd ← Jabir b. 'Abdullah رضى الله عنهما.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü'l-Meğâzî, Hudeybiye Gazvesi Bâbı, Hadis No. 4152; ayrıca No. 3576; ve Sahîh-i Müslim No. 1856.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:4152

MUCİZE	AÇIKLAMA
Taşan kuyu	Abdest suyu ve duası kurumuş kuyuya döküldü (4150)
Parmaklar arasından akan su	Su, parmaklarından pınar gibi fışkırdı (4152)
Sayı	1.400–1.500 kişi içti ve abdest aldı
Şahitler	Berâ ve Câbir — ikisi de oradaydı

Ders: Antlaşmanın büyük imtihanından önce Allah, ashabın kendi gözleriyle gördükleri mucizelerle ***imanlarını güçlendirdi***. Allah'ın yardımını görmüş kalpler, imtihan geldiğinde sabretmeye daha yatkındır.

KUREYŞ'İN ELÇİLERİ

Kureyş, Müslümanların niyetini öğrenmek için birkaç elçi gönderdi. İlki Huzâa kabilesinden ***Büdeyl b. Verkâ*** idi. Resûlullah ﷺ ona şöyle buyurdu: ***"Biz kimseyle savaşmaya gelmedik, umre yapmaya geldik. Savaş Kureyş'i yıpratmıştır… İsterlerse onlarla bir barış süresi belirlemeye hazırım."*** (Sahîh-i Buhârî 2731).

Ardından ***Urve b. Mes'ûd es-Sakafî*** geldi. Ashabı dikkatle gözlemledi, sonra dönüp Kureyş'e şöyle dedi: ***"Ey kavmim, Allah'a yemin ederim ki krallarla — Kayser, Kisrâ ve Necâşî ile — görüştüm; fakat Muhammed'in ashabının Muhammed'e gösterdiği saygıyı, hiçbir kralın adamlarından gördüğünü görmedim."*** Onların Resûlullah'ın abdest suyunu kapışmak için yarıştıklarını, onun yanında seslerini alçalttıklarını ve saygıdan ona dik dik bakmadıklarını anlattı (Sahîh-i Buhârî 2731).

ELÇİ	ETKİSİ
Büdeyl b. Verkâ	Barış teklifini Kureyş'e iletti
Urve b. Mes'ûd	Ashabın sevgisine hayran kaldı; Kureyş'e kabul etmelerini öğütledi
Kinâne oğullarından bir adam	Gerdanlıklı kurbanlıkları gördü: "Bunlar engellenmemeli!"
Mikrez b. Hafs	Resûlullah onu "kötü bir adam" diye nitelendirdi

Ders: ***Ahlâkları ve sevgileri*** ile ashabın Resûlullah'a ﷺ bağlılığı en etkili davet oldu. Düşmanın elçisi kinle değil, hayranlıkla döndü.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

GERÇEK SEVGİ

Urve b. Mes‘ûd’un gördüğü şey sadece edep değil, ***iman*** idi. Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: ***“Sizden biriniz, ben ona babasından, çocuğundan ve bütün insanlardan daha sevgili olmadıkça (kâmil) iman etmiş olmaz.”*** (Sahîh-i Buhârî 15).

Ashabın sevgisi daha sonra Hudeybiye’de sınandı: Resûlullah’ın kararı duygularına ters düştüğünde de itaat edecekler miydi? Ders: Resûlullah’a ﷺ gerçek sevgi yalnızca dış saygıyla değil, ***itaatle*** ispat edilir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

OSMAN MEKKE'YE GİDİYOR

Resûlullah ﷺ daha sonra niyetlerini açıklamak üzere ***Osman b. Affân'ı*** رضی اللہ عنہ Mekke'ye gönderdi; çünkü Osman'ın Mekke'de onu koruyabilecek güçlü bir ailesi vardı.

> **SİYER NOTU: ORTALIĞI KARIŞTIRAN SÖYLENTİ**
>
> Siyer kitapları, Kureyş'in Osman'a Kâbe'yi tavaf etmeyi teklif ettiğini, onun ise reddettiğini anlatır: ***"Resûlullah ﷺ tavaf etmedikçe ben tavaf etmem."*** Kureyş onu beklenenden uzun süre alıkoydu ve ***Osman'ın öldürüldüğü söylentisi*** yayıldı.
>
> Arap örfüne göre bir elçiyi öldürmek büyük bir ihanetti. Bunun üzerine Resûlullah ﷺ ashabı biat etmeye çağırdı (Bölüm 7).
>
> **KAYNAK:**
> İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye; İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye.

Sahih hadis, Osman için çok büyük bir şerefi kaydeder. Abdullah b. Ömer رضی اللہ عنہما, Osman'ın Mekke'ye gönderildiği için Rıdvan Biatı'nda bulunmadığını açıklar ve şöyle der: ***"Resûlullah ﷺ sağ eliyle: 'Bu Osman'ın elidir' buyurdu ve onu (diğer) eline vurarak: 'Bu da Osman için' dedi."*** (Sahîh-i Buhârî 3698).

Ders: Osman ***kişisel bir fırsatı değerlendirmedi*** ve Resûlullah'tan önce tavaf etmedi ﷺ. Resûlullah ﷺ ***hakkını gözetti***: görev yüzünden orada bulunamayan sahâbînin hakkını — kendi eli Osman'ın eli oldu.

RIDVAN BİATI

Osman hakkındaki söylenti ulaşınca Resûlullah ﷺ ***bir ağacın*** altına oturdu ve ashabı biata çağırdı. Akın akın geldiler. Biatın içeriği neydi? Biat edenlerden Seleme b. Ekva‘ رضى الله عنه kısaca cevap verir:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 4169

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا حَاتِمٌ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي عُبَيْدٍ، قَالَ قُلْتُ لِسَلَمَةَ بْنِ الأَكْوَعِ عَلَى أَيِّ شَىْءٍ بَايَعْتُمْ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَوْمَ الْحُدَيْبِيَةِ. قَالَ عَلَى الْمَوْتِ.

TERCÜME:

Yezîd b. Ebî Ubeyd dedi ki: **Seleme b. Ekva‘a: “Hudeybiye günü Resûlullah’a ﷺ hangi şey üzerine biat ettiniz?” diye sordum.** O da: ***“Ölüm üzerine” dedi.***

SENED İmam Buhârî’nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): Qutaibah b. Sa‘id ← Hatim b. Isma‘il ← Yazid b. Abi ‘Ubaid ← Salamah b. al-Akwa‘ رضى الله عنه.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü’l-Meğâzî, Hudeybiye Gazvesi Bâbı, Hadis No. 4169; ayrıca No. 2960; ve Sahîh-i Müslim No. 1860.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur’an’dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî’de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:4169

Başka bir rivayette Câbir رضى الله عنه, savaş meydanından ***kaçmamak üzere*** biat ettiklerini söyler (Sahîh-i Müslim 1856). İkisi de aynı anlama gelir: son damla kana kadar sadakat. İhram elbiseleriyle ve kınındaki kılıçlarıyla gelmişlerdi; ama hak uğruna ölmeye hazırdılar.

Allah bu biatı çok yüksek bir dereceye çıkardı: ***“Sana biat edenler, ancak Allah’a biat etmiş olurlar”***Tefsîr-i İbn Kesîr 48:10.

Ders: Gerçek sadakat rahatlıkta değil, ***tehlike anında*** sınanır. Resûlullah’a ﷺ verilen her söz, hakikatte ***Allah’a verilmiş bir sözdür***.

SELEME ÜÇ KEZ BİAT EDİYOR

İmam Müslim'in uzun rivayetinde Seleme b. Ekva' رضى الله عنه, insanların başında biat ettiğini anlatır. Ortalara gelindiğinde Resûlullah ﷺ: "Biat et ey Seleme" buyurdu. "Biat ettim ey Allah'ın Resûlü" dedi. "Bir kez daha" buyurdu. Sonra en sonda ondan ***üçüncü kez*** biat etmesini istedi (Sahîh-i Müslim 1807).

Âlimler, Resûlullah'ın ﷺ Seleme'yi savaştaki cesareti ve çevikliği sebebiyle ***onurlandırmak*** istediğini açıklar. Ders: İyi bir lider, her takipçisinin ***üstünlüğünü tanır*** ve onu takdir eder.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

"YERYÜZÜ HALKININ EN HAYIRLILARI"

Resûlullah ﷺ, ağacın altında biat edenlere eşi benzeri olmayan bir övgüde bulundu. Câbir b. Abdullah رضى الله عنهما rivayet eder:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 4154

حَدَّثَنَا عَلِيٌّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، قَالَ عَمْرٌو سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ ـ رضى الله عنهما ـ قَالَ قَالَ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَوْمَ الْحُدَيْبِيَةِ أَنْتُمْ خَيْرُ أَهْلِ الأَرْضِ. وَكُنَّا أَلْفًا وَأَرْبَعَمِائَةٍ، وَلَوْ كُنْتُ أُبْصِرُ الْيَوْمَ لأَرَيْتُكُمْ مَكَانَ الشَّجَرَةِ. تَابَعَهُ الأَعْمَشُ سَمِعَ سَالِمًا سَمِعَ جَابِرًا أَلْفًا وَأَرْبَعَمِائَةٍ.

TERCÜME:

Câbir b. Abdullah رضى الله عنهما dedi ki: Resûlullah ﷺ Hudeybiye günü bize şöyle buyurdu: ***"Siz yeryüzü halkının en hayırlılarısınız."*** Biz bin dört yüz kişiydik. **"Bugün görebilseydim, size o ağacın yerini gösterirdim."** el-A'meş de bunu destekler: Sâlim'den, o da Câbir'den işitmiştir — bin dört yüz.

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): 'Ali b. al-Madini ← Sufyan b. 'Uyainah ← 'Amr b. Dinar ← Jabir b. 'Abdullah رضى الله عنهما; şu rivayetle desteklenir: al-A'maş ← Salim ← Jabir.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü'l-Meğâzî, Hudeybiye Gazvesi Bâbı, Hadis No. 4154; ve Sahîh-i Müslim No. 1856.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:4154

Câbir bu hadisi yaşı ilerlemiş ve gözleri görmez olmuşken rivayet etmiş ve şöyle demiştir: "Görebilseydim, size o ağacın yerini gösterirdim." Bundan da öte Resûlullah ﷺ onların âhiretine dair güvence vermiştir:

HADİS — SAHÎH-İ MÜSLİM, NO. 2496

حَدَّثَنِي هَارُونُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مُحَمَّدٍ، قَالَ قَالَ ابْنُ جُرَيْجٍ أَخْبَرَنِي أَبُو الزُّبَيْرِ، أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ، يَقُولُ أَخْبَرَتْنِي أُمُّ مُبَشِّرٍ، أَنَّهَا سَمِعَتِ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ عِنْدَ حَفْصَةَ لاَ يَدْخُلُ النَّارَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنْ أَصْحَابِ الشَّجَرَةِ أَحَدٌ. الَّذِينَ بَايَعُوا تَحْتَهَا. قَالَتْ بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ. فَانْتَهَرَهَا فَقَالَتْ حَفْصَةُ { وَإِنْ مِنْكُمْ إِلاَّ وَارِدُهَا} فَقَالَ

النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم قَدْ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ { ثُمَّ نُنَجِّي الَّذِينَ اتَّقَوْا وَنَذَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثِيًّا}

TERCÜME:

Ümmü Mübeşşir رضى الله عنها, Nebî'nin ﷺ Hafsa'nın yanında şöyle buyurduğunu işitti: ***"İnşallah, ağacın altında biat eden ağaç ashabından (ashâbü'ş-şecere) hiç kimse cehenneme girmeyecektir."*** Hafsa: "Hayır (girebilir), ey Allah'ın Resûlü" dedi. Resûlullah onu uyardı. Hafsa şu âyeti okudu: "Sizden oraya (cehenneme) uğramayacak hiç kimse yoktur" (Meryem 19:71). Nebî ﷺ şöyle buyurdu: ***"Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur: 'Sonra Allah'a karşı gelmekten sakınanları kurtarırız; zalimleri ise orada diz üstü çökmüş hâlde bırakırız.'"*** (Meryem 19:72).

SENED İmam Müslim'in rivayet zinciri (talebeden hocaya): Harun b. 'Abdullah ← Hajjaj b. Muhammed ← Ibn Juraij ← Ebû al-Zubair ← Jabir b. 'Abdullah ← Ümmü Mubaşşir رضى الله عنها.

KAYNAK: İmam Müslim rivayet etmiştir: Sahîh-i Müslim, Kitâbü Fedâili's-Sahâbe, Ağaç Ashabının Fazileti Bâbı, Hadis No. 2496.

DERECE: SAHİH — Sahîh-i Müslim'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/muslim:2496

Resûlullah ﷺ ile Hafsa رضى الله عنها arasındaki konuşmaya dikkat edin: Hafsa karşı çıkmadı, Kur'an âyetine dayanarak ***anlamak için sordu***; Resûlullah da Kur'an âyetiyle cevap verdi. İlimde konuşmanın edebi budur.

Ders: Rıdvan Biatı ehli sahâbîlerin mertebesi çok yüksektir. Onlara dil uzatmak, Resûlullah'ın ﷺ övdüğü ve Allah'ın razı olduğu kimselere dil uzatmak demektir (Bölüm 9).

ALLAH AĞACIN ALTINDA RAZI OLDU

Allah, onlardan razı olduğunu Kıyamet gününe kadar okunacak bir âyetle bizzat kaydetti: ***"Andolsun ki Allah, o ağacın altında sana biat ederlerken müminlerden razı olmuştur"***Tefsîr-i İbn Kesîr 48:18.

Bu âyet sebebiyle bu biata ***Rıdvan Biatı*** — rıza biatı — denildi. Âyet onlara verilen dört lütfu zikreder:

LÜTUF	48:18. ÂYETTE
Allah'ın rızası	"Allah müminlerden razı olmuştur"
Allah kalplerdekini bilir	"…kalplerinde olanı bildi"
Huzur (sekîne)	"Onlara güven ve huzur indirdi"
Yakın fetih	"…yakın bir fetih" (Hayber)

Sekîne (huzur) kelimesi Fetih Sûresi'nde birkaç kez tekrarlanır (48:4, 18, 26). Antlaşmanın şartları yüzünden ashabın kalpleri çalkalanırken Allah, itaatte sebat etsinler diye huzur indirdi. Ders: Kalp huzuru yalnızca insan gayretinin sonucu değil, ***Allah'ın bir lütfudur***.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

UNUTULAN AĞAÇ

Rıdvan Biatı'nın yapıldığı ağaç Kur'an'da zikredilir. Fakat Allah hikmetiyle o ağacı ***unutturdu***; öyle ki ashap bile onu bulamadı. Târık b. Abdurrahmân anlatır:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 4163

حَدَّثَنَا مَحْمُودٌ، حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ، عَنْ إِسْرَائِيلَ، عَنْ طَارِقِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَ انْطَلَقْتُ حَاجًّا فَمَرَرْتُ بِقَوْمٍ يُصَلُّونَ قُلْتُ مَا هَذَا الْمَسْجِدُ قَالُوا هَذِهِ الشَّجَرَةُ، حَيْثُ بَايَعَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم بَيْعَةَ الرِّضْوَانِ. فَأَتَيْتُ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيَّبِ فَأَخْبَرْتُهُ فَقَالَ سَعِيدٌ حَدَّثَنِي أَبِي أَنَّهُ كَانَ فِيمَنْ بَايَعَ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم تَحْتَ الشَّجَرَةِ، قَالَ فَلَمَّا خَرَجْنَا مِنَ الْعَامِ الْمُقْبِلِ نَسِينَاهَا، فَلَمْ نَقْدِرْ عَلَيْهَا. فَقَالَ سَعِيدٌ إِنَّ أَصْحَابَ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه وسلم لَمْ يَعْلَمُوهَا وَعَلِمْتُمُوهَا أَنْتُمْ، فَأَنْتُمْ أَعْلَمُ.

TERCÜME:

Târık b. Abdurrahmân dedi ki: **Hacca gittim ve namaz kılan bir topluluğun yanından geçtim. "Bu mescid nedir?" diye sordum. "Burası Resûlullah'ın ﷺ Rıdvan Biatı'nı aldığı ağaçtır" dediler.** Saîd b. Müseyyeb'e gidip bunu haber verdim. Saîd dedi ki: Babam bana, o ağacın altında Resûlullah'a ﷺ biat edenlerden olduğunu anlattı ve şöyle dedi: ***"Ertesi yıl çıktığımızda onu unutmuştuk, bulamadık."*** Saîd şöyle dedi: ***"Muhammed'in ﷺ ashabı onu bilmiyordu da siz mi biliyorsunuz! Demek siz daha mı iyi biliyorsunuz?"***

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): Mahmud b. Ghailan ← 'Ubaidullah b. Musa ← Isra'il ← Tariq b. 'Abdurrahmân ← Sa'id b. al-Musayyib ← babası al-Musayyib b. Hazn رضى الله عنه.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü'l-Meğâzî, Hudeybiye Gazvesi Bâbı, Hadis No. 4163; ayrıca No. 4162–4165; ve Sahîh-i Müslim No. 1859.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:4163

Tâbiîn'in en âlimlerinden Saîd b. Müseyyeb, ağacın yerini bildiğini iddia edenleri nazikçe uyarır: ***Altında biat eden ashap*** bile bilmezken siz nasıl bilebilirsiniz?

SİYER NOTU: ÖMER VE O AĞAÇ

İbn Sa'd, Ömer رضى الله عنه döneminde insanların biat ağacı sanılan bir ağacın yanına gelip namaz kılmaya başladığını, Ömer'in de bunun bir tapınma yerine dönüşmesinden korkarak ***ağacın kesilmesini emrettiğini*** rivayet eder. Bu rivayet meşhurdur; fakat senedi âlimler arasında ***tartışmalıdır*** (İbn Hacer bunu Fethu'l-Bârî'de zikreder).

KAYNAK:
İbn Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ; İbn Hacer, Fethu'l-Bârî — 4163 numaralı hadisin şerhi. sunnah.com/bukhari:4163

Ders: İslâm ***tevhidin saflığını korur***. Yüceltilen ağacın gövdesi değil, olay ve Allah'ın rızasıdır. Ağacın unutturulmasındaki hikmet, kimsenin onu tapınılan bir yer hâline getirmemesidir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

SÜHEYL B. AMR GELİYOR

Sonunda Osman sağ salim döndü ve Kureyş, hatiplerinden ***Süheyl b. Amr'ı*** müzakere için gönderdi. Resûlullah ﷺ onun geldiğini görünce iyimser bir ifadeyle şöyle buyurdu: ***"İşiniz kolaylaştı (sehüle)."*** — Süheyl isminin anlamıyla latife yaparak (Sahîh-i Buhârî 2731).

Resûlullah ﷺ ***güzel isimleri ve iyi işaretleri severdi*** (tefe'ül), uğursuzluk inancını (teşe'üm) ise yasaklardı. "Süheyl" (kolay) adlı bir müzakerecinin gelişi, işin kolaylaşacağına bir işaret olarak görüldü.

SİYER NOTU: SÜHEYL B. AMR KİMDİR?

Süheyl, Kureyş'in ileri gelenlerinden ve fasih bir hatipti. Bedir'de esir düşmüştü (Seri 9). Siyer kitapları onun Mekke'nin fethi günü Müslüman olduğunu ve iyi bir Müslüman olduğunu anlatır. Resûlullah'ın ﷺ vefatından sonra Mekke'de pek çok kişi dinden dönmenin eşiğine geldiğinde ***Süheyl ayağa kalkıp bir konuşma yaptı*** ve onların imanını güçlendirdi. Daha sonra Şam'daki savaşlarda şehit düştü.

KAYNAK:

İbn Hacer, el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe; Wikipedia, "Suhayl ibn Amr". en.wikipedia.org/wiki/Suhayl_ibn_Amr

Ders: Bugünün düşmanı yarının ***din kardeşi*** olabilir. Bu antlaşmada "Allah'ın Resûlü" ifadesine inatla karşı çıkan adam, daha sonra Mekke'de İslâm'ın savunucusu oldu.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

ANTLAŞMANIN YAZILMASI

Müzakere başladı ve yazması için ***Ali b. Ebî Tâlib*** رضى الله عنه çağrıldı. Süheyl daha ilk satırdan itiraz etti. Enes رضى الله عنه anlatır:

HADİS — SAHÎH-İ MÜSLİM, NO. 1784

حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، حَدَّثَنَا عَفَّانُ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ، أَنَّ قُرَيْشًا، صَالَحُوا النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم فِيهِمْ سُهَيْلُ بْنُ عَمْرٍو فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم لِعَلِيٍّ اكْتُبْ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ. قَالَ سُهَيْلٌ أَمَّا بِاسْمِ اللَّهِ فَمَا نَدْرِي مَا بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَلَكِنِ اكْتُبْ مَا نَعْرِفُ بِاسْمِكَ اللَّهُمَّ فَقَالَ اكْتُبْ مِنْ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللَّهِ. قَالُوا لَوْ عَلِمْنَا أَنَّكَ رَسُولُ اللَّهِ لاَتَّبَعْنَاكَ وَلَكِنِ اكْتُبِ اسْمَكَ وَاسْمَ أَبِيكَ. فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم اكْتُبْ مِنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ. فَاشْتَرَطُوا عَلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم أَنَّ مَنْ جَاءَ مِنْكُمْ لَمْ نَرُدَّهُ عَلَيْكُمْ وَمَنْ جَاءَكُمْ مِنَّا رَدَدْتُمُوهُ عَلَيْنَا فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنَكْتُبُ هَذَا قَالَ نَعَمْ إِنَّهُ مَنْ ذَهَبَ مِنَّا إِلَيْهِمْ فَأَبْعَدَهُ اللَّهُ وَمَنْ جَاءَنَا مِنْهُمْ سَيَجْعَلُ اللَّهُ لَهُ فَرَجًا وَمَخْرَجًا.

TERCÜME:

Enes رضى الله عنه rivayet eder: **Kureyş, Nebî ﷺ ile barış yaptı; aralarında Süheyl b. Amr da vardı. Nebî ﷺ Ali'ye: "Yaz: Bismillâhirrahmânirrahîm" buyurdu.** Süheyl: "Bismillah'a gelince, Bismillâhirrahmânirrahîm nedir bilmiyoruz; bildiğimizi yaz: Bismikellâhümme (Senin adınla, Allah'ım)" dedi. Resûlullah: "Yaz: Allah'ın Resûlü Muhammed'den" buyurdu. Onlar: "Senin Allah'ın Resûlü olduğunu bilseydik sana uyardık; kendi adını ve babanın adını yaz" dediler. Nebî ﷺ şöyle buyurdu: ***"Yaz: Abdullah oğlu Muhammed'den."*** Nebî'ye ﷺ şu şartı koştular: **Sizden bize gelen kimseyi size geri vermeyeceğiz; bizden size gelen kimseyi ise bize geri vereceksiniz.** Ashap: "Ey Allah'ın Resûlü, bunu yazacak mıyız?" diye sordular. Resûlullah şöyle buyurdu: ***"Evet. Bizden onlara giden kimseyi Allah uzaklaştırmıştır; onlardan bize gelen kimseye de Allah bir genişlik ve çıkış yolu verecektir."***

SENED İmam Müslim'in rivayet zinciri (talebeden hocaya): Ebû Bakr b. Abi Şaibah ← 'Affan b. Muslim ← Hammad b. Salamah ← Thabit al-Bunani ← Enes b. Mâlik رضى الله عنه.

KAYNAK: İmam Müslim rivayet etmiştir: Sahîh-i Müslim, Kitâbü'l-Cihâd ve's-Siyer, Hudeybiye Barışı Bâbı, Hadis No. 1784.

DERECE: SAHİH — Sahîh-i Müslim'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/muslim:1784

Berâ'nın rivayetinde Ali, saygısından ***"Allah'ın Resûlü"*** ifadesini silmeyi reddetti; bunun üzerine Resûlullah ﷺ yerinin gösterilmesini istedi ve ***onu kendi eliyle sildi*** (Sahîh-i Buhârî 2699).

SÜHEYL'İN İTİRAZI	CEVAP: RESÛLULLAH ﷺ
"er-Rahmân er-Rahîm"i tanımıyor	"Bismikellâhümme"yi kabul etti
"Allah'ın Resûlü"nü kabul etmiyor	"Abdullah oğlu Muhammed"i kabul etti
Ali silmeyi reddediyor	Resûlullah onu kendisi sildi
İlke değişmedi	"Allah'a yemin ederim ki, beni yalanlasanız da ben Allah'ın Resûlüyüm"

Resûlullah ﷺ ***şekilde yumuşak*** fakat ***hakikatte kararlıydı***. "Bismikellâhümme" yine Allah'ın adını anar; "Abdullah oğlu Muhammed" de yine doğrudur. Resûlullah akideden taviz vermedi; barış sağlansın diye yalnızca kelime üzerindeki talebinden vazgeçti.

ÜMMÎ NEBÎ

Berâ'nın rivayeti, Resûlullah'ın ﷺ silinecek "Allah'ın Resûlü" ifadesinin yerini kendisine göstermelerini istediğini söyler — çünkü o ***okuma yazma bilmezdi*** (ümmî). Allah onu "ümmî Nebî olan Resûl" diye vasfeder (A'râf 7:157). Bu vasıf, Kur'an'ın ***onun eseri olmadığının*** delilidir; çünkü okuma yazma bilmeyen birinin böylesine güzel bir kitap ortaya koyması mümkün değildir.

O gün kâtip Ali idi. Ders: Resûlullah ﷺ ashabın ***becerilerine saygı gösterir***, görevi ehline verirdi; müzakereyi ise kendisi yönetirdi.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

ANTLAŞMANIN ŞARTLARI

Sonunda üzerinde anlaşılan şartlar ***tek taraflı*** görünüyordu. Ashap çok kırgındı. Fakat tarih, bu şartların her birinin sonunda İslâm'ın lehine olduğunu ispat etti:

Şekil 3: Hudeybiye Antlaşmasının şartları ve sonuçları.

En ağır şart şuydu: ***Medine'ye kaçan Mekkeli geri verilecekti***, fakat tersi geçerli değildi. Resûlullah ﷺ bunun hikmetini açıkladı: Küfre kaçanı Allah uzaklaştırmıştır; İslâm'a geleni ise ***Allah bir çıkış yoluna kavuşturacaktır*** (Sahîh-i Müslim 1784, Bölüm 12).

On yıllık ateşkes ise davetin kapısını açtı. ez-Zührî şöyle der: İslâm'da bundan önce Hudeybiye'den daha büyük bir fetih olmamıştır; çünkü savaş durup insanlar güven içinde buluşunca ***İslâm hakkında konuştular*** ve bunu duyan akıl sahibi herkes İslâm'a girdi (İbn İshak rivayeti).

Ders: Bir kararı yalnızca ***ilk bakışla*** değerlendirmeyin. Bazen aleyhimize görünen bir şart, henüz göremediğimiz bir zaferi saklar.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

ZİNCİRLER İÇİNDE EBÛ CENDEL

Antlaşma yazılırken ve henüz ***mühürlenmemişken*** çok yürek parçalayıcı bir olay yaşandı. Süheyl b. Amr'ın kendi oğlu olan, Müslüman olduğu için ailesi tarafından zincire vurulmuş ***Ebû Cendel***, ayağında prangalarla sendeleyerek geldi ve kendini Müslümanların arasına attı (Sahîh-i Buhârî 2731).

Süheyl şöyle dedi: ***"Ey Muhammed, geri vermeni istediğim ilk kişi budur."*** Resûlullah ﷺ müzakere etmeye çalıştı: "Daha antlaşmayı yazmayı bitirmedik." Süheyl direndi: "Öyleyse seninle hiçbir şey üzerine barış yapmam." Ebû Cendel haykırdı: ***"Ey Müslümanlar, Müslüman olarak geldiğim hâlde müşriklere mi geri verileceğim? Başıma gelenleri görmüyor musunuz?"*** — Allah yolunda ağır işkencelere uğramıştı (Sahîh-i Buhârî 2731).

> **SİYER NOTU: EBÛ CENDEL'E VERİLEN ÖĞÜT**
>
> Siyer kitapları, Resûlullah'ın ﷺ ona şöyle dediğini rivayet eder: ***"Ey Ebû Cendel, sabret ve ecrini Allah'tan bekle; çünkü Allah sana ve seninle birlikte olan zayıflara bir genişlik ve çıkış yolu verecektir. Biz onlarla bir antlaşma yaptık ve onlara ihanet etmeyiz."***
>
> **KAYNAK:**
> İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye; Müsned-i Ahmed.

Ders: ***Ahde vefa***, en acı durumda bile feda edilmeyen bir ilkedir. Ebû Cendel'in sabrı da boşa gitmedi — Allah kısa süre sonra ona bir çıkış yolu açtı (Bölüm 20).

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

ÖMER'İN HUZURSUZLUĞU

Ebû Cendel hadisesi ve antlaşmanın şartları ***Ömer b. Hattâb'ı*** رضى الله عنه çok huzursuz etti. Sehl b. Huneyf رضى الله عنه bu olayı daha sonra Sıffîn'de insanlara, ***kendi görüşlerinden şüphe etmeleri*** için bir ibret olarak anlattı:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 3182

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ آدَمَ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، عَنْ أَبِيهِ، حَدَّثَنَا حَبِيبُ بْنُ أَبِي ثَابِتٍ، قَالَ حَدَّثَنِي أَبُو وَائِلٍ، قَالَ كُنَّا بِصِفِّينَ فَقَامَ سَهْلُ بْنُ حُنَيْفٍ فَقَالَ أَيُّهَا النَّاسُ اتَّهِمُوا أَنْفُسَكُمْ فَإِنَّا كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَوْمَ الْحُدَيْبِيَةِ، وَلَوْ نَرَى قِتَالاً لَقَاتَلْنَا، فَجَاءَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَلَسْنَا عَلَى الْحَقِّ وَهُمْ عَلَى الْبَاطِلِ فَقَالَ بَلَى. فَقَالَ أَلَيْسَ قَتْلاَنَا فِي الْجَنَّةِ وَقَتْلاَهُمْ فِي النَّارِ قَالَ بَلَى. قَالَ فَعَلَى مَا نُعْطِي الدَّنِيَّةَ فِي دِينِنَا أَنَرْجِعُ وَلَمَّا يَحْكُمِ اللَّهُ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ فَقَالَ ابْنَ الْخَطَّابِ، إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ، وَلَنْ يُضَيِّعَنِي اللَّهُ أَبَدًا. فَانْطَلَقَ عُمَرُ إِلَى أَبِي بَكْرٍ فَقَالَ لَهُ مِثْلَ مَا قَالَ لِلنَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم فَقَالَ إِنَّهُ رَسُولُ اللَّهِ، وَلَنْ يُضَيِّعَهُ اللَّهُ أَبَدًا. فَنَزَلَتْ سُورَةُ الْفَتْحِ، فَقَرَأَهَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم عَلَى عُمَرَ إِلَى آخِرِهَا. فَقَالَ عُمَرُ يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَوَفَتْحٌ هُوَ قَالَ نَعَمْ.

TERCÜME:

Ebû Vâil dedi ki: Sıffîn'deydik; Sehl b. Huneyf ayağa kalkıp şöyle dedi: **"Ey insanlar, kendi görüşünüzden şüphe edin! Hudeybiye günü Resûlullah ﷺ ile beraberdik; savaşmak gerektiğini görseydik savaşırdık.**

Ömer b. Hattâb gelip: 'Ey Allah'ın Resûlü, biz hak üzere, onlar bâtıl üzere değil mi?' dedi. 'Evet' buyurdu. 'Bizim ölülerimiz cennette, onların ölüleri cehennemde değil mi?' dedi. 'Evet' buyurdu. 'Öyleyse neden dinimizde bu zilleti kabul ediyor ve Allah bizimle onlar arasında hüküm vermeden geri dönüyoruz?' dedi. Resûlullah şöyle buyurdu: ***'Ey Hattâb'ın oğlu, ben Allah'ın Resûlüyüm; Allah beni asla zayi etmeyecektir.'*** Ömer, Ebû Bekir'e gidip aynısını söyledi; Ebû Bekir de şöyle cevap verdi: ***'O Allah'ın Resûlüdür; Allah onu asla zayi etmeyecektir.'*** Sonra Fetih Sûresi indi ve Resûlullah ﷺ onu sonuna kadar Ömer'e okudu. Ömer: 'Ey Allah'ın Resûlü, bu bir fetih mi?' diye sordu. Resûlullah: ***'Evet'*** buyurdu."

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): 'Abdullah b. Muhammed ← Yahya b. Adam ← Yazid b. 'Abd al-'Aziz ← babası 'Abd al-'Aziz b. Siyah ← Habib b. Abi Thabit ← Ebû Wa'il ← Sahl b. Hunaif رضى الله عنه.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü'l-Cizye ve'l-Müvâdea, Hadis No. 3182; ayrıca No. 4844; ve Sahîh-i Müslim No. 1785.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:3182

Dikkat edin: ***Ebû Bekir'in*** cevabı, duymadığı hâlde Resûlullah'ın ﷺ cevabıyla kelimesi kelimesine aynıdır. Ebû Bekir'e ***es-Sıddîk*** denmesinin sebebi budur: Kalbi, Resûlullah'ın ﷺ kalbiyle uyum içindeydi.

Ömer sonradan sözlerinden pişman oldu. Bir rivayette şöyle der: ***"Bunun için (kefaret olarak) birçok amel işledim"*** — sadaka verdi, oruç tuttu, namaz kıldı ve köle âzat etti (Sahîh-i Buhârî 2731).

Ders: ***İhlâslı bir heyecan vahye*** boyun eğmelidir. Niyeti ne kadar iyi olursa olsun görüşümüz yanılabilir; o hâlde onu Allah'ın ve Resûlü'nün rehberliğiyle ölçün.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

UYUM İÇİNDEKİ KALP

Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: ***"Rabbimden başka bir dost (halîl) edinseydim, Ebû Bekir'i edinirdim."*** (Sahîh-i Buhârî 3656). Hudeybiye'de bu makam açıkça görüldü: Ömer çalkalanırken Ebû Bekir sakindi; çünkü Resûlullah'a ﷺ olan güveni gözlerin gördüğüne bağlı değildi.

Ders: Sağlam iman, Allah'ın ve Resûlü'nün kararı mantığımıza ters göründüğünde ***sarsılmayan*** imandır. Ebû Bekir İsrâ hadisesini tereddütsüz tasdik etmişti (Seri 6); Hudeybiye'yi de aynı şekilde tasdik etti.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

ÜMMÜ SELEME'NİN TAVSİYESİ

Antlaşma mühürlendikten sonra Resûlullah ﷺ ashaba şöyle emretti: ***"Kalkın, kurbanlarınızı kesin, sonra tıraş olun."*** Fakat üç kez tekrarladığı hâlde ***hiç kimse kalkmadı***. İsyan etmiyorlardı; ama çok şaşkın ve üzgündüler, belki de hâlâ vahyin durumu değiştireceğini umuyorlardı (Sahîh-i Buhârî 2731).

Resûlullah, hanımı ***Ümmü Seleme'nin*** رضى الله عنها yanına girdi ve olanları anlattı. Ümmü Seleme çok hikmetli bir tavsiyede bulundu: ***"Ey Allah'ın Peygamberi, bunu istiyor musun? Çık ve deveni kesip berberini çağırıp tıraş oluncaya kadar kimseyle tek kelime konuşma."*** (Sahîh-i Buhârî 2731).

Resûlullah öyle yaptı. Ashap onun kurban kesip tıraş olduğunu görünce ***kalkıp kurbanlarını kestiler*** ve birbirlerini tıraş etmeye başladılar; derin üzüntüden neredeyse birbirlerini yaralayacaklardı (Sahîh-i Buhârî 2731).

ÜMMÜ SELEME'NİN TAVSİYESİ	HİKMETİ
"Çık"	Lider beklemez, öne çıkar
"Kimseyle tek kelime konuşma"	Örnek olmak, tekrarlanan emirden daha güçlüdür
"Kurbanını kes ve tıraş ol"	Kesin bir eylem, kararın değişeceği umudunu kapatır
Resûlullah ﷺ kabul etti	Bir kadının tavsiyesini dinledi

Ders: ***Örnek olmak*** sözden daha etkilidir. Resûlullah ﷺ ***eşinin görüşüne*** değer verirdi — Ümmü Seleme'nin tavsiyesi ashabı itaatsizlikten kurtardı.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

TAHALLÜL: KURBAN KESMEK VE TIRAŞ OLMAK

Ashap ihrama girmişti; fakat Kâbe'ye ulaşmaları ***engellenmişti***. Onların hükmü neydi? Allah bunu Kur'an'da açıklamıştı:

"Haccı ve umreyi Allah için tamamlayın. Eğer (düşman, hastalık ve benzeri sebeplerle) engellenirseniz, size kolay gelen kurbanı gönderin"Tefsîr-i İbn Kesîr 2:196.

Bu hüküm ***ihsâr*** olarak bilinir — hac veya umreyi tamamlamaktan alıkonulmak. Engellenen kimse, engellendiği yerde kurbanını keser, sonra tıraş olur veya saçını kısaltır ve ihramdan çıkar. Âlimler bu hükmü doğrudan Hudeybiye hadisesinden almışlardır. (Hanefî notu: Hanefîlere göre muhsar kişinin kurbanı (hedy) Harem bölgesinde kesilir; Hudeybiye'nin bir kısmının Harem sınırları içinde olduğunu söylerler ve tıraşı tahallül için şart görmezler.)

Resûlullah ﷺ şöyle dua etti: ***"Allah'ım, tıraş olanlara rahmet et."*** "Saçını kısaltanlara da, ey Allah'ın Resûlü?" dediler. Resûlullah duasını tekrarladı, üçüncü veya dördüncü defasında: "Saçını kısaltanlara da" buyurdu (Sahîh-i Buhârî 1727). Bazı siyer rivayetleri bu duanın Hudeybiye'de yapıldığını söyler.

HUDEYBİYE'DEN HÜKÜMLER	AÇIKLAMA
İhsâr	Umreyi tamamlamaktan alıkonulmak → kurban kesip tahallül etmek
Tıraş olmak daha faziletlidir	Tıraş olanlara üç kez rahmet duası
Kurbana ortak olmak	Bir deve veya bir sığır yedi kişi adına (Sahîh-i Müslim 1318)
Umrenin kazası	Umre ertesi yıl yeniden yapıldı

Câbir رضى الله عنه dedi ki: ***"Hudeybiye yılında Resûlullah ﷺ ile birlikte bir deveyi yedi kişi adına, bir sığırı da yedi kişi adına kurban ettik."*** (Sahîh-i Müslim 1318). Ders: İslâm şeriatı ***kolaylaştırır***; her imtihan, bugüne kadar ümmete fayda veren hükümler getirir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

FETİH SÛRESİ İNİYOR

Medine'ye dönüş yolunda, kalpler ağırken Allah her şeyi değiştiren vahyi indirdi. Kendisi hakkında hâlâ endişeli olan Ömer رضى الله عنه şöyle anlatır:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 4177

حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم كَانَ يَسِيرُ فِي بَعْضِ أَسْفَارِهِ، وَعُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ يَسِيرُ مَعَهُ لَيْلاً، فَسَأَلَهُ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ عَنْ شَيْءٍ فَلَمْ يُجِبْهُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم ثُمَّ سَأَلَهُ فَلَمْ يُجِبْهُ، ثُمَّ سَأَلَهُ فَلَمْ يُجِبْهُ وَقَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ ثَكِلَتْكَ أُمُّكَ يَا عُمَرُ، نَزَرْتَ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم ثَلاَثَ مَرَّاتٍ، كُلُّ ذَلِكَ لاَ يُجِيبُكَ. قَالَ عُمَرُ فَحَرَّكْتُ بَعِيرِي ثُمَّ تَقَدَّمْتُ أَمَامَ الْمُسْلِمِينَ، وَخَشِيتُ أَنْ يَنْزِلَ فِيَّ قُرْآنٌ، فَمَا نَشِبْتُ أَنْ سَمِعْتُ صَارِخًا يَصْرُخُ بِي ـ قَالَ ـ فَقُلْتُ لَقَدْ خَشِيتُ أَنْ يَكُونَ نَزَلَ فِيَّ قُرْآنٌ. وَجِئْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَقَالَ لَقَدْ أُنْزِلَتْ عَلَىَّ اللَّيْلَةَ سُورَةٌ لَهِيَ أَحَبُّ إِلَىَّ مِمَّا طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ، ثُمَّ قَرَأَ ﴿إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا﴾.

TERCÜME:

Eslem rivayet eder: **Resûlullah ﷺ yolculuklarından birinde ilerliyordu; Ömer b. Hattâb da gece onunla birlikte yürüyordu. Ömer bir şey sordu, Resûlullah cevap vermedi; tekrar sordu, cevap vermedi; yine sordu, cevap vermedi.** Ömer (kendi kendine) şöyle dedi: "Yazıklar olsun sana ey Ömer! Resûlullah'ı ﷺ üç kez sıkıştırdın, her seferinde sana cevap vermedi." Ömer dedi ki: Devemi Müslümanların önüne sürdüm; hakkımda Kur'an âyeti inmesinden korkuyordum. Çok geçmeden birinin bana seslendiğini duydum… Resûlullah'a ﷺ gelip selâm verdim; şöyle buyurdu: ***"Bu gece bana, üzerine güneşin doğduğu her şeyden daha sevimli olan bir sûre indirildi."*** Sonra şunu okudu: ***"Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik."***

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): 'Abdullah b. Yusuf ← Malik b. Anas ← Zaid b. Aslam ← babası Aslam ← 'Umar b. al-Khattab رضى الله عنه.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü'l-Meğâzî, Hudeybiye Gazvesi Bâbı, Hadis No. 4177; ayrıca No. 4833 ve 5012.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:4177

"Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik" Tefsîr-i İbn Kesîr 48:1.

Ömer'in tavrına dikkat edin: ***korktu***; Resûlullah'ı sıkıştırdığı için kendisini kınayan bir âyet inmesinden çekindi ﷺ. Fakat inen ***bir müjde*** oldu. Resûlullah ﷺ bu sûreyi ***üzerine güneşin doğduğu her şeyden*** — yani bütün dünyadan — daha sevimli diye nitelendirdi.

FETİH SÛRESİ ÂYETİ	HUDEYBİYE İLE İLGİSİ
48:1–3	Apaçık fetih; mağfiret; güçlü yardım
48:4	Müminlerin kalplerine huzur indirildi
48:10, 18	Rıdvan Biatı; Allah razı oldu
48:24–26	Allah iki tarafın elini de çekti; câhiliye taassubu
48:27	Doğru rüya gerçekleşecek
48:29	Ashabın vasfı: güçlenerek büyüyen ekin

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

EKİN MİSALİ

Fetih Sûresi, ashab hakkında güzel bir misalle sona erer: ***"filizini çıkarmış, onu güçlendirmiş, kalınlaşmış, gövdesi üzerine dikilmiş bir ekin gibidir"*** (Fetih 48:29). Âyet bu misalin ***İncil'de*** de yer aldığını bildirir.

Hudeybiye'deki ashap ***küçük bir filiz*** gibiydi: Kâbe'den alıkonulan 1.400 kişi. Fakat o filizden heybetli ve sağlam İslâm ağacı yeşerdi. Ders: İhlâsla ekilmişse küçük başlangıçları küçümsemeyin.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

BU BİR FETİH Mİ?

Ashap hâlâ soruyordu: Bu antlaşma nasıl bir ***fetih*** olabilirdi? Enes b. Mâlik رضى الله عنه âyetin anlamını açıklar:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 4172

حَدَّثَنِي أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ، أَخْبَرَنَا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ـ رضى الله عنه ـ {إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا} قَالَ الْحُدَيْبِيَةُ. قَالَ أَصْحَابُهُ هَنِيئًا مَرِيئًا فَمَا لَنَا فَأَنْزَلَ اللَّهُ {لِيُدْخِلَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ} قَالَ شُعْبَةُ فَقَدِمْتُ الْكُوفَةَ فَحَدَّثْتُ بِهَذَا كُلِّهِ عَنْ قَتَادَةَ ثُمَّ رَجَعْتُ فَذَكَرْتُ لَهُ فَقَالَ أَمَّا {إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ} فَعَنْ أَنَسٍ، وَأَمَّا هَنِيئًا مَرِيئًا فَعَنْ عِكْرِمَةَ.

TERCÜME:

Enes b. Mâlik رضى الله عنه, ***"Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik"*** âyeti hakkında şöyle dedi: **"(Kastedilen) Hudeybiye'dir."** Ashabı: "Sana mübarek ve afiyet olsun; peki bize ne var?" dediler. Bunun üzerine Allah şunu indirdi: ***"Mümin erkekleri ve mümin kadınları cennetlere sokmak için..."*** Şu'be şöyle der: "İnnâ fetahnâ leke" kısmı Enes'ten, "mübarek ve afiyet olsun" kısmı ise İkrime'dendir.

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): Ahmed b. Ishaq ← 'Uthman b. 'Umar ← Şu'bah ← Katâde ← Enes b. Mâlik رضى الله عنه.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü'l-Meğâzî, Hudeybiye Gazvesi Bâbı, Hadis No. 4172; ayrıca No. 4834.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:4172

Berâ b. Âzib رضى الله عنه de şöyle der: ***"Siz fethi Mekke'nin fethi sayıyorsunuz... fakat biz fethi Hudeybiye günündeki Rıdvan Biatı sayarız."*** (Sahîh-i Buhârî 4150, Bölüm 4). Onu görenler için Hudeybiye, sonraki bütün fetihlerin ***kapısıydı***.

FETHİN DELİLLERİ	AÇIKLAMA
Tanınma	Kureyş, Medine ile eşit bir taraf olarak müzakere etti
Davetin güvenliği	İnsanlar korkmadan buluşup İslâm hakkında konuştu
Müslümanların çoğalması	Hudeybiye'de 1.400 → iki yıl sonra Mekke'nin fethinde ~10.000 (siyer kitapları)
İleri gelenler Müslüman oluyor	Hâlid b. Velîd ve Amr b. Âs Müslüman oldu (8 H)

FETHİN DELİLLERİ	AÇIKLAMA
Hükümdarlara mektuplar	Resûlullah ﷺ Kayser'e, Kisrâ'ya ve diğerlerine davet mektupları gönderdi

Ders: ***Zafer her zaman kılıçla gelmez***. Bazen en büyük zafer, insanların kalbini hakka açan barıştır.

HÜKÜMDARLARA MEKTUPLAR

Hudeybiye'den sonraki barış ortamı, Resûlullah'ın ﷺ büyük hükümdarlara ***davet mektupları göndermesini*** mümkün kıldı. Sahîh-i Buhârî'nin ilk hadislerinden biri, Bizans Kayseri ***Herakleios'un***, Kureyş ile Resûlullah ﷺ arasındaki ***"ateşkes döneminde"*** Şam'da bulunan Ebû Süfyân'a Resûlullah ﷺ hakkında sorular sorduğunu anlatır (Sahîh-i Buhârî 7).

Hudeybiye Antlaşması olmasaydı Ebû Süfyân'ın Şam'a ticaret yolculuğu ve Herakleios ile konuşması belki de gerçekleşmeyecekti. Ders: ***Barış, davetin kapılarını açar***; savaşın açamadığı kapıları.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

EBÛ BASÎR: VAAT EDİLEN ÇIKIŞ YOLU

Medine'ye dönüşten kısa süre sonra Mekkeli bir Müslüman olan ***Ebû Basîr*** Resûlullah'a ﷺ sığındı. Kureyş onu istemek için iki kişi gönderdi; Resûlullah ﷺ da ***antlaşmaya sadık kalarak*** onu onlara teslim etti (Sahîh-i Buhârî 2731).

Yolda Ebû Basîr kurtulmayı başardı ve Medine'ye döndü. Resûlullah ﷺ imalı bir şekilde şöyle buyurdu: ***"Anasına yazıklar olsun! Yanında birileri olsa savaş ateşini tutuşturacak."*** Ebû Basîr tekrar geri verileceğini anladı ve Sîfü'l-Bahr'de ***sahil kenarına*** gitti. Ardından Ebû Cendel kaçıp ona katıldı, onları başka birçok Mekkeli Müslüman izledi; öyle ki Kureyş'in Şam'a giden ***ticaret kervanlarının yolunu kesen*** bir grup oldular (Sahîh-i Buhârî 2731).

Sonunda ***Kureyş'in kendisi*** Resûlullah'a ﷺ mektup gönderip Allah adına ve akrabalık bağı adına onları Medine'ye kabul etmesini yalvardı: "Sana gelen güvendedir." ***O en ağır şartı, onu talep edenler kendileri kaldırdı.*** Bunun üzerine Allah 48:24–26. âyetleri indirdi (Sahîh-i Buhârî 2731).

İşte bu, ***"genişlik ve çıkış yolu"*** idi; onu vaat eden Resûlullah'tır ﷺ, Sahîh-i Müslim 1784'te. Ders: Sabır ve ***ahde vefa***, Müslümanlar antlaşmayı bir kez bile bozmadan sonunda çözüm getirdi.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

HİCRET EDEN KADINLAR

Hudeybiye Antlaşması, Mekke'den kaçan ***erkeklerin*** geri verilmesini öngörüyordu. Müslüman kadınlar Medine'ye hicret edince Allah onlar için özel bir hüküm indirdi:

"Ey iman edenler! Mümin kadınlar hicret ederek size geldiklerinde onları imtihan edin. Allah onların imanlarını daha iyi bilir. Eğer onların mümin olduklarını öğrenirseniz, onları kâfirlere geri döndürmeyin" Tefsîr-i İbn Kesîr 60:10.

Hicret eden kadınlardan biri ***Ümmü Külsûm bint Ukbe b. Ebî Muayt*** idi. Ailesi onu istemeye geldi; fakat bu âyet indikten sonra Resûlullah ﷺ onu geri vermedi (Sahîh-i Buhârî 2711–2712). Âlimler, antlaşma metninin ***erkekleri*** kastettiğini ve kadınların geri verilmeleri hâlinde daha büyük tehlikeye maruz kalacaklarını açıklar.

Ders: İslâm, imanı seçen ***kadınları korur*** ve onların tercihine saygı gösterir. Âyetteki iman imtihanı da kararın körü körüne değil, ***adaletle ve dikkatle*** verildiğini gösterir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

HUDEYBİYE'DEN MEKKE'NİN FETHİNE

On yıllık ateşkes yalnızca yaklaşık ***iki yıl*** sürdü. Siyer kitapları, Kureyş'in müttefiki Benî Bekir'in, Kureyş'in silah ve adam desteğiyle Resûlullah'ın ﷺ müttefiki Huzâa'ya saldırdığını anlatır. Antlaşmayı Müslümanlar değil, ***Kureyş bozmuştur***.

Bu ihlal, hicrî 8. yılda neredeyse kan dökülmeden gerçekleşen ***Mekke'nin fethine*** yol açtı. Ders: Ahde vefa gösteren taraf sonunda ***Allah tarafından galip kılınır***; ahdi bozan ise kendi aleyhine bozmuş olur (Fetih 48:10).

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

MÜZAKERE SANATI

Hudeybiye, Allah'ın barışla ilgili emrinin en güzel uygulamasıdır: ***"Eğer onlar barışa yanaşırlarsa sen de ona yanaş ve Allah'a tevekkül et"***Tefsîr-i İbn Kesîr 8:61.

SOSYAL BİLİM NOTU: İLKELİ MÜZAKERE

Harvard Müzakere Projesi (Harvard Negotiation Project), meşhur ***"Getting to Yes"*** (Fisher, Ury & Patton) kitabında ***ilkeli müzakere*** yöntemini tanıtır. Başlıca ilkeleri şunlardır: ***insanları sorundan ayırın***, ***pozisyonlara değil, çıkarlara odaklanın*** ve ***her iki tarafa da kazandıran seçenekler üretin*** (Harvard PON).

MODERN MÜZAKERE İLKESİ	HUDEYBİYE'DE
Çıkarlara odaklanmak	Asıl çıkar "Allah'ın Resûlü" kelimesi değil, barış ve davetti
İnsanları sorundan ayırmak	"İşiniz kolaylaştı" — Süheyl'e iyi davranmak
En iyi alternatifi bilmek	Savaşa hazır (biat), ama barışı seçmek
Uzun vadeli bakış	10 yıllık ateşkes → Müslümanların büyük artışı

Modern müzakere teorisinden 1.400 yıldan fazla önce Resûlullah ﷺ bu ilkeleri uygulamıştı — teori kitaplarında bulunmayan bir ilaveyle: ***Allah'a tevekkül***. Ders: Müzakerede asıl güç her kelimede kazanmak değil, ***hedefin netliği*** ve ***sabırdır***.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

AİLEDE VE İŞ HAYATINDA HUDEYBİYE

Hudeybiye ilkeleri günlük hayatta da uygulanabilir. ***Aile hayatında*** bazen daha büyük bir huzuru korumak için küçük şeylerde geri adım atmak gerekir. ***İş hayatında*** ise taviz verilemeyecek ilkelerle müzakere edilebilecek teknik konuları birbirinden ayırmak gerekir.

Resûlullah ﷺ çıkmaza girildiğinde ***hanımının*** tavsiyesini de dinledi (Bölüm 16). Ders: İyi müzakere evde başlar — ***dinleyerek, sabrederek ve ileriye bakarak***.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

HUDEYBİYE KISSALARININ KAYNAKLARI

Hudeybiye kıssası bize dereceleri farklı üç tür kaynakla ulaşmıştır. Bu e-kitap, okuyucu ***neyin kesin*** ve ***neyin meşhur*** olduğunu bilsin diye bu üçünü birbirinden ayırır:

Hudeybiye Kıssalarının Kaynakları

Kur'an (6)

- Apaçık fetih (48:1)
- Allah'ın eli onların ellerinin üstündedir (48:10)
- Allah ağacın altında razı oldu (48:18)
- Câhiliye taassubu ve takvâ sözü (48:26)
- Doğru rüya (48:27)
- Hicret eden kadınlar (60:10)

Sahih hadis (9)

- Taşan kuyu; parmaklardan akan su
- Ölüm üzerine biat; 1.400 kişi
- "Yeryüzü halkının en hayırlıları"
- Antlaşmanın yazılması; şartlar
- Ömer'in huzursuzluğu
- Ümmü Seleme'nin tavsiyesi; Ebû Cendel; Ebû Basîr
- Fetih Sûresi'nin inişi
- Unutulan ağaç
- Ağaç ashabı cehenneme girmez

Siyer kitapları (3)

- Osman'ın öldürüldüğü söylentisi (ayrıntılar)
- Mekke'nin fethindeki ordunun sayısı
- Ömer'in ağacı kestirmesi

Siyer kitaplarındaki kıssalar ilgili bölümde durumları açıklanarak verilmiştir.

Şekil 4: Bu e-kitaptaki Hudeybiye kıssalarının kaynak durumu.

HİKÂYE	KAYNAK VE DURUM
Rüya; biat; rıza; huzur; tahallül; hicret eden kadınlar	Kur'an (Bakara 2:196; Fetih 48; Mümtehine 60:10) — kesin
Yolculuk; Kasvâ; elçiler; Ebû Cendel; Ümmü Seleme; Ebû Basîr	Sahîh-i Buhârî 2731 — sahih

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

HİKÂYE	KAYNAK VE DURUM
Kuyu; parmaklardan akan su; ölüm üzerine biat; 1.400 kişi; ağaç; Fetih Sûresi	Sahîh-i Buhârî 4150–4177, 3182, 3698 — sahih
Antlaşmanın yazılması; ağaç ashabı; kurbana ortaklık	Sahîh-i Müslim 1784, 2496, 1318 — sahih
Osman söylentisi (ayrıntılar); Ömer'in ağacı kestirmesi; ez-Zührî'nin sözleri	Siyer kitapları (İbn İshâk, İbn Sa'd) — meşhur, senedleri farklı

Siyer kitaplarındaki kıssalar mutlaka uydurma değildir; güvenilir siyer âlimleri tarafından rivayet edilmiştir. Fakat bunlar Kur'an ve sahih hadislerle ***aynı derecede değildir***. Bu e-kitap İsrâiliyat kıssalarına veya açıkça uydurma olan rivayetlere ***yer vermez***.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

GERİDE KALANLAR VE GİZLİ KALANLAR

Bölüm 18, Fetih Sûresi'nin başlıca âyetlerini açıkladı: apaçık fetih, huzur, Rıdvan Biatı, doğru rüya ve ekin misali. Fakat bu sûre, nadiren anlatılan iki gruptan daha söz eder. Birinci grup, Resûlullah ﷺ ile birlikte çıkmayı reddeden bedevîlerdir. İkinci grup ise Mekke'de imanlarını gizleyen müminlerdir; Allah'ın o gün savaşı engellemesinin sebeplerinden biri de onlardır.

ÂYET	KISA ANLAMI	DERS
48:11	Geride kalan bedevîler mazeret ileri sürdü: malları ve aileleri onları meşgul etmişti; bağışlanmalarını istediler	Dil, kalpte olmayanı söyler
48:12	Resûlullah'ın ﷺ ve müminlerin bir daha ailelerine dönmeyeceklerini sandılar	Allah'ın vaadi hakkında kötü zan
48:15	Müslümanlar ganimet almaya gidince onlar da katılmak istedi; Allah onları reddetti	Fedakârlık olmadan kazanç istemek
48:16	Çok güçlü bir kavimle savaşmaya çağrılacaklar; itaat ederlerse mükâfat verilecek	Tövbe kapısı hâlâ açık
48:17	Köre, topala ve hastaya günah yoktur	Gerçek mazeret kabul edilir
48:20–21	Allah çok ganimet vaat etti, ayrıca henüz güç yetiremedikleri bir başkasını	Aşama aşama yerine getirilen vaat
48:24	Allah Mekke vadisinde iki tarafın da elini çekti	Barış Allah'ın kararıdır
48:25	Eğer tanımadığınız mümin erkekler ve mümin kadınlar Mekke'de olmasaydı…	Müminlerin kanını korumak

GERİDE KALANLARIN MAZERETLERİ

Resûlullah ﷺ insanları umreye çıkmaya çağırdığında Medine çevresindeki bazı bedevî kabileler katılmadı. Müslümanların Kureyş tarafından yok edileceğini sanıyorlardı. Allah onların kalplerindekini açığa çıkardı: "Kalplerinde olmayanı dilleriyle söylüyorlar" (Fetih 48:11). Müfessirler bu bağlamda bazı kabilelerin adını verir; ancak bu, o kabilelerin her ferdinin geride kaldığı anlamına gelmez, çünkü bedevî kabilelerden birçok sahâbî de Hudeybiye'de bulunmuştur (Tefsîr-i İbn Kesîr 48:11).

Hayber ganimetini alma zamanı gelince bu grup katılmak istedi. Allah, Resûlullah'a ﷺ onları geri çevirmesini emretti (Fetih 48:15); çünkü Hayber ganimeti özellikle Hudeybiye ehline vaat edilmişti. Fakat Allah kapıyı kapatmadı: "Çok güçlü bir kavme" karşı savaşmaya çağrılacaklardı; itaat ederlerse Allah onlara güzel bir mükâfat verecekti (Fetih 48:16). Müfessirler bu kavmin kim olduğu konusunda ihtilaf etmiştir: kimi Hevâzin ve Sakîf, kimi Benî Hanîfe, kimi de Fars ve Rum demiştir (İbn Kesîr). Bu, kesin bir nas değil, müfessirlerin görüşleridir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

MEKKE'DE GİZLİ KALAN MÜMİNLER

25. âyet, Allah'ın savaşı engellemesindeki hikmetlerden birini açıklar. O sırada Mekke'de imanlarını gizleyen mümin erkekler ve kadınlar vardı. Savaş olsaydı Müslümanlar farkında olmadan onları öldürebilir, sonra pişmanlık ve ayıp altında kalabilirlerdi. Allah, eğer onlar ayrılmış olsalardı kâfirlere elem verici bir azap edeceğini bildirir (Fetih 48:25; Tefsîr-i İbn Kesîr 48:25).

Ebû Cendel (Bölüm 14) ve Ebû Basîr (Bölüm 20), Mekke'de ezilen Müslümanlara örnektir. Adı bilinmeyen daha nicesi vardı. Allah barışla onların kanını korudu.

DERS

Bu âyetler iki şey öğretir. Birincisi, dilde tatlı mazeretler Allah'ı aldatamaz; değer verilen, gerektiğinde fedakârlığa hazır olmaktır. İkincisi, zayıf görünen bir karar, tanımadığımız insanların canını koruyor olabilir. Allah bizim görmediğimizi görür.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

HUDEYBİYE'DEN İSTİŞARE VE HÜKÜMLER

Hudeybiye yalnızca bir antlaşma kıssası değildir; fakihlerin bugüne kadar tartıştığı hükümlerin de kaynağıdır. Bu bölüm henüz değinilmemiş iki olayı — Hudeybiye'ye varmadan önceki istişareyi ve Ka'b b. Ucre'nin kıssasını — bir araya getirir, sonra bu olaya dayandırılan hükümleri özetler.

KARAR VERMEDEN ÖNCE İSTİŞARE

HADİS: "BANA GÖRÜŞ BİLDİRİN"

Misver b. Mahreme ve Mervân rivayet eder: Resûlullah ﷺ Gadîrü'l-Eştât'a varınca gözcüsü gelip Kureyş'in onu Kâbe'den alıkoymak için kuvvet topladığını haber verdi. Resûlullah: "Ey insanlar, bana görüş bildirin" buyurdu. Ebû Bekir رضى الله عنه şöyle dedi: "Ey Allah'ın Resûlü, sen bu Beyt'i ziyaret etmek için çıktın, kimseyi öldürmek ya da kimseyle savaşmak için değil. O hâlde oraya yönel; bizi kim engellerse onunla savaşırız." Resûlullah: "Allah'ın adıyla yürüyün" buyurdu.

Derece: SAHİH — Sahîh-i Buhârî 4178, 4179.

Resûlullah ﷺ vahiy aldığı hâlde ashabının görüşünü sordu. Ebû Bekir yolculuğun asıl amacını hatırlatarak cevap verdi: savaş değil, umre. Bu tavsiye, Resûlullah'ın daha sonra barış yolunu seçmesiyle uyum içindedir. Ümmü Seleme'nin tavsiyesiyle (Bölüm 16) birlikte Hudeybiye, olayların yönünü belirleyen iki istişareye şahit oldu.

KA'B B. UCRE VE TIRAŞ FİDYESİ

HADİS: KA'B'IN BAŞINDAKİ BİTLER

Ka'b b. Ucre رضى الله عنه, Hudeybiye'de ihramlı olarak Resûlullah ﷺ ile birlikte bulunduğunu, başından bitlerin döküldüğünü rivayet eder. Resûlullah bitlerin ona eziyet verip vermediğini sordu ve tıraş olmasını emretti. Sonra şu âyet indi: "Sizden kim hasta olursa veya başından bir rahatsızlığı bulunursa (tıraş olabilir), fidye olarak oruç tutması, sadaka vermesi veya kurban kesmesi gerekir."

Derece: SAHİH — Sahîh-i Buhârî 4159; ayrıca Sahîh-i Buhârî 1814; âyet: Bakara 2:196.

Aynı hadisin diğer rivayetlerinde Resûlullah ﷺ fidyenin üç seçeneğini açıklar: üç gün oruç tutmak, altı fakiri doyurmak veya bir koyun kesmek (Sahîh-i Buhârî 1814). Küçük bir rahatsızlık yaşayan sıradan bir sahâbî, bugüne kadar milyonlarca hacı ve umrecinin uyguladığı bir hükmün inmesine sebep oldu.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

HUDEYBİYE'YE DAYANDIRILAN HÜKÜMLER

HÜKÜM	HUDEYBİYE'DEN DELİL	NOT
Büyük kararlardan önce istişare	Sahîh-i Buhârî 4178–4179; Ümmü Seleme'nin tavsiyesi	Bu bölüm ve Bölüm 16
İhramlıyken özür sebebiyle tıraş fidyesi	Bakara 2:196; Sahîh-i Buhârî 4159	Oruç, sadaka veya kurban
İhsâr: engellenince tahallül	Bakara 2:196	Bölüm 17
Deve veya sığırda kurbana ortaklık	Sahîh-i Müslim 1318	Bölüm 17
Gayrimüslimlerle barış antlaşması	Enfâl 8:61; Sahîh-i Buhârî 2731	Maslahat olduğunda caizdir
Ağır olsa da ahde vefa	Ebû Cendel ve Ebû Basîr geri verildi	Bölüm 14 ve 20
Şart haramı helâl kılamaz	Mümin kadınlar geri verilmez (Mümtehine 60:10)	Bölüm 21
Ateşkesin süresi	On yıllık ateşkes (siyer kitapları)	Fakihlerin görüşleri farklıdır

Ateşkesin süresi konusunda İmam Şâfiî de dahil bazı fakihler, Hudeybiye'deki on yıllık süreyi azami sınır kabul etmiştir. Diğer fakihler ise sürenin Müslümanların maslahatına bağlı olduğunu söylemiştir (Hanefî notu: Hanefîlere göre ateşkes belirli bir süreyle sınırlı değildir; maslahat devam ettiği sürece yapılabilir ve maslahat kalmazsa önceden bildirilerek sona erdirilebilir). Bu bir içtihat meselesidir ve fıkıh kitaplarında uzun uzun açıklanır.

DERS

Hudeybiye, İslâm hükümlerinin gerçek hayattan doğduğunu öğretir: hasta bir sahâbî, engellenen bir kafile ve zorlu bir antlaşma. Şeriat zorlaştırmak için değil, kolaylaştırmak için gelmiştir. En şerefli lider bile çevresindekilerin görüşünü sormaya devam eder.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

HUDEYBİYE ANTLAŞMASININ ŞAHSİYETLERİ

Hudeybiye hadisleri çeşitli kabilelerden birçok şahsiyeti zikreder. Aşağıdaki tablo onları kabileleri, rolleri ve kaynaklarıyla birlikte sıralar. Her şahsiyetin kabilesi yeniden kontrol edilmiştir; yalnızca siyer kitaplarında bulunan bilgiler açıkça işaretlenmiştir.

MÜSLÜMANLAR

ŞAHSİYET	KABİLE	GÖREVİ	KAYNAK
Ebû Bekir es-Sıddîk	Kureyş (Benî Teym)	İstişarede görüş bildirdi; Ömer'i yatıştırdı	Buhârî 4178, 2731
Ömer b. Hattâb	Kureyş (Benî Adî)	Şartlardan huzursuz oldu, sonra pişman oldu	Buhârî 2731, 3182
Osmân b. Affân	Kureyş (Benî Ümeyye)	Mekke'ye elçi; onun biatını kendi eliyle yapan Resûlullah ﷺ	Buhârî 3698
Ali b. Ebû Tâlib	Kureyş (Benî Hâşim)	Antlaşmanın kâtibi	Müslim 1784; Buhârî 2699
Ümmü Seleme	Kureyş (Benî Mahzûm)	Resûlullah'a kurban kesip tıraş olmasını tavsiye etti	Buhârî 2731
Mugîre b. Şu'be	Sakîf	Urve müzakere ederken kılıçla Resûlullah'ın ﷺ başında nöbet tuttu	Buhârî 2731
Seleme b. Ekva'	Eslem	Üç kez biat etti	Buhârî 4169; Müslim 1807
Ma'kıl b. Yesâr	Müzeyne	Biat sırasında ağacın dalını Resûlullah'ın ﷺ başının üstünde tuttu	Müslim 1858
Câbir b. Abdullah	Ensar, Hazrec (Benî Seleme)	1.400 sayısının ve "yeryüzü halkının en hayırlıları" sözünün râvisi	Buhârî 4154
Berâ b. Âzib	Ensar, Evs (Benî Hârise)	Taşan kuyu kıssasının râvisi	Buhârî 4150
Ka'b b. Ucre	Belî, Ensar'ın müttefiki	Tıraş fidyesi hükmünün inmesine sebep oldu	Buhârî 4159
Ebû Cendel b. Süheyl	Kureyş (Benî Âmir b. Lüey)	Prangalar içinde geri verildi	Buhârî 2731
Ebû Basîr	Buhârî: "Kureyş'ten bir adam"; siyer kitapları: Benî Zühre'nin müttefiki Utbe b. Esîd es-Sakafî	Ezilen Müslümanlara çıkış yolu açtı	Buhârî 2731; siyer kitapları
Cedd b. Kays	Ensar (Benî Seleme)	Biat etmeyen tek kişi; devesinin karnının altına saklandı	Müslim 1856

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

KUREYŞ VE MÜTTEFİKLERİ TARAFI

ŞAHSİYET	KABİLE	GÖREVİ	KAYNAK
Süheyl b. Amr	Kureyş (Benî Âmir b. Lüey)	Kureyş'in müzakerecisi; Mekke'nin fethinde Müslüman oldu	Buhârî 2731; terâcim kitapları
Büdeyl b. Verkâ	Huzâa	İlk elçi; barış teklifini iletti	Buhârî 2731
Urve b. Mes'ûd	Sakîf	Ashabın sevgisine hayran kaldı	Buhârî 2731
Kinâne oğullarından bir adam	Kinâne; siyer kitapları onu Ehâbîş'in reisi Huleys b. Alkame olarak adlandırır	Gerdanlıklı kurbanlıkları gördü ve Kureyş'e öğüt verdi	Buhârî 2731; siyer kitapları
Mikrez b. Hafs	Kureyş (Benî Âmir b. Lüey)	Resûlullah onu kötü bir adam diye nitelendirdi	Buhârî 2731
Hâlid b. Velîd	Kureyş (Benî Mahzûm)	Gamîm'de süvarilere komuta etti; hicrî 8. yılda Müslüman oldu	Buhârî 2731

SİYER NOTU: KUYUYA KİM İNDİ?

Sahih hadis, Resûlullah'ın ﷺ bir ok çıkarıp kuyuya konulmasını emrettiğini ve suyun fışkırdığını bildirir (Sahîh-i Buhârî 2731). Hadis, kuyuya inen kişinin adını vermez. İbn İshak onun Nâciye b. Cündeb el-Eslemî olduğunu söyler; başka bir rivayet farklı bir isim verir. Siyer kitapları ayrıca Osman'dan önce Mekke'ye ilk elçi olarak Hırâş b. Ümeyye el-Huzâî'yi zikreder. Bu iki bilgi de siyer kitaplarındandır.

Kaynak: İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye; İbn Hacer, Fethu'l-Bârî (Hadis No. 2731).

DERS

Hudeybiye; Kureyş, Ensar, Sakîf, Eslem, Müzeyne ve daha nice kabileden insanları bir araya getirdi; hepsi tek bir ağacın altında birleşti. Karşı tarafta ise birçoğu daha sonra Müslüman oldu: Süheyl, Hâlid ve Urve. Cedd b. Kays ise büyük bir olayda bulunmanın temiz bir kalbi garanti etmediğinin hatırlatıcısıdır.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

HUDEYBİYE YOLU ÜZERİNDEKİ YERLER

Medine'den Hudeybiye'ye yolculuk, hadislerde ve siyer kitaplarında zikredilen birkaç yerden geçer. Aşağıdaki tablo bu yerleri yolculuk sırasına göre düzenler. Bazı yerlerin tam konumu kesin değildir; bu yüzden mesafe yalnızca açık bir modern kaynak varsa verilmiştir.

YER		KAYNAK
Medine	Resûlullah ﷺ Zilkade ayında umre için çıktı	Buhârî 1778
Zülhuleyfe	İhrama girildi; kurbanlıklar nişanlandı ve gerdanlık takıldı	Buhârî 4178
Gadîrü'l-Eştât (Usfân yakınında)	Gözcü haber getirdi; Resûlullah ﷺ istişare etti	Buhârî 4178
Gamîm	Hâlid b. Velîd süvarileriyle bekliyordu; Resûlullah başka bir yol seçti	Buhârî 2731
Seniyye (Mekke'ye inen tepe geçidi)	Kasvâ çöktü	Buhârî 2731; siyer kitapları burayı Seniyyetü'l-Mirâr diye adlandırır
Hudeybiye	Taşan kuyu; müzakere; Rıdvan Biatı; antlaşma	Buhârî 2731, 4150
Dönüş yolunda	Fetih Sûresi indi	Buhârî 4177

BUGÜN HUDEYBİYE

Hudeybiye, Mekke Harem bölgesinin batı sınırında yer alır. Mekke yetkililerinin yayımladığı Discover Makkah sitesi, buranın Mekke'ye yaklaşık 20 km uzaklıkta olduğunu ve eski kuyunun izlerini hâlâ taşıdığını belirtir (Discover Makkah: Al-Hudaybiyah). Arab News gazetesi ise eski Cidde yolu üzerinde, Mekke'ye yaklaşık 20 km uzaklıktaki Şumeysî yakınında bir mescidden söz eder (Arab News).

Unutulmamalıdır ki Rıdvan Biatı ağacının yeri tespit edilemez; biat eden ashap bile ertesi yıl yerini bilmiyordu (Sahîh-i Buhârî 4163; Bölüm 10). Bu yüzden herhangi bir yerin o ağacın yeri olduğu iddiası kesinlik taşımaz.

DERS

Bu yerler, Resûlullah'ın ﷺ kan dökülmesini önlemek için zor yolu seçtiğine şahitlik eder. Kalıcı olan ağaç ya da taş değil, derstir: sabır, itaat ve Allah'ın rızası.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

HUDEYBİYE ANTLAŞMASININ ZAMAN ÇİZELGESİ

Şekil 1 kısa bir zaman çizelgesi sundu. Aşağıdaki tablo onu her olayın kaynağıyla birlikte ayrıntılandırır. Sahih hadis, Hudeybiye umresinin Zilkade ayında gerçekleştiğini bildirir (Sahîh-i Buhârî 1778); daha ayrıntılı tarihler siyer kitaplarından gelir.

NO.		KAYNAK
1	Resûlullah ﷺ Mescid-i Haram'a güven içinde girdiğini rüyasında gördü	Fetih 48:27
2	Zilkade 6 H: yaklaşık 1.400 sahâbî ile umre için Medine'den çıkış	Buhârî 1778, 4154
3	Zülhuleyfe: ihrama girmek ve kurbanlıklara gerdanlık takmak	Buhârî 4178
4	Gadîrü'l-Eştât: Kureyş haberi; ashapla istişare	Buhârî 4178–4179
5	Gamîm'de Hâlid'in birliğinden kaçınmak; Kasvâ çöküyor	Buhârî 2731
6	Hudeybiye: kurumuş kuyu taşıyor	Buhârî 4150, 2731
7	Kureyş'in elçileri: Büdeyl, Urve, Kinâneli adam, Mikrez	Buhârî 2731
8	Osman Mekke'ye gönderiliyor; öldürüldüğü söylentisi	Buhârî 3698; siyer kitapları
9	Ağacın altında Rıdvan Biatı	Buhârî 4169; Fetih 48:18
10	Süheyl b. Amr geliyor; antlaşmayı Ali yazıyor	Buhârî 2731; Müslim 1784
11	Ebû Cendel prangalar içinde geri veriliyor	Buhârî 2731
12	Tahallül: kurban kesmek ve tıraş olmak; Ka'b b. Ucre'nin fidyesi	Buhârî 2731, 4159
13	Dönüş yolu: Fetih Sûresi iniyor	Buhârî 4177
14	Medine'de: Ebû Basîr; hicret eden kadınlar	Buhârî 2731, 2711–2712; Mümtehine 60:10
15	Muharrem 7 H: Hayber, "yakın fetih"	Fetih 48:18; siyer kitapları
16	Zilkade 7 H: yeniden yapılan umre (Kazâ Umresi)	Buhârî 1778
17	8 H: Kureyş'in müttefiki Benî Bekir Huzâa'ya saldırıyor; antlaşma bozuluyor	Siyer kitapları
18	Ramazan 8 H: Mekke'nin fethi	Siyer kitapları

Müslümanların Hudeybiye'de kalış süresi, bu e-kitapta başvurulan sahih hadislerde geçmez. Siyer kitapları birkaç hafta der ve farklı rakamlar verir.

DERS

Bu zaman çizelgesi Allah'ın vaadinin birer birer nasıl yerine geldiğini gösterir: birkaç ay sonra Hayber, bir yıl sonra umre ve iki yıl sonra Mekke. Gereken tek şey, yol boyunca sabır ve itaatti.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

HUDEYBİYE ANTLAŞMASI HAKKINDA SIK SORULAN SORULAR

1. HUDEYBİYE'DE KAÇ SAHÂBÎ VARDI?

Sahih rivayetler üç rakam verir. Abdullah b. Ebî Evfâ 1.300 kişi der (Sahîh-i Buhârî 4155). Câbir ve Berâ 1.400 kişi der (Sahîh-i Buhârî 4154, 4150). Câbir'den gelen başka bir rivayette rakam 1.500'dür (Sahîh-i Buhârî 4153). İbn Hacer de dahil olmak üzere âlimler Fethu'l-Bârî'de bu rivayetleri, sayının 1.400'ü aştığını ve her râvinin kendi sayımına göre söylediğini belirterek uzlaştırır.

2. RESÛLULLAH ﷺ VAHİY ALDIĞI HÂLDE NEDEN İSTİŞARE ETTİ?

Ümmete öğretmek ve ashabı onurlandırmak için. Gadîrü'l-Eştât'ta şöyle buyurdu: "Ey insanlar, bana görüş bildirin" (Sahîh-i Buhârî 4178). Allah da ona ashabıyla istişare etmesini emretmiştir (Âl-i İmrân 3:159).

3. RESÛLULLAH ﷺ BU ŞARTLARI KENDİ GÖRÜŞÜYLE Mİ KABUL ETTİ?

Ömer sorduğunda şöyle buyurdu: "Ben Allah'ın Resûlüyüm, O'na isyan etmem; O benim yardımcımdır" (Sahîh-i Buhârî 2731). Âlimler bu sözden Resûlullah'ın Allah'ın yönlendirmesiyle hareket ettiğini anlamıştır.

4. FETİH 48:11'DEKİ "GERİDE KALAN BEDEVÎLER" KİMLERDİR?

Müslümanların helâk olacağını sanarak çıkmayı reddeden, Medine çevresindeki bazı bedevî kabilelerdir. Müfessirler bazı kabilelerin adını verir; fakat aynı kabilelerden birçok sahâbî Hudeybiye'de bulunmuştur. Dolayısıyla âyet kabileleri topluca değil, fertlerin tavrını değerlendirir (Bölüm 24).

5. ALLAH O SIRADA MEKKE'DE SAVAŞA NEDEN İZİN VERMEDİ?

Kur'an'da zikredilen hikmetlerden biri şudur: Mekke'de imanını gizleyen mümin erkekler ve kadınlar vardı; savaş, onların farkında olmadan öldürülmesine yol açabilirdi (Fetih 48:25). Allah iki tarafın da elini çekmiştir (Fetih 48:24).

6. ORADA BULUNAN HERKES BİAT ETTİ Mİ?

Câbir رضى الله عنه, devesinin karnının altına saklanan Cedd b. Kays el-Ensârî dışında herkesin biat ettiğini söyler (Sahîh-i Müslim 1856). Osman ise Mekke'ye gönderildiği için orada değildi; Resûlullah ﷺ onun yerine kendi eliyle biat etti (Sahîh-i Buhârî 3698).

7. BİR ÖZÜR SEBEBİYLE TIRAŞ OLMAK ZORUNDA KALAN İHRAMLININ HÜKMÜ NEDİR?

Tıraş olabilir ve fidye vermesi gerekir: üç gün oruç tutmak, altı fakiri doyurmak veya bir koyun kesmek. Bu hüküm Hudeybiye'de Ka'b b. Ucre sebebiyle inmiştir (Bakara 2:196; Sahîh-i Buhârî 1814). (Hanefî notu: Hanefîlere göre doyurulacak altı fakirin her birine yarım sâ' buğday veya bir sâ' hurma verilir.)

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

8. HUDEYBİYE'DEKİ MESCİD BİAT AĞACININ YERİNE Mİ YAPILDI?

Ağacın yeri, altında biat eden ashap tarafından bile bilinmiyordu (Sahîh-i Buhârî 4163). Oradaki mescid, ağacın kesin yerini değil, olayın geçtiği bölgeyi işaret eder.

9. ATEŞKES NE KADARDI VE NEDEN SONA ERDİ?

Siyer kitapları on yıllık bir ateşkesten söz eder. Kureyş'in müttefiki Benî Bekir, Kureyş'in yardımıyla Resûlullah'ın ﷺ müttefiki Huzâa'ya saldırınca ateşkes yaklaşık iki yıl sürebildi. Bu ihlal Mekke'nin fethine yol açtı (Bölüm 21).

10. ÖMER HUZURSUZKEN EBÛ BEKİR NEDEN SAKİNDİ?

İkisi de ihlâslıydı. Ömer din gayretinden dolayı huzursuzdu; Ebû Bekir ise Resûlullah'a ﷺ olan güveni sebebiyle sakindi, öyle ki cevabı Resûlullah'ın cevabıyla aynı oldu (Sahîh-i Buhârî 2731). Ömer de sonradan pişman oldu ve amellerini çoğalttı (Bölüm 15).

11. "YAKIN FETİH" (48:18) VE "BOL GANİMETLER" (48:20) NE DEMEKTİR?

İbn Kesîr bunların, Hudeybiye'den birkaç ay sonra fethedilen Hayber'e işaret ettiğini söyler (Tefsîr-i İbn Kesîr 48:18). Hayber kıssası inşallah Seri 16'da anlatılacaktır.

12. HUDEYBİYE BUGÜN BİZE NE ÖĞRETİR?

Hudeybiye bize karar vermeden önce istişare etmeyi, şekilde yumuşak fakat ilkede sağlam olmayı, ağır gelse de ahde vefayı ve Allah'ın takdiri hakkında hüsnüzan beslemeyi öğretir. "Hoşunuza gitmeyen bir şey sizin için hayırlı olabilir" (Bakara 2:216).

DERS

Bu sorular Hudeybiye'nin ilim bakımından ne kadar zengin olduğunu gösterir: tefsir, fıkıh, tarih ve ahlâk. Kur'an ve sahih hadis naslarını siyer rivayetlerinden ve âlimlerin görüşlerinden ayırarak bu olayı doğru anlayabilir ve derslerini güvenle alabiliriz.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

DERSLER VE KAPANIŞ

Hudeybiye Antlaşması, ***insanın görüşünün sınırlı***, Allah'ın ilminin ise her şeyi kuşattığının delilidir. O gün yenilgi gibi görünen şey, İslâm tarihinin en büyük zaferinin kapısıydı.

Allah şöyle buyurur: ***"Hoşunuza gitmeyen bir şey sizin için hayırlı olabilir; hoşunuza giden bir şey de sizin için şer olabilir. Allah bilir, siz bilmezsiniz"***Tefsîr-i İbn Kesîr 2:216.

DERS	HUDEYBİYE'DEN
Allah'ın vaadi kesindir, zamanı Allah'a aittir	Rüya bir yıl sonra gerçekleşti (48:27)
Barışı öne almak	"Allah'ın hürmet ettiği şeyleri yücelten her planı veririm"
Şekilde yumuşak, ilkede sağlam	Bismikellâhümme; Abdullah oğlu Muhammed
Ahde vefa	Ebû Cendel ve Ebû Basîr geri verildi
Kendi görüşünden şüphe et	Ömer'in huzursuzluğu ve pişmanlığı
Örnek olmak sözden güçlüdür	Ümmü Seleme'nin tavsiyesi
Zorlukla beraber kolaylık	Ağır şart → çıkış yolu (Ebû Basîr)
Kılıçsız zafer	"Apaçık fetih" (48:1)

HAYATIMIZDA HUDEYBİYE

Hayatta biz de kendi "Hudeybiye"lerimizle karşılaşırız — kalbimiz razı olmasa da kabul etmek zorunda kaldığımız kararlar, aleyhimize görünen anlaşmalar ya da ertelenen planlar. Bu kıssa bize ***sabretmeyi, ahde vefa göstermeyi, gönül genişliğini*** ve Allah'ın henüz göremediğimiz ***"yakın bir fetih"*** hazırladığına güvenmeyi öğretir.

İnşallah **Siyer-i Nebî** dizisi, Hudeybiye'den sonraki olayları anlatan ***Seri 16*** ile devam edecektir. Vallâhu a'lem.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

KAYNAKÇA — SERİ 15

KUR'AN VE TEFSİR

Kur'an-ı Kerîm, Osmanlı (Uthmânî) metin ve Diyanet İşleri Başkanlığı meali. quran.com/ms

İbn Kesîr, Tefsîrü'l-Kur'âni'l-Azîm (Bakara 2:196, 216; Enfâl 8:61; Fetih 48:1–29; Mümtehine 60:10). tafsir.app/ibn-katheer/48/1

HADİS

Sahîh-i Buhârî 1727, 2699, 2711, 2731, 3182, 3698, 4150, 4152, 4154, 4163, 4169, 4172, 4177. sunnah.com/bukhari

Sahîh-i Müslim 1318, 1784, 1856, 2496. sunnah.com/muslim

SİYER VE TARİH KİTAPLARI

İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye (İbn İshak'tan rivayet) — Hudeybiye bölümü.

İbn Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ; el-Vâkıdî, el-Meğâzî; İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye.

Safiyyurrahmân el-Mübârekfûrî, er-Rahîku'l-Mahtûm — Hudeybiye Antlaşması bölümü.

İbn Hacer el-Askalânî, Fethu'l-Bârî Şerhu Sahîhi'l-Buhârî — Kitâbü'ş-Şurût (Hadis 2731) ve Kitâbü'l-Meğâzî.

SOSYAL BİLİMLER

Fisher, R., Ury, W. & Patton, B. Getting to Yes: Negotiating Agreement Without Giving In. Harvard Negotiation Project. pon.harvard.edu/tag/getting-to-yes/

Wikipedia, "Treaty of Hudaybiyyah". en.wikipedia.org/wiki/Treaty_of_Hudaybiyyah

Wikipedia, "Pledge of the Tree". en.wikipedia.org/wiki/Pledge_of_the_Tree

Wikipedia, "Suhayl ibn Amr". en.wikipedia.org/wiki/Suhayl_ibn_Amr

EK HADİSLER VE KAYNAKLAR

Sahîh-i Buhârî 4178, 4179 (Gadîrü'l-Eştât'taki istişare). sunnah.com/bukhari:4178

Sahîh-i Buhârî 4159, 1814 (Ka'b b. Ucre ve tıraş fidyesi). sunnah.com/bukhari:4159

Sahîh-i Buhârî 4153, 4155 (Hudeybiye'deki sahâbîlerin sayısı). sunnah.com/bukhari:4155

Sahîh-i Buhârî 1778 (Resûlullah'ın ﷺ Zilkade ayındaki umreleri). sunnah.com/bukhari:1778

Sahîh-i Müslim 1856 (Cedd b. Kays biat etmedi). sunnah.com/muslim:1856c

Sahîh-i Müslim 1858 (Ma'kıl b. Yesâr ağacın dalını tuttu). sunnah.com/muslim:1858

Tefsîr-i İbn Kesîr, Fetih 48:11 ve 48:25. tafsir.app/ibn-katheer/48/25

Discover Makkah, "Al-Hudaybiyah". discovermakkah.sa/en/places-worth-visiting/landmarks/al-hudaybiyah

Arab News, “Hudaibiyah: Grand victory in Islamic history”. arabnews.com/node/444232

İKİNCİ BÖLÜM

Hayber Gazvesi

Siyer-i Nebî — Seri 16

Kur'an ve Sahih Hadislere Göre Yakın Fetih ve Ali'ye Verilen Sancak

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

HAYBER GAZVESİ

Siyer-i Nebî'nin on beşinci kitabı, Rıdvan Biatı ehline ***"yakın bir zafer"*** vaat eden Fetih Sûresi ile sona erdi (48:18). Bu vaat uzun süre beklemedi. Hudeybiye'den dönüşten yaklaşık ***iki ay*** sonra, ***hicrî 7. yılın Muharrem ayında*** Resûlullah ﷺ kuzeye, ***Hayber***'e doğru yola çıktı.

Hayber, Medine'den sürülen Benî Nadîr liderlerinin sığındığı (Seri 11) ve Ahzâb ittifakını kışkırtanların merkezi olan (Seri 12), verimli ve güçlü kalelerle donatılmış bir vaha şehriydi. Hayber Gazvesi kuzeyden gelen tehdide son verdi ve meşhur kıssalar buradan doğdu: ***Ali'ye verilen sancak***, ***Ca'fer***'in Habeşistan'dan dönüşü ve ***zehirli et***.

Hayber Gazvesinin Zaman Çizelgesi (Muharrem 7 H)

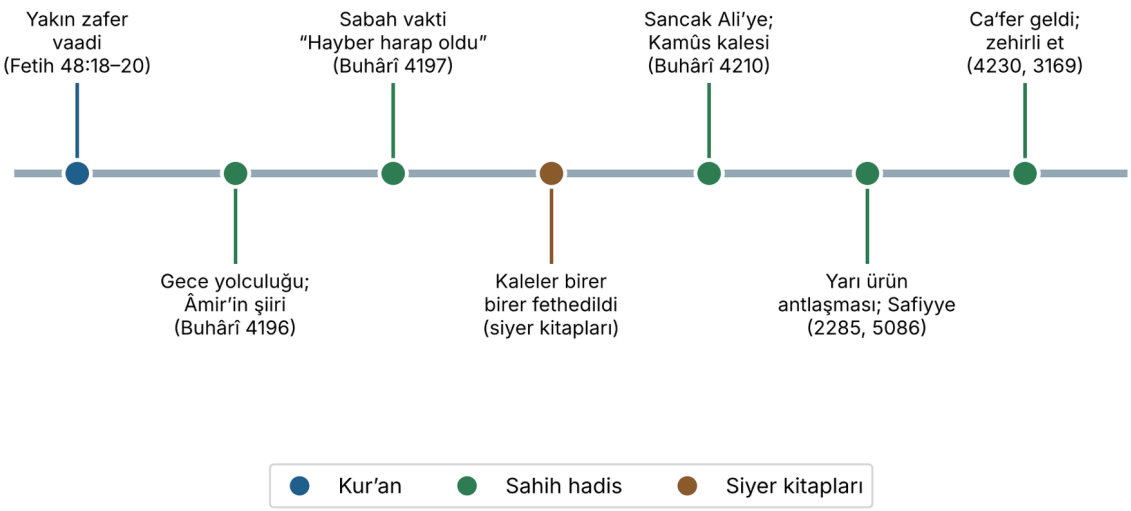

Meşhur görüşe göre Muharrem 7 H (Mayıs 628), Hudeybiye'den yaklaşık iki ay sonra.

Şekil 1: Hayber Gazvesinin zaman çizelgesi.

Not: Bu e-kitaptaki ayet mealleri Diyanet İşleri Başkanlığı mealidir. Her hadisin derecesi hadis kutusunda belirtilmiştir. Siyer kitaplarından alınan bilgiler kahverengi "Siyer Notu" kutularında verilmiş, tarihî bilgilere kaynak bağlantıları eklenmiştir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

HAYBER: VAHANIN ORTASINDAKİ KALE ŞEHRİ

Hayber, Medine'nin yaklaşık ***150 km*** kuzeyinde yer alır. Geniş ***hurmalıkları*** ve bol ***su kaynaklarıyla*** tanınan bir vahadır — Hicaz'ın en verimli tarım bölgelerinden biri. Halkı tepelerin üzerine sağlam taş ***kaleler*** inşa etmiş ve uzun süre yetecek erzak depolamıştı.

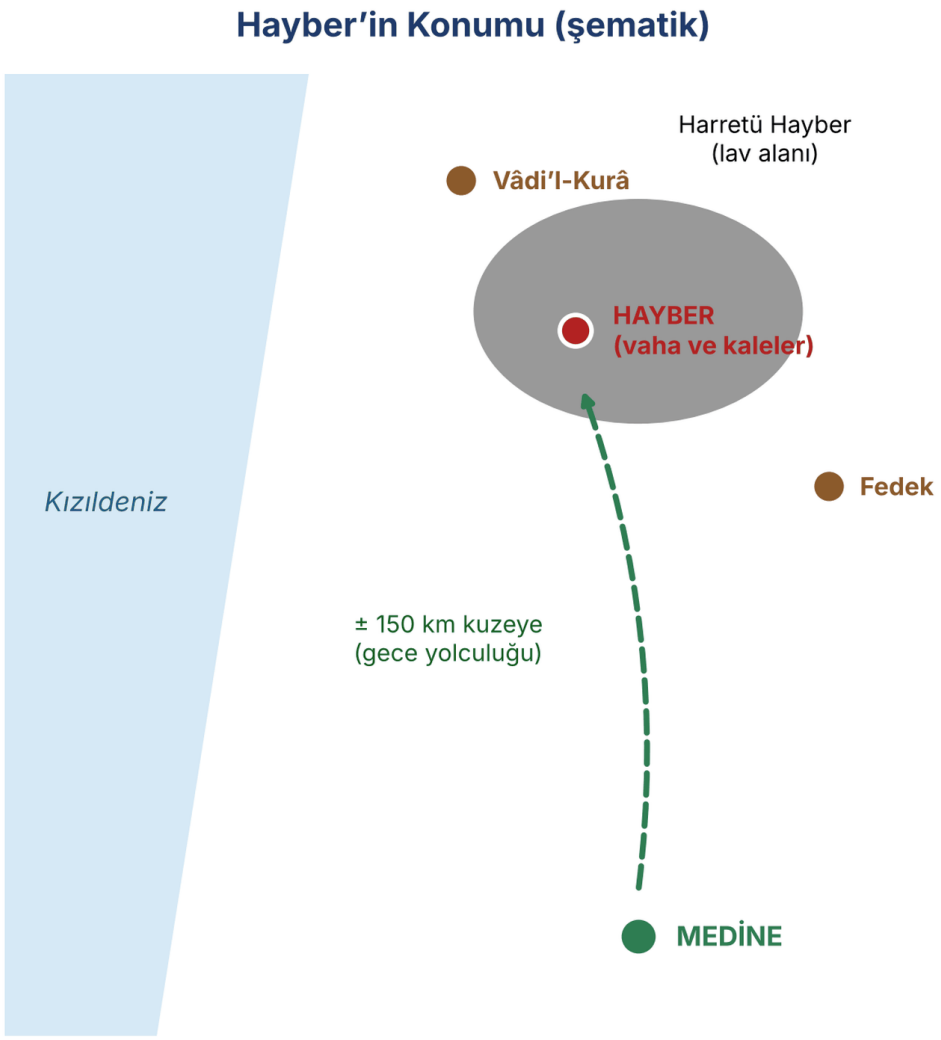

Şekil 2: Hayber'in Medine'nin kuzeyindeki konumu (şematik).

BİLİM NOTU: VOLKANİK BİR ARAZİDEKİ VAHA

Hayber, Arap Yarımadası'nın en büyük ***volkanik alanlarından*** biri olan ***Harretü Hayber***'in kenarında yer alır; bu alan yüzlerce koni ve bazalt lav akıntısıyla yaklaşık 14.000 km²'yi kaplar (Wikipedia, "Harrat Khaybar"). Çatlak ve gözenekli bazalt kayalar ***yağmur suyunun*** yer altına sızıp yeraltı suyu olarak depolanmasına, sonra lav alanının eteklerinde yeniden ***kaynak*** olarak çıkmasına imkân verir.

Hayber'in bereketinin sırrı budur: yüzeyde kurak ve kapkara görünen toprak, içinde su saklar. Allah, yeryüzünde sakladığı su hakkında şöyle buyurur: "Gökten bir ölçüye göre su indirdik ve onu yerde

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

durdurduk” (Mü’minûn 23:18). Ders: Hayber’in zenginliği ***Allah’ın bir nimetidir*** ve bu nimet daha sonra Müslümanlara emanet edilmiştir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

VAAT EDİLEN YAKIN FETİH

Hudeybiye'den dönüş yolunda Allah, biat edenlere bir mükâfat vaat etti: ***"…onlara güvenlik vermiş ve onlara yakın bir zafer bahşetmiştir" —*** Tefsîru İbn Kesîr 48:18.

"Allah size, ele geçireceğiniz bol bol ganimetler vadetmiştir… bunları size hemen vermiştir" — Tefsîru İbn Kesîr 48:20.

İbn Kesîr ve müfessirler, ***"yakın zafer"*** ve ***"hemen verilen ganimetin" Hayber*** olduğunu açıklar. Siyer kitapları, Resûlullah'ın ﷺ Hayber'e yalnızca ***Hudeybiye ehlini*** götürdüğünü ve Hayber mallarının Allah'ın vaadinin yerine gelmesi olarak özellikle onlar arasında paylaştırıldığını kaydeder.

FETİH SÛRESİNDEKİ VAAT	GERÇEKLEŞMESİ
"Yakın bir zafer" (48:18)	Hayber iki ay sonra fethedildi
"Bol ganimetler" (48:19–20)	Hayber'in bahçeleri ve toprakları
"İnsanların ellerini önlemiştir" (48:20)	Gatafân, Hayber'e yardım etmeye fırsat bulamadı (siyer kitapları)
"Henüz güç yetiremediğiniz diğerleri" (48:21)	Mekke ve daha sonra fethedilen beldeler

Ders: ***Allah'ın vaadi mutlaka yerine gelir***. Hudeybiye'nin ağır şartlarına sabredenler, şimdi zafere ve bol rızka kavuştu.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

YALNIZCA HUDEYBİYE EHLİ

Siyer kitapları, yola çıkmadan önce Hudeybiye'ye katılmamış bazı kimselerin — daha önce gelmeyi reddeden bazı Arap kabileleri de dahil — ganimet umarak katılmak istediklerini anlatır. Allah bunu Fetih Sûresi'nde haber vermişti: "Savaştan geri kalmış olanlar, siz ganimetleri almaya giderken: 'Bırakın, biz de sizinle gelelim' diyeceklerdir" (Fetih 48:15).

Resûlullah ﷺ yalnızca Hudeybiye'de ***ihlasla mücadele edenleri*** yanına aldı. Ders: Mükâfat, sadece kazanç varken değil, ***zor zamanda*** da birlikte olanlara verilir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

GECE YOLCULUĞU VE ÂMİR'İN ŞİİRİ

Müslüman ordusu geceleyin yol aldı. Seleme b. el-Ekva' رضى الله عنه anlatır ki birisi amcası ***Âmir b. el-Ekva'***'a: "Bize bir şeyler okumaz mısın?" dedi. Âmir bir şairdi; bineğinden indi ve develer için şu şiiri okudu: ***"Allah'ım! Sen olmasaydın ne hidayet bulurduk, ne sadaka verirdik, ne de namaz kılardık…"*** (Sahîh-i Buhârî 4196).

Resûlullah ﷺ: "Bu deveyi süren kim?" diye sordu. "Âmir b. el-Ekva'" dediler. Buyurdu ki: ***"Allah ona rahmet etsin."*** Ashaptan biri: "(Şehitlik) ona vacip oldu ey Allah'ın Nebisi; keşke onunla bir süre daha faydalanmamıza izin verseydin" dedi. Ashap, bu rahmet duasının Âmir'in şehit olacağı anlamına geldiğini anlamıştı (Sahîh-i Buhârî 4196).

SİYER NOTU: GERİ DÖNEN KILIÇ

Hayber'deki çarpışmada Âmir'in kılıcı kısaydı; bir Yahudi'ye vurduğu sırada ***kılıcının ucu geri dönüp kendi dizine isabet etti*** ve vefat etti. Bazıları, kendi silahıyla öldüğü için amelinin boşa gittiğini söyledi. Seleme üzgün bir hâlde Resûlullah'a ﷺ geldi; O şöyle buyurdu: ***"Böyle söyleyen yalan söylemiştir. Onun için iki ecir vardır"*** — ve iki parmağını birleştirdi (Sahîh-i Buhârî 4196).

KAYNAK:
Sahîh-i Buhârî 4196; Sahîh-i Müslim 1802. sunnah.com/bukhari:4196

Ders: Bir kimsenin amelini vefat ediş şekline bakarak ***aceleyle hükme bağlamayın***. Allah niyet ve amele göre değerlendirir; Resûlullah ﷺ da vefat etmiş sahâbîsinin şerefini savunmuştur.

"HAYBER HARAP OLDU!"

Resûlullah ﷺ Hayber'e geceleyin vardı, fakat karanlıkta saldırmadı. Enes b. Mâlik رضى الله عنه sabah olanları şöyle anlatır:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 4197

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ حُمَيْدٍ الطَّوِيلِ، عَنْ أَنَسٍ ـ رضى الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم أَتَى خَيْبَرَ لَيْلاً، وَكَانَ إِذَا أَتَى قَوْمًا بِلَيْلٍ لَمْ يُغِرْ بِهِمْ حَتَّى يُصْبِحَ، فَلَمَّا أَصْبَحَ خَرَجَتِ الْيَهُودُ بِمَسَاحِيهِمْ وَمَكَاتِلِهِمْ، فَلَمَّا رَأَوْهُ قَالُوا مُحَمَّدٌ وَاللَّهِ، مُحَمَّدٌ وَالْخَمِيسُ، فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم خَرِبَتْ خَيْبَرُ، إِنَّا إِذَا نَزَلْنَا بِسَاحَةِ قَوْمٍ فَسَاءَ صَبَاحُ الْمُنْذَرِينَ.

TERCÜME:

Enes رضى الله عنه rivayet eder ki **Resûlullah ﷺ Hayber'e geceleyin vardı. Bir kavme geceleyin vardığında, sabah olmadıkça onlara saldırmazdı.** Sabah olunca Yahudiler kazma ve sepetleriyle dışarı çıktılar. O'nu görünce: "Muhammed, vallahi! Muhammed ve ordusu (el-hamîs)!" dediler. Nebî ﷺ şöyle buyurdu: ***"Hayber harap oldu! Biz bir kavmin avlusuna indiğimizde, uyarılmış olanların sabahı ne kötüdür!"***

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): 'Abdullah b. Yusuf ← Malik b. Anas ← Humaid al-Tawil ← Enes b. Mâlik رضى الله عنه.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü'l-Meğâzî, Hayber Gazvesi Bâbı, Hadis No. 4197; ayrıca No. 371, 4200; ve Sahîh-i Müslim No. 1365.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:4197

Başka bir rivayette Enes, Resûlullah'ın ﷺ saldırmadan önce ***sabah vaktinin girmesini beklediğini***; ezan duyarsa vazgeçtiğini, duymazsa saldırdığını anlatır (Sahîh-i Buhârî 610). Ezan, bir kavmin Müslüman olduğunun alâmetiydi.

SAVAŞ ÂDÂBI	BU HADİSTE
Gece saldırmamak	Durum netleşsin diye sabahı beklemek
İslâm alâmetini gözetmek	Harekete geçmeden önce ezanı dinlemek (Buhârî 610)
Uyarı yapılmıştı	"Uyarılmış olanların sabahı ne kötüdür"
Tekbir	"Allâhu ekber, Hayber harap oldu" (Buhârî 371)

O'nun ***"uyarılmış olanların sabahı ne kötüdür"*** sözü Kur'an'dan alınmıştır (Sâffât 37:177). Ders: İslâm uyarıda bulunmadan ansızın saldırmaz ve Müslüman olmuş olabilecek kimselerin ***canını korur***.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

TEKBİR: ALLÂHU EKBER

Enes'in başka bir rivayetinde Resûlullah ﷺ "Hayber harap oldu" demeden önce sözüne ***"Allâhu ekber"*** ile başladı (Sahîh-i Buhârî 371). Tekbir, ***Allah'ın en sağlam kaleden ve en kalabalık ordudan daha büyük olduğunu*** hatırlatır.

Ders: Bir mümin her büyük işe ***Allah'ın büyüklüğünü anarak*** başlar; böylece kalbi zorluğun büyüklüğünden korkmaz, kendi gücüyle de kibirlenmez.

KALE KALE

Hayber tek bir kale değil, birkaç bölgeye dağılmış ***bir kaleler topluluğuydu***. Siyer kitapları, Müslümanların kaleleri yaklaşık ***yirmi gece*** veya daha uzun bir sürede birer birer fethettiğini anlatır.

Kale isimleri ve sıralaması siyer kitaplarına göredir (İbn İshak, el-Vâkıdî); sayı ve isimler rivayetler arasında biraz farklıdır.

Şekil 3: Siyer kitaplarına göre Hayber kaleleri.

SİYER NOTU: İKİ TARAFIN GÜCÜ

Siyer kitapları Müslüman ordusunu — yani Hudeybiye ehlini — yaklaşık ***1.400 kişi*** ve yaklaşık 200 at olarak tahmin eder. Hayber halkının ise yaklaşık ***10.000*** savaşçısı olduğu tahmin edilir. Hayber'in müttefiki ***Gatafân*** kabilesi yardıma çıktı, fakat kendi yurtlarına saldırılacağından endişe ederek geri döndü.

KAYNAK:

İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye; el-Vâkıdî, el-Meğâzî; Wikipedia, "Battle of Khaybar". en.wikipedia.org/wiki/Battle_of_Khaybar

Kuşatma ağırdı (Bölüm 11). Ders: Vaat edilen zafer bile ***sabır ve gayret*** ister.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

BİR ADAMA VERİLEN SANCAK

En sağlam kalelerden biri günlerce aşılamadı. Bunun üzerine Resûlullah ﷺ öyle bir söz söyledi ki, her sahâbî o gece ümit içinde uyuyamadı. Sehl b. Sa'd رضى الله عنه şöyle rivayet eder:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 4210

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، قَالَ أَخْبَرَنِي سَهْلُ بْنُ سَعْدٍ ـ رضى الله عنه ـ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ يَوْمَ خَيْبَرَ لأُعْطِيَنَّ هَذِهِ الرَّايَةَ غَدًا رَجُلاً، يَفْتَحُ اللَّهُ عَلَى يَدَيْهِ، يُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ، وَيُحِبُّهُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ. قَالَ فَبَاتَ النَّاسُ يَدُوكُونَ لَيْلَتَهُمْ أَيُّهُمْ يُعْطَاهَا فَلَمَّا أَصْبَحَ النَّاسُ غَدَوْا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، كُلُّهُمْ يَرْجُو أَنْ يُعْطَاهَا فَقَالَ أَيْنَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ. فَقِيلَ هُوَ يَا رَسُولَ اللَّهِ يَشْتَكِي عَيْنَيْهِ. قَالَ فَأَرْسِلُوا إِلَيْهِ. فَأُتِيَ بِهِ فَبَصَقَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فِي عَيْنَيْهِ، وَدَعَا لَهُ، فَبَرَأَ حَتَّى كَأَنْ لَمْ يَكُنْ بِهِ وَجَعٌ، فَأَعْطَاهُ الرَّايَةَ، فَقَالَ عَلِيٌّ يَا رَسُولَ اللَّهِ أُقَاتِلُهُمْ حَتَّى يَكُونُوا مِثْلَنَا، فَقَالَ انْفُذْ عَلَى رِسْلِكَ حَتَّى تَنْزِلَ بِسَاحَتِهِمْ، ثُمَّ ادْعُهُمْ إِلَى الإِسْلاَمِ، وَأَخْبِرْهُمْ بِمَا يَجِبُ عَلَيْهِمْ مِنْ حَقِّ اللَّهِ فِيهِ، فَوَاللَّهِ لأَنْ يَهْدِيَ اللَّهُ بِكَ رَجُلاً وَاحِدًا خَيْرٌ لَكَ مِنْ أَنْ يَكُونَ لَكَ حُمْرُ النَّعَمِ.

TERCÜME:

Sehl b. Sa'd رضى الله عنه rivayet eder ki Resûlullah ﷺ Hayber günü şöyle buyurdu: **"Yarın bu sancağı öyle bir adama vereceğim ki Allah onun elleriyle fethi nasip edecek; o Allah'ı ve Resûlünü sever, Allah ve Resûlü de onu sever."** İnsanlar, sancağın kime verileceğini konuşarak geceyi geçirdiler. Sabah olunca hepsi, kendisine verilmesini umarak Resûlullah'a ﷺ geldiler. O: "Ali b. Ebû Tâlib nerede?" diye sordu. "Gözleri ağrıyor ey Allah'ın Resûlü" denildi. "Onu çağırın" buyurdu. Getirildi; ***Resûlullah ﷺ gözlerine hafifçe tükürdü ve dua etti; Ali sanki hiç ağrımamış gibi iyileşti.*** Sancağı ona verdi. Ali: "Ey Allah'ın Resûlü, onlar bizim gibi oluncaya kadar mı savaşayım?" diye sordu. Buyurdu ki: **"Ağır ağır git, onların avlusuna varınca onları İslâm'a davet et ve Allah'ın hakkından üzerlerine düşeni bildir.** *Vallahi, Allah'ın senin vesilenle bir kişiyi hidayete erdirmesi, senin için kızıl develerden daha hayırlıdır.*"

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): Qutaibah b. Sa'id ← Ya'qub b. 'Abdurrahmân ← Ebû Hazim ← Sahl b. Sa'd رضى الله عنه.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü'l-Meğâzî, Hayber Gazvesi Bâbı, Hadis No. 4210; ayrıca No. 2942, 3701; ve Sahîh-i Müslim No. 2406.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:4210

"ALLAH'I VE RESÛLÜNÜ SEVER"

Ashabın hepsi sancağı almayı umuyordu; makam istedikleri için değil, ***vaat edilen vasıf*** yüzünden: Allah ve Resûlü tarafından sevilmek. Ömer رضى الله عنه şöyle dedi: "Emirliği o günden başka hiç arzulamadım" (Sahîh-i Müslim 2405).

Ali'nin gözünde meydana gelen mucize — Resûlullah'ın ﷺ tükürüğü ve duasıyla anında iyileşmesi — bütün ordunun gözü önünde gerçekleşti. Ders: ***Allah'ı ve Resûlünü sevmek***, ashabın maldan ve makamdan daha çok arzuladığı en yüce mertebedir.

GÖZLERİ AĞRIYAN ALİ

Seleme b. el-Ekva‘ رضى الله عنه, Ali’nin azmini gösteren bir ayrıntı ekler: gözleri ağrısına rağmen Resûlullah’tan ***enggan tertinggal*** geri kalmayı reddetti:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 4209

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ، حَدَّثَنَا حَاتِمٌ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي عُبَيْدٍ، عَنْ سَلَمَةَ، رضى الله عنه قَالَ كَانَ عَلِيٌّ ـ رضى الله عنه ـ تَخَلَّفَ عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم فِي خَيْبَرَ، وَكَانَ رَمِدًا فَقَالَ أَنَا أَتَخَلَّفُ عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم فَلَحِقَ، فَلَمَّا بِتْنَا اللَّيْلَةَ الَّتِي فُتِحَتْ قَالَ لأُعْطِيَنَّ الرَّايَةَ غَدًا ـ أَوْ لَيَأْخُذَنَّ الرَّايَةَ غَدًا ـ رَجُلٌ يُحِبُّهُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ، يُفْتَحُ عَلَيْهِ. فَنَحْنُ نَرْجُوهَا فَقِيلَ هَذَا عَلِيٌّ، فَأَعْطَاهُ فَفُتِحَ عَلَيْهِ.

TERCÜME:

Seleme رضى الله عنه dedi ki: **Ali رضى الله عنه göz ağrısı sebebiyle Hayber’e (giderken) Nebî’den ﷺ geri kalmıştı. “Ben Nebî’den ﷺ geri mi kalacağım?” dedi ve arkasından yetişti.** Hayber’in fethedildiği geceden önceki akşam O şöyle buyurdu: “Yarın sancağı — veya: yarın sancağı bir adam alacak — Allah’ın ve Resûlünün sevdiği birine vereceğim; zafer onun eliyle gelecek.” Hepimiz bunu umuyorduk. Derken: “İşte Ali” denildi. ***Sancağı ona verdi ve zafer onun eliyle geldi.***

SENED İmam Buhârî’nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): ‘Abdullah b. Maslamah ← Hatim b. Isma‘il ← Yazid b. Abi ‘Ubaid ← Salamah b. al-Akwa‘ رضى الله عنه.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü’l-Meğâzî, Hayber Gazvesi Bâbı, Hadis No. 4209; ayrıca No. 2975, 3702; ve Sahîh-i Müslim No. 2407.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur’an’dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî’de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:4209

Ders: Ali hastalığını geri kalmak için bahane etmedi ve Allah ona herkesin arzuladığı şerefi bahşetti. Bazen ***zor şartlarda gösterilen azim***, beklenmedik bir şeref kapısı açar.

KIZIL DEVELERDEN DAHA HAYIRLI

Sehl b. Sa'd hadisinde Ali'nin sorusuna ve Resûlullah'ın ﷺ cevabına dikkat edin. Ali: "Onlar bizim gibi oluncaya kadar mı savaşayım?" diye sordu. O, bir savaş emriyle değil, bir ***davet talimatıyla*** cevap verdi: "Onları İslâm'a davet et… ***Vallahi, Allah'ın senin vesilenle bir kişiyi hidayete erdirmesi, senin için kızıl develerden daha hayırlıdır.***"

Kızıl develer, o dönemde Araplar için en değerli maldı — zamanımızdaki lüks arabalar gibi. Resûlullah ﷺ, ***bir insanın hidayete ermesinin*** en pahalı maldan daha değerli olduğunu öğretti.

ALİ'YE VERİLEN TALİMAT	İLKE
"Ağır ağır git"	Acele etmeden ve telaşa kapılmadan
"Onların avlusuna varınca"	Yüz yüze karşılaşmak
"Onları İslâm'a davet et"	Savaştan önce davet
"Allah'ın onlar üzerindeki hakkını bildir"	Açık bir izah
"Kızıl develerden daha hayırlı"	Amaç mal değil, hidayettir

Ders: İslâm'da cihadın amacı ***hidayete yol açmaktır***; mal yağmalamak veya intikam almak değil. Her Müslüman, hangi meslekte olursa olsun, birinin Allah'ı tanımasına vesile olarak bu "kızıl develeri" kazanabilir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

MERHAB VE KAMÛS KALESİ

İbn Ebi'l-Hukayk ailesine ait ***Kamûs*** kalesi, Hayber'in en sağlam kalelerinden biriydi. Meşhur bir Yahudi savaşçısı olan ***Merhab***, kendisini öven şiirler okuyarak kendisiyle dövüşmeye cesaret edecek birini aradı.

İmam Müslim, Seleme b. el-Ekva'ın رضى الله عنه uzun hadisinde Ali'nin bu meydan okumaya şu şiirle karşılık verdiğini rivayet eder: ***"Annemin Haydar (aslan) adını verdiği benim…"*** Sonra Ali, Merhab'ın başına vurup onu öldürdü ve ***fetih onun eliyle gerçekleşti*** (Sahîh-i Müslim 1807).

> **SİYER NOTU: KALE KAPISI KISSASI**
>
> Bazı siyer kitapları, Ali'nin Hayber'in ***kale kapısını*** kaldırıp kalkan olarak kullandığını, sonra birkaç kişinin onu kaldıramadığını rivayet eder. Bu kıssa halk arasında meşhurdur; fakat ez-Zehebî ve İbn Hacer gibi hadis âlimlerine göre ***senedi zayıftır***. Okuyucu durumunu bilsin diye burada zikredilmiştir; kesin bir rivayet olarak değil.
>
> Doğru ve ***sahih*** olan şudur: Ali sancağı aldı, gözleri iyileşti, Merhab'ı öldürdü ve kale onun eliyle fethedildi (Buhârî 4210; Müslim 1807).
>
> **KAYNAK:**
> Sahîh-i Müslim 1807; İbn Hacer, Fethu'l-Bârî; ez-Zehebî, Mîzânü'l-İ'tidâl. sunnah.com/muslim:1807

Ders: Ashabın kahramanlık kıssaları sahih rivayetlerle zaten yeterince büyüktür; onları yüceltmek için zayıf rivayetlerle ***ilave yapmaya gerek yoktur***.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

AMELLER SONUÇLARINA GÖREDİR

Hayber'de ***niyet ve amellerin sonu*** hakkında çok ibret verici bir olay da yaşandı. Sehl b. Sa'd es-Sâidî رضى الله عنه anlatır:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 4202

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ ـ رضى الله عنه ـ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم الْتَقَى هُوَ وَالْمُشْرِكُونَ فَاقْتَتَلُوا، فَلَمَّا مَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم إِلَى عَسْكَرِهِ، وَمَالَ الآخَرُونَ إِلَى عَسْكَرِهِمْ، وَفِي أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم رَجُلٌ لاَ يَدَعُ لَهُمْ شَاذَّةً وَلاَ فَاذَّةً إِلاَّ اتَّبَعَهَا، يَضْرِبُهَا بِسَيْفِهِ، فَقِيلَ مَا أَجْزَأَ مِنَّا الْيَوْمَ أَحَدٌ كَمَا أَجْزَأَ فُلاَنٌ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم أَمَا إِنَّهُ مِنْ أَهْلِ النَّارِ. فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ أَنَا صَاحِبُهُ. قَالَ فَخَرَجَ مَعَهُ كُلَّمَا وَقَفَ وَقَفَ مَعَهُ، وَإِذَا أَسْرَعَ أَسْرَعَ مَعَهُ ـ قَالَ ـ فَجُرِحَ الرَّجُلُ جُرْحًا شَدِيدًا، فَاسْتَعْجَلَ الْمَوْتَ، فَوَضَعَ سَيْفَهُ بِالأَرْضِ وَذُبَابَهُ بَيْنَ ثَدْيَيْهِ، ثُمَّ تَحَامَلَ عَلَى سَيْفِهِ، فَقَتَلَ نَفْسَهُ، فَخَرَجَ الرَّجُلُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَقَالَ أَشْهَدُ أَنَّكَ رَسُولُ اللَّهِ قَالَ وَمَا ذَاكَ. قَالَ الرَّجُلُ الَّذِي ذَكَرْتَ آنِفًا أَنَّهُ مِنْ أَهْلِ النَّارِ، فَأَعْظَمَ النَّاسُ ذَلِكَ، فَقُلْتُ أَنَا لَكُمْ بِهِ. فَخَرَجْتُ فِي طَلَبِهِ، ثُمَّ جُرِحَ جُرْحًا شَدِيدًا، فَاسْتَعْجَلَ الْمَوْتَ، فَوَضَعَ نَصْلَ سَيْفِهِ فِي الأَرْضِ وَذُبَابَهُ بَيْنَ ثَدْيَيْهِ، ثُمَّ تَحَامَلَ عَلَيْهِ، فَقَتَلَ نَفْسَهُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم عِنْدَ ذَلِكَ إِنَّ الرَّجُلَ لَيَعْمَلُ عَمَلَ أَهْلِ الْجَنَّةِ، فِيمَا يَبْدُو لِلنَّاسِ، وَهْوَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ، وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَعْمَلُ عَمَلَ أَهْلِ النَّارِ، فِيمَا يَبْدُو لِلنَّاسِ، وَهْوَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ.

TERCÜME:

Sehl b. Sa'd es-Sâidî رضى الله عنه rivayet eder ki Resûlullah ﷺ ile müşrikler karşılaştı ve savaştılar. **Resûlullah'ın ﷺ ashabı arasında bir adam vardı ki, düşmandan ayrı düşen hiç kimseyi bırakmaz, peşine düşüp kılıcıyla vururdu. İnsanlar: "Bugün hiçbirimiz falanca kadar iş görmedi" dediler. Resûlullah ﷺ buyurdu ki: "Bilin ki o cehennemliklerdendir."** Bir adam: "Ben onu takip edeceğim" dedi ve peşine düştü… Sonra o adam ağır yaralandı, ***sabredemedi*** ve kendi kılıcıyla ölümünü çabuklaştırdı. Onu takip eden adam Resûlullah'a ﷺ gelip: "Şehadet ederim ki sen Allah'ın Resûlüsün" dedi. Resûlullah ﷺ o zaman şöyle buyurdu: ***"Bir kimse insanların gözünde cennet ehlinin amelini işler, oysa o***

cehennemliklerdendir; bir kimse de insanların gözünde cehennem ehlinin amelini işler, oysa o cennetliklerdendir."

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): Qutaibah b. Sa'id ← Ya'qub b. 'Abdurrahmân ← Ebû Hazim ← Sahl b. Sa'd al-Sa'idi رضی اللہ عنہ.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü'l-Meğâzî, Hayber Gazvesi Bâbı, Hadis No. 4202; ayrıca No. 2898, 6493; ve Sahîh-i Müslim No. 112.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:4202

O adam öyle şiddetle savaştı ki herkes onu övdü. Fakat Resûlullah ﷺ vahiyle ***gizli olanı*** biliyordu: yarasının acısına sabredemedi ve kendi hayatına son verdi — İslâm'da büyük bir günah. Âlimler, başka bir rivayette onun Allah için değil, ***kavmi için duyduğu gayretle*** savaştığını açıklar.

Resûlullah ﷺ şöyle de buyurmuştur: ***"Ameller ancak sonlarına göredir."*** (Sahîh-i Buhârî 6607).

Sonumuzun nasıl olacağını bilmeyiz; bu yüzden Allah'ın kalbimizi dininde ***sabit kılması*** için daima dua ederiz.

İslâm hayatı ***Allah'ın bir emaneti*** olarak görür ve kimsenin kendine zarar vermesine izin vermez: "Kendinizi öldürmeyin" (Nisâ 4:29). Acılar ve imtihanlar, ne kadar ağır olursa olsun, sabırla ve yardım arayarak karşılanır. Ders: ***Görünüşe aldanmayın*** ve niyetinizi daima Allah için yenileyin.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

KALP SEBATI İÇİN DUA

Amellerin sonu bilinmediği için Resûlullah ﷺ kendisi de daima şöyle dua ederdi: ***"Yâ mukallibe'l-kulûb, sebbit kalbî alâ dînik"*** — "Ey kalpleri çeviren Allah'ım, kalbimi dinin üzere sabit kıl." (Câmi'u't-Tirmizî 2140, hasen olarak değerlendirilmiştir).

Masum olan Resûlullah ﷺ bile kalp sebatı istediğine göre, bizim buna daha çok ihtiyacımız vardır. Ders:

Yapılmış amellere asla ***güvenip emin olmayın***; ömrün sonuna kadar dua etmeye ve amel etmeye devam edin.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

ALEV ALEV YANAN ÖRTÜ

Zaferden sonra yeni bir imtihan geldi: ***ganimet***. İslâm, ganimetin toplanıp adaletle paylaştırılmasını emreder; paylaştırılmadan önce kimse ondan az bir şey bile alamaz. Ebû Hüreyre رضى الله عنه ürpertici bir olayı anlatır:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 4234

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ عَمْرٍو، حَدَّثَنَا أَبُو إِسْحَاقَ، عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ، قَالَ حَدَّثَنِي ثَوْرٌ، قَالَ حَدَّثَنِي سَالِمٌ، مَوْلَى ابْنِ مُطِيعٍ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ ـ رضى الله عنه ـ يَقُولُ افْتَتَحْنَا خَيْبَرَ، وَلَمْ نَغْنَمْ ذَهَبًا وَلاَ فِضَّةً، إِنَّمَا غَنِمْنَا الْبَقَرَ وَالإِبِلَ وَالْمَتَاعَ وَالْحَوَائِطَ، ثُمَّ انْصَرَفْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم إِلَى وَادِي الْقُرَى، وَمَعَهُ عَبْدٌ لَهُ يُقَالُ لَهُ مِدْعَمٌ، أَهْدَاهُ لَهُ أَحَدُ بَنِي الضِّبَابِ، فَبَيْنَمَا هُوَ يَحُطُّ رَحْلَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم إِذْ جَاءَهُ سَهْمٌ عَائِرٌ حَتَّى أَصَابَ ذَلِكَ الْعَبْدَ، فَقَالَ النَّاسُ هَنِيئًا لَهُ الشَّهَادَةُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم بَلَى وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، إِنَّ الشَّمْلَةَ الَّتِي أَصَابَهَا يَوْمَ خَيْبَرَ مِنَ الْمَغَانِمِ لَمْ تُصِبْهَا الْمَقَاسِمُ لَتَشْتَعِلُ عَلَيْهِ نَارًا. فَجَاءَ رَجُلٌ حِينَ سَمِعَ ذَلِكَ مِنَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم بِشِرَاكٍ أَوْ بِشِرَاكَيْنِ، فَقَالَ هَذَا شَىْءٌ كُنْتُ أَصَبْتُهُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم شِرَاكٌ أَوْ شِرَاكَانِ مِنْ نَارٍ.

TERCÜME:

Ebû Hüreyre رضى الله عنه dedi ki: **Hayber'i fethettik; ganimet olarak altın ve gümüş almadık; yalnızca sığır, deve, eşya ve bahçeler aldık.** Sonra Resûlullah ﷺ ile birlikte Vâdi'l-Kurâ'ya gittik. Yanında Mid'am adında bir köle vardı. Resûlullah'ın ﷺ semerini indirirken nereden geldiği bilinmeyen bir ok ona isabet etti. İnsanlar: "Şehadet ona mübarek olsun!" dediler. Resûlullah ﷺ buyurdu ki: ***"Hayır! Canım kudret elinde olana yemin ederim ki, Hayber günü ganimetten, paylaştırılmadan önce aldığı örtü, üzerinde ateş olarak tutuşmaktadır."*** Bunu duyunca bir adam bir veya iki ayakkabı bağı getirip: "Bunu ben almıştım" dedi. Resûlullah ﷺ buyurdu ki: ***"Ateşten bir veya iki ayakkabı bağı."***

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): 'Abdullah b. Muhammed ← Mu'awiyah b. 'Amr ← Ebû Ishaq al-Fazari ← Malik b. Anas ← Thaur b. Zaid ← Salim maula Ibn Muti' ← Ebû Hüreyre رضى الله عنه.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü'l-Meğâzî, Hayber Gazvesi Bâbı, Hadis No. 4234; ayrıca No. 6707; ve Sahîh-i Müslim No. 115.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.
Kaynak: sunnah.com/bukhari:4234

Kur'an, mala hıyanet (gulûl) hakkında kesin bir uyarı yapar: ***"Kim (ganimetten) bir şey aşırırsa, kıyamet günü aşırdığı şeyle gelir" —*** Tefsîru İbn Kesîr 3:161.

Düşünün: Resûlullah'a ﷺ hizmet ederken öldürülen ve insanların şehit sandığı bir köle — ama haksız yere aldığı ***bir örtü*** üzerinde ateş oldu. ***Bir ayakkabı bağı*** bile "ateşten" diye anıldı.

Bugün için ders: ***Kamu malı*** — şirket parası, devlet ödenekleri, cami fonları — çok ağır bir emanettir. Ondan haksız yere az bir şey almak bile ateşle tehdit edilen gulûle girer.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

ZAMANIMIZDA GULÛL

Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: ***"Sizden kimi bir işe tayin eder de o bizden bir iğneyi veya daha küçüğünü gizlerse, bu bir hıyanettir (gulûl); kıyamet günü onu getirecektir."*** (Sahîh-i Müslim 1833).

Bugün gulûl ***rüşvet, sahte talepler, fonların kötüye kullanılması*** ve iş yeri mallarının şahsi çıkar için kullanılması şeklinde olabilir. Ders: Emanette "çok küçük" diye bir şey yoktur — bir iğne, bir ayakkabı bağı veya bir yaprak ofis kâğıdı.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

EHLÎ EŞEK ETİ

Kuşatma sırasındaki açlıkta ashap ***ehlî eşekleri*** kesip pişirdi. Bunun üzerine Resûlullah'tan ﷺ yasak geldi:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 4217

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُقَاتِلٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم نَهَى يَوْمَ خَيْبَرَ عَنْ لُحُومِ الْحُمُرِ الأَهْلِيَّةِ.

TERCÜME:

İbn Ömer رضى الله عنهما rivayet eder ki **Resûlullah ﷺ Hayber günü ehlî eşek etini (yemeyi) yasakladı.**

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): Muhammed b. Muqatil ← 'Abdullah b. al-Mubarak ← 'Ubaidullah b. 'Umar ← Nafi' ← 'Abdullah b. 'Umar رضى الله عنهما.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü'l-Meğâzî, Hayber Gazvesi Bâbı, Hadis No. 4217; ayrıca No. 4218–4227; ve Sahîh-i Müslim No. 1407.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:4217

Başka bir rivayette Resûlullah ﷺ, ***eşek etiyle kaynamakta olan tencerelerin dökülmesini*** emretti ve onun "rics" (pis) olduğunu bildirdi (Sahîh-i Buhârî 4198–4199). Ashap aç olmalarına ve et pişmek üzere olmasına rağmen hemen itaat etti.

HAYBER'DEN BİR HÜKÜM	AÇIKLAMA
Ehlî eşek eti	Yenmesi haramdır (Buhârî 4217; Müslim 1407)
Yaban eşeği (himâr-ı vahşî)	Helaldir, çünkü av hayvanıdır
At eti	Mubahtır (Buhârî 4219) (Hanefî notu: Ebû Hanîfe'ye göre mekruhtur; İmameyn'e göre mubahtır.)
Azı dişli yırtıcı hayvanlar	Yenmesi haramdır (Müslim 1934)

Ders: Aç iken bile ***hemen itaat etmek***.

YARI ÜRÜN ANTLAŞMASI

Hayber fethedildikten sonra toprakları Müslümanların oldu. Fakat Resûlullah ﷺ halkını sürmedi. Akıllıca bir ***ekonomik antlaşma*** yaptı:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 2285

حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا جُوَيْرِيَةُ بْنُ أَسْمَاءَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ـ رضى الله عنه ـ قَالَ أَعْطَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم خَيْبَرَ أَنْ يَعْمَلُوهَا وَيَزْرَعُوهَا وَلَهُمْ شَطْرُ مَا يَخْرُجُ مِنْهَا، وَأَنَّ ابْنَ عُمَرَ حَدَّثَهُ أَنَّ الْمَزَارِعَ كَانَتْ تُكْرَى عَلَى شَىْءٍ سَمَّاهُ نَافِعٌ لاَ أَحْفَظُهُ. وَأَنَّ رَافِعَ بْنَ خَدِيجٍ حَدَّثَ أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم نَهَى عَنْ كِرَاءِ الْمَزَارِعِ. وَقَالَ عُبَيْدُ اللَّهِ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ حَتَّى أَجْلاَهُمْ عُمَرُ.

TERCÜME:

Abdullah (b. Ömer) رضى الله عنهما dedi ki: **Resûlullah ﷺ Hayber'i, işleyip ekmeleri ve ürünün yarısı kendilerinin olmak üzere (halkına) bıraktı.** İbn Ömer, tarlaların eskiden Nâfi'in andığı bir şey karşılığında kiraya verildiğini (râvi bunu hatırlamamıştır), Râfi' b. Hadîc de Nebî'nin ﷺ tarlaların (belirli bir şekilde) kiraya verilmesini yasakladığını anlattı. Ubeydullah, Nâfi' ← İbn Ömer yoluyla şöyle dedi: ***(Böyle devam ettiler,) ta ki Ömer onları sürgün edinceye kadar.***

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): Musa b. Isma'il ← Juwairiyah b. Asma' ← Nafi' ← 'Abdullah b. 'Umar رضى الله عنهما; ayrıca Rafi' b. Khadij; ve 'Ubaidullah b. 'Umar ← Nâfi' ← İbn Ömer.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü'l-İcâre, Hadis No. 2285; ayrıca No. 2329, 2338; ve Sahîh-i Müslim No. 1551.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:2285

Bu antlaşma ***müsâkât*** (ağaçlar için) ve ***müzâraa*** (ekinler için) olarak bilinir: toprak sahibi toprağı işletmeciye verir ve ürün ikiye bölünür. Hayber halkı kendi hurmalıklarını işlemekte daha mahirdi; Müslümanlar ise davet ve savunmayla meşguldü. (Hanefî notu: Ebû Hanîfe müsâkât ve müzâraayı caiz görmemiştir; fakat İmameyn — Ebû Yûsuf ve İmam Muhammed — bu hadise dayanarak caiz görmüş, Hanefî mezhebinde fetva da onların görüşüne göredir.)

ANTLAŞMANIN FAYDALARI	AÇIKLAMA
Halk topraklarında kaldı	Yurtlarını ve geçimlerini kaybetmediler
Beceri değerlendirildi	Mahir çiftçiler bahçeleri işlemeye devam etti
Ürün adaletle paylaşıldı	Yarısı işletmeciye, yarısı Müslümanlara
Muâmelât fıkhının temeli	Müsâkât ve müzâraanın caizliğine delil

SİYER NOTU: ABDULLAH B. REVÂHA'NIN TAHMİNİ

İmam Mâlik ve diğerleri rivayet eder ki ***Abdullah b. Revâha*** رضی اللہ عنہ her mevsim Hayber'in hurma ürününü tahmin etmek için gönderilirdi. Hayber halkı, yumuşak davranması için ona kadınlarının takılarından rüşvet vermeye kalktı. O şöyle dedi: ***"Vallahi, ben yaratılmışların bana en sevimlisinin yanından geliyorum; siz ise bana en sevimsiz olanlarsınız. Fakat size olan buğzum ve O'na olan sevgim, sizin hakkınızda adaletsizlik yapmama sebep olmaz."*** Onlar: "Gökler ve yer işte bu (adaletle) ayakta durur" dediler.

KAYNAK:
Muvatta' İmam Mâlik, Kitâbü'l-Müsâkât; Müsned-i Ahmed.

Ders: Muâmelâtta adalet, Müslüman olsun olmasın ***bütün insanlar*** için geçerlidir. Bu antlaşma, onları daha sonra başka yere nakleden Ömer'in رضی اللہ عنہ zamanına kadar devam etti (Sahîh-i Buhârî 2285).

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

İSLÂM EKONOMİSİNDE ORTAKLIK İLKESİ

Hayber antlaşması, İslâm ekonomisindeki ***kâr ve risk ortaklığı*** anlayışının temeli oldu. Müsâkât ve müzâraada toprak sahibi ve işletmeci ***riski birlikte üstlenir***: ürün bol olursa ikisi de kazanır; az olursa ikisi de az alır.

Aynı ilke bugün, onu faize dayalı borçlardan ayıran mudârabe ve müşâreke gibi ***İslâmî finans*** araçlarında kullanılır. Ders: Ekonomik adalet, ***kâr ve zararın birlikte paylaşılmasıdır***.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

SAFİYYE: ESİRLİKTEN MÜMİNLERİN ANNESİ OLMAYA

Hayber esirleri arasında Benî Nadîr'in liderinin kızı ***Safiyye bt. Huyey b. Ahtab*** da vardı. Babası Benî Kurayza olayında (Seri 13), kocası da Hayber'de öldürülmüştü. Resûlullah ﷺ ona seçme hakkı verdi ve o İslâm'ı seçti. Enes b. Mâlik رضى الله عنه rivayet eder:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 5086

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ ثَابِتٍ، وَشُعَيْبِ بْنِ الْحَبْحَابِ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم أَعْتَقَ صَفِيَّةَ، وَجَعَلَ عِتْقَهَا صَدَاقَهَا.

TERCÜME:

Enes b. Mâlik رضى الله عنه rivayet eder ki **Resûlullah ﷺ Safiyye'yi azat etti ve azadını onun mehri yaptı.**

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): Qutaibah b. Sa'id ← Hammad b. Zaid ← Thabit al-Bunani ve Şu'aib b. al-Habhab ← Enes b. Mâlik رضى الله عنه.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü'n-Nikâh, Câriyesinin Azadını Mehri Yapan Kimse Bâbı, Hadis No. 5086; ayrıca No. 371, 4200; ve Sahîh-i Müslim No. 1365.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:5086

Resûlullah ﷺ Safiyye'yi cariye yapmadı; onu ***azat etti*** ve bu azadı mehir yaparak onunla evlendi. O, ***Ümmehâtü'l-Mü'minîn***'den (müminlerin annelerinden) biri oldu. Bu, ona şeref verdi ve kavminin liderinin kızı olarak konumunu yeniden kazandırdı.

Hafsa ona "Yahudi kızı" dediği için Safiyye ağlayınca Resûlullah ﷺ onu şöyle teselli etti: ***"Sen bir nebinin (Hârûn عَلَيْهِ السَّلَامُ) kızısın, amcan bir nebidir (Mûsâ عَلَيْهِ السَّلَامُ) ve sen bir nebinin hanımısın. O hâlde sana karşı neyle övünebilir?"*** (Câmi'u't-Tirmizî 3894, el-Elbânî sahih olarak değerlendirmiştir).

Ders: Resûlullah ﷺ her şeyini kaybetmiş bir kadına ***şeref verdi***.

SAFİYYE İÇİN UZATILAN DİZ

Enes رضى الله عنه rivayet eder ki Hayber'den dönüş yolunda Resûlullah ﷺ devenin üzerinde arkasında Safiyye için bir oturak hazırladı, sonra ***devesinin yanına oturup dizini uzattı***; Safiyye de deveye binmek için ayağını O'nun dizine koydu (Sahîh-i Buhârî 4211).

Bir devlet başkanı, ailesini yeni kaybetmiş hanımı için dizini yere koyuyor. Ders: Hanıma ***yumuşaklık ve saygı*** göstermek, Resûlullah'ın ﷺ sünnetidir; zayıflık alâmeti değildir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

CA‘FER VE GEMİ EHLİ

Hayber’in fetih günü, uzun zamandır beklenen bir kafilenin gelişiyle daha da sevinçli oldu. ***Ca‘fer b. Ebû Tâlib*** رضى الله عنه ve on yılı aşkın bir süre önce ***Habeşistan***’a hicret eden sahâbîler (Seri 3), Ebû Mûsâ el-Eş‘arî ve Yemen’den gelen kavmiyle birlikte nihayet geldiler. Ebû Mûsâ رضى الله عنه anlatır:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 4230

حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلاَءِ، حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، حَدَّثَنَا بُرَيْدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ أَبِي بُرْدَةَ، عَنْ أَبِي مُوسَى ـ رضى الله عنه ـ قَالَ بَلَغَنَا مَخْرَجُ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم وَنَحْنُ بِالْيَمَنِ، فَخَرَجْنَا مُهَاجِرِينَ إِلَيْهِ أَنَا، وَأَخَوَانِ لِي أَنَا أَصْغَرُهُمْ، أَحَدُهُمَا أَبُو بُرْدَةَ، وَالآخَرُ أَبُو رُهْمٍ ـ إِمَّا قَالَ بِضْعٌ وَإِمَّا قَالَ ـ فِي ثَلاَثَةٍ وَخَمْسِينَ أَوِ اثْنَيْنِ وَخَمْسِينَ رَجُلاً مِنْ قَوْمِي، فَرَكِبْنَا سَفِينَةً، فَأَلْقَتْنَا سَفِينَتُنَا إِلَى النَّجَاشِيِّ بِالْحَبَشَةِ، فَوَافَقْنَا جَعْفَرَ بْنَ أَبِي طَالِبٍ فَأَقَمْنَا مَعَهُ حَتَّى قَدِمْنَا جَمِيعًا، فَوَافَقْنَا النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم حِينَ افْتَتَحَ خَيْبَرَ، وَكَانَ أُنَاسٌ مِنَ النَّاسِ يَقُولُونَ لَنَا ـ يَعْنِي لأَهْلِ السَّفِينَةِ ـ سَبَقْنَاكُمْ بِالْهِجْرَةِ، وَدَخَلَتْ أَسْمَاءُ بِنْتُ عُمَيْسٍ، وَهْىَ مِمَّنْ قَدِمَ مَعَنَا، عَلَى حَفْصَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم زَائِرَةً، وَقَدْ كَانَتْ هَاجَرَتْ إِلَى النَّجَاشِيِّ فِيمَنْ هَاجَرَ، فَدَخَلَ عُمَرُ عَلَى حَفْصَةَ وَأَسْمَاءُ عِنْدَهَا، فَقَالَ عُمَرُ حِينَ رَأَى أَسْمَاءَ مَنْ هَذِهِ قَالَتْ أَسْمَاءُ بِنْتُ عُمَيْسٍ. قَالَ عُمَرُ الْحَبَشِيَّةُ هَذِهِ الْبَحْرِيَّةُ هَذِهِ قَالَتْ أَسْمَاءُ نَعَمْ. قَالَ سَبَقْنَاكُمْ بِالْهِجْرَةِ، فَنَحْنُ أَحَقُّ بِرَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم مِنْكُمْ. فَغَضِبَتْ وَقَالَتْ كَلاَّ وَاللَّهِ، كُنْتُمْ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يُطْعِمُ جَائِعَكُمْ، وَيَعِظُ جَاهِلَكُمْ، وَكُنَّا فِي دَارٍ أَوْ فِي أَرْضِ الْبُعَدَاءِ الْبُغَضَاءِ بِالْحَبَشَةِ، وَذَلِكَ فِي اللَّهِ وَفِي رَسُولِهِ صلى الله عليه وسلم وَايْمُ اللَّهِ، لاَ أَطْعَمُ طَعَامًا، وَلاَ أَشْرَبُ شَرَابًا حَتَّى أَذْكُرَ مَا قُلْتَ لِرَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم وَنَحْنُ كُنَّا نُؤْذَى وَنُخَافُ، وَسَأَذْكُرُ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم وَأَسْأَلُهُ، وَاللَّهِ لاَ أَكْذِبُ وَلاَ أَزِيغُ وَلاَ أَزِيدُ عَلَيْهِ.

TERCÜME:

Ebû Mûsâ رضى الله عنه dedi ki: **Biz Yemen’deyken Nebî’nin ﷺ (hicret için) çıktığı haberi bize ulaştı. Ben ve iki kardeşim… kavmimden elli küsur kişiyle birlikte O’na hicret etmek üzere yola çıktık. Bir gemiye bindik; gemi bizi Habeşistan’da Necâşî’nin yanına götürdü. Orada Ca‘fer b. Ebû Tâlib ile karşılaştık ve**

onunla kaldık; sonunda hep birlikte (Medine'ye) geldik ve Nebî ﷺ Hayber'i fethettiği sırada O'na kavuştuk. Bazıları bize (gemi ehline): "Hicrette sizi geçtik" diyordu. Bizimle gelen Esmâ bt. Umeys, Hafsa'yı ziyarete gitti. Ömer içeri girip: "Hicrette sizi geçtik; Resûlullah'a ﷺ biz sizden daha layığız" dedi. Esmâ kızdı ve şöyle dedi: ***"Hayır, vallahi! Siz Resûlullah ﷺ ile birlikteydiniz; O, aranızdaki açı doyuruyor, cahilinize öğüt veriyordu. Biz ise Habeşistan'da uzak ve sevilmeyen bir diyardaydık — ve bütün bunlar Allah ve Resûlü ﷺ içindi."*** Bunu yalan söylemeden, saptırmadan ve bir şey eklemeden Nebî'ye ﷺ ileteceğine yemin etti.

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): Muhammed b. al-'Ala' ← Ebû Usamah ← Buraid b. 'Abdullah ← Ebû Burdah ← Ebû Musa al-Aş'ari رضى الله عنه.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü'l-Meğâzî, Hayber Gazvesi Bâbı, Hadis No. 4230–4231; ve Sahîh-i Müslim No. 2502–2503.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:4230

"SİZİN İÇİN İKİ HİCRET VARDIR"

Esmâ bt. Umeys, Ömer'in sözlerini Resûlullah'a ﷺ iletti. O şöyle buyurdu: ***"O, bana sizden daha layık değildir. Onun ve arkadaşlarının bir hicreti vardır; sizin ise — ey gemi ehli — iki hicretiniz vardır."*** Esmâ dedi ki: Ebû Mûsâ ve gemi ehli bu hadisi sormak için grup grup yanıma geliyorlardı; ***dünyada onları bundan daha çok sevindiren hiçbir şey yoktu*** (Sahîh-i Buhârî 4231).

SİYER NOTU: "HANGİSİNE DAHA ÇOK SEVİNDİĞİMİ BİLMİYORUM"

Siyer kitapları, Ca'fer gelince Resûlullah'ın ﷺ ona sarılıp alnından öptüğünü ve şöyle buyurduğunu rivayet eder: "Hayber'in fethine mi, yoksa Ca'fer'in gelişine mi daha çok sevindiğimi bilmiyorum." Bu rivayet ***bazı âlimlerce hasen*** kabul edilmiştir ve siyer kitaplarında meşhurdur.

KAYNAK:
el-Hâkim, el-Müstedrek; et-Taberânî; İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye.

Ders: Habeşistan ehlinin sabrı — yıllarca yabancı bir diyarda, Resûlullah'tan ﷺ uzakta — ***boşa gitmedi***.

Allah ve Resûlü, insanların görmediği fedakârlıkların kıymetini bilir. Esmâ'nın sözleri de bir ***kadının cesaretle*** ve dürüstçe hakkı savunmasını gösterir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

EBÛ HÜREYRE HAYBER'E GELİYOR

Hayber'e gelenlerden biri de, Yemen'deki Devs kabilesinden olan ve daha sonra İslâm tarihinin ***en çok hadis rivayet eden*** râvisi olacak kişiydi: ***Ebû Hüreyre*** رضى الله عنه. Kendisi şöyle der: ***"Hayber'i fethettikten sonra Hayber'de Resûlullah'ın ﷺ yanına geldim."*** (Sahîh-i Buhârî 4237).

Ebû Hüreyre, Resûlullah ﷺ ile yaklaşık ***dört yıl*** birlikte oldu; fakat ***5.000'den fazla hadis*** rivayet etti.

Sırrını şöyle açıklar: "İnsanlar, Ebû Hüreyre çok hadis rivayet ediyor diyorlar… Muhacir kardeşlerimiz çarşıda ticaretle, Ensar kardeşlerimiz mallarıyla meşguldü; Ebû Hüreyre ise ***karnı aç bir hâlde hep Resûlullah'ın ﷺ*** yanındaydı" (Sahîh-i Buhârî 118).

Ders: ***Kısa bir süre***, bütün kalple değerlendirilirse büyük bir ilim meyvesi verebilir. Bugün öğrendiğimiz hadislerin çoğu, Hayber'e gelen bu adam aracılığıyla bize ulaştı.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

EBÛ HÜREYRE'NİN ANNESİ İÇİN DUA

Ebû Hüreyre'nin annesi henüz Müslüman değildi. Bir gün Resûlullah ﷺ hakkında kötü bir söz söyledi;

Ebû Hüreyre ağlayarak gelip O'ndan annesi için dua etmesini istedi. Resûlullah ﷺ şöyle dua etti:

"Allah'ım, Ebû Hüreyre'nin annesine hidayet ver." Ebû Hüreyre eve döndüğünde annesi gusletmiş ve kelime-i şehadet getirmişti (Sahîh-i Müslim 2491).

Ders: ***Anne babaya iyilik***, bizi incitseler bile sabır ve şefkatle onlara hidayet duası etmeyi de kapsar.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

ZEHİRLİ KOYUN ETİ

Hayber fethedildikten sonra Resûlullah'ı ﷺ öldürmeye yönelik bir girişim oldu. Bir Yahudi kadın — siyer kitaplarına göre ***Zeyneb bt. el-Hâris*** — zehirlenmiş kızarmış bir koyun hediye etti. Ebû Hüreyre رضى الله عنه rivayet eder:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 3169

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، قَالَ حَدَّثَنِي سَعِيدٌ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ـ رضى الله عنه ـ قَالَ لَمَّا فُتِحَتْ خَيْبَرُ أُهْدِيَتْ لِلنَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم شَاةٌ فِيهَا سُمٌّ فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم اجْمَعُوا إِلَىَّ مَنْ كَانَ هَا هُنَا مِنْ يَهُودَ. فَجُمِعُوا لَهُ فَقَالَ إِنِّي سَائِلُكُمْ عَنْ شَىْءٍ فَهَلْ أَنْتُمْ صَادِقِيَّ عَنْهُ. فَقَالُوا نَعَمْ. قَالَ لَهُمُ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم مَنْ أَبُوكُمْ. قَالُوا فُلاَنٌ. فَقَالَ كَذَبْتُمْ، بَلْ أَبُوكُمْ فُلاَنٌ. قَالُوا صَدَقْتَ. قَالَ فَهَلْ أَنْتُمْ صَادِقِيَّ عَنْ شَىْءٍ إِنْ سَأَلْتُ عَنْهُ فَقَالُوا نَعَمْ يَا أَبَا الْقَاسِمِ، وَإِنْ كَذَبْنَا عَرَفْتَ كَذِبَنَا كَمَا عَرَفْتَهُ فِي أَبِينَا. فَقَالَ لَهُمْ مَنْ أَهْلُ النَّارِ. قَالُوا نَكُونُ فِيهَا يَسِيرًا ثُمَّ تَخْلُفُونَنَا فِيهَا. فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم اخْسَئُوا فِيهَا، وَاللَّهِ لاَ نَخْلُفُكُمْ فِيهَا أَبَدًا ـ ثُمَّ قَالَ ـ هَلْ أَنْتُمْ صَادِقِيَّ عَنْ شَىْءٍ إِنْ سَأَلْتُكُمْ عَنْهُ. فَقَالُوا نَعَمْ يَا أَبَا الْقَاسِمِ. قَالَ هَلْ جَعَلْتُمْ فِي هَذِهِ الشَّاةِ سُمًّا. قَالُوا نَعَمْ. قَالَ مَا حَمَلَكُمْ عَلَى ذَلِكَ. قَالُوا أَرَدْنَا إِنْ كُنْتَ كَاذِبًا نَسْتَرِيحُ، وَإِنْ كُنْتَ نَبِيًّا لَمْ يَضُرَّكَ.

TERCÜME:

Ebû Hüreyre رضى الله عنه dedi ki: **Hayber fethedilince Nebî'ye ﷺ içinde zehir bulunan (pişmiş) bir koyun hediye edildi.** Nebî ﷺ: "Burada bulunan Yahudileri yanıma toplayın" buyurdu. Toplandılar; onlara bazı sorular sordu ve sonunda şunu sordu: ***"Bu koyuna zehir koydunuz mu?"*** "Evet" dediler. "Sizi buna ne sevk etti?" diye sordu. Şöyle cevap verdiler: ***"İstedik ki, eğer yalancıysan senden kurtulalım; eğer peygambersen sana zarar vermesin."***

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): 'Abdullah b. Yusuf ← al-Laith b. Sa'd ← Sa'id al-Maqburi ← Ebû Hüreyre رضى الله عنه.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü'l-Cizye ve'l-Müvâdea, Hadis No. 3169; ayrıca No. 4249, 5777.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:3169

Cevapları çok şaşırtıcıydı: zehir bir ***peygamberlik sınavıydı***. Eğer gerçekten peygamberse, zehir O'na zarar vermeyecekti. Başka bir rivayette Enes, kadının O'nun huzuruna getirildiğini ve "Seni öldürmek istedim" dediğini anlatır. O şöyle buyurdu: "Allah seni buna muktedir kılmayacaktı." Ashap: "Onu öldürelim mi?" diye sordular. O: ***"Hayır"*** dedi (Sahîh-i Buhârî 2617).

SİYER NOTU: BİŞR B. EL-BERÂ

Siyer kitapları, bir sahâbî olan ***Bişr b. el-Berâ b. Ma'rûr***'un da o etten yediğini ve bu yüzden vefat ettiğini anlatır. Bazı rivayetler kadının daha sonra Bişr'in ölümü sebebiyle ***kısas*** edildiğini zikreder. Âlimler bu rivayetleri şöyle birleştirir: O, kendi şahsına yapılan şey için kadını cezalandırmadı; fakat Bişr'in canı sebebiyle ceza uygulandı.

KAYNAK:
Sünen-i Ebû Dâvûd 4509–4512; İbn Hacer, Fethu'l-Bârî. sunnah.com/abudawud:4512

Ders: Resûlullah ﷺ, bir suikast girişimi bile olsa kendi şahsına yapılan hatayı ***affetti***. Fakat başkalarının hakkı yine de korundu.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

ÖMRÜN SONUNA KADAR SÜREN ZEHİR ETKİSİ

Resûlullah ﷺ o etten yalnızca biraz çiğnedi, sonra tükürdü. Fakat etkisi bedeninde kaldı. Yaklaşık dört yıl sonra, vefatına sebep olan hastalığı sırasında Âişe رضى الله عنها O'nun şöyle buyurduğunu işitti:

"Ey Âişe! Hayber'de yediğim yemeğin acısını hâlâ hissediyorum. İşte şimdi o zehir yüzünden şah damarımın (el-ebher) koptuğunu hissetmenin zamanıdır." (Sahîh-i Buhârî 4428).

İbn Mes'ûd رضى الله عنه gibi âlimler, Resûlullah'ın ﷺ o zehrin etkisiyle ***şehit*** olarak vefat ettiğini söylemişlerdir. Allah O'nda nübüvvet şerefi ile şehadet şerefini birleştirmiştir.

KONU	AÇIKLAMA
Mucize	Et, zehirli olduğunu O'na "haber verdi" (Ebû Dâvûd rivayeti)
Koruma	Allah o kadına O'nu öldürme gücü vermedi
Uzun vadeli etki	Acı ömrün sonuna kadar hissedildi (4428)
Şeref	Şehit olarak vefat etti (bazı âlimlerin görüşü)

Ders: Resûlullah ﷺ da acı hisseden ve imtihanın etkisini yıllarca taşıyan bir ***insandı***; yine de ömrünün sonuna kadar risaleti sabırla tebliğ etmeye devam etti.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

FEDEK VE FEY MALI

Hayber'in düştüğü haberi yayılınca, yakındaki bir vaha olan ***Fedek*** halkı ***savaşmadan teslim oldu*** ve topraklarının ürününün yarısı karşılığında barış istedi (siyer kitapları). Savaşmadan elde edilen mala ***fey*** denir ve hükmü savaş ganimetinden farklıdır:

"Allah'ın, fethedilen memleketler halkının mallarından Peygamberine verdikleri; Allah, Peygamber, yakınlar, yetimler, yoksullar ve yolda kalmışlar içindir" — Tefsîru İbn Kesîr 59:7.

Âyet, hikmetini açıkça bildirir: ***"ta ki içinizdeki zenginler arasında elden ele dolaşan bir devlet olmasın"***. Fey malı Resûlullah'ın ﷺ ailesinin ihtiyaçları için, geri kalanı ise ***kamu yararı*** için — yoksullar, yetimler ve yolcular — kullanılırdı.

Ders: İslâm başından beri ***ekonomik adalet ilkesini*** koymuştur — mal bir avuç zengin elinde toplanamaz, ihtiyaç sahiplerine akmalıdır.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

GANİMETİN PAYLAŞTIRILMASI

Hayber ganimeti, Bedir Savaşı'ndan sonra inen hükme göre paylaştırıldı: ***"Bilin ki, ganimet aldığınız şeylerin beşte biri Allah'a, Peygamber'e… aittir" —*** Tefsîru İbn Kesîr 8:41.

Beşte bir (***humus***) Allah'a, Resûlüne ve âyette zikredilenlere; beşte dördü ise askerlere paylaştırıldı. İbn Ömer رضى الله عنهما rivayet eder ki Hayber günü Resûlullah ﷺ ***at için iki pay*** ve ***sahibi için bir pay*** verdi (Sahîh-i Buhârî 4228). (Hanefî notu: Ebû Hanîfe'ye göre atlıya iki pay — biri kendisi, biri atı için — verilir; İmameyn'e göre ise bu hadise uygun olarak üç pay verilir.)

Hayber toprakları ise ikiye ayrıldı: yarısı kamu ihtiyaçları ve misafirler için, diğer yarısı ***Hudeybiye ehline*** paylaştırıldı (Sünen-i Ebû Dâvûd 3010). Etkisi büyüktü: Daha önce Ensar'a muhtaç olan Muhacirler artık kendi gelir kaynaklarına sahip oldu. Âişe رضى الله عنها dedi ki: ***"Hayber fethedilince: 'Artık hurmaya doyacağız' dedik."*** (Sahîh-i Buhârî 4242).

Ders: Askerleri, atları, kamu yararını ve zayıfları gözeten ***adil bir paylaştırma sistemi***, zaferin bir avuç insana değil bütün topluma fayda getirmesini sağlar.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

DİNDE ZORLAMA YOKTUR

Zaferden sonra Resûlullah ﷺ Hayber halkını Müslüman olmaya ***zorlamadı***. Onlar kendi dinlerinde kaldılar, topraklarını işlediler ve antlaşma altında yaşadılar. Bu, Allah'ın şu buyruğunun uygulanmasıdır:

"Dinde zorlama yoktur. Doğruluk sapıklıktan iyice ayrılmıştır" — Tefsîru İbn Kesîr 2:256.

Resûlullah'ın ﷺ Ali'ye talimatı — ***"onları İslâm'a davet et"*** — bir davettir, zorlama değil. Hayber Gazvesi, kimseyi din değiştirmeye zorlamak için değil, Medine'ye yönelik ***askerî tehdidi*** durdurmak içindi. İslâm'ı seçenler, Safiyye gibi, onu gönül rızasıyla seçtiler.

Ders: Adalet, yerine getirilen antlaşmalar ve ***din hürriyeti*** — Hayber'de görüldüğü gibi, İslâm'ın zaferden sonraki yüzü budur.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

"HAYBER'E KADAR HİÇ DOYMADIK"

Abdullah b. Ömer رضى الله عنهما dedi ki: ***"Hayber'i fethedinceye kadar hiç doymadık."*** (Sahîh-i Buhârî 4243). Ashap yıllarca darlık içinde yaşadı — Hendek'te karınlarına taş bağladılar (Seri 12), Hudeybiye'de aç kaldılar — ta ki Allah Hayber ile rızkın kapısını açıncaya kadar.

Ders: "Şüphesiz zorlukla beraber bir kolaylık vardır" (İnşirâh 94:6). Darlıktaki sabır sonunda ***genişlikle karşılık bulur***; genişlik ise ***şükür ve emanetle*** sınanır.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

HAYBER ANTLAŞMASININ SONU

Yarı ürün antlaşması Resûlullah ﷺ ve Ebû Bekir رضى الله عنه dönemi boyunca devam etti. Ömer رضى الله عنه zamanında, Abdullah b. Ömer'in Hayber'de saldırıya uğrayıp elinin ve ayağının çıkması da dahil bazı olaylar yaşandı. Ömer, "Allah dilediği sürece sizi bırakıyoruz" şeklindeki asıl antlaşmaya dayanarak onları başka yere nakletti (Sahîh-i Buhârî 2730).

Ömer رضى الله عنه onlara meyvelerinin ***değerini*** para, deve ve eşya olarak ödedi (Sahîh-i Buhârî 2730).

Ders: Bir antlaşma sona erdirilirken bile karşı tarafın ***mal hakkı*** adaletle ödenir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

HAYBER KISSALARININ KAYNAKLARI

Hayber kıssası, derecesi farklı üç tür kaynakla bize ulaşmıştır. Okuyucu ***neyin kesin*** ve ***neyin meşhur*** olduğunu bilsin diye bu e-kitap üçünü birbirinden ayırır:

Hayber Kıssalarının Kaynakları

Siyer kitaplarındaki kıssalar ilgili bölümde durumlarıyla birlikte zikredilmiştir.

Şekil 4: Bu e-kitaptaki Hayber kıssalarının kaynak durumu.

HİKÂYE	KAYNAK VE DURUM
Yakın zafer; gulûl; humus; fey; zorlama yok	Kur'an (48:18–21; 3:161; 8:41; 59:6–7; 2:256) — kesin
"Hayber harap oldu"; sancak; Ali; amellerin sonu; örtü; eşek	Sahîh-i Buhârî 4196–4234 — sahih

HİKÂYE	KAYNAK VE DURUM
Yarı ürün; Safiyye; Ca'fer; Ebû Hüreyre; zehir	Sahîh-i Buhârî 2285, 5086, 4230–4237, 3169, 4428 — sahih
Merhab'ı Ali öldürdü	Sahîh-i Müslim 1807 — sahih
"Bir nebinin kızı"; İbn Revâha'nın ürün tahmini	Câmi'u't-Tirmizî 3894; Muvatta' Mâlik — sahih/hasen
Kale isimleri; asker sayısı; Fedek; kale kapısı	Siyer kitapları — meşhur; kale kapısı kıssası zayıf

Siyer kitaplarındaki kıssalar mutlaka uydurma değildir; güvenilir siyer âlimleri tarafından rivayet edilmiştir. Fakat bunlar Kur'an ve sahih hadislerle ***aynı derecede değildir***. Bu e-kitap İsrâiliyat kıssalarına veya açıkça uydurma olan rivayetlere ***yer vermez***.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

HAYBER'DEN DÖNÜŞ YOLCULUĞU

Önceki bölümler Hayber'deki çarpışmaları, antlaşmaları ve olayları anlattı. Bu bölüm, Hayber fethedildikten sonra Uhud Dağı'nı yeniden görünceye kadar Resûlullah ﷺ ve ashabının yolculuğunu takip eder. Bu yolculukta zikir, namaz ve vatan sevgisi hakkında sahih olarak rivayet edilen bazı küçük dersler vardır.

"SAĞIR BİRİNE SESLENMİYORSUNUZ"

HADİS: TEKBİR GETİRİRKEN SESİ ALÇALTMAK

Ebû Mûsâ el-Eş'arî رضى الله عنه rivayet eder ki Resûlullah ﷺ Hayber'e yola çıktığında insanlar bir vadiye çıkıp seslerini tekbirle yükselttiler: "Allâhu ekber, Allâhu ekber, lâ ilâhe illallah." Resûlullah ﷺ buyurdu ki: "Kendinize acıyın. Siz ne sağır birine ne de gâib birine sesleniyorsunuz. Siz, işiten, yakın olan ve sizinle beraber bulunan birine sesleniyorsunuz." Sonra Ebû Mûsâ'ya «lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh» sözünü öğretti ve onu cennet hazinelerinden biri olarak andı.

Derece: SAHİH — Sahîh-i Buhârî 4205.

Bu hadis zikir âdâbını öğretir: Allah yakındır ve işitendir; bağırmaya gerek yoktur. Ayrıca Resûlullah'ın ﷺ bir askerî seferin ortasında bile ashabını kalp meseleleri hakkında eğitmeye devam ettiğini gösterir.

GÜNEŞ DOĞUNCAYA KADAR UYUDUKLARI GECE

HADİS: KAÇIRILAN SABAH NAMAZI

Ebû Hüreyre رضى الله عنه rivayet eder ki Resûlullah ﷺ Hayber seferinden dönerken gece yol aldı, uykusu gelince mola verdi. Bilâl'e: "Bu gece bizim için nöbet tut" dedi. Bilâl takdir edildiği kadar namaz kıldı, sonra yüzünü fecrin doğduğu yöne dönerek devesine yaslandı ve uyuyakaldı. Güneş ışığı üzerlerine vuruncaya kadar Resûlullah ﷺ dahil hiç kimse uyanmadı. O, oradan ayrılmalarını emretti; sonra abdest aldı, Bilâl'e kamet getirmesini emretti ve onlara sabah namazını kıldırdı. Namazdan sonra şöyle buyurdu: "Kim bir namazı unutursa, hatırladığında onu kılsın" ve şu âyeti okudu: "Beni anmak için namaz kıl" (Tâhâ 20:14).

Derece: SAHİH — Sahîh-i Müslim 680.

Âlimler bu olaya «Leyletü't-Ta'rîs», yani mola gecesi adını verir. Bundan, uyku veya unutma sebebiyle kaçırılan namazın hatırlanır hatırlanmaz kaza edilmesinin gerektiği hükmü çıkarılır. Ayrıca kasıtsız uyuyakalmanın günah olmadığını gösterir; çünkü Resûlullah ﷺ ümmete öğretmek için bunu bizzat yaşadı.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

VÂDİ'L-KURÂ VE TEYMÂ

Dönüş yolunda Resûlullah ﷺ Vâdi'l-Kurâ'ya uğradı. Mid'am adlı köle orada okla öldürüldü ve O, ganimetten aldığı örtüyü söz konusu etti (Bölüm 10). Siyer kitapları, Vâdi'l-Kurâ halkının boyun eğdirildiğini ve kendilerine Hayber gibi bir antlaşma verildiğini; Teymâ halkının ise savaşmadan barış istediğini ve cizye ödeyerek mallarıyla kaldığını anlatır (İbn Hişâm; el-Vâkıdî). Bu ayrıntılar sahih hadislerden değil, siyer kitaplarındandır.

"BU, BİZİ SEVEN BİR DAĞDIR"

HADİS: UHUD VE MEDİNE HAREMİ

Resûlullah'a رضى الله عنه hizmet etmek için Hayber'e çıkan Enes b. Mâlik ﷺ rivayet eder ki, O dönüşte Uhud Dağı görününce şöyle buyurdu: "Bu, bizi seven ve bizim de sevdiğimiz bir dağdır." Sonra Medine'ye işaret ederek şöyle dua etti: "Allah'ım, İbrâhîm Mekke'yi harem kıldığı gibi ben de iki kara taşlığının arasını harem kılıyorum."

Derece: SAHİH — Sahîh-i Buhârî 2889.

Uhud, 70 sahâbînin şehit düştüğü yerdir (Seri 10). Fakat Resûlullah ﷺ onu bir hüzün dağı olarak değil, sevilen bir dağ olarak gördü. Mücadele hatıralarıyla dolu bir yere duyulan sevgi, İslâm'ın kabul ettiği fıtratın bir parçasıdır.

DÖNEM	OLAY	KAYNAK
Hayber'e çıkış	Alçak sesle tekbir; «lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh»	Sahîh-i Buhârî 4205
Vâdi'l-Kurâ	Mid'am öldürüldü; ganimetten alınan örtü	Sahîh-i Buhârî 4234; siyer kitapları
Teymâ	Savaşmadan barış	Siyer kitapları
Gece yolculuğunda	Güneş doğuncaya kadar uyudular; namaz kaza edildi	Sahîh-i Müslim 680
Uhud'u görmek	"Bizi seven dağ"; Medine'nin harem oluşu	Sahîh-i Buhârî 2889

DERS

Hayber'den dönüş yolculuğu, zaferin Resûlullah'ı ﷺ eğitimden alıkoymadığını öğretir. Zikir âdâbıyla öğretildi, uyuyakalma hatası bir hüküm dersine dönüştürüldü ve Uhud'un acı hatırası sevgiye dönüştü. Başarılı bir Müslüman yine de tevazu sahibi olur, namazını korur ve mücadele ettiği yerlerin kıymetini bilir.

HAYBER'DEN ÇIKAN HÜKÜMLER

Hayber yalnızca bir savaş meydanı değildi; bugün de uygulanan bazı hükümlerin geldiği yerdi. Bölüm 11 ve 12 ehlî eşek etini ve yarı ürün antlaşmasını ele aldı. Bu bölüm, Hayber günü gerçekleştiği veya onunla ilgili olduğu sahih olarak rivayet edilen diğer hükümleri bir araya getirir.

MUT'A NİKÂHININ HARAM KILINMASI

HADİS: HAYBER GÜNÜNDEKİ YASAK

Ali b. Ebû Tâlib رضى الله عنه rivayet eder ki Resûlullah ﷺ Hayber günü kadınlarla mut'a nikâhını ve ehlî eşek etini yemeyi yasakladı.

Derece: SAHİH — Sahîh-i Buhârî 4216; ayrıca Sahîh-i Müslim 1407.

Mut'a nikâhı, belirli bir ücret karşılığında belirli bir süre için yapılan ve süre dolunca kendiliğinden sona eren evliliktir. İslâm'ın ilk dönemlerinde belirli şartlarda izin verilmiş, sonra haram kılınmıştır. Sebre el-Cühenî'nin rivayetinde Resûlullah ﷺ, Allah'ın onu «kıyamet gününe kadar» haram kıldığını bildirmiştir (Sahîh-i Müslim 1406). Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in görüşü budur: Mut'a nikâhı ebediyen haramdır.

Âlimler haram kılınmasının zamanını tartışmıştır; çünkü Sebre'nin rivayeti Mekke'nin Fethi'ni, Ali'nin rivayeti ise Hayber'i zikreder. Bazı âlimler Hayber'de haram kılındığını, sonra Mekke'nin Fethi sırasında kısa bir süre izin verildiğini, ardından ebediyen haram kılındığını söyler. Diğerleri ise Ali'nin rivayetindeki «Hayber günü» ifadesinin yalnızca eşek eti yasağına ait olduğunu söyler (İbn Hacer, Fethu'l-Bârî). Bu ihtilaf hükümle değil zamanla ilgilidir; hüküm haramdır.

SARIMSAK VE MESCİD

HADİS: "MESCİDİMİZE YAKLAŞMASIN"

İbn Ömer رضى الله عنهما rivayet eder ki Nebî ﷺ Hayber gazvesinde şöyle buyurdu: "Kim bu bitkiden — yani sarımsaktan — yerse mescidimize yaklaşmasın."

Derece: SAHİH — Sahîh-i Buhârî 853; ayrıca Sahîh-i Müslim 561.

Sarımsak yemek haram değildir. Yasak, başkalarını ve melekleri rahatsız eden bir kokuyla mescide gelmektir. Âlimler sigara kokusu gibi cemaati rahatsız eden her kötü kokuyu buna kıyas etmiştir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

ALTIN VE BONCUKLU GERDANLIK

HADİS: ON İKİ DİNARA ALINAN GERDANLIK

Fadâle b. Ubeyd رضى الله عنه dedi ki: Hayber günü on iki dinara bir gerdanlık satın aldım. İçinde altın ve boncuk vardı. Onları ayırdım ve altının on iki dinardan fazla olduğunu gördüm. Bunu Nebî'ye ﷺ anlattım; O şöyle buyurdu: "Ayrılmadıkça satılmaz."

Derece: SAHİH — Sahîh-i Müslim 1591.

Bu hadis, altının altınla değişiminin eşit ağırlıkta olması gerektiği hükmünün temelidir. Altın karışık bir eşya altınla satılırsa, faiz olmasın diye altın kısmının bilinmesi gerekir.

CENÎB HURMASI VE CEM' HURMASI

HADİS: "BÖYLE YAPMA"

Ebû Saîd el-Hudrî ve Ebû Hüreyre رضى الله عنهما rivayet eder ki Resûlullah ﷺ Hayber'e bir adamı görevli tayin etti; o da güzel cenîb hurması getirdi. O: "Hayber'in bütün hurmaları böyle midir?" diye sordu. Adam: "Hayır, vallahi. Bunun bir ölçeğini iki ölçeğe, iki ölçeğini üç ölçeğe değişiyoruz" dedi. O şöyle buyurdu: "Böyle yapma. Karışık hurmayı dirhemle sat, sonra o dirhemle cenîb hurması al."

Derece: SAHİH — Sahîh-i Buhârî 2201, 2202; ayrıca Sahîh-i Buhârî 4244–4245.

Hurmanın hurmayla değişimi gibi aynı cinsten ribevî malların değişimi, kalitesi farklı olsa bile eşit miktarda ve peşin olmalıdır. Resûlullah ﷺ yalnızca yasaklamakla kalmadı; helal yolu da gösterdi: önce parayla satmak, sonra satın almak.

HÜKÜMLERİN ÖZETİ

HÜKÜM	DELİL	NOT
Mut'a nikâhı haramdır	Sahîh-i Buhârî 4216; Sahîh-i Müslim 1406, 1407	Kıyamet gününe kadar haram
Ehlî eşek eti haramdır	Sahîh-i Buhârî 4216, 4217	Bölüm 11
Sarımsak yedikten sonra mescide gelinmez	Sahîh-i Buhârî 853	Yiyeceğin kendisi haram değildir
Altın altınla eşit ağırlıkta olmalı	Sahîh-i Müslim 1591	Faiz hükmünün temeli
Hurma hurmayla eşit ölçüde olmalı	Sahîh-i Buhârî 2201–2202	Parayla sat, sonra satın al
Müsâkât ve müzâraa (ürün ortaklığı)	Sahîh-i Buhârî 2285	Bölüm 12

HÜKÜM	DELİL	NOT
Atlı askerin payı	Sahîh-i Buhârî 4228	Bölüm 19

DERS

Hayber hükümleri evliliği, yiyecekleri, mescid âdâbını ve alışverişi kapsar. Bu, İslâm şeriatının gündelik hayattan — savaş meydanında bile — ayrı olmadığını gösterir. Bir Müslüman, helal ve haramın her işine dokunduğunu ve Resûlullah'ın ﷺ haram yolu kapattığında daima helal bir yol açtığını öğrenir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

Hayber Gazvesinin Şahsiyetleri

Aşağıdaki tablolar Hayber kıssasındaki başlıca şahsiyetleri, kabilelerini ve rollerini bir araya getirir. Siyer kitaplarından alınan bilgiler açıkça belirtilmiştir.

Müslümanlar

Şahsiyet	Kabile	Görevi	Kaynak
Ali b. Ebû Tâlib	Kureyş (Benî Hâşim)	Sancaktar; kaleyi fethetti	Sahîh-i Buhârî 4210
Âmir b. el-Ekva‘	Eslem	Yolda şiir okudu; Hayber’de şehit düştü	Sahîh-i Buhârî 4196
Seleme b. Ekva‘	Eslem	Âmir’in şiiri ve Merhab kıssasının râvisi	Sahîh-i Müslim 1807
Mahmûd b. Mesleme	Evs	Hayber’de şehit düştü	Siyer kitapları
Muhammed b. Mesleme	Evs	Mahmûd’un kardeşi; İbn İshak’a göre Merhab’ı öldüren	Siyer kitapları
Ca‘fer b. Ebû Tâlib	Kureyş (Benî Hâşim)	Gemi ehliyle birlikte Habeşistan’dan geldi	Sahîh-i Buhârî 4230
Esmâ bt. Umeys	Has‘am	Ca‘fer’in hanımı; “iki hicret”	Sahîh-i Buhârî 4230
Ebû Mûsâ el-Eş‘arî	Eş‘arîler (Yemen)	Gemi ehlinden; tekbir kıssasının râvisi	Sahîh-i Buhârî 4205, 4230
Ebû Hüreyre	Devs	Hayber fethedildikten sonra geldi	Sahîh-i Buhârî 4237
Abdullah b. Revâha	Hazrec	Hayber’in hurma ürününü tahmin etti	Muvatta’ Mâlik
Bişr b. el-Berâ b. Ma‘rûr	Hazrec (Benî Seleme)	Zehirli eti yedikten sonra vefat etti	Siyer kitapları
Enes b. Mâlik	Hazrec (Benî Neccâr)	Resûlullah’ın ﷺ hizmetçisi; Hayber kıssalarının çoğunun râvisi	Sahîh-i Buhârî 2889

Hayber Tarafı

Şahsiyet	Aslı	Görevi	Kaynak
Merhab	Hayber Yahudisi	Kale savaşçısı; düelloda öldürüldü	Sahîh-i Müslim 1807
Safiyye bt. Huyey	Benî Nadîr	Azat edilen esir; Müminlerin Annesi	Sahîh-i Buhârî 5086

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

ŞAHSİYET	ASLI	GÖREVİ	KAYNAK
Kinâne b. er-Rebî‘	Benî Nadîr	Safiyye’nin kocası; Hayber’de öldürüldü	Siyer kitapları
Zeyneb bt. el-Hâris	Hayber Yahudisi	Zehirli koyunu hediye eden kadın	Sahîh-i Buhârî 2617; ismi siyer kitaplarından
Sellâm b. Mişkem	Benî Nadîr	Zeyneb’in kocası; Hayber liderlerinden	Siyer kitapları

SİYER NOTU: MERHAB’I KİM ÖLDÜRDÜ?

Seleme b. el-Ekva‘dan gelen Sahîh-i Müslim 1807, Merhab’ın başına vuranın Ali b. Ebû Tâlib رضى الله عنه olduğunu açıkça zikreder. İbn İshak ise kardeşi Mahmûd’un ölümüne karşılık onu Muhammed b. Mesleme’nin öldürdüğünü rivayet eder. Âlimler, senedi daha güçlü olduğu için Sahîh-i Müslim rivayetini öne alır (İbn Hacer, Fethu’l-Bârî; er-Rahîku’l-Mahtûm).

DERS

Hayber’de bulunan sahâbîler çeşitli kabilelerden geliyordu: Kureyş, Evs, Hazrec, Eslem, Devs, Has‘am ve Yemen’den Eş‘arîler. İslâm onları tek bir safta birleştirdi. Karşı tarafta ise aslen esir olan Safiyye, Müminlerin Annesi oldu. Bu şahsiyetlerin kıssası, şerefin soyla değil iman ve amelle ölçüldüğünü gösterir.

DÜNDEN BUGÜNE HAYBER

Hayber, Suudi Arabistan'ın Medine bölgesinde, Medine'nin yaklaşık 150 km kuzeyinde yer alır (Wikipedia, "Khaybar"). Harretü Hayber denilen volkanik lav alanıyla çevrili bir vahadır. Bol yeraltı suyu onu verimli bir hurmalık yapmıştır; Resûlullah ﷺ zamanında zengin bir tarım merkezi olmasının sebebi budur (Bölüm 1).

ARKEOLOJİK KEŞİFLER

Guillaume Charloux'nun yönettiği Fransız–Suudi arkeolojik çalışması, Tunç Çağı'nda, yaklaşık 4.000 yıl önce inşa edilmiş ve bir zamanlar Hayber vahasını çevrelemiş yaklaşık 14,5 km uzunluğunda bir taş sur keşfetti. Aynı ekip vahanın içinde, yaklaşık 50 ev ve 500'e kadar nüfusa sahip, MÖ 2400 civarında yerleşilen ve yaklaşık bin yıl sonra terk edilen el-Natâh adında küçük bir kasaba buldu. Çalışma 2024 yılında PLOS ONE dergisinde yayımlandı (ScienceAlert, "Ancient Town From 4,000 Years Ago Found Hidden in Saudi Arabian Oasis"; Arab News).

Bu keşif Resûlullah ﷺ dönemiyle karşılaştırıldığında çok daha eskidir; Hayber Gazvesi'nden yaklaşık 2.700 yıl öncesine aittir. Bölüm 5'te anlatılan kaleler değildir. Fakat Hayber'in eskiden beri iskân edilmiş ve tahkim edilmiş bir vaha olduğunu, orada sur ve kale inşa etme geleneğinin çok eski olduğunu gösterir.

ASR-I SAADET'TE KALELER — PEYGAMBERİMİZ ﷺ

Siyer kitapları Nâim, Kamûs, Vatîh ve Sülâlim gibi kale isimlerini zikreder (Bölüm 5). Bugün Hayber'de, yerel halkın Merhab Kalesi olarak bildiği tepe üzerinde eski bir kale vardır. Fakat bugün görülen yapı asırlar boyunca birçok onarımdan geçmiştir ve Resûlullah ﷺ zamanındaki asıl yapı olduğu kesin değildir.

Bu yüzden bu e-kitap her kalenin kesin yerini belirlemez.

KONU	AÇIKLAMA	DURUMU
Yer	Medine'nin yaklaşık 150 km kuzeyi	Günümüz coğrafyası
Arazi yapısı	Harretü Hayber lav alanının ortasında bir vaha	Jeoloji
Tunç Çağı suru	Yaklaşık 14,5 km, yaklaşık 4.000 yıl önce	2024 arkeolojik çalışması
el-Natâh kasabası	MÖ 2400 civarı; yaklaşık 500 kişi	PLOS ONE, 2024
Kale isimleri	Nâim, Kamûs, Vatîh, Sülâlim	Siyer kitapları
Bugünkü Merhab Kalesi	Tepe üzerinde eski kale; çok kez onarılmış	Asıl yapı kesin değil

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

DERS

14,5 km'lik sur ve sağlam kaleler Allah'ın takdirine engel olamadı. Kur'an, kalelerinin kendilerini Allah'tan koruyacağını sananları hatırlatmıştır (Haşr 59:2). Arkeolojik keşifler bize medeniyetlerin gelip geçtiğini, kalıcı olanın yalnızca Allah'ın kabul ettiği amel olduğunu hatırlatır.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

HAYBER GAZVESİNİN KRONOLOJİSİ

Aşağıdaki tablo Hayber olaylarını sırasıyla düzenler. Siyer kitaplarındaki tarihler yaklaşıktır; çünkü âlimler bazıları hakkında farklı görüşler ileri sürmüştür.

ZAMAN	OLAY	KAYNAK
Zilkade 6 H	Hudeybiye Antlaşması; Fetih Sûresi yakın zaferi vaat ediyor	Fetih 48:18–20
Zilhicce 6 H	Resûlullah ﷺ Medine'ye dönüp birkaç hafta kalıyor	Siyer kitapları
Muharrem 7 H	Hudeybiye ehliyle Hayber'e çıkış	İbn İshak; cumhurun görüşü
Yolculuk sırasında	Âmir b. el-Ekva'ın şiiri; alçak sesle tekbir	Sahîh-i Buhârî 4196, 4205
İlk sabah	"Hayber harap oldu!"	Sahîh-i Buhârî 4197
Birkaç gün	Kaleler kuşatılıp birer birer fethediliyor	Siyer kitapları
Sancak günü	Sancak Ali'ye veriliyor; Merhab öldürülüyor	Sahîh-i Buhârî 4210; Sahîh-i Müslim 1807
Zaferden sonra	Eşek eti ve mut'a nikâhı yasağı	Sahîh-i Buhârî 4216
Zaferden sonra	Yarı ürün antlaşması	Sahîh-i Buhârî 2285
Zaferden sonra	Safiyye azat edilip nikâhlanıyor	Sahîh-i Buhârî 5086
Zaferden sonra	Ca'fer ve gemi ehli geliyor; Ebû Hüreyre geliyor	Sahîh-i Buhârî 4230, 4237
Zaferden sonra	Koyun etiyle zehirleme girişimi	Sahîh-i Buhârî 2617, 3169
Zaferden sonra	Fedek savaşmadan teslim oluyor	Siyer kitapları; Haşr 59:6
Dönüş yolculuğu	Vâdi'l-Kurâ; Teymâ barış yapıyor	Sahîh-i Buhârî 4234; siyer kitapları
Dönüş yolculuğu	Güneş doğuncaya kadar uyuma; sabah namazı kaza ediliyor	Sahîh-i Müslim 680
Medine'ye varış	"Bu, bizi seven bir dağdır"	Sahîh-i Buhârî 2889
Her mevsim	Abdullah b. Revâha hurma ürününü tahmin ediyor	Muvatta' Mâlik
11 H	Resûlullah ﷺ son hastalığında Hayber zehrinin etkisini anıyor	Sahîh-i Buhârî 4428
Ömer dönemi	Hayber halkı Teymâ ve Erîhâ'ya nakledildi	Sahîh-i Buhârî 2338, 2730

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

DERS

Bu kronoloji, Allah'ın Fetih Sûresi'ndeki vaadinin Hudeybiye'den yalnızca birkaç hafta sonra nasıl yerine geldiğini gösterir. Ayrıca bir olayın etkisinin uzun sürebileceğini de gösterir: Hayber zehri Resûlullah'ın ﷺ ömrünün sonuna kadar hissedildi; Hayber antlaşması da Ömer'in رضى الله عنه zamanına kadar sürdü.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

HAYBER GAZVESİ HAKKINDA SIKÇA SORULAN SORULAR

1. HAYBER GAZVESİ NE ZAMAN OLDU?

İbn İshak'a ve siyer âlimlerinin çoğuna göre, Hudeybiye'den dönüşten birkaç hafta sonra, hicrî 7. yılın Muharrem ayında. İmam Mâlik ise 6. yılda olduğu görüşündedir. İbn Hacer bu farkın hicrî yılın başlangıcını hesaplama biçiminden kaynaklandığını açıklar (Fethu'l-Bârî).

2. NEDEN HAYBER'E YALNIZCA HUDEYBİYE EHLİ GÖTÜRÜLDÜ?

Çünkü Allah Hayber ganimetini onlara vaat etmişti (Fetih 48:15, 20). Hudeybiye'den geri kalanların katılmasına izin verilmedi (Seri 15, Bölüm 24). Habeşistan'dan gelen gemi ehline ise bir ikram olarak pay verildi.

3. MERHAB'I KİM ÖLDÜRDÜ?

Sahîh-i Müslim 1807, Ali b. Ebû Tâlib'i رضى الله عنه zikreder. İbn İshak ise Muhammed b. Mesleme'yi zikreder. Âlimler Sahîh-i Müslim rivayetini öne alır (Bölüm 24).

4. ALİ'NİN, ONLARCA KİŞİNİN KALDIRAMADIĞI KALE KAPISINI KALDIRDIĞI DOĞRU MU?

Bu kıssa siyer kitaplarında meşhurdur; fakat hadis tenkitçilerine göre senedi zayıftır. Ali'nin رضى الله عنه cesareti ve şerefi, zayıf rivayetlere dayanmaya gerek kalmadan, sancakla ilgili sahih hadisle (Bölüm 6) ve Merhab'la yaptığı düelloyla sabittir.

5. MUT'A NİKÂHININ HÜKMÜ NEDİR?

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e göre Sahîh-i Buhârî 4216 ve Sahîh-i Müslim 1406 hadislerine dayanarak kıyamet gününe kadar haramdır (Bölüm 23).

6. HAYBER HALKININ YERİNDE KALMASINA NEDEN İZİN VERİLDİ?

Çünkü Müslümanların o geniş bahçeleri işleyecek yeterli iş gücü yoktu; Hayber halkı ise hurma tarımında uzmandı. Antlaşma, Müslümanlar izin verdiği sürece kalabileceklerini belirtiyordu (Sahîh-i Buhârî 2338; Bölüm 12).

7. HAYBER ZEHRİ RESÛLULLAH'IN ﷺ VEFATINA MI SEBEP OLDU?

Son hastalığında O, Âişe'ye Hayber'de yediği yemeğin acısını hâlâ hissettiğini söyledi (Sahîh-i Buhârî 4428). Bazı âlimler bundan, Allah'ın O'nda nübüvvet ve şehadet şerefini birleştirdiğini anlamıştır. Fakat O'nun vefatı yine de Allah'ın takdiriyle, belirlenmiş ecelindedir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

8. HABEŞİSTAN'DAN GELEN GEMİ EHLİ GANİMETTEN PAY ALDI MI?

Evet. Ebû Mûsâ el-Eş'arî رضى الله عنه, Resûlullah'ın ﷺ onlara pay verdiğini, Hayber'in fethinde bulunmayan kimseye onlardan başka pay vermediğini zikreder (Sahîh-i Buhârî 3136).

9. SARIMSAK HARAM MIDIR?

Hayır. Yasaklanan, onun kokusuyla mescide gelmektir (Sahîh-i Buhârî 853; Bölüm 23).

10. RESÛLULLAH ﷺ NEDEN BİR ÖLÇEK İYİ HURMANIN İKİ ÖLÇEK SIRADAN HURMAYLA DEĞİŞTİRİLMESİNİ YASAKLADI?

Çünkü hurma ribevî bir maldır; hurmayla değişimi eşit ölçüde olmalıdır. O, helal yolu gösterdi: parayla sat, sonra satın al (Sahîh-i Buhârî 2201).

11. HAYBER İLE FEDEK ARASINDAKİ FARK NEDİR?

Hayber savaşla fethedildi; bu yüzden malı Enfâl 8:41'e göre paylaştırılan ganimettir. Fedek savaşmadan teslim oldu; bu yüzden malı Haşr 59:6–7'nin belirlediği feydir (Bölüm 18 ve 19).

12. HAYBER'İN BUGÜN BİZİM İÇİN DERSİ NEDİR?

Allah'ın vaadi sabredenler için mutlaka yerine gelir. Zafer; emanet, adalet ve hükümlere itaatle birlikte olmalıdır — bir ayakkabı bağı, mescidde sarımsak kokusu ve hurma değişiminin şekli gibi küçük görünen meselelerde bile.

DERS

Bu sorular, Hayber kıssasının Kur'an, sahih hadis, siyer kitaplarının rivayetleri ve âlimlerin görüşleri birbirinden ayrılarak okunması gerektiğini gösterir. Böylece kesin dersleri alır, zayıf kıssalara dayanmayız.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

DERSLER VE KAPANIŞ

Hayber Gazvesi, Hudeybiye ehline ***Allah'ın vaadinin yerine gelmesidir***. Ağır şartlara sabredenler şimdi zafere ve bol rızka kavuştu. Fakat zaferin ardında Hayber niyet, emanet, itaat ve adalet hakkında da dersler verdi.

DERS	HAYBER'DEN
Allah'ın vaadi yerine geldi	Yakın zafer (48:18)
Hidayet daha değerlidir	"Kızıl develerden daha hayırlı"
Allah ve Resûlü sevgisi	Sancaktarın vasfı
Amellerin sonu	Görünüşe aldanma
Kamu malı emaneti	Ateşten örtü ve ayakkabı bağı
Anında itaat	Eşek eti tencereleri döküldü
Muâmelâtta adalet	Yarı ürün; İbn Revâha rüşvet kabul etmedi
Zayıflara şeref vermek	Safiyye azat edildi ve şereflendirildi
Fedakârlığın kıymeti bilindi	Gemi ehlinin iki hicreti

HAYATIMIZDA HAYBER

Her birimizin açması gereken "kaleleri" vardır — tembellik, açgözlülük, bencillik. Hayber bize sabırla çalışmayı, bir ayakkabı bağı gibi küçük şeylerde bile ***emaneti korumayı***, herkese ***adaletle davranmayı*** ve insanların hidayetini maldan daha yüce bir hedef edinmeyi öğretir.

İnşallah **Siyer-i Nebî** serisi ***Seri 17*** ile — Hayber'den sonraki olaylarla — devam edecektir. Vallâhu a'lem.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

KAYNAKÇA — SERİ 16

KUR'AN VE TEFSİR

Kur'an-ı Kerîm, Osmanlı (Uthmânî) metin ve Diyanet İşleri Başkanlığı meali. quran.com/ms

İbn Kesîr, Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm (Bakara 2:256; Âl-i İmrân 3:161; Enfâl 8:41; Fetih 48:18–21; Haşr 59:6–7). tafsir.app/ibn-katheer/48/18

HADİS

Sahîh-i Buhârî 118, 371, 610, 2285, 2617, 3169, 4196, 4197, 4199, 4202, 4209, 4210, 4217, 4228, 4230, 4231, 4234, 4237, 4242, 4428, 5086, 6607. sunnah.com/bukhari

Sahîh-i Müslim 561, 1807, 2405. sunnah.com/muslim

Câmi'u't-Tirmizî 3894; Sünen-i Ebû Dâvûd 3010, 4512; Muvatta' İmam Mâlik. sunnah.com

SİYER VE TARİH KİTAPLARI

İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye (İbn İshak'tan rivayet) — Hayber bölümü.

el-Vâkıdî, el-Meğâzî; İbn Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ.

Safiyyurrahman el-Mübârekfûrî, er-Rahîku'l-Mahtûm — Hayber Gazvesi bölümü.

İbn Hacer el-Askalânî, Fethu'l-Bârî Şerhu Sahîhi'l-Buhârî — Kitâbü'l-Meğâzî, Hayber Gazvesi Bâbı.

BİLİM

Wikipedia, "Harrat Khaybar" — medan gunung berapi di barat laut Arab Saudi. en.wikipedia.org/wiki/Harrat_Khaybar

Wikipedia, "Battle of Khaybar". en.wikipedia.org/wiki/Battle_of_Khaybar

Wikipedia, "Safiyya bint Huyayy". en.wikipedia.org/wiki/Safiyya_bint_Huyayy

Wikipedia, "Ja'far ibn Abi Talib". en.wikipedia.org/wiki/Ja%27far_ibn_Abi_Talib

EK HADİSLER VE KAYNAKLAR

Sahîh-i Buhârî 4205 (Hayber'e giderken alçak sesle tekbir). sunnah.com/bukhari:4205

Sahîh-i Müslim 680 (Hayber'den dönerken uyuyakalma). sunnah.com/muslim:680a

Sahîh-i Buhârî 2889 ("Bu, bizi seven bir dağdır"). sunnah.com/bukhari:2889

Sahîh-i Buhârî 4216; Sahîh-i Müslim 1406, 1407 (mut'a nikâhının haram kılınması). sunnah.com/bukhari:4216

Sahîh-i Buhârî 853 (sarımsak ve mescid). sunnah.com/bukhari:853

Sahîh-i Müslim 1591 (Hayber günü altın ve boncuklu gerdanlık). sunnah.com/muslim:1591b

Sahîh-i Buhârî 2201, 2202 (cenîb hurması). sunnah.com/bukhari:2201

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

Sahîh-i Buhârî 2338 (Hayber halkının Teymâ ve Erîhâ'ya nakledilmesi). sunnah.com/bukhari:2338

ScienceAlert, "Ancient Town From 4,000 Years Ago Found Hidden in Saudi Arabian Oasis" (2024). sciencealert.com/ancient-town-from-4000-years-ago-found-hidden-in-saudi-arabian-oasis

Wikipedia, "Khaybar". en.wikipedia.org/wiki/Khaybar

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

Bu sayfa bilerek boş bırakılmıştır

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Hükümdarlara Mektuplar

Siyer-i Nebî — Seri 17

Kur'an ve Sahih Hadislere Göre "Muhammed Resûlullah" Mührü ve Kayser'e, Kisrâ'ya ve Necâşî'ye Davet

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

HÜKÜMDARLARA MEKTUPLAR

Siyer-i Nebî serisinin on altıncı kitabı, kuzeyden gelen tehdidin sona erdiği Hayber Gazvesi'ni anlatıyordu. Artık ***Hudeybiye ateşkesi*** güney sınırını, Hayber ise kuzey sınırını koruyordu; Resûlullah ﷺ davette yeni bir döneme girdi: İslâm davetini ***Arap Yarımadası'nın dışına***, dünyanın hükümdar ve yöneticilerine ulaştırmak.

Mektupları mühürlemek için üzerinde "Muhammed Resûlullah" yazılı ***gümüş bir yüzük*** yaptırdı; sonra ashâbını Rum imparatoru ***Herakleios'a***, Fars imparatoru ***Kisrâ'ya***, Habeşistan hükümdarı ***Necâşî'ye***, Mısır'ın büyüğü ***Mukavkıs'a*** ve Arap hükümdarlarına elçi olarak gönderdi. Her hükümdar farklı karşılık verdi: kimi saygı gösterdi, kimi mektubu yırttı, kimi de iman etti. Bu e-kitap bu kıssaları Kur'an'a ve sahih hadislere dayanarak anlatır.

Hükümdarlara Mektupların Zaman Çizelgesi (6–9 H)

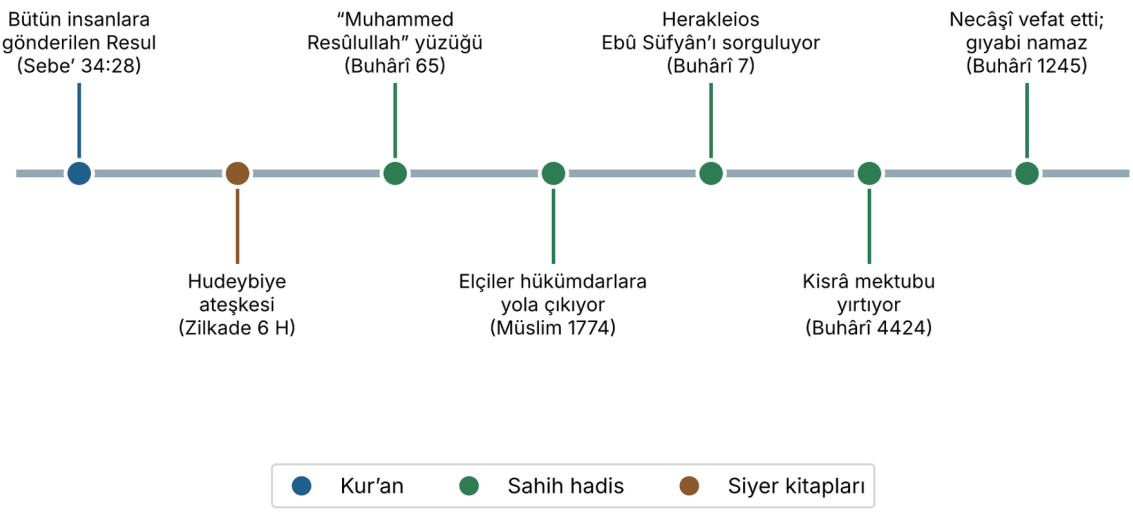

Mektupların çoğu, Hudeybiye ateşkesi döneminde, 6 H sonu ile 7 H başı arasında gönderildi.

Şekil 1: Hükümdarlara gönderilen mektupların zaman çizelgesi.

Not: Bu e-kitaptaki ayet mealleri Diyanet İşleri Başkanlığı mealidir. Her hadisin derecesi hadis kutusunda belirtilmiştir. Siyer kitaplarından alınan bilgiler kahverengi "Siyer Notu" kutularında verilmiş, tarihî bilgilere kaynak bağlantıları eklenmiştir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

HUDEYBİYE'DEN SONRA: DAVET KAPISI AÇILIYOR

Hicretin 6. yılı Zilkade ayında yapılan Hudeybiye Antlaşması ilk bakışta bir yenilgi gibi görünüyordu; fakat Allah onu ***"apaçık bir fetih"*** diye isimlendirdi (Fetih 48:1). Bu fethin sebeplerinden biri ***güvenlikti***: vaat edilen on yıl boyunca insanlar savaş korkusu olmadan dolaşabiliyor, ticaret yapabiliyor ve konuşabiliyordu. İşte bu güven ortamında davet hızla yayıldı.

İbn Hişâm'ın naklettiğine göre İmam Zührî, Hudeybiye'den önce ***İslâm'da bundan daha büyük bir fetih olmadığını*** söylemiştir; çünkü savaş durunca insanlar birbiriyle karşılaşıp İslâm'ı konuşmuş ve sonraki iki yılda, daha önce Müslüman olanların sayısından daha fazla insan İslâm'a girmiştir.

SİYER NOTU: MEKTUPLARIN GÖNDERİLDİĞİ ZAMAN

İbn Sa'd ***et-Tabakâtü'l-Kübrâ'da*** şunu rivayet eder: Resûlullah ***akhir tahun 6 Hijrah*** Hudeybiye'den hicretin 6. yılının sonunda dönünce hükümdarlara mektuplar gönderdi; ***hicretin 7. yılı Muharrem ayında*** altı elçi aynı gün yola çıktı. Umman hükümdarlarına yazılan mektup gibi bazı mektuplar ise daha sonra, hicretin 8. yılında gönderildi.

Bu tarihler ***siyer kitaplarının bilgisidir***. Sahih hadislerden kesin olarak bilinen şudur: Herakleios'a yazılan mektup, Resûlullah ***tempoh gencatan senjata*** ile Kureyş arasındaki ateşkes süresi içinde gönderilmiştir (Sahîh-i Buhârî 7).

KAYNAK:
İbn Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ; İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye; Sahîh-i Buhârî 7. sunnah.com/bukhari:7

Buradaki ders şudur: ***güvenlik davetin yolunu açar***. İslâm kılıçla değil, insanlara dinleme, düşünme ve seçme fırsatı verildiği için yayılmıştır. Yol açılınca Resûlullah ﷺ risaleti en uzaktakilere ulaştırmak için bu fırsatı hemen değerlendirdi.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

BÜTÜN İNSANLIĞA GÖNDERİLEN PEYGAMBER

Önceki peygamberler yalnızca kendi kavimlerine gönderilmişken Resûlullah ﷺ neden Rum ve Fars hükümdarlarına mektup yazdı? Cevabı Kur'an'dadır:

"Biz seni ancak bütün insanlara müjdeci ve uyarıcı olarak gönderdik"Tefsir: İbn Kesîr 34:28.

Allah ona şunu ilan etmesini de emretmiştir: ***"Ey insanlar! Ben, sizin hepinize gönderilmiş Allah'ın Peygamberiyim"***Tefsir: İbn Kesîr 7:158.

Resûlullah ﷺ bu özelliği, kendisinden önceki peygamberlere verilmeyen ***beş şeyden*** biri olarak bizzat zikretmiştir:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 335

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سِنَانٍ، قَالَ حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ، ح قَالَ وَحَدَّثَنِي سَعِيدُ بْنُ النَّضْرِ، قَالَ أَخْبَرَنَا هُشَيْمٌ، قَالَ أَخْبَرَنَا سَيَّارٌ، قَالَ حَدَّثَنَا يَزِيدُ ـ هُوَ ابْنُ صُهَيْبٍ الْفَقِيرُ ـ قَالَ أَخْبَرَنَا جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم قَالَ أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي نُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَجُعِلَتْ لِيَ الأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا، فَأَيُّمَا رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَدْرَكَتْهُ الصَّلاَةُ فَلْيُصَلِّ، وَأُحِلَّتْ لِيَ الْمَغَانِمُ وَلَمْ تَحِلَّ لأَحَدٍ قَبْلِي، وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ، وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً، وَبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ عَامَّةً.

TERCÜME:

Câbir b. Abdullah رضى الله عنهما rivayet eder ki Nebî ﷺ şöyle buyurdu: **"Bana benden önce hiç kimseye verilmeyen beş şey verildi: Bir aylık mesafeden (düşmanın kalbine salınan) korku ile yardım olundum; yeryüzü bana mescit ve temizlik aracı kılındı; ümmetimden kime namaz vakti gelirse namazını kılsın; ganimetler bana helal kılındı, benden önce hiç kimseye helal kılınmamıştı; bana şefaat verildi;** *önceden peygamber yalnızca kendi kavmine gönderilirdi, ben ise bütün insanlara gönderildim.***"**

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): Muhammed b. Sinan ← Huşaim; ve Sa'id b. al-Nadhr ← Huşaim ← Sayyar ← Yazid al-Faqir ← Jabir b. 'Abdullah رضى الله عنهما.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü't-Teyemmüm, Hadis No. 335; ayrıca No. 438; ve Sahîh-i Müslim No. 521.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:335

BU HADİSİN DERSLERİ

Bu hadis, hükümdarlara gönderilen mektupların sadece siyasi bir strateji değil, ***peygamberlik görevinin bir parçası*** olduğunu açıklar. Mûsâ عَلَيْهِ السَّلَامُ İsrâiloğulları'na ve Firavun'a, Îsâ عَلَيْهِ السَّلَامُ İsrâiloğulları'na, Hûd عَلَيْهِ السَّلَامُ Âd kavmine gönderildi; fakat Muhammed ﷺ kıyamete kadar, nerede olursa olsun ***her insana*** gönderildi.

Bu yüzden şartlar elverince hükümdarların Medine'ye gelmesini beklemedi; ***davetini onlara gönderdi***, hem de anladıkları dille ve saygı duydukları bir edeple.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

RESÛLULLAH'IN ﷺ

ÖZELLİK	MANASI
Bir aylık mesafeden korku ile yardım	Düşman karşılaşmadan önce sarsılır
Yeryüzünün mescit ve temizlik aracı oluşu	Her yerde namaz; teyemmüm
Ganimetlerin helal kılınması	Bu ümmete rahmet
Şefaat	Mahşerdeki büyük şefaat
Bütün insanlara gönderilmesi	Hükümdarlara gönderilen mektupların temeli

İkinci özellik — ***yeryüzünün mescit kılınması*** — evrensel risaletle yakından ilgilidir. Bütün insanlara gönderilen bir din, ***her yerde*** yapılabilen bir ibadete ihtiyaç duyar: Rum sarayında, Arap çölünde, Habeşistan ormanlarında ya da Takımadalar'ın adalarında. Bir Müslümanın namaz kılmak için tapınağa veya özel bir yere ihtiyacı yoktur.

Buradaki ders: İslâm tek bir milletin dini değildir. Bugün Güneydoğu Asya'daki Müslümanlar bu ***evrensel risaletin meyvesidir***; hükümdarlara gönderilen mektuplarla başlayan, sonra tüccarlar ve davetçiler tarafından dünyanın dört bir yanına taşınan bir davet.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

ÂLEMLERE RAHMET

Allah, Hz. Muhammed'in ﷺ gönderilişini her şeyi kuşatan bir sözle niteler: ***"(Ey Muhammed!) Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik"*** Tefsir: İbn Kesîr 21:107.

Hükümdarlara gönderilen mektuplar tehdit değil ***rahmetti***. Resûlullah onları ***selamete*** çağırdı, iman eden Ehl-i Kitab'a ***iki kat*** ecir vaat etti ve yüz çevirirlerse, kendileri yüzünden haktan alıkonulan halkın günahını yükleneceklerini hatırlattı. Bu, bir fatihin emri değil, insanları önemseyen birinin öğüdüydü.

HÜKÜMDAR VE HALK İÇİN RAHMET

O dönemin hükümdarları halklarının dini üzerinde mutlak güce sahipti. Hükümdar hakkı kabul ederse halk onu izlemekte serbest olur; reddederse halk çoğu zaman engellenirdi. Bu yüzden Resûlullah ﷺ ***işe hükümdarlardan başladı***: hakikat aşağıya ulaşsın diye kapıyı yukarıdan açtı.

Bu rahmet mektubun yazılış ***biçiminde*** de görülür: kısa, açık, Besmele ile başlayan, muhatabın unvanına saygı gösteren ve güvenlik sunan bir mektup. Hakaret yok, savaş tehdidi yok. İşte insanlara şefkat duyan bir kalpten doğan davetin örneği budur.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

"MUHAMMED RESÛLULLAH" YAZILI GÜMÜŞ YÜZÜK

Mektuplar gönderilmeden önce, Resûlullah'ın ***kebijaksanaan*** insanların âdetlerini anlamadaki hikmetini gösteren küçük bir olay yaşandı. Hizmetçisi Enes b. Mâlik رضى الله عنه anlatıyor:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 65

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُقَاتِلٍ أَبُو الْحَسَنِ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، قَالَ أَخْبَرَنَا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ كَتَبَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم كِتَابًا ـ أَوْ أَرَادَ أَنْ يَكْتُبَ ـ فَقِيلَ لَهُ إِنَّهُمْ لاَ يَقْرَءُونَ كِتَابًا إِلاَّ مَخْتُومًا. فَاتَّخَذَ خَاتَمًا مِنْ فِضَّةٍ نَقْشُهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ. كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى بَيَاضِهِ فِي يَدِهِ. فَقُلْتُ لِقَتَادَةَ مَنْ قَالَ نَقْشُهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ قَالَ أَنَسٌ.

TERCÜME:

Enes b. Mâlik رضى الله عنه dedi ki: **Nebî ﷺ bir mektup yazdı — ya da yazmak istedi — kendisine: "Onlar (hükümdarlar) mühürlü olmayan mektubu okumazlar" denildi. Bunun üzerine gümüşten bir yüzük yaptırdı; üzerinde** *"Muhammed Resûlullah"* **yazılıydı. Sanki onun elindeki beyazlığını hâlâ görüyorum.** Şu'be dedi ki: Katâde'ye "Nakşının 'Muhammed Resûlullah' olduğunu kim söyledi?" diye sordum. "Enes" dedi.

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): Muhammed b. Muqatil ← 'Abdullah b. al-Mubarak ← Şu'bah ← Katâde ← Enes b. Mâlik رضى الله عنه.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü'l-İlim, Hadis No. 65; ayrıca No. 2938, 5872; ve Sahîh-i Müslim No. 2092.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:65

BU HADİSİN DERSLERİ

O dönemin hükümdarları ***mühürsüz mektubu okumazdı***; çünkü mühürsüz mektup resmî sayılmaz, hatta sahte olabileceği düşünülürdü. Resûlullah ﷺ bu âdeti önemsiz görüp reddetmedi; mektupları kabul edilip okunsun diye ona ***uyum sağladı***. Şeriata aykırı olmayan âdetler davetin maslahatı için gözetilebilir.

Yüzüğün nakşı da anlam doluydu: ***"Muhammed Resûlullah"*** — bir hükümdar unvanı ya da kabile adı değil, onun ***Allah'ın elçisi*** olduğunun ikrarı. Mühürlenen her mektup daha okunmadan bu mesajı taşıyordu: gönderen, itaat isteyen bir kral değil, risalet tebliğ eden bir resuldü.

Enes ***"Sanki onun elindeki beyazlığını hâlâ görüyorum"*** der. Sadık bir hizmetçinin bu hatırası, ashâbın Resûlullah'ın ﷺ hayatının her ayrıntısını nasıl gözlediğini ve hatırladığını, sonra da bize emanetle aktardığını gösterir.

ÜÇ SATIRLIK NAKIŞ

Enes رضى الله عنه, Halife Ebû Bekir ***susunan ukiran*** zamanında Bahreyn'e gönderildiğinde yüzüğün nakış düzenini de anlatmıştır:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 3106

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الأَنْصَارِيُّ، قَالَ حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ ثُمَامَةَ، عَنْ أَنَسٍ، أَنَّ أَبَا بَكْرٍ ـ رضى الله عنه ـ لَمَّا اسْتُخْلِفَ بَعَثَهُ إِلَى الْبَحْرَيْنِ، وَكَتَبَ لَهُ هَذَا الْكِتَابَ وَخَتَمَهُ، وَكَانَ نَقْشُ الْخَاتَمِ ثَلاَثَةَ أَسْطُرٍ مُحَمَّدٌ سَطْرٌ، وَرَسُولُ سَطْرٌ، وَاللَّهِ سَطْرٌ.

TERCÜME:

Enes رضى الله عنه rivayet eder ki **Ebû Bekir رضى الله عنه halife olunca onu Bahreyn'e gönderdi, ona bu mektubu yazıp mühürledi. Yüzüğün nakşı üç satırdı: "Muhammed" bir satır, "Resûl" bir satır, "Allah" bir satır.**

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): Muhammed b. 'Abdullah al-Ansari ← babası 'Abdullah b. al-Muthanna ← Thumamah b. 'Abdullah ← Enes b. Mâlik رضى الله عنه.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbu Farzi'l-Humus, Hadis No. 3106; ayrıca No. 5878.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:3106

Âlimler, üç satırın ***aşağıdan yukarıya*** okunduğunu açıklar: en üst satırda "Allah", sonra "Resûl", sonra "Muhammed" — Allah'ın adını en yüksek yere koyma edebi olarak. İbn Hacer bu görüşü ***Fethu'l-Bârî'de*** zikreder, ancak sahih rivayetin okuma yönünü belirtmeden yalnızca üç satırdan söz ettiğini de belirtir.

Aynı yüzüğü Ebû Bekir, sonra Ömer, sonra Osman رضى الله عنه kullandı; nihayet Osman döneminde ***Erîs kuyusuna düştü*** ve bir daha bulunamadı (Sahîh-i Buhârî 5879). Buradaki ders: Resûlullah'ın ﷺ mührü vefatından sonra da zekât ve yönetimle ilgili halife mektuplarında görevini — ***emaneti ulaştırmayı*** — sürdürdü.

HER HÜKÜMDARA BİR MEKTUP

Resûlullah'ın ﷺ mektubu kaç hükümdara ulaştı? Enes b. Mâlik رضى الله عنه onun davetinin ***genişliğini*** gösteren genel bir tablo çizer:

HADİS — SAHÎH-İ MÜSLİM, NO. 1774

حَدَّثَنِي يُوسُفُ بْنُ حَمَّادٍ الْمَعْنِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الأَعْلَى، عَنْ سَعِيدٍ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ، أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم كَتَبَ إِلَى كِسْرَى وَإِلَى قَيْصَرَ وَإِلَى النَّجَاشِيِّ وَإِلَى كُلِّ جَبَّارٍ يَدْعُوهُمْ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى وَلَيْسَ بِالنَّجَاشِيِّ الَّذِي صَلَّى عَلَيْهِ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم.

TERCÜME:

Enes رضى الله عنه rivayet eder ki **Allah'ın Nebîsi ﷺ Kisrâ'ya, Kayser'e, Necâşî'ye ve hüküm süren her yöneticiye mektup yazarak onları Yüce Allah'a davet etti.** ***Bu Necâşî, Nebî'nin ﷺ cenaze namazını kıldığı Necâşî değildir.***

SENED İmam Müslim'in rivayet zinciri (talebeden hocaya): Yusuf b. Hammad al-Ma'ni ← 'Abd al-A'la ← Sa'id b. Abi 'Arubah ← Katâde ← Enes b. Mâlik رضى الله عنه.

KAYNAK: İmam Müslim rivayet etmiştir: Sahîh-i Müslim, Kitâbü'l-Cihâd ve's-Siyer, Nebî'nin ﷺ Kâfir Hükümdarlara Mektupları Bâbı, Hadis No. 1774.

DERECE: SAHİH — Sahîh-i Müslim'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/muslim:1774

BU HADİSİN DERSLERİ

"Hüküm süren her yöneticiye" ifadesi, mektupların iki üç taneyle sınırlı olmadığını; ***dünyanın büyük güçlerini*** — Rum ve Fars'ı — ve Arap Yarımadası çevresindeki küçük yöneticileri de kapsadığını gösterir. Hiç kimse davet edilmek için çok büyük ya da çok küçük görülmedi.

Hadis ayrıca bu mektubu alan ***Necâşî'nin***, Nebî'nin ***bukanlah Najasyi*** cenaze namazını kıldığı Necâşî olmadığını bildirir. Bu önemli ayrıntı "Diğer Necâşî" bölümünde ele alınacaktır.

Buradaki ders: davet ***her insanın hakkıdır***. Güçlü olan da davet edilmeli, zayıf olana da gidilmelidir. Resûlullah ﷺ hakkı almaya kimin layık olduğunu seçmedi; onu herkese ulaştırdı, hidayet ise Allah'ın elindedir.

ÜMMÎ PEYGAMBER HÜKÜMDARLARA YAZIYOR

Resûlullah ﷺ okuma yazma bilmezdi. Allah şöyle buyurur: ***"Sen bundan önce hiçbir kitap okumuyordun, sağ elinle onu yazmıyordun da"***Tefsir: İbn Kesîr 29:48.

Fakat kâtipler ve filozoflarla dolu saraylara sahip imparatorlara resmî mektuplar gönderen işte bu ***ümmî*** peygamberdi. Mektupların içeriğini o ***yazdırır***, yazı bilen sahâbîler kaydederdi. Siyer kitapları kâtipleri arasında Zeyd b. Sâbit, Ali b. Ebî Tâlib ve Muâviye b. Ebî Süfyân'ı رضى الله عنه sayar.

"Ümmî Peygamber" vasfının kendisi de önceki kitaplarda zikredilen alametlerden biridir: ***"Yanlarındaki Tevrat ve İncil'de yazılı buldukları o ümmî Peygamber'e uyanlar"***Tefsir: İbn Kesîr 7:157.

Önceki kitapları bilen Herakleios'un Ebû Süfyân'ı bu kadar titizlikle sorgulamasının sebebi buydu: önceden tanıdığı ***alametleri arıyordu***. Mektuplar sadece kâğıt değildi; hakkı tanıyabilecek kişilere ulaşan birer ***hüccetti***.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

ALTI ELÇİ, ALTI YÖN

Bu mektupları kim taşıdı? Siyer kitapları özenle seçilmiş elçilerin isimlerini zikreder; her biri gideceği ülkeye uygundu: kimi ***fasihti***, kimi o ülkede ***ticaret yapmıştı***, kimi de kibirli bir hükümdarın karşısına çıkacak kadar ***cesurdu***.

Elçiler ve Hükümdarların Karşılığı

Elçi	Mektubu Alan	Karşılık
Dıhye el-Kelbî	Herakleios, Rum Kayseri	Saygı gösterdi; iman etmedi
Abdullah b. Huzâfe	Fars Kisrâsı	Mektubu yırttı
Amr b. Ümeyye ed-Damrî	Necâşî, Habeşistan	İman etti (Ashame)
Hâtıb b. Ebî Belta'a	Mukavkıs, Mısır	Saygı gösterdi; hediye gönderdi
Şücâ' b. Vehb	Hâris el-Gassânî	Reddetti ve tehdit etti
Salît b. Amr	Hevze, Yemâme	İktidardan pay istedi
Alâ el-Hadramî	Münzir b. Sâvâ, Bahreyn	İman etti
Amr b. Âs	Ceyfer ve Abd, Umman	İman ettiler

Elçilerin isimleri ve karşılıklar siyer kitaplarına göredir (İbn Sa'd, İbn Hişâm, Zâdü'l-Meâd). Kisrâ ve Kayser'e mektuplar Sahîh-i Buhârî 7 ve 4424'te de geçer.

Şekil 2: Elçiler, mektubu alanlar ve verdikleri karşılık (siyer kitaplarına göre).

SİYER NOTU: RESÛLULLAH'IN ﷺ

İbn Sa'd ve İbn Hişâm şunları zikreder: Herakleios'a ***Dıhye el-Kelbî***; Kisrâ'ya ***Abdullah b. Huzâfe es-Sehmî***; Necâşî'ye ***Amr b. Ümeyye ed-Damrî***; Mukavkıs'a ***Hâtıb b. Ebî Belta'a***; Hâris el-Gassânî'ye ***Şücâ' b. Vehb el-Esedî***; Yemâme'de Hevze b. Ali'ye ***Salît b. Amr el-Âmirî***.

İki isim sahih hadislerle sabittir: ***Dıhye*** mektubu Busrâ valisine götürmüş, o da Herakleios'a teslim etmiştir (Buhârî 7); ***Abdullah b. Huzâfe*** ise mektubu Kisrâ'ya götürmüştür (Buhârî 4424). Diğer isimler ***siyer kitaplarının meşhur bilgisidir***.

KAYNAK:
İbn Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ; İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye; İbnü'l-Kayyim, Zâdü'l-Meâd.

MEKTUPLAR NEREYE GİTTİ?

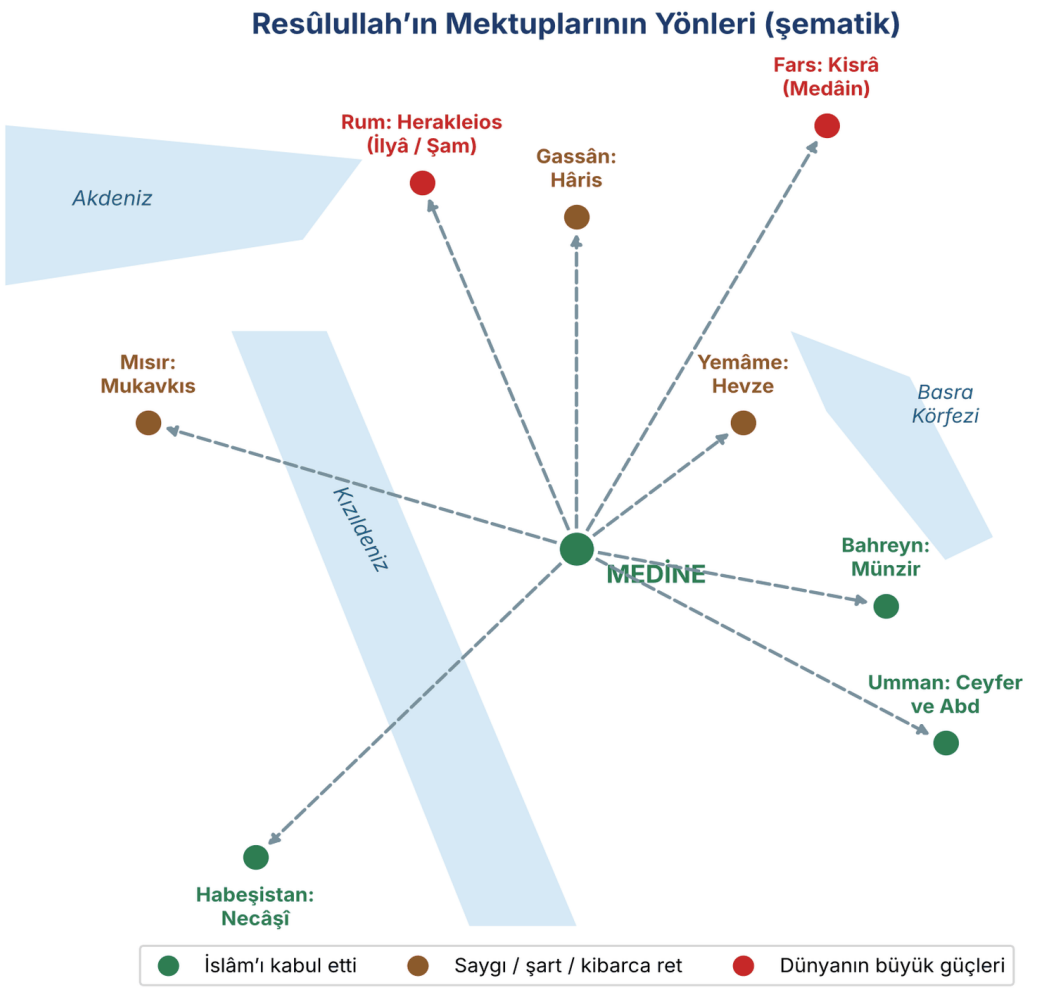

Şekil 3: Resûlullah'ın ﷺ mektuplarının Medine'den yönleri (şematik).

Mektuplar Medine'den ***kuzeye*** (Rum ve Gassân), ***kuzeydoğuya*** (Fars), ***batıya*** (Mısır), Kızıldeniz'i aşarak ***güneye*** (Habeşistan) ve ***doğuya*** (Yemâme, Bahreyn, Umman) gitti. Buradaki ders: Resûlullah ﷺ ***doğru tebliğciyi seçti*** — davet edilenlerin dilini ve kültürünü anlayan kişiyi.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

HERAKLEİOS VE RUMLARIN ZAFERİ

Resûlullah'ın ﷺ mektubu ulaştığında Herakleios'un nerede olduğunu anlamak için bir ***Kur'an kehanetine*** dönmek gerekir. Hicretten birkaç yıl önce Farslar Rumları yenmiş; Şam'ı, Beytülmakdis'i ve Mısır'ı ele geçirmişti. Mekke müşrikleri sevinmişti; çünkü ateşe tapan Farslar onlara daha yakındı. Bunun üzerine Allah şu âyetleri indirdi:

"Rumlar yenildi"Tefsir: İbn Kesîr 30:2.

"Onlar bu yenilgilerinden sonra galip geleceklerdir"Tefsir: İbn Kesîr 30:3.

"Birkaç yıl içinde"Tefsir: İbn Kesîr 30:4.

Kehanet gerçekleşti. Herakleios karşı saldırıya geçti ve 627–628 yıllarında, Hudeybiye dönemine denk gelecek şekilde ***Farsları yendi***. İmam Buhârî, Allah Fars ordusunu ondan uzaklaştırınca ***Herakleios'un şükür için Humus'tan İlyâ'ya*** (Beytülmakdis) yürüdüğünü rivayet eder (Sahîh-i Buhârî 2941). Resûlullah'ın ﷺ mektubu ona işte İlyâ'da ulaştı.

TARİH NOTU: BİZANS–SÂSÂNÎ SAVAŞI

602–628 yılları arasındaki Doğu Roma (Bizans) ile Sâsânî Fars savaşı, iki imparatorluğun tarihindeki en uzun savaşlardan biridir. Herakleios'un zaferi ve 628'deki barış antlaşmasıyla sona erdi (Wikipedia, "Byzantine–Sasanian War of 602–628"). Savaş iki büyük gücü de tüketti; on yıl geçmeden ikisi de İslâm ordularıyla karşı karşıya geldi.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

EBÛ SÜFYÂN HERAKLEİOS'UN MECLİSİNDE

Resûlullah'ın ﷺ mektubu İlyâ'ya ulaştığında Herakleios göndericinin kim olduğunu öğrenmek istedi. Allah'ın takdiriyle o sırada Şam'da, o zaman Resûlullah'ın ***Abu Sufyan bin Harb*** baş düşmanı olan Ebû Süfyân b. Harb başkanlığında bir Kureyş ticaret kervanı bulunuyordu. Bu kıssayı, yıllar sonra Müslüman olduktan sonra Ebû Süfyân bizzat İbn Abbâs'a رضى الله عنهما anlatmıştır:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 7

حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ الْحَكَمُ بْنُ نَافِعٍ، قَالَ أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، قَالَ أَخْبَرَنِي عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُتْبَةَ بْنِ مَسْعُودٍ، أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَبَّاسٍ، أَخْبَرَهُ أَنَّ أَبَا سُفْيَانَ بْنَ حَرْبٍ أَخْبَرَهُ أَنَّ هِرَقْلَ أَرْسَلَ إِلَيْهِ فِي رَكْبٍ مِنْ قُرَيْشٍ ـ وَكَانُوا تُجَّارًا بِالشَّأْمِ ـ فِي الْمُدَّةِ الَّتِي كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم مَادَّ فِيهَا أَبَا سُفْيَانَ وَكُفَّارَ قُرَيْشٍ، فَأَتَوْهُ وَهُمْ بِإِيلِيَاءَ فَدَعَاهُمْ فِي مَجْلِسِهِ، وَحَوْلَهُ عُظَمَاءُ الرُّومِ ثُمَّ دَعَاهُمْ وَدَعَا بِتَرْجُمَانِهِ فَقَالَ أَيُّكُمْ أَقْرَبُ نَسَبًا بِهَذَا الرَّجُلِ الَّذِي يَزْعُمُ أَنَّهُ نَبِيٌّ فَقَالَ أَبُو سُفْيَانَ فَقُلْتُ أَنَا أَقْرَبُهُمْ نَسَبًا. فَقَالَ أَدْنُوهُ مِنِّي، وَقَرِّبُوا أَصْحَابَهُ، فَاجْعَلُوهُمْ عِنْدَ ظَهْرِهِ. ثُمَّ قَالَ لِتَرْجُمَانِهِ قُلْ لَهُمْ إِنِّي سَائِلٌ هَذَا عَنْ هَذَا الرَّجُلِ، فَإِنْ كَذَبَنِي فَكَذِّبُوهُ. فَوَاللَّهِ لَوْلاَ الْحَيَاءُ مِنْ أَنْ يَأْثُرُوا عَلَىَّ كَذِبًا لَكَذَبْتُ عَنْهُ، ثُمَّ كَانَ أَوَّلَ مَا سَأَلَنِي عَنْهُ أَنْ قَالَ كَيْفَ نَسَبُهُ فِيكُمْ قُلْتُ هُوَ فِينَا ذُو نَسَبٍ. قَالَ فَهَلْ قَالَ هَذَا الْقَوْلَ مِنْكُمْ أَحَدٌ قَطُّ قَبْلَهُ قُلْتُ لاَ. قَالَ فَهَلْ كَانَ مِنْ آبَائِهِ مِنْ مَلِكٍ قُلْتُ لاَ. قَالَ فَأَشْرَافُ النَّاسِ يَتَّبِعُونَهُ أَمْ ضُعَفَاؤُهُمْ فَقُلْتُ بَلْ ضُعَفَاؤُهُمْ. قَالَ أَيَزِيدُونَ أَمْ يَنْقُصُونَ قُلْتُ بَلْ يَزِيدُونَ. قَالَ فَهَلْ يَرْتَدُّ أَحَدٌ مِنْهُمْ سَخْطَةً لِدِينِهِ بَعْدَ أَنْ يَدْخُلَ فِيهِ قُلْتُ لاَ. قَالَ فَهَلْ كُنْتُمْ تَتَّهِمُونَهُ بِالْكَذِبِ قَبْلَ أَنْ يَقُولَ مَا قَالَ قُلْتُ لاَ. قَالَ فَهَلْ يَغْدِرُ قُلْتُ لاَ، وَنَحْنُ مِنْهُ فِي مُدَّةٍ لاَ نَدْرِي مَا هُوَ فَاعِلٌ فِيهَا. قَالَ وَلَمْ تُمْكِنِّي كَلِمَةٌ أُدْخِلُ فِيهَا شَيْئًا غَيْرُ هَذِهِ الْكَلِمَةِ. قَالَ فَهَلْ قَاتَلْتُمُوهُ قُلْتُ نَعَمْ. قَالَ فَكَيْفَ كَانَ قِتَالُكُمْ إِيَّاهُ قُلْتُ الْحَرْبُ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُ سِجَالٌ، يَنَالُ مِنَّا وَنَنَالُ مِنْهُ. قَالَ مَاذَا يَأْمُرُكُمْ قُلْتُ يَقُولُ اعْبُدُوا اللَّهَ وَحْدَهُ، وَلاَ تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا، وَاتْرُكُوا مَا يَقُولُ آبَاؤُكُمْ، وَيَأْمُرُنَا بِالصَّلاَةِ وَالصِّدْقِ وَالْعَفَافِ وَالصِّلَةِ. فَقَالَ لِلتَّرْجُمَانِ قُلْ لَهُ سَأَلْتُكَ عَنْ نَسَبِهِ، فَذَكَرْتَ أَنَّهُ فِيكُمْ ذُو نَسَبٍ،

فَكَذَلِكَ الرُّسُلُ تُبْعَثُ فِي نَسَبِ قَوْمِهَا، وَسَأَلْتُكَ هَلْ قَالَ أَحَدٌ مِنْكُمْ هَذَا الْقَوْلَ فَذَكَرْتَ أَنْ لاَ، فَقُلْتُ لَوْ كَانَ أَحَدٌ قَالَ هَذَا الْقَوْلَ قَبْلَهُ لَقُلْتُ رَجُلٌ يَأْتَسِي بِقَوْلٍ قِيلَ قَبْلَهُ، وَسَأَلْتُكَ هَلْ كَانَ مِنْ آبَائِهِ مِنْ مَلِكٍ فَذَكَرْتَ أَنْ لاَ، قُلْتُ فَلَوْ كَانَ مِنْ آبَائِهِ مِنْ مَلِكٍ قُلْتُ رَجُلٌ يَطْلُبُ مُلْكَ أَبِيهِ، وَسَأَلْتُكَ هَلْ كُنْتُمْ تَتَّهِمُونَهُ بِالْكَذِبِ قَبْلَ أَنْ يَقُولَ مَا قَالَ فَذَكَرْتَ أَنْ لاَ، فَقَدْ أَعْرِفُ أَنَّهُ لَمْ يَكُنْ لِيَذَرَ الْكَذِبَ عَلَى النَّاسِ وَيَكْذِبَ عَلَى اللَّهِ، وَسَأَلْتُكَ أَشْرَافُ النَّاسِ اتَّبَعُوهُ أَمْ ضُعَفَاؤُهُمْ فَذَكَرْتَ أَنَّ ضُعَفَاءَهُمُ اتَّبَعُوهُ، وَهُمْ أَتْبَاعُ الرُّسُلِ، وَسَأَلْتُكَ أَيَزِيدُونَ أَمْ يَنْقُصُونَ فَذَكَرْتَ أَنَّهُمْ يَزِيدُونَ، وَكَذَلِكَ أَمْرُ الإِيمَانِ حَتَّى يَتِمَّ، وَسَأَلْتُكَ أَيَرْتَدُّ أَحَدٌ سَخْطَةً لِدِينِهِ بَعْدَ أَنْ يَدْخُلَ فِيهِ فَذَكَرْتَ أَنْ لاَ، وَكَذَلِكَ الإِيمَانُ حِينَ تُخَالِطُ بَشَاشَتُهُ الْقُلُوبَ، وَسَأَلْتُكَ هَلْ يَغْدِرُ فَذَكَرْتَ أَنْ لاَ، وَكَذَلِكَ الرُّسُلُ لاَ تَغْدِرُ، وَسَأَلْتُكَ بِمَا يَأْمُرُكُمْ، فَذَكَرْتَ أَنَّهُ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَعْبُدُوا اللَّهَ، وَلاَ تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا، وَيَنْهَاكُمْ عَنْ عِبَادَةِ الأَوْثَانِ، وَيَأْمُرُكُمْ بِالصَّلاَةِ وَالصِّدْقِ وَالْعَفَافِ. فَإِنْ كَانَ مَا تَقُولُ حَقًّا فَسَيَمْلِكُ مَوْضِعَ قَدَمَيَّ هَاتَيْنِ، وَقَدْ كُنْتُ أَعْلَمُ أَنَّهُ خَارِجٌ، لَمْ أَكُنْ أَظُنُّ أَنَّهُ مِنْكُمْ، فَلَوْ أَنِّي أَعْلَمُ أَنِّي أَخْلُصُ إِلَيْهِ لَتَجَشَّمْتُ لِقَاءَهُ، وَلَوْ كُنْتُ عِنْدَهُ لَغَسَلْتُ عَنْ قَدَمِهِ. ثُمَّ دَعَا بِكِتَابِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم الَّذِي بَعَثَ بِهِ دِحْيَةُ إِلَى عَظِيمِ بُصْرَى، فَدَفَعَهُ إِلَى هِرَقْلَ فَقَرَأَهُ فَإِذَا فِيهِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ. مِنْ مُحَمَّدٍ عَبْدِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى هِرَقْلَ عَظِيمِ الرُّومِ. سَلاَمٌ عَلَى مَنِ اتَّبَعَ الْهُدَى، أَمَّا بَعْدُ فَإِنِّي أَدْعُوكَ بِدِعَايَةِ الإِسْلاَمِ، أَسْلِمْ تَسْلَمْ، يُؤْتِكَ اللَّهُ أَجْرَكَ مَرَّتَيْنِ، فَإِنْ تَوَلَّيْتَ فَإِنَّ عَلَيْكَ إِثْمَ الأَرِيسِيِّينَ وَ{يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَنْ لاَ نَعْبُدَ إِلاَّ اللَّهَ وَلاَ نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلاَ يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ} قَالَ أَبُو سُفْيَانَ فَلَمَّا قَالَ مَا قَالَ، وَفَرَغَ مِنْ قِرَاءَةِ الْكِتَابِ كَثُرَ عِنْدَهُ الصَّخَبُ، وَارْتَفَعَتِ الأَصْوَاتُ وَأُخْرِجْنَا، فَقُلْتُ لأَصْحَابِي حِينَ أُخْرِجْنَا لَقَدْ أَمِرَ أَمْرُ ابْنِ أَبِي كَبْشَةَ، إِنَّهُ يَخَافُهُ مَلِكُ بَنِي الأَصْفَرِ. فَمَا زِلْتُ مُوقِنًا أَنَّهُ سَيَظْهَرُ حَتَّى أَدْخَلَ اللَّهُ عَلَيَّ الإِسْلاَمَ.

TERCÜME:

Abdullah b. Abbâs رضى الله عنهما rivayet eder ki Ebû Süfyân b. Harb ona şunu anlattı: **Herakleios, Resûlullah ﷺ ile Ebû Süfyân ve Kureyş kâfirleri arasındaki ateşkes döneminde, Şam'da ticaret yapan Kureyş kafilesiyle birlikte onu çağırttı.** Herakleios onları, etrafında Rum ileri gelenleri bulunan meclisine çağırdı ve sordu: "Peygamber olduğunu iddia eden bu adama nesepçe en yakın olanınız kim?" Ebû Süfyân: "Benim" dedi. Herakleios, yalan söylerse yalanlasınlar diye arkadaşlarını onun arkasına koydu. Ebû Süfyân dedi ki: ***"Vallahi, yalancı diye anılmaktan utanmasaydım, onun hakkında yalan söylerdim."*** Herakleios onun nesebini (soylu), ondan önce bunu iddia eden olup olmadığını (hayır), atalarında kral bulunup bulunmadığını (hayır), ona kimlerin uyduğunu (zayıflar), artıp artmadıklarını (artıyorlar), dinini beğenmeyip dönen olup olmadığını (hayır), daha önce yalan söyleyip söylemediğini (hayır), ahdini bozup bozmadığını (hayır), onunla savaşıp savaşmadıklarını (evet, nöbetleşe galip ve mağlup) ve neyi emrettiğini sordu: **"Yalnız Allah'a ibadet edin, O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın, atalarınızın söylediklerini bırakın; bize namazı, doğruluğu, iffeti ve akrabalık bağlarını gözetmeyi emrediyor."** Herakleios her cevabı açıkladı ve dedi ki: ***"Söylediğin doğruysa, şu iki ayağımın bastığı yere sahip olacak… Yanında olsaydım ayaklarını yıkardım."*** Sonra Resûlullah'ın ﷺ mektubunu okudu: **"Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla. Allah'ın kulu ve Resûlü Muhammed'den Rumların büyüğü Herakleios'a. Hidayete uyanlara selam olsun. Bundan sonra: Seni İslâm davetiyle çağırıyorum.** *Müslüman ol, selamete er***; Allah sana ecrini iki kat versin. Yüz çevirirsen halkının (erîsîlerin) günahı da senin üzerine olur. 'Ey Ehl-i Kitab! Bizimle sizin aranızda ortak olan bir söze gelin…' (Âl-i İmrân 3:64)."** Ebû Süfyân dedi ki: Okumayı bitirince sesler yükseldi ve bizi dışarı çıkardılar. Arkadaşlarıma dedim ki: "İbn Ebî Kebşe'nin (Muhammed'in) işi büyüdü; Benü'l-Asfar'ın (Rumların) kralı bile ondan korkuyor." ***Allah İslâm'ı kalbime koyuncaya kadar onun galip geleceğine hep inandım.***

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): Ebû al-Yaman al-Hakam b. Nafi' ← Şu'aib b. Abi Hamzah ← al-Zuhri ← 'Ubaidullah b. 'Abdullah b. 'Utbah ← 'Abdullah b. 'Abbas ← Ebû Sufyan b. Harb رضى الله عنه.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbu Bed'i'l-Vahy, Hadis No. 7 (Ebû Süfyân'ın sözlerine kadar alıntılanmıştır); ayrıca No. 2941, 4553; ve Sahîh-i Müslim No. 1773.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:7

BU HADİSİN DERSLERİ

Bu hadis Sahîh-i Buhârî'nin ***yedinci hadisidir***; İmam Buhârî onu Vahyin Başlangıcı kitabına koymuştur. Olağanüstü bir şahitliktir: henüz iman etmemiş ve onu kötülemeyi çok isteyen bir düşmanın, bir imparatorun huzurunda Resûlullah'ın ***kesaksian musuh*** doğruluğuna dair düşman şahitliği.

Ebû Süfyân, ***yalancı diye anılma utancının*** kendisini yalan söylemekten alıkoyduğunu itiraf eder. Araplar için yalan büyük bir ayıptı. Bu yüzden cevapları, bir düşmanın ağzından çıksa da Resûlullah'ın ***bukti yang jujur*** vasıflarına dair dürüst bir delil oldu.

EBÛ SÜFYÂN: DÜŞMANLIKTAN SAHÂBÎLİĞE

Ebû Süfyân'ın bu hadisteki son sözleri çok dokunaklıdır: ***"Allah İslâm'ı kalbime koyuncaya kadar onun galip geleceğine hep inandım."*** Bu inanç Herakleios'un meclisinde başladı; fakat İslâm onun kalbine ancak yaklaşık ***iki yıl sonra***, hicretin 8. yılında Mekke'nin fethinde girdi (Sahîh-i Buhârî 4280).

Mekke'nin fethi günü Resûlullah ﷺ onu şu sözüyle onurlandırdı: ***"Ebû Süfyân'ın evine giren emniyettedir"*** (Sahîh-i Müslim 1780). Uhud'da ve Ahzâb'da Kureyş'i ona karşı yöneten adam sonunda sahâbî oldu; oğulları Yezîd ve Muâviye de Herakleios'un kendi toprağı olan Şam'ın fethinde savaştı.

Buradaki ders: hiç kimsenin hidayetinden ***ümit kesme***. Bugünün düşmanı yarının dostu olabilir; bugünün dürüst şahitliği de daha sonra filizlenen bir iman tohumu olabilir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

HERAKLEİOS'UN ON SORUSU

Herakleios sadece bir imparator değil, aynı zamanda ***önceki kitapları bilen*** biriydi. Soruları, tanıdığı nübüvvet alametlerini sınamak için özenle düzenlenmişti. Ebû Süfyân'ın cevaplarını dinledikten sonra her sorunun anlamını bizzat Herakleios açıkladı:

SORU VE EBÛ SÜFYÂN'IN CEVABI	HERAKLEİOS'UN AÇIKLAMASI
Nesebi? — Soylu	Resuller kavimlerinin soylu ailelerinden gönderilir
Ondan önce bunu iddia eden oldu mu? — Hayır	Olsaydı, öncekini taklit ediyor olabilirdi
Atalarında kral var mıydı? — Hayır	Olsaydı, babasının mülkünü istiyor olabilirdi
Hiç yalan söyledi mi? — Hayır	İnsanlara yalan söylemeyen, Allah adına yalan söylemez
Ona kimler uyuyor? — Zayıflar	Resullerin takipçileri zayıflardır
Artıyorlar mı, azalıyorlar mı? — Artıyorlar	İman tamamlanıncaya kadar böyledir
Dininden hoşlanmayıp dönen var mı? — Hayır	İmanın tadı kalplere işleyince böyledir
Ahdini bozuyor mu? — Hayır	Resuller böyledir, ihanet etmezler
Onunla savaştınız mı? — Evet, nöbetleşe	Resuller böyle imtihan edilir, sonra akıbet onlarındır
Neyi emrediyor? — Tevhid, namaz, doğruluk, iffet, akrabalık	Doğruysa ayağımın bastığı yere sahip olacak

Herakleios'un bu açıklamaları aynı hadisin tam metninde rivayet edilir (Sahîh-i Buhârî 7). Sınamanın ne kadar ***mantıklı*** olduğuna bakın: iktidar peşindeki bir yalancı kral ailesinden gelir, yalan söyler, ihanet eder ve onu tanıyınca takipçileri onu terk eder. Bunların hiçbiri Resûlullah ***tidak berlaku*** için geçerli değildi.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

İMANIN TADI

Herakleios'un en güzel sözlerinden biri şudur: ***"İman, tadı kalplere karışınca böyledir."*** İmanın tadını alan kişi, işkence görse bile ondan hoşlanmadığı için onu terk etmez. Bilâl'de, Yâsir ailesinde ve Mekke'deki zayıf sahâbîlerde görülen buydu.

Resûlullah ﷺ ***imanın tadını*** getiren üç şeyi bizzat açıklamıştır: Allah ve Resûlünün kişiye her şeyden daha sevgili olması; bir kimseyi yalnızca Allah için sevmek; ateşe atılmaktan hoşlanmadığı gibi küfre dönmekten hoşlanmamak (Sahîh-i Buhârî 16).

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

"MÜSLÜMAN OL, SELAMETE ER"

Resûlullah'ın ﷺ Herakleios'a yazdığı mektup kusursuz bir ***davet mektubu*** örneğidir. Kısadır ama her cümlesinin bir amacı vardır. Düzenine bakalım:

MEKTUBUN BÖLÜMÜ	MANASI
Bismillâhirrahmânirrahîm	Allah'ın adıyla başlamak
Allah'ın kulu ve Resûlü Muhammed'den	"Kul" önce gelir: tevazu ve tevhid
Rumların büyüğü Herakleios'a	Muhatabın konumuna saygı
Hidayete uyanlara selam olsun	Gayrimüslimlere uygun selam
Müslüman ol, selamete er	Açık davet ve güvenlik vaadi
Allah sana ecrini iki kat versin	Îsâ'ya عَلَيْهِ السَّلَامُ ve Muhammed'e ﷺ
Halkının (erîsîlerin) günahı	Liderin halkı üzerindeki sorumluluğu
Âl-i İmrân 3:64	Ehl-i Kitab'la ortak nokta

Mektup, Ehl-i Kitab'ı ortak noktaya çağıran âyetle sona erer: ***"Ey Ehl-i Kitab! Bizimle sizin aranızda ortak olan bir söze gelin: Allah'tan başkasına kulluk etmeyelim"***Tefsir: İbn Kesîr 3:64.

Resûlullah ﷺ farklılıklarla değil, ***ortak noktalarla*** başladı: Herakleios Allah'a ve peygamberlere inanan bir Hristiyandı. Hikmetli davet ***üzerinde anlaşılan temelin üzerine kurulur***, sonra ihtilaflı konuları açıklar.

İKİ KAT ECİR

"İki kat ecir" vaadi başka bir hadiste açıklanır: üç kişiye iki ecir verilir; bunlardan biri ***kendi peygamberine iman eden, sonra Muhammed'e*** ﷺ de iman eden Ehl-i Kitab'dan bir kimsedir (Sahîh-i Buhârî 97). İslâm, Ehl-i Kitab'ın kendi peygamberlerine olan imanını iptal etmez, onu tamamlar.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

HERAKLEİOS VE TAHTI

Herakleios ne karar verdi? Sahîh-i Buhârî 7'nin tam metni, İmam Zührî'nin naklettiği İlyâ valisi ***İbnü'n-Nâtûr'un*** rivayetiyle kıssayı sürdürür. Herakleios ***Humus'a*** gitti ve Rum ileri gelenlerini saraylarından birine davet etti. Kapıların kapatılmasını emretti, sonra dedi ki: ***"Ey Rum topluluğu! Kurtuluş, doğru yol ve mülkünüzün kalıcı olmasını ister misiniz? O hâlde bu Peygamber'e biat edin."***

İleri gelenler yaban eşekleri gibi kapılara doğru ***kaçıştılar***, fakat kapıları kilitli buldular. Herakleios onların kaçışını görüp imanlarından ümidini kesince ***"Onları bana geri getirin"*** dedi ve şöyle dedi: ***"Az önceki sözümü dininize bağlılığınızı sınamak için söyledim; onu gördüm."*** Bunun üzerine ona secde ettiler ve ondan razı oldular (Sahîh-i Buhârî 7).

> **SİYER NOTU: İBNÜ'N-NÂTÛR RİVAYETİNİN DURUMU**
>
> Hadisin bu son kısmı Nebî'nin ﷺ sözü değil, Zührî'nin Şam'daki Hristiyan ileri gelenlerden İbnü'n-Nâtûr'dan rivayet ettiği bir ***tarihî haberdir***. İmam Buhârî onu kıssanın devamı olarak almıştır. İbn Hacer ***Fethu'l-Bârî'de***, Zührî'nin bunu İbnü'n-Nâtûr Müslüman olduktan sonra ondan ya da güvenilir bir aracı vasıtasıyla duyduğunu açıklar.
>
> Âlimler Herakleios'un gizlice iman edip etmediği konusunda ***ihtilaf etmiştir***. Bu rivayetten görünen, onun ***tahtını tercih ettiğidir***; hadis "Herakleios'un durumunun son hâli buydu" sözüyle biter. Kalbinin durumu Allah'a havale edilir.
>
> **KAYNAK:**
> Sahîh-i Buhârî 7; İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, Kitâbu Bed'i'l-Vahy. sunnah.com/bukhari:7

Ders çok derindir: ***hakkı bilmek onu kabul etmekle aynı şey değildir***. Herakleios nübüvvet alametlerini tanıdı, hatta Resûlullah'ın ﷺ ayaklarını yıkayacağını söyledi; fakat ***iktidar sevgisi*** onu engelledi. Buna karşılık o gün düşman olan Ebû Süfyân sonunda ***"Allah İslâm'ı kalbime koydu"*** dedi. Hidayet, Allah'ın dilediğine verdiği bir lütuftur.

KİSRÂ MEKTUBU YIRTIYOR

Herakleios mektubu saygıyla karşıladıysa, Fars imparatoru ***Kisrâ*** tam tersini yaptı. O zamanki Kisrâ, asırlardır var olan ve kendini tanrılarla bir tutan bir imparatorluğun hükümdarı ***II. Hüsrev (Perviz)*** idi. İbn Abbâs رضى الله عنهما anlatıyor:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 4424

حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنْ صَالِحٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، قَالَ أَخْبَرَنِي عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ، أَخْبَرَهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم بَعَثَ بِكِتَابِهِ إِلَى كِسْرَى مَعَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حُذَافَةَ السَّهْمِيِّ، فَأَمَرَهُ أَنْ يَدْفَعَهُ إِلَى عَظِيمِ الْبَحْرَيْنِ، فَدَفَعَهُ عَظِيمُ الْبَحْرَيْنِ إِلَى كِسْرَى، فَلَمَّا قَرَأَهُ مَزَّقَهُ ـ فَحَسِبْتُ أَنَّ ابْنَ الْمُسَيَّبِ قَالَ ـ فَدَعَا عَلَيْهِمْ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم أَنْ يُمَزَّقُوا كُلَّ مُمَزَّقٍ.

TERCÜME:

İbn Abbâs رضى الله عنهما rivayet eder ki **Resûlullah ﷺ mektubunu Abdullah b. Huzâfe es-Sehmî ile Kisrâ'ya gönderdi ve onu Bahreyn'in büyüğüne vermesini emretti. Bahreyn'in büyüğü onu Kisrâ'ya iletti. Kisrâ onu okuyunca yırttı.** (İbn Şihâb dedi ki: İbnü'l-Müseyyeb'in şöyle dediğini sanıyorum:) ***Bunun üzerine Resûlullah ﷺ onların paramparça edilmesi için beddua etti.***

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): Ishaq b. Ibrahim ← Ya'qub b. Ibrahim ← babası Ibrahim b. Sa'd ← Salih b. Kaisan ← Ibn Şihab al-Zuhri ← 'Ubaidullah b. 'Abdullah ← Ibn 'Abbas رضى الله عنهما.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü'l-Meğâzî, Nebî'nin ﷺ Kisrâ ve Kayser'e Mektubu Bâbı, Hadis No. 4424; ayrıca No. 64, 2939, 7264.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:4424

BU HADİSİN DERSLERİ

Kisrâ, Resûlullah'ın ***mengoyak surat*** mektubunu öfkeyle yırttı; siyer kitapları onun, Resûlullah'ın ﷺ adının kendi adından önce yazılmasına kızdığını anlatır. Kibirli bir imparator için Arap çölündeki bir adamdan gelen mektup bir hakaretti.

Resûlullah ﷺ ordu göndererek karşılık vermedi. Mektup nasıl yırtıldıysa krallıklarının da öyle parçalanması için ***Allah'a dua etti***. Bu dua, ilerleyen bölümlerde görüleceği gibi şaşırtıcı bir şekilde kabul oldu.

Buradaki ders: ***hakkı kibirle reddetmek*** helake götürür. Allah kibirliler hakkında şöyle buyurur: “Yeryüzünde haksız yere büyüklük taslayanları âyetlerimden uzaklaştıracağım” (A‘râf 7:146). Herakleios hiç değilse dinledi; Kisrâ ise hiç dinlemek istemedi.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

YEMEN'DEKİ BÂZÂN VE KİSRÂ'NIN ÖLÜMÜ

Mektubun yırtılmasından sonraki olaylar, aktardığımız sahih hadislerde yer almaz; fakat siyer ve tarih kitaplarında meşhur olarak rivayet edilir. Durumunu belirterek zikrediyoruz:

SİYER NOTU: YEMEN VALİSİ BÂZÂN

İbn Sa'd ve Taberî'nin rivayetine göre Kisrâ, Yemen'deki valisi ***Bâzân'a*** Resûlullah'ı ﷺ kendisine getirmeleri için iki adam göndermesini emretti. Medine'ye vardıklarında Resûlullah ﷺ onlardan beklemelerini istedi, sonra şunu haber verdi: ***"Rabbim bu gece efendinizi öldürdü; oğlu Şîrûye onu öldürdü."***

İki elçi dönüp haberi Bâzân'a ilettiler. Çok geçmeden Şîrûye'den babasının ölümünü doğrulayan bir mektup geldi. Bunun üzerine ***Bâzân ve Yemen'deki Farslar Müslüman oldu***. Bu rivayet siyer kitaplarında meşhurdur; senetlerinin bir kısmı mürseldir.

KAYNAK:
İbn Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ; Taberî, Târîhu'r-Rusul ve'l-Mülûk; İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye.

TARİH NOTU: II. HÜSREV'İN DÜŞÜŞÜ

İslâm dışı tarih kaynakları da ***II. Hüsrev'in oğlu II. Kavad (Şîrûye) tarafından tahttan indirildiğini***, Şubat 628'de devrildiğini ve birkaç gün sonra öldürüldüğünü kaydeder (Wikipedia, "Khosrow II"). Ardından dört yıl içinde Fars'ı ***ondan fazla kral ve kraliçe*** birbiri ardınca yönetti — krallık gerçekten "parçalandı".

Resûlullah ﷺ, Farsların Kisrâ'nın kızını başa geçirdiğini duyunca şöyle buyurdu: ***"İşlerini bir kadına bırakan bir kavim kurtuluşa eremez"*** (Sahîh-i Buhârî 4425). Bu hadis onun Fars'taki gelişmeleri yakından takip ettiğini gösterir. Âlimler bu hadisin anlamını devletin en üst yönetimi bağlamında tartışmışlardır.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

"ONDAN SONRA KİSRÂ OLMAYACAK"

Resûlullah ﷺ yalnızca dua etmedi; iki büyük imparatorluğun ***geleceğini de olağanüstü bir kesinlikle haber verdi***:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 3121

حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ، سَمِعَ جَرِيرًا، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ ـ رضى الله عنه ـ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم إِذَا هَلَكَ كِسْرَى فَلاَ كِسْرَى بَعْدَهُ، وَإِذَا هَلَكَ قَيْصَرُ فَلاَ قَيْصَرَ بَعْدَهُ، وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَتُنْفَقَنَّ كُنُوزُهُمَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ.

TERCÜME:

Câbir b. Semüre رضى الله عنه dedi ki: Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: **"Kisrâ helak olunca ondan sonra Kisrâ olmayacak; Kayser helak olunca ondan sonra Kayser olmayacak.** *Canım elinde olana yemin olsun ki, ikisinin hazineleri mutlaka Allah yolunda harcanacaktır.*"

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): Ishaq b. Ibrahim ← Jarir b. 'Abd al-Hamid ← 'Abd al-Malik b. 'Umair ← Jabir b. Samurah رضى الله عنه.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbu Farzi'l-Humus, Hadis No. 3121; ayrıca No. 3618–3619; ve Sahîh-i Müslim No. 2919.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:3121

BU HADİSİN DERSLERİ

Bu söz söylendiğinde Rum ve Fars ***dünyanın en büyük iki gücüydü***; Müslümanlar ise Medine'de küçük bir topluluktu. Fakat yirmi yıl geçmeden bu kehanet gerçekleşti.

OLAY	YIL
Kadisiye Savaşı; Fars ordusu yenildi	15 H / 636
Medâin (Kisrâ'nın başkenti) fethedildi	16 H / 637
Nihâvend Savaşı, "fetihlerin fethi"	21 H / 642
Son Kisrâ III. Yezdicerd öldürüldü	31 H / 651
Yermük Savaşı; Rumlar Şam'ı terk etti	15 H / 636

Resûlullah'ın رضى الله عنه Kisrâ'nın hazineleri hakkındaki haberini duyan Adî b. Hâtim ﷺ daha sonra şöyle dedi: ***"Kisrâ b. Hürmüz'ün hazinelerini açanlar arasında ben de vardım"*** (Sahîh-i Buhârî 3595). Bu hazineler Ömer رضى الله عنه zamanında Allah yolunda harcandı.

Peki ya Kayser? Rum Kayseri unvanı Konstantinopolis'te asırlarca sürdü. Nevevî'nin ***Şerhu Sahîhi Müslim'de*** naklettiğine göre İmam Şâfiî bunun anlamını şöyle açıklar: ***Irak'ta artık Kisrâ, Şam'da artık Kayser olmayacak*** — ve öyle oldu. Yermük'ten sonra Herakleios Şam'ı ebediyen terk etti.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

NÜBÜVVETİN DELİLİ OLARAK KEHANET

Ahzâb ittifakının baskısından henüz kurtulmuş küçük bir devletin liderinin, ***dünyanın en büyük iki imparatorluğunun hazinelerinin*** takipçileri tarafından Allah yolunda harcanacağına kesinlikle yemin ettiğini düşünün. O dönemde hiçbir siyaset gözlemcisi bunu öngörmezdi. Fakat haber verildiği gibi gerçekleşti ve hayatta kalan sahâbîler buna şahit oldu.

Bu, Allah'ın vaadinin yerine gelmesidir: ***"Peygamberini, hidayet ve hak din ile, onu bütün dinlere üstün kılmak için gönderen O'dur"***Tefsir: İbn Kesîr 48:28.

Buradaki ders: Resûlullah'ın ﷺ gerçekleşen kehanetleri tarihin sınayabileceği ***nübüvvet delilleridir***.

Ayrıca ***maddi gücün kalıcı olmadığını*** öğretir; yenilmez görünen imparatorluklar Allah dilediğinde yıkılabilir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

NECÂŞÎ: KİMSEYE ZULMETMEYEN HÜKÜMDAR

Kisrâ mektubu yırttıysa, Habeşistan (Etiyopya) hükümdarı ***Necâşî*** en şerefli karşılığı verdi. ***Ashame*** adındaki bu Necâşî Müslümanlara yabancı değildi. Yaklaşık on beş yıl önce Habeşistan'a hicret eden ***sahâbîleri Kureyş'in zulmünden korumuştu***.

Resûlullah ﷺ Habeşistan'ı ilk hicret yeri olarak seçmişti; çünkü siyer kitaplarında belirtildiği gibi orada ***kimseye zulmetmeyen bir hükümdar*** vardı. Kureyş sahâbîlerin teslim edilmesini istemek için Amr b. Âs'ı gönderdiğinde Ca'fer b. Ebî Tâlib Meryem Sûresi'ni okumuş, Necâşî sakalı ıslanıncaya kadar ağlamış ve Îsâ'nın عَلَيْهِ السَّلَامُ ve Muhammed'in ﷺ getirdiklerinin ***aynı kaynaktan çıktığını*** söylemişti.

İbn Kesîr'in zikrettiği gibi bazı müfessirler şu âyeti Necâşî ve Habeş rahipleriyle ilişkilendirir: ***"Peygamber'e indirileni dinledikleri zaman, gözlerinin yaşla dolduğunu görürsün"***Tefsir: İbn Kesîr 5:83.

SİYER NOTU: NECÂŞÎ'YE MEKTUP

İbn Sa'd'ın rivayetine göre Resûlullah'ın ﷺ Necâşî'ye mektubunu ***Amr b. Ümeyye ed-Damrî*** götürdü. Necâşî onu saygıyla aldı, gözlerinin üzerine koydu, tahtından indi ve ***Müslüman olduğunu ilan etti***.

Necâşî ayrıca Habeşistan'da bulunan Ebû Süfyân'ın kızı Ümmü Habîbe ile nikâhta Resûlullah'a ***akad nikah dengan Ummu Habibah*** vekâlet etti ve onun adına mehrini ödedi (Sünen-i Ebû Dâvûd 2107; Elbânî sahih demiştir). Ca'fer ve sahâbîleri de gemiyle geri gönderdi; onlar Hayber'e ulaştılar (Seri 16).

KAYNAK:
İbn Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ; Sünen-i Ebû Dâvûd 2107. sunnah.com/abudawud:2107

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

BİR HÜKÜMDAR İÇİN KILINAN CENAZE NAMAZI

Siyer kitaplarına göre Necâşî Ashame ***hicretin 9. yılında*** vefat etti. Resûlullah ile ﷺ hiç karşılaşmamıştı; Kızıldeniz'in ötesinde, binlerce kilometre uzakta yaşıyordu. Fakat Allah onun vefatını Resûlüne ***aynı gün*** haber verdi. Ebû Hüreyre رضى الله عنه anlatıyor:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 1245

حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ، قَالَ حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ـ رضى الله عنه ـ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم نَعَى النَّجَاشِيَّ فِي الْيَوْمِ الَّذِي مَاتَ فِيهِ، خَرَجَ إِلَى الْمُصَلَّى، فَصَفَّ بِهِمْ وَكَبَّرَ أَرْبَعًا.

TERCÜME:

Ebû Hüreyre رضى الله عنه rivayet eder ki **Resûlullah ﷺ Necâşî'nin ölümünü öldüğü gün haber verdi.**

Namazgâha çıktı, onlarla saf bağladı ve dört tekbir aldı.

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): Isma'il b. Abi Uwais ← Malik b. Anas ← Ibn Şihab al-Zuhri ← Sa'id b. al-Musayyib ← Ebû Hüreyre رضى الله عنه.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü'l-Cenâiz, Hadis No. 1245; ayrıca No. 1333, 3880; ve Sahîh-i Müslim No. 951.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:1245

Câbir b. Abdullah رضى الله عنهما, Resûlullah'ın ﷺ o günkü sözlerini, Necâşî'nin ***gerçek adıyla*** birlikte rivayet eder:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 3877

حَدَّثَنَا أَبُو الرَّبِيعِ، حَدَّثَنَا ابْنُ عُيَيْنَةَ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ جَابِرٍ ـ رضى الله عنه ـ قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم حِينَ مَاتَ النَّجَاشِيُّ مَاتَ الْيَوْمَ رَجُلٌ صَالِحٌ، فَقُومُوا فَصَلُّوا عَلَى أَخِيكُمْ أَصْحَمَةَ.

TERCÜME:

Câbir رضى الله عنه dedi ki: Necâşî vefat ettiğinde Nebî ﷺ şöyle buyurdu: ***"Bugün salih bir adam vefat etti. Kalkın, kardeşiniz Ashame'nin namazını kılın."***

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): Ebû al-Rabi' al-Zahrani ← Sufyan b. 'Uyainah ← Ibn Juraij ← 'Ata' b. Abi Rabah ← Jabir b. 'Abdullah رضى الله عنهما.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbu Menâkıbi'l-Ensâr, Necâşî'nin Ölümü Bâbı, Hadis No. 3877; ve Sahîh-i Müslim No. 952.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:3877

BU HADİSİN DERSLERİ

Resûlullah ﷺ onu ***"kardeşiniz"*** ve ***"salih bir adam"*** diye andı. Başka bir rivayette şöyle buyurdu: ***"Kardeşiniz için mağfiret dileyin"*** (Sahîh-i Buhârî 3880). Onu hiç görmemiş bir Habeş hükümdarı Medine'deki sahâbîlerin kardeşi oldu — ***İslâm kardeşliği*** ırkı, rengi ve ülke sınırlarını aşar.

GIYABİ CENAZE NAMAZI

Bu olay, başka bir yerde vefat eden Müslüman için kılınan ***gıyabi cenaze namazının*** delilidir. Şâfiî ve Hanbelî mezhebi âlimleri onu genel olarak caiz görür; bazı âlimler ise Necâşî'nin durumu gibi, ülkesinde ***namazını kılan kimse bulunmayan*** kişiyle sınırlar. İbnü'l-Kayyim ***Zâdü'l-Meâd'de*** ikinci görüşe meyleder. (Hanefî notu: Hanefîlere göre gıyabi cenaze namazı kılınmaz; Necâşî olayını Resûlullah'a özgü bir durum olarak değerlendirirler.)

Resûlullah ﷺ ***namazgâha çıktı***, saf bağladı ve dört tekbir aldı — tıpkı normal cenaze namazı gibi. Bu,

Necâşî'nin onun katındaki yüksek yerini ve Müslümanları en zayıf anlarında koruyan ***birinin iyiliğine*** ne kadar değer verdiğini gösterir.

İbn Kesîr, bazılarının bir Habeş hükümdarının namazını kılmayı sorgulaması üzerine şu âyetin Necâşî hakkında indiğine dair rivayeti zikreder: ***"Ehl-i Kitab'dan öyleleri vardır ki, Allah'a, size indirilene… inanırlar"***Tefsir: İbn Kesîr 3:199.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

DİĞER NECÂŞÎ

Enes'in رضى الله عنه hadisindeki bir ifadeye dönüyoruz (Sahîh-i Müslim 1774): ***"Bu Necâşî, Nebî'nin ﷺ cenaze namazını kıldığı Necâşî değildir."*** Bu ne demektir?

Âlimler, Resûlullah'ın ﷺ ***iki Necâşî'ye*** mektup yazdığını açıklar. Birincisi iman eden ve cenaze namazı kılınan ***Ashame'dir***. Ashame vefat ettikten sonra Resûlullah ﷺ ***onun halefi olan Necâşî'ye*** de mektup yazıp onu İslâm'a davet etti — Enes'in Müslim'deki rivayetinde kastedilen bu mektuptur; çünkü henüz iman etmemiş hükümdarlara yazılan mektuplarla birlikte zikredilir. İbnü'l-Kayyim ve İbn Hacer bu açıklamayı zikreder.

Siyer kitapları ikinci Necâşî'nin Müslüman olduğunu kaydetmez. Bu ayrıntı ***hadis râvilerinin titizliğini*** gösterir: Enes, aynı unvanı taşıyan iki hükümdar arasında okuyucunun karışıklığa düşmesine izin vermedi. Buradaki ders: ***rivayette doğruluk*** ilim emanetinin bir parçasıdır.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

MUKAVKIS, MISIR'IN BÜYÜĞÜ

O dönemde Mısır Rum hâkimiyetindeydi ve İskenderiye'deki büyüğüne ***Mukavkıs*** denirdi. Ona yazılan mektubun kıssası Sahîh-i Buhârî ya da Müslim'de yer almaz, fakat siyer kitaplarında yaygın olarak rivayet edilir:

SİYER NOTU: HÂTIB B. EBÎ BELTA'A İSKENDERİYE'DE

İbn Sa'd ve İbn Abdilhakem'in rivayetine göre Resûlullah'ın ***Hatib bin Abi Balta'ah*** mektubunu Mukavkıs'a Hâtıb b. Ebî Belta'a götürdü. Mukavkıs onu saygıyla karşıladı, fildişi bir kutuda sakladı ve nazik bir mektupla cevap verdi: bir peygamberin daha geleceğini kabul etti, fakat ***Müslüman olmadı***.

Resûlullah'a ***hadiah-hadiah*** hediyeler gönderdi; bunlar arasında iki cariye, ***Mâriye*** ve kız kardeşi ***Sîrîn***, elbiseler ve daha sonra ***Düldül*** diye adlandırılan beyaz bir katır vardı. Mâriye el-Kıbtiyye, Resûlullah'ın ***İbrahim*** oğlu İbrâhim'in annesi oldu. Tarihçiler Mukavkıs'ın gerçek kimliği konusunda farklı görüşlere sahiptir.

KAYNAK:

İbn Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ; İbn Abdilhakem, Fütûhu Mısr; İbnü'l-Kayyim, Zâdü'l-Meâd.
Wikipedia, "Muqawqis". en.wikipedia.org/wiki/Muqawqis

Resûlullah'ın ***İbrahim*** Mâriye'den olan oğlu İbrâhim'in varlığı sahih hadisle sabittir. İbrâhim küçükken vefat edince Resûlullah ﷺ gözyaşı döktü ve şöyle buyurdu: ***"Göz yaşarır, kalp hüzünlenir; fakat Rabbimizin razı olacağından başkasını söylemeyiz. Ey İbrâhim! Senin ayrılığınla gerçekten hüzünlüyüz"*** (Sahîh-i Buhârî 1303).

Resûlullah ﷺ Mısır hakkında da tavsiyede bulundu: ***"Mısır'ı fethedeceksiniz… Halkına iyi davranın; çünkü onların himaye hakkı ve akrabalık bağı vardır"*** (Sahîh-i Müslim 2543). Âlimler bu "akrabalık bağının", İsmâil'in ***Hajar*** annesi Hâcer'e ve İbrâhim'in annesi ***Mâriye'ye*** işaret ettiğini açıklar; ikisi de Mısırlıdır.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

ARAP HÜKÜMDARLARI: GASSÂN, YEMÂME, BAHREYN VE UMMAN

Resûlullah ﷺ büyük güçlerin yanı sıra Yarımada'nın sınırlarındaki ***Arap hükümdar ve yöneticilerine*** de yazdı. Verdikleri karşılıklar farklıydı ve bu kıssalar ***siyer kitaplarından*** gelir:

YÖNETİCİ VE ELÇİ	KARŞILIK (SİYER KİTAPLARI)
Hâris b. Ebî Şemir el-Gassânî (Şam) — Şücâ' b. Vehb	Öfkelendi, mektubu fırlattı ve Medine'ye saldırmakla tehdit etti
Hevze b. Ali el-Hanefî (Yemâme) — Salît b. Amr	İktidardan pay istedi; reddedildi; kısa süre sonra öldü
Münzir b. Sâvâ (Bahreyn) — Alâ el-Hadramî	Halkının birçoğuyla birlikte Müslüman oldu
Ceyfer ve Abd b. Cülendâ (Umman) — Amr b. Âs	Görüşmeden sonra Müslüman oldular; 8 H

SİYER NOTU: HEVZE VE İKTİDAR TALEBİ

İbn Sa'd'ın rivayetine göre Yemâme yöneticisi Hevze, mektuba cevaben, uyarsa kendisine ***iktidardan bir pay*** verilmesini istedi. Resûlullah ﷺ bunu reddetti; çünkü bu iş ***iktidar pazarlığı değildi***. Hevze kısa süre sonra öldü. Yemâme daha sonra Müseylimetü'l-Kezzâb'ın ortaya çıktığı yer oldu.

KAYNAK:
İbn Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ; İbnü'l-Kayyim, Zâdü'l-Meâd.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

BAHREYN VE ZEKÂT MEKTUBU

Müslüman olan Bahreyn halkına daha sonra ***zekât hükümleriyle*** ilgili mektuplar ulaştı. Ebû Bekir'in Bahreyn'e gönderdiği Enes رضی اللہ عنہ, Resûlullah'ın ﷺ yüzüğüyle mühürlenmiş bir mektup taşıdı (Sahîh-i Buhârî 3106); deve, koyun ve gümüş zekâtının miktarlarını içeren metni Sahîh-i Buhârî 1454'te rivayet edilir. Davet mektupları ***yönetim ve şeriat mektuplarına*** dönüştü.

Buradaki ders: insanların davete verdiği karşılık ***ülkenin gücüne bağlı değildir***. Bahreyn ve Umman'ın küçük hükümdarları iman etti, büyük imparatorlar ise reddetti. Hidayet güçle değil, hakkı kabule ***kalbin hazır olmasıyla*** ölçülür.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

SÜMÂME B. ÜSÂL: AHLÂKLA ESİR EDİLEN LİDER

Yemâme'nin lideri ***Sümâme b. Üsâl'in*** kıssası, liderlere davetin başka bir yolunu gösterir: mektupla değil, ***ahlâkla***. Ebû Hüreyre رضى الله عنه anlatıyor:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 4372

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، قَالَ حَدَّثَنِي سَعِيدُ بْنُ أَبِي سَعِيدٍ، أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ ـ رضى الله عنه ـ قَالَ بَعَثَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم خَيْلاً قِبَلَ نَجْدٍ، فَجَاءَتْ بِرَجُلٍ مِنْ بَنِي حَنِيفَةَ يُقَالُ لَهُ ثُمَامَةُ بْنُ أُثَالٍ، فَرَبَطُوهُ بِسَارِيَةٍ مِنْ سَوَارِي الْمَسْجِدِ، فَخَرَجَ إِلَيْهِ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم فَقَالَ مَا عِنْدَكَ يَا ثُمَامَةُ. فَقَالَ عِنْدِي خَيْرٌ يَا مُحَمَّدُ، إِنْ تَقْتُلْنِي تَقْتُلْ ذَا دَمٍ، وَإِنْ تُنْعِمْ تُنْعِمْ عَلَى شَاكِرٍ، وَإِنْ كُنْتَ تُرِيدُ الْمَالَ فَسَلْ مِنْهُ مَا شِئْتَ. حَتَّى كَانَ الْغَدُ ثُمَّ قَالَ لَهُ مَا عِنْدَكَ يَا ثُمَامَةُ. قَالَ مَا قُلْتُ لَكَ إِنْ تُنْعِمْ تُنْعِمْ عَلَى شَاكِرٍ. فَتَرَكَهُ حَتَّى كَانَ بَعْدَ الْغَدِ، فَقَالَ مَا عِنْدَكَ يَا ثُمَامَةُ. فَقَالَ عِنْدِي مَا قُلْتُ لَكَ. فَقَالَ أَطْلِقُوا ثُمَامَةَ، فَانْطَلَقَ إِلَى نَخْلٍ قَرِيبٍ مِنَ الْمَسْجِدِ فَاغْتَسَلَ ثُمَّ دَخَلَ الْمَسْجِدَ فَقَالَ أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، يَا مُحَمَّدُ وَاللَّهِ مَا كَانَ عَلَى الأَرْضِ وَجْهٌ أَبْغَضَ إِلَىَّ مِنْ وَجْهِكَ، فَقَدْ أَصْبَحَ وَجْهُكَ أَحَبَّ الْوُجُوهِ إِلَىَّ، وَاللَّهِ مَا كَانَ مِنْ دِينٍ أَبْغَضَ إِلَىَّ مِنْ دِينِكَ، فَأَصْبَحَ دِينُكَ أَحَبَّ الدِّينِ إِلَىَّ، وَاللَّهِ مَا كَانَ مِنْ بَلَدٍ أَبْغَضُ إِلَىَّ مِنْ بَلَدِكَ، فَأَصْبَحَ بَلَدُكَ أَحَبَّ الْبِلاَدِ إِلَىَّ، وَإِنَّ خَيْلَكَ أَخَذَتْنِي وَأَنَا أُرِيدُ الْعُمْرَةَ، فَمَاذَا تَرَى فَبَشَّرَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم وَأَمَرَهُ أَنْ يَعْتَمِرَ، فَلَمَّا قَدِمَ مَكَّةَ قَالَ لَهُ قَائِلٌ صَبَوْتَ. قَالَ لاَ، وَلَكِنْ أَسْلَمْتُ مَعَ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، وَلاَ وَاللَّهِ لاَ يَأْتِيكُمْ مِنَ الْيَمَامَةِ حَبَّةُ حِنْطَةٍ حَتَّى يَأْذَنَ فِيهَا النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم.

TERCÜME:

Ebû Hüreyre رضى الله عنه dedi ki: **Nebî ﷺ Necid tarafına bir süvari birliği gönderdi; Hanîfeoğulları'ndan Yemâme halkının lideri Sümâme b. Üsâl adında bir adamı getirdiler ve onu mescidin direklerinden birine bağladılar.** Nebî ﷺ yanına çıkıp sordu: "Ey Sümâme, yanında ne var?" O dedi ki: "Yanımda hayır var, ey Muhammed. Beni öldürürsen kanı talep edilecek birini öldürürsün; iyilik edersen şükreden birine iyilik edersin; mal istiyorsan iste." İkinci ve üçüncü gün de sordu, sonra şöyle buyurdu: ***"Sümâme'yi serbest bırakın."*** Sümâme yakındaki bir hurmalığa gidip yıkandı, sonra mescide girip kelime-i şehadet getirdi ve şöyle dedi: ***"Ey Muhammed! Vallahi, yeryüzünde senin yüzünden daha çok nefret ettiğim bir yüz yoktu; şimdi***

senin yüzün bana en sevgili yüz oldu…" Mekke'ye varınca birisi: "Dininden mi döndün?" dedi. O: "Hayır, fakat Resûlullah Muhammed ﷺ ile birlikte Müslüman oldum. ***Vallahi, Nebî ﷺ izin vermedikçe Yemâme'den size bir buğday tanesi bile gelmeyecek.***" dedi.

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): 'Abdullah b. Yusuf ← al-Laith b. Sa'd ← Sa'id b. Abi Sa'id al-Maqburi ← Ebû Hüreyre رضى الله عنه.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü'l-Meğâzî, Hanîfeoğulları Heyeti ve Sümâme b. Üsâl Hadisi Bâbı, Hadis No. 4372; ve Sahîh-i Müslim No. 1764.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:4372

BU HADİSİN DERSLERİ

Sümâme esir alınıp üç gün mescitte bağlı kaldı. Orada Müslümanların hayatını ***bizzat gördü***: namazlarını, ahlâklarını ve Resûlullah'ın ﷺ ona davranışını. Sonra ***şartsız serbest bırakıldı***. Bu cömertlik, onu bağlayan iplerden daha güçlü bir şekilde kalbini esir aldı.

Sözlerine dikkat edin: ***en çok nefret ettiği*** yüz, din ve memleket ***en çok sevdiği*** oldu. Davette ahlâkın gücü budur. Sümâme daha sonra Yemâme'den Mekke'ye buğday sevkiyatını durdurdu; Kureyş Resûlullah'a ﷺ yalvardı ve siyer kitaplarına göre o, düşman olmalarına rağmen Mekke halkına ***merhametinden*** sevkiyatın yeniden başlatılmasını istedi.

ESİRLERE DAVRANIŞ

Kur'an esirlere iyilik edenleri över: ***"Onlar, seve seve yoksula, yetime ve esire yemek yedirirler"***Tefsir: İbn Kesîr 76:8.

Sümâme bir esir ve düşmandı; buna rağmen kendisine yemek verildi, işkence edilmedi ve her gün nazikçe soruldu. Resûlullah ﷺ onu Müslüman olmaya zorlamadı; onu ***serbest bıraktı***, o da özgür kaldıktan sonra İslâm'ı gönül rızasıyla seçti. Bu, ***dinde zorlama olmadığının*** delilidir.

Buradaki ders: en etkili davet bazen söz gerektirmez. Çaresiz olana, hatta düşmana gösterilen ***cömertlik*** sımsıkı kapalı kalpleri açabilir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

HİKMETLE DAVET ET

Resûlullah'ın ﷺ bütün mektupları ve elçileri Allah'ın çizdiği tek bir yöntemi izledi: ***"Rabbinin yoluna hikmetle ve güzel öğütle çağır"***Tefsir: İbn Kesîr 16:125.

Allah davetçinin görevinin sınırını da açıklar: ***"Eğer yüz çevirirlerse, sana düşen sadece tebliğdir"***Tefsir: İbn Kesîr 3:20.

Bu âyetler Resûlullah'ın ﷺ neden kimseyi zorlamadığını açıklar. Onun görevi ***açıkça tebliğ etmekti***; hidayet Allah'a aittir. Kisrâ mektubu yırttı, Herakleios tahtını seçti, Mukavkıs hediye gönderdi — ve Resûlullah ﷺ onları iman etmeye zorlamak için savaş açmadı.

Aynı zamanda Allah, risaletin ***eksiksiz*** tebliğ edilmesini emretti: ***"Ey Peygamber! Rabbinden sana indirileni tebliğ et"***Tefsir: İbn Kesîr 5:67.

HİKMET UNSURU	MEKTUPLARDAKİ ÖRNEĞİ
Âdetleri anlamak	Hükümdarlar mühürsüz mektup okumadığı için mühür yüzüğü
Tebliğciyi seçmek	Rum'a Dıhye; Mısır'a Hâtıb
Ortak noktayla başlamak	Ehl-i Kitab'a 3:64 âyeti
Unvanlara saygı	"Rumların büyüğü", "Kıptîlerin büyüğü"
Kısa ve açık	"Müslüman ol, selamete er"
Zorlamamak	Mektup reddedildi diye savaş yok

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

YÖNETİCİLERE YUMUŞAK SÖZ

Yöneticilere davet edebini Allah, Mûsâ ve Hârûn'a عَلَيْهِ السَّلَامُ öğretmiştir: ***"İkiniz Firavun'a gidin, çünkü o azdı"***Tefsir: İbn Kesîr 20:43.

"Ona yumuşak söz söyleyin; belki öğüt alır veya korkar"Tefsir: İbn Kesîr 20:44.

Kendini tanrı ilan eden Firavun bile ***yumuşak sözle*** davet edilmesi gerekiyorsa, diğer hükümdarlar buna daha layıktır. Resûlullah'ın ﷺ mektupları bu edebe uydu: hakaret yok, aşağılama yok; yalnızca açık bir davet ve makama saygı.

Bizim için ders: yöneticiye, amire ya da güç sahibi herhangi birine nasihat ***hikmet ve edeple*** yapılmalıdır. Sert biçimde söylenen hak, çoğu zaman içeriği yüzünden değil üslubu yüzünden reddedilir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

HÜKÜMDAR MEKTUPLARININ KAYNAKLARI

Hükümdarlara gönderilen mektupların kıssası bize dereceleri farklı üç tür kaynakla ulaşmıştır. Bu e-kitap, okuyucu ***neyin kesin***, ***neyin meşhur*** olduğunu bilsin diye bunları birbirinden ayırır:

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

Hükümdar Mektupları Kıssalarının Kaynakları

Kur'an (6)

- Bütün insanlara gönderilen Resul (34:28; 7:158)
- Âlemlere rahmet (21:107)
- Ehl-i Kitab'la ortak söz (3:64)
- Rumların zaferi (30:2–4)
- Hikmetle davet (16:125)
- Görev sadece tebliğdir (3:20; 5:67)

Sahih hadis (8)

- Bütün insanlara gönderilmesi
- "Muhammed Resûlullah" gümüş yüzüğü
- Her yöneticiye mektup
- Herakleios Ebû Süfyân'ı sorguluyor; mektup metni
- Kisrâ mektubu yırtıyor
- Ondan sonra Kisrâ ve Kayser yok
- Necâşî için gıyabi cenaze namazı
- Sümâme b. Üsâl

Siyer kitapları (4)

- Bir günde altı elçi
- Mukavkıs ve hediyeleri
- Arap hükümdarları: Gassân, Yemâme, Bahreyn, Umman
- Kisrâ'nın oğlunun elinde ölümü

Siyer kitaplarındaki kıssalar ilgili bölümlerde durumları açıklanarak zikredilir.

Şekil 4: Bu e-kitaptaki hükümdar mektupları kıssalarının kaynak durumu.

HİKÂYE	KAYNAK VE DURUM
Herkese gönderilen resul; rahmet; ortak söz; Rum; hikmet	Kur'an (34:28; 7:158; 21:107; 3:64; 30:2–4; 16:125) — kesin
Beş özellik; yüzük; Herakleios; Kisrâ	Sahîh-i Buhârî 335, 65, 3106, 7, 4424, 3121 — sahih

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

HİKÂYE	KAYNAK VE DURUM
Her yöneticiye mektup; diğer Necâşî	Sahîh-i Müslim 1774 — sahih
Gıyabi namaz; Sümâme	Sahîh-i Buhârî 1245, 3877, 4372 — sahih
Ümmü Habîbe'nin Necâşî aracılığıyla nikâhı	Sünen-i Ebû Dâvûd 2107 — sahih
Elçilerin isimleri; Bâzân; Mukavkıs; Arap hükümdarları	Siyer kitapları — meşhur; bir kısmı mürsel

Siyer kitaplarındaki kıssalar mutlaka uydurma değildir; güvenilir siyer âlimleri tarafından rivayet edilmiştir. Fakat bunlar Kur'an ve sahih hadislerle ***aynı derecede değildir***. Bu e-kitap İsrâiliyat kıssalarına veya açıkça uydurma olan rivayetlere ***yer vermez***.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

RESÛLULLAH'IN ﷺ ELÇİLERİ: KİMLERDİ?

6. bölüm elçilerin isimlerini ve yolculuk yönlerini sıraladı. Bu bölüm onları daha yakından tanıtıyor: hangi kabileden geldiler, faziletleri neydi ve hayatları nasıl sona erdi. Elçilerin seçimi tesadüf değildi; her biri gideceği ülkeye uygun bir özellik taşıyordu.

ELÇİ	KABİLE	GÖNDERİLDİĞİ KİŞİ	DİĞER BİLGİLER
Dıhye b. Halîfe el-Kelbî	Kelb (Kudâa)	Busrâ valisi aracılığıyla Herakleios	Sahîh-i Buhârî 7 ile sabittir; yakışıklılığıyla bilinirdi
Abdullah b. Huzâfe es-Sehmî	Kureyş, Sehmoğulları	Bahreyn'in büyüğü aracılığıyla Kisrâ	Sahîh-i Buhârî 4424 ile sabittir; Habeşistan'a hicret etmişti
Amr b. Ümeyye ed-Damrî	Damraoğulları (Kinâne)	Necâşî	Siyer kitapları
Hâtıb b. Ebî Belta'a	Lahm kabilesinden; Esed b. Abdiluzzâoğulları'nın (Kureyş) müttefiki	Mukavkıs	Bedir ehlinden; siyer kitapları
Şücâ' b. Vehb el-Esedî	Esed b. Huzeyme oğulları; Abdüşemsoğulları'nın müttefiki	Hâris el-Gassânî	Bedir ehlinden; siyer kitapları
Salît b. Amr el-Âmirî	Kureyş, Âmir b. Lüey oğulları	Hevze b. Ali (Yemâme)	Habeşistan'a hicret etmişti; siyer kitapları
Alâ b. el-Hadramî	Hadramevt'ten; Ümeyyeoğulları'nın müttefiki	Münzir b. Sâvâ (Bahreyn)	Sonra Bahreyn valisi oldu; siyer kitapları
Amr b. Âs	Kureyş, Sehmoğulları	Ceyfer ve Abd (Umman)	Hicretin 8. yılında Müslüman oldu; sonra Mısır'ı fethetti

İlk iki isim sahih hadisle sabittir; diğerleri siyer kitaplarının meşhur bilgisidir (İbn Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ; İbn Hişâm; İbnü'l-Kayyim, Zâdü'l-Meâd). Her elçinin kabilesi, İbn Hacer'in el-İsâbe'si gibi terâcim kitaplarından alınmıştır.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

DIHYE EL-KELBÎ: SAHÂBÎLERİN TANIDIĞI YÜZ

HADİS: BİR ADAM SURETİNDE CEBRÂİL

Ümmü Seleme رضى الله عنها rivayet eder ki, kendisi Nebî'nin ﷺ yanındayken Cebrâil geldi; onunla konuştu, sonra gitti. Nebî ﷺ Ümmü Seleme'ye: "Bu kimdi?" diye sordu. O: "Bu Dıhye" dedi. Ümmü Seleme, Nebî'nin ﷺ Cebrâil'i haber verdiği hutbesini duyuncaya kadar onu Dıhye'den başkası sanmadığını söyledi.

Derece: SAHİH — Sahîh-i Buhârî 3634.

Bu hadis Dıhye'nin yüzünün Medine'de çok kişi tarafından tanındığını gösterir. Ayrıca kuzeyde, Şam'a yakın yaşayan Kelb kabilesindendi ve oraya ticaret için giderdi. Yakışıklı, fasih ve Rum diyarını tanıyan bir elçi, bir imparatorun karşısına çıkmak için isabetli bir seçimdi.

ABDULLAH B. HUZÂFE: SORMAKTAN ÇEKİNMEYEN SAHÂBÎ

HADİS: "BABAN HUZÂFE'DİR"

Enes b. Mâlik رضى الله عنه rivayet eder ki bir gün Resûlullah ﷺ hutbe verdi ve "Bana sorun" buyurdu. Abdullah b. Huzâfe kalkıp: "Babam kim?" diye sordu. O: "Baban Huzâfe'dir" buyurdu.

Derece: SAHİH — Sahîh-i Buhârî 93.

İbn Hacer Fethu'l-Bârî'de, Abdullah'ın bazı insanlar nesebini sorguladığı için sorduğunu açıklar; Resûlullah'ın ﷺ cevabı halkın önünde onun gönlünü rahatlattı. Sormaktan çekinmeyen bu sahâbî, daha sonra çağının en kibirli imparatoru Kisrâ'nın karşısına çıktı.

SİYER NOTU: ABDULLAH B. HUZÂFE RUMLARA ESİR DÜŞÜYOR

İbn Asâkir'in Târîhu Dımaşk'ı gibi tarih kitapları, Halife Ömer رضى الله عنه zamanında Abdullah b. Huzâfe'nin Rum ordusuna esir düştüğünü anlatır. Rum kralı onu İslâm'ı terk etmesi için tehdit etti, fakat o reddetti. Sonunda kral, başını öperse onu serbest bırakacağını söyledi. Abdullah, bütün Müslüman esirlerin de kendisiyle birlikte serbest bırakılması şartıyla kabul etti; kral da bunu yerine getirdi. Bu kıssa Ömer'e ulaşınca, her Müslümanın Abdullah'ın başını öpmesi gerektiğini söyledi ve ilk öpen kendisi oldu.

Bu kıssa tarih kitaplarından olup senedi âlimlerce tartışılmıştır; sahih hadis kitaplarında yer almaz.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

ELÇİ ÖLDÜRÜLMEZ

HADİS: ELÇİLERİN DOKUNULMAZLIĞI

Nuaym b. Mes'ûd el-Eşcaî رضى الله عنه rivayet eder ki Müseylime'nin iki elçisi onun mektubunu getirdi. Resûlullah ﷺ onlara: "Siz ne diyorsunuz?" diye sordu. Onlar: "Onun dediği gibi diyoruz" dediler. Buyurdu ki: "Vallahi, elçiler öldürülmeseydi ikinizin boynunu vururdum."

Derece: Hâkim (el-Müstedrek) sahih demiştir — Sünen-i Ebû Dâvûd 2761.

Bugün diplomatik dokunulmazlık olarak bilinen bu ilkeyi Resûlullah ﷺ sahte bir peygamberin elçilerine bile uyguladı. Buna karşılık onun kendi elçilerine her zaman aynı muamele yapılmadı; siyer kitapları, elçisi Hâris b. Umeyr el-Ezdî'nin Şurahbîl b. Amr el-Gassânî tarafından öldürüldüğünü ve bu olayın Mûte Savaşı'nın sebebi olduğunu zikreder (Seri 19).

Resûlullah ﷺ Medine'ye gelen elçileri de onurlandırırdı. Son vasiyetlerinden biri şuydu: "Heyetlere benim verdiğim gibi hediye verin" (Sahîh-i Buhârî 3053).

DERS

Her elçi bir üstünlüğü sebebiyle seçildi: Dıhye Şam'ı tanırdı, Abdullah b. Huzâfe cesurdu, Hâtıb güzel konuşurdu, Amr b. Âs ise müzakerede zekiydi. Davette ve her görevde doğru kişi doğru yere konmalıdır. Elçi kendisini gönderenin onurunu taşır; bu yüzden tebliğcinin ahlâkı tebliğ edilen içerik kadar önemlidir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

HÜKÜMDARLARDAN GELEN HEDİYELER

17. bölüm, siyer kitaplarına göre Mâriye el-Kıbtiyye ve Düldül katırı dâhil Mukavkıs'ın hediyelerinden söz etti. Bu bölüm gayrimüslim yöneticilerden gelen ve sahih hadislerde rivayet edilen diğer hediyeleri ve onlardan hediye kabul etmenin hükmünü bir araya getirir.

HADİS: EYLE KRALINDAN BEYAZ KATIR

Ebû Humeyd es-Sâidî رضى الله عنه dedi ki: Nebî ﷺ ile Tebük Gazvesi'ne çıktık; Eyle kralı Nebî'ye ﷺ beyaz bir katır hediye etti ve ona bir bürde giydirdi. O da ona ülkesi üzerindeki yönetimini koruyan bir antlaşma yazdı.

Derece: SAHİH — Sahîh-i Buhârî 3161.

HADİS: ÜKEYDİR'DEN İPEK CÜBBE

Enes b. Mâlik رضى الله عنه rivayet eder ki Nebî'ye ﷺ kalın ipekten bir cübbe hediye edildi; oysa o (erkeklere) ipeği yasaklıyordu. İnsanlar ona hayran kaldı. Buyurdu ki: "Muhammed'in canı elinde olana yemin olsun ki, Sa'd b. Muâz'ın cennetteki mendilleri bundan daha güzeldir." Aynı rivayette onu Dûme'nin yöneticisi Ükeydir'in hediye ettiği zikredilir.

Derece: SAHİH — Sahîh-i Buhârî 2615; ayrıca 2616.

HADİS: REDDEDİLEN HEDİYE

İyâz b. Himâr رضى الله عنه Nebî'ye ﷺ bir deve hediye etti. Nebî: "Müslüman oldun mu?" diye sordu. O: "Hayır" dedi. Buyurdu ki: "Ben müşriklerin hediyesini kabul etmekten nehyolundum."

Derece: Elbânî'ye göre HASEN SAHİH — Sünen-i Ebû Dâvûd 3057; ayrıca Câmiu't-Tirmizî 1577.

BU RİVAYETLERİ UZLAŞTIRMAK

İmam Buhârî Sahîh'inde bir bâba «Müşriklerden hediye kabul etmek» adını verir ve Eyle kralı ile Ükeydir hadislerini oraya koyar. İbn Hacer Fethu'l-Bârî'de âlimlerin kabul ve ret hadislerini uzlaştırma yollarını zikreder: gönülleri yumuşatmak ve ilişkileri güçlendirmek gibi bir maslahat varsa hediye kabul edilir; hakka engel olacak bir minnet duygusu doğurmasından korkulursa ya da veren Müslümanlarla savaş hâlindeyse reddedilir. Bazı âlimler ise İyâz hadisindeki yasağın önce olduğunu, sonra izin verildiğini söyler.

HEDİYE	VEREN	KAYNAK VE DURUM
Beyaz katır ve bürde	Eyle kralı (Tebük, 9 H)	Sahîh-i Buhârî 3161 — sahih
Kalın ipek cübbe	Dûme'nin yöneticisi Ükeydir	Sahîh-i Buhârî 2615 — sahih

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

HEDİYE	VEREN	KAYNAK VE DURUM
Mâriye, Sîrîn, elbiseler, Düldül katırı	Mukavkıs, Mısır	Siyer kitapları — meşhur
Deve (reddedildi)	Müslüman olmadan önce İyâz b. Himâr	Sünen-i Ebû Dâvûd 3057 — hasen sahih

DERS

İslâm gayrimüslimlerle iyi ilişkilerin kapısını kapatmaz. Resûlullah ﷺ hükümdarların hediyelerini kabul etti, antlaşma mektuplarıyla karşılık verdi ve elçileri onurlandırdı. Fakat hediye ilkeyi satın alamaz: hediye, kalbi haktan bağlamanın aracı yapıldığında reddedilir. Göz kamaştıran ipek cübbe bile cennetin daha büyük nimetini hatırlatan bir vesile oldu.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

KÂTİPLER VE MEKTUPLARIN DİLİ

Resûlullah ﷺ ümmî bir peygamberdi (5. bölüm), fakat düzenli bir yazışma dairesi kurdu: vahiy kâtipleri, mektup kâtipleri, antlaşma kâtipleri ve tercümanlar vardı. Bu bölüm kalemin arkasındaki kişilere bakıyor.

HADİS: ZEYD B. SÂBİT YAHUDİ YAZISINI ÖĞRENİYOR

Zeyd b. Sâbit رضى الله عنه dedi ki: Resûlullah ﷺ kendisi için Yahudilerin yazısını öğrenmemi emretti ve "Vallahi, mektuplarım konusunda Yahudilere güvenmiyorum" buyurdu. Yarım ay geçmeden onu öğrendim. Bundan sonra o Yahudilere yazdığında onlara ben yazardım; onlar ona yazdıklarında da mektuplarını ona ben okurdum.

Derece: HASEN — Câmiu't-Tirmizî 2715. İmam Buhârî de anlamını Kitâbü'l-Ahkâm'da, hâkimlerin tercümanı bâbında ta'lîk olarak zikreder.

Ensar'dan bir genç, davetin ve devlet güvenliğinin ihtiyacı için yarım ayda yabancı bir dilin yazısını öğrendi. Zeyd'in bu gayreti, onu daha sonra Ebû Bekir رضى الله عنه zamanında Kur'an'ı toplamakla görevlendirilecek güvenilir kişi yaptı.

HERAKLEİOS'UN SARAYINDAKİ TERCÜMAN

Resûlullah'ın ﷺ mektupları Arapça yazılıyordu. Herakleios'un sarayında Ebû Süfyân ile konuşma bir tercüman aracılığıyla yapıldı: Herakleios tercümanını çağırdı ve her soru ve cevap onun aracılığıyla iletildi (Sahîh-i Buhârî 7). Bu, iki tarafın da birbirinin diline saygı gösterdiğini ve mesajın doğru biçimde ulaştığını gösterir.

RESÛLULLAH'IN ﷺ

KÂTİP	RİVAYET EDİLEN GÖREV	KAYNAK
Zeyd b. Sâbit	Vahiy; Yahudilere mektuplar	Câmiu't-Tirmizî 2715; Sahîh-i Buhârî 4986
Ali b. Ebû Tâlib	Hudeybiye Antlaşması'nı yazmak	Sahîh-i Buhârî 2699 (Seri 15)
Muâviye b. Ebî Süfyân	Müslüman olduktan sonra kâtip	Sahîh-i Müslim 2501
Übey b. Ka'b	Vahiy	Siyer kitapları
Abdullah b. Erkam	Hükümdar ve yöneticilere mektuplar	Siyer kitapları

Sahîh-i Müslim 2501'deki hadiste Ebû Süfyân Müslüman olduktan sonra üç şey istedi; bunlardan biri oğlu Muâviye'nin Resûlullah'ın ﷺ yanında kâtip yapılmasıydı ve o bunu kabul etti. Kâtiplerin daha tam bir listesi, yirmiden fazla isim zikreden İbnü'l-Kayyim'in Zâdü'l-Meâd'ı gibi siyer kitaplarında bulunur.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

DERS

Evrensel davet beceri ister: yazmak, okumak ve başkalarının dilini anlamak. Resûlullah ﷺ önemli işlerin güvenilmeyen kişilere bağlı kalmasına izin vermedi; kendi adamlarını yetiştirdi. Bugünün ümmeti için dil ve iletişim becerileri öğrenmek, İslâm'ı tebliğ emanetinin bir parçasıdır.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

GÜNÜMÜZDE BULUNAN MEKTUP YAZMALARI

Birçok okuyucu sorar: Resûlullah'ın ﷺ asıl mektupları hâlâ mevcut mu? Mektuplarına nispet edilen bazı yazmalar bugün gerçekten sergilenmektedir. Ancak sıhhatleri tartışmalıdır ve bu e-kitap onlardan ihtiyatla söz eder.

> **TARİH NOTU: MUKAVKIS'A MEKTUP**
>
> Modern tarih kayıtlarına göre Mukavkıs'a yazılan mektubu içeren bir deri parçası 1858'de Mısır'ın Ahmîm kentindeki eski bir Hristiyan manastırında, Kıptîce kitapların arasında bulundu. Bir Fransız oryantalist tarafından getirildi ve sonra Sultan Abdülmecid tarafından satın alındı. Bugün İstanbul'daki Topkapı Sarayı Müzesi'nde, Kutsal Emanetler bölümünde saklanmaktadır.
>
> Kaynak: Wikipedia, "Al-Muqawqis"; Wikipedia, "Seal of Muhammad".

Bunun yanında Bahreyn'deki Münzir b. Sâvâ'ya ve Necâşî'ye yazılan mektuplara nispet edilen yazmalar da modern çalışmalarda yayımlanmıştır; Umman hükümdarlarına nispet edilen bir mektup ise onu hicretin 8. yılında yazılmış kabul eden Umman Millî Müzesi'nde sergilenmektedir.

YAZMA	BUGÜNKÜ YERİ	DURUMU
Mukavkıs'a mektup	Topkapı Sarayı Müzesi, İstanbul	İhtilaflı
Münzir b. Sâvâ'ya mektup	Modern çalışmalarda yayımlandı	İhtilaflı
Necâşî'ye mektup	Modern çalışmalarda yayımlandı	İhtilaflı
Umman hükümdarlarına mektup	Umman Millî Müzesi	İhtilaflı
Kisrâ'ya mektup	Kisrâ tarafından yırtıldı (Sahîh-i Buhârî 4424)	—

ARAŞTIRMACILARIN GÖRÜŞLERİ

Dr. Muhammed Hamîdullah gibi bazı Müslüman araştırmacılar bu yazmaları incelemiş ve yazıyı, malzemeyi ve içeriği siyer rivayetleriyle karşılaştırarak bazılarının asıl olabileceği görüşüne varmıştır. Bazı modern tarihçiler ise yazmaların el değiştirme tarihi belirsiz olduğu ve böyle bir yazının sonradan taklit edilebileceği için sıhhatlerinden şüphe eder.

Topkapı yazmasındaki mührün, Sahîh-i Buhârî 3106'daki (4. bölüm) Resûlullah'ın ﷺ yüzüğünün vasfına benzer şekilde üç satır hâlinde düzenlendiği söylenir. Ancak bu benzerlik tek başına sıhhatini ispat etmez; çünkü yüzüğün vasfı meşhurdur ve taklit edilebilir. Bu yüzden bu e-kitap hiçbir yazmanın asıl olduğunu kesin olarak söylemez.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

DERS

Resûlullah'ın ﷺ mektuplarına imanımız müzedeki bir deri parçasına bağlı değildir. Onları Sahîh-i Buhârî 7 ve Sahîh-i Müslim 1774 gibi muttasıl senetle rivayet edilen sahih hadislerden biliyoruz. Yazmalar ilgiyi ve duyguyu artırabilir; fakat dini koruyan, kalıntılar değil senet ve ilimdir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

HÜKÜMDARLARA MEKTUPLARIN ZAMAN ÇİZELGESİ

Bu tablo bu kitaptaki olayları ve sonuçlarını sıralar. Siyer kitaplarındaki tarihler yaklaşıktır ve kaynaklar arasında farklılıklar vardır.

ZAMAN	OLAY	KAYNAK
Zilkade 6 H	Hudeybiye Antlaşması; ateşkes başlıyor	Sahîh-i Buhârî 2731
6 H sonu	«Muhammed Resûlullah» yazılı gümüş yüzük yapılıyor	Sahîh-i Buhârî 65; zamanı siyer kitaplarından
Muharrem 7 H	Altı elçi aynı gün yola çıkıyor	İbn Sa‘d
7 H	Ebû Süfyân İlyâ’da Herakleios tarafından sorgulanıyor	Sahîh-i Buhârî 7
7 H	Kisrâ mektubu yırtıyor; Resûlullah’ın ﷺ	Sahîh-i Buhârî 4424
7 H	Necâşî Ashame mektubu alıyor; Ümmü Habîbe’nin nikâhı	Sünen-i Ebû Dâvûd 2107; siyer kitapları
7 H	Hâtıb İskenderiye’de; Mukavkıs’ın hediyeleri	Siyer kitapları
7 H	Hâris el-Gassânî öfkeleniyor; Hevze iktidar istiyor	Siyer kitapları
8 H	Bahreyn’de Münzir ve Umman hükümdarları Müslüman oluyor	Siyer kitapları
Ramazan 8 H	Ebû Süfyân Mekke’nin fethinde Müslüman oluyor	Sahîh-i Buhârî 4280
Recep 9 H	Eyle kralı ve Ükeydir Tebük’te hediye veriyor	Sahîh-i Buhârî 3161, 2615
9 H	Necâşî Ashame vefat ediyor; gıyabi cenaze namazı	Sahîh-i Buhârî 1245, 3877
10 H	Müseylime’nin elçileri öldürülmüyor	Sünen-i Ebû Dâvûd 2761
15–16 H	Yermük ve Medâin; Kisrâ’nın hazineleri açılıyor	Tarih; Sahîh-i Buhârî 3121, 3595
1858	Mukavkıs’a yazılan mektubun yazması Ahmîm’de bulunuyor	Modern tarih

Araştırmacıların tartıştığı bir konu: İslâm dışı tarih kaynakları II. Hüsrev’in Şubat 628’de, yani olağan hesaba göre Muharrem 7 H’den önce tahttan indirildiğini söyler. Bazı araştırmacılar Kisrâ’ya yazılan mektubun diğer altı elçiden önce gönderildiği ya da siyer kitaplarındaki tarihin yaklaşık olduğu görüşündedir. Sahih hadisin kendisi tarih vermez.

DERS

Hudeybiye’den Tebük’e kadar yaklaşık üç yılda İslâm daveti Rum’a, Fars’a, Habeşistan’a, Mısır’a ve bütün Arap Yarımadası’na ulaştı. Bir çaba planlama, ihlas ve sabırla yapıldığında sonucu insanların beklentilerini aşabilir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

HÜKÜMDARLARA MEKTUPLAR HAKKINDA SIK SORULAN SORULAR

1. RESÛLULLAH'IN ﷺ MEKTUBUNU KAÇ YÖNETİCİ ALDI?

Sahih hadis onun Kisrâ'ya, Kayser'e, Necâşî'ye ve «hüküm süren her yöneticiye» yazdığını bildirir (Sahîh-i Müslim 1774). Siyer kitapları en az sekiz yöneticiyi isimleriyle zikreder (6. ve 22. bölümler).

2. MEKTUPLAR HANGİ DİLDE YAZILDI?

Arapça. Herakleios Ebû Süfyân'la bir tercüman aracılığıyla konuştu (Sahîh-i Buhârî 7; 24. bölüm).

3. YÜZÜK NEDEN ALTINDAN DEĞİL DE GÜMÜŞTENDİ?

Çünkü altın Müslüman erkeklere haramdır. Resûlullah ﷺ haram kılınmadan önce altın yüzük takmış, sonra onu atıp gümüş yüzük takmıştı (Sahîh-i Buhârî 5865, 5866).

4. HERAKLEİOS MÜSLÜMAN OLDU MU?

Âlimler ihtilaf etmiştir. Sahîh-i Buhârî 7'den görünen, tahtını tercih ettiğidir; kalbinin durumu Allah'a havale edilir (11. bölüm).

5. CENAZE NAMAZI KILINAN NECÂŞÎ, SAHÎH-İ MÜSLİM 1774'TE MEKTUP ALAN NECÂŞÎ İLE AYNI KİŞİ MİDİR?

Hayır. Enes, o hadisteki Necâşî'nin cenaze namazı kılınan Necâşî olmadığını vurgular. Cenaze namazı kılınan Ashame'dir (Sahîh-i Buhârî 3877; 16. bölüm).

6. RESÛLULLAH ﷺ MEKTUBU REDDEDEN HÜKÜMDARLA SAVAŞTI MI?

Sırf mektubun reddedilmesi yüzünden hayır. Kisrâ mektubu yırttı, o ise yalnızca dua etti. Siyer kitaplarına göre Mûte'de Rumlarla savaş, elçisi öldürüldükten sonra oldu (22. bölüm; Seri 19).

7. BİR MÜSLÜMAN GAYRİMÜSLİMDEN HEDİYE KABUL EDEBİLİR Mİ?

Evet; Resûlullah ﷺ Eyle kralının ve Ükeydir'in hediyelerini kabul etmiştir (Sahîh-i Buhârî 3161). Dine zarar vermesinden korkulursa reddedilir (23. bölüm).

8. HERAKLEİOS'A YAZILAN MEKTUPTAKİ «ERÎSÎLER» KİMLERDİR?

İbn Hacer Fethu'l-Bârî'de bunun çiftçiler ve halk tabakası anlamına geldiğini açıklar. Herakleios onları haktan alıkoyarsa onların günahını yüklenecekti (10. bölüm).

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

9. TOPKAPI MÜZESİ'NDEKİ MEKTUP ASIL MIDIR?

Araştırmacılar arasında tartışmalıdır. Bu e-kitap bunu kesinleştirmez ve sahih rivayete dayanır (25. bölüm).

10. EBÛ SÜFYÂN HERAKLEİOS'UN HUZURUNDA NEDEN YALAN SÖYLEMEDİ?

Kafilesinin onun yalan söylediğini anlatmasından utanacağını bizzat itiraf etti (Sahîh-i Buhârî 7). Araplar için yalan büyük bir ayıptı.

11. «ONDAN SONRA KİSRÂ OLMAYACAK» KEHANETİ NEDEN ÖNEMLİDİR?

Çünkü Müslümanlar henüz küçük bir topluluktayken söylendi ve yirmi yıl geçmeden gerçekleşti. Tarihin sınayabileceği bir nübüvvet delilidir (Sahîh-i Buhârî 3121; 14. bölüm).

12. BU MEKTUPLARIN DERSLERİNİ BUGÜN NASIL UYGULARIZ?

İslâm'ı kısa ve açık biçimde, anlaşılan bir dille, davet edilenin konumuna saygı göstererek ve insanlara yaşayan bir «mektup» olan ahlâkla tebliğ ederek (20. ve 28. bölümler).

DERS

Bu sorular Kur'an'ı, sahih hadisi, siyer kitaplarının rivayetini, modern tarih araştırmalarını ve âlimlerin görüşlerini birbirinden ayırmanın önemini gösterir. Böylece kesin dersleri alır ve her bilgiyi yerine koyarız.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

DERSLER VE KAPANIŞ

Hükümdarlara gönderilen mektuplar, İslâm'ın Arap Yarımadası'ndan dünya sahnesine ***adım attığı*** andır. "Muhammed Resûlullah" mühürlü birkaç mektupla tevhid daveti Rum, Fars, Habeşistan ve Mısır saraylarına ulaştı.

DERS	HÜKÜMDAR MEKTUPLARINDAN
Bütün insanlara risalet	"Ben bütün insanlara gönderildim"
Hikmetle davet	Mühür yüzüğü, uygun elçi, 3:64 âyeti
Düşmanın şahit olduğu dürüstlük	Ebû Süfyân'ın Herakleios'a cevapları
Kabulsüz ilim	Herakleios tahtını seçti
Kibir helak eder	Kisrâ ve krallığı parçalandı
Sınır tanımayan kardeşlik	"Kardeşiniz Ashame'nin namazını kılın"
Kalpleri esir eden ahlâk	Sümâme serbest bırakıldı, sonra iman etti
Görev sadece tebliğdir	Zorlama yok; hidayet Allah'ındır

HAYATIMIZDAKİ MEKTUPLAR

Bugün imparatorlara yazmıyoruz; fakat her birimiz kendi yolumuzla bir "elçi" olabiliriz — iş yerindeki ***ahlâkımızla***, işlerimizdeki ***dürüstlüğümüzle*** ve farklı dinden komşumuza söylediğimiz ***güzel sözlerle***. Resûlullah'ın ﷺ mektubu gibi davetimiz de kısa, açık, saygılı olmalı ve şefkatten doğmalıdır.

İnşallah **Siyer-i Nebî** serisi, hükümdarlara gönderilen mektuplardan sonraki olayları anlatan ***Seri 18*** ile devam edecektir. Vallâhu a'lem.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

KAYNAKÇA — SERİ 17

KUR'AN VE TEFSİR

Kur'an-ı Kerîm, Osmanlı (Uthmânî) metin ve Diyanet İşleri Başkanlığı meali. quran.com/ms

İbn Kesîr, Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm (Âl-i İmrân 3:20, 3:64, 3:199; Mâide 5:67, 5:83; Nahl 16:125; Rûm 30:2–4; Sebe' 34:28). tafsir.app/ibn-katheer/3/64

HADİS

Sahîh-i Buhârî 7, 16, 65, 97, 335, 1245, 1303, 1454, 2941, 3106, 3121, 3595, 3877, 3880, 4372, 4424, 4425, 5879. sunnah.com/bukhari

Sahîh-i Müslim 1773, 1774, 2543. sunnah.com/muslim

Sünen-i Ebû Dâvûd 2107. sunnah.com/abudawud:2107

SİYER VE TARİH KİTAPLARI

İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye (İbn İshâk rivayeti) — Resûlullah'ın ﷺ elçileri bâbı.

İbn Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ — Resûlullah'ın ﷺ mektupları bâbı; Taberî, Târîhu'r-Rusul ve'l-Mülûk.

İbnü'l-Kayyim, Zâdü'l-Meâd — Nebî'nin ﷺ mektupları ve elçileri faslı.

Safiyyurrahman el-Mübârekfûrî, er-Rahîku'l-Mahtûm — hükümdarlara mektuplar bâbı.

İbn Hacer el-Askalânî, Fethu'l-Bârî Şerhu Sahîhi'l-Buhârî — Kitâbu Bed'i'l-Vahy; Nevevî, Şerhu Sahîhi Müslim.

GENEL TARİH

Wikipedia, "Heraclius". en.wikipedia.org/wiki/Heraclius

Wikipedia, "Khosrow II". en.wikipedia.org/wiki/Khosrow_II

Wikipedia, "Ashama ibn Abjar". en.wikipedia.org/wiki/Ashama_ibn_Abjar

Wikipedia, "Muqawqis". en.wikipedia.org/wiki/Muqawqis

Wikipedia, "Byzantine–Sasanian war of 602–628". en.wikipedia.org/wiki/Byzantine%E2%80%93Sasanian_war_of_602%E2%80%93628

Wikipedia, "Muhammad's letters to the heads of state". en.wikipedia.org/wiki/Muhammad%27s_letters_to_the_heads_of_state

EK HADİSLER VE KAYNAKLAR

Sahîh-i Buhârî 3634 (Dıhye suretinde Cebrâil). sunnah.com/bukhari:3634

Sahîh-i Buhârî 93 (Abdullah b. Huzâfe'nin babasını sorması). sunnah.com/bukhari:93

Sünen-i Ebû Dâvûd 2761 (elçi öldürülmez). sunnah.com/abudawud:2761

Sahîh-i Buhârî 3053 (heyetlere hediye vermek). sunnah.com/bukhari:3053

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

Sahîh-i Buhârî 3161 (Eyle kralının hediyesi). sunnah.com/bukhari:3161

Sahîh-i Buhârî 2615, 2616 (Ükeydir'in cübbesi). sunnah.com/bukhari:2615

Sünen-i Ebû Dâvûd 3057 (müşrik hediyesinin reddi). sunnah.com/abudawud:3057

Câmiu't-Tirmizî 2715 (Zeyd b. Sâbit'in Yahudi yazısını öğrenmesi). sunnah.com/tirmidhi:2715

Wikipedia, "Al-Muqawqis" (manuskrip surat di Topkapı). en.wikipedia.org/wiki/Al-Muqawqis

Wikipedia, "Seal of Muhammad". en.wikipedia.org/wiki/Seal_of_Muhammad

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

Bu sayfa bilerek boş bırakılmıştır

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Kazâ Umresi

Siyer-i Nebî — Seri 18

Kur'an ve Sahih Hadislere Göre Gerçekleşen Rüya ve Mekke'de Üç Gün

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

KAZÂ UMRESİ

Siyer-i Nebî'nin on beşinci kitabı, Resûlullah'ın ﷺ ve 1.400 sahâbînin Hudeybiye'de Mekke'ye girmekten ***alıkonulduklarını*** ve orada ağır bir gönülle ihramdan çıktıklarını anlatır. Antlaşmanın şartlarından biri şuydu: Müslümanlar o yıl geri dönecek ve ***ertesi yıl umre yapmak için yeniden geleceklerdi***.

Bu kitap ***Kazâ Umresi'ni*** anlatır — hicretin 7. yılı Zilkade ayında, tam bir yıl sonra yapılan umreyi. Resûlullah'ın ﷺ Mescid-i Haram'a girdiğini gördüğü rüya gerçek oldu; Müslümanlar Kureyş'in gözü önünde ***remel*** yaparak tavaf ettiler; Abdullah b. Revâha şiir okudu; yetim bir kız, Hamza'nın kızı, sığınacak bir yuva buldu; ve Resûlullah ﷺ ***Meymûne*** ile evlendi.

Kazâ Umresi Zaman Çizelgesi (Zilkade 7 H)

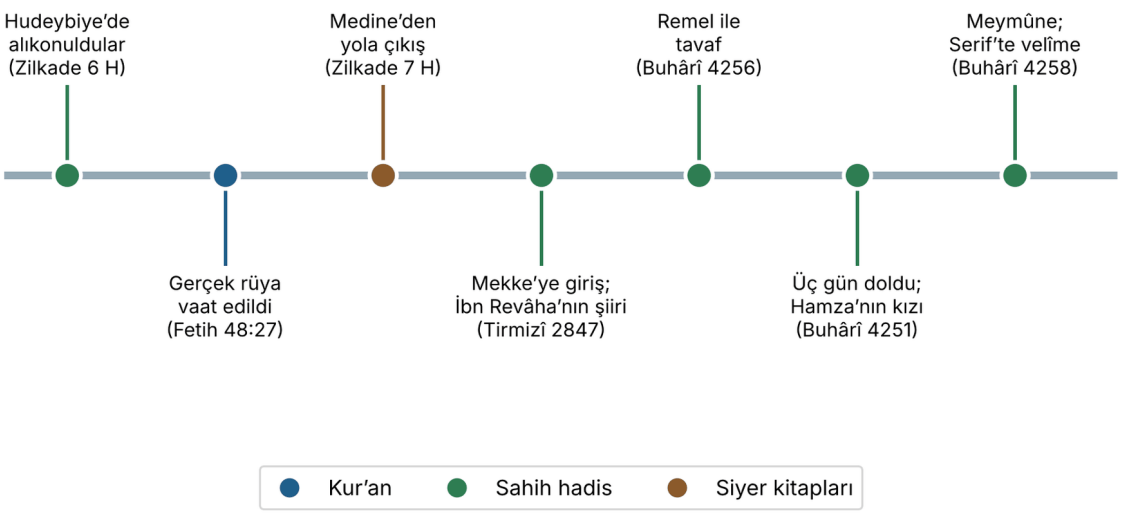

Hudeybiye'den tam bir yıl sonra, aynı ayda (Zilkade), yaklaşık Mart 629.

Şekil 1: Kazâ Umresinin zaman çizelgesi.

Not: Bu e-kitaptaki ayet mealleri Diyanet İşleri Başkanlığı mealidir. Her hadisin derecesi hadis kutusunda belirtilmiştir. Siyer kitaplarından alınan bilgiler kahverengi "Siyer Notu" kutularında verilmiş, tarihî bilgilere kaynak bağlantıları eklenmiştir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

HUDEYBİYE'DEN BİR YIL SONRA

Her iki olaya da katılan Abdullah b. Ömer رضى الله عنهما, Hudeybiye kıssasını ve ertesi yılın umresini yoğun bir hadiste özetler:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 4252

حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ، حَدَّثَنَا سُرَيْجٌ، حَدَّثَنَا فُلَيْحٌ، ح وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ حَدَّثَنِي أَبِي، حَدَّثَنَا فُلَيْحُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ ـ رضى الله عنهما أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم خَرَجَ مُعْتَمِرًا، فَحَالَ كُفَّارُ قُرَيْشٍ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْبَيْتِ، فَنَحَرَ هَدْيَهُ، وَحَلَقَ رَأْسَهُ بِالْحُدَيْبِيَةِ، وَقَاضَاهُمْ عَلَى أَنْ يَعْتَمِرَ الْعَامَ الْمُقْبِلَ، وَلاَ يَحْمِلَ سِلاَحًا عَلَيْهِمْ إِلاَّ سُيُوفًا، وَلاَ يُقِيمَ بِهَا إِلاَّ مَا أَحَبُّوا، فَاعْتَمَرَ مِنَ الْعَامِ الْمُقْبِلِ، فَدَخَلَهَا كَمَا كَانَ صَالَحَهُمْ، فَلَمَّا أَنْ أَقَامَ بِهَا ثَلاَثًا أَمَرُوهُ أَنْ يَخْرُجَ، فَخَرَجَ.

TERCÜME:

İbn Ömer رضى الله عنهما şöyle rivayet eder: **Resûlullah ﷺ umre yapmak üzere yola çıktı; Kureyş kâfirleri onunla Beytullah'ın arasına girdi. Kurbanını kesti, Hudeybiye'de başını tıraş etti ve onlarla şu şartla barış yaptı: Gelecek yıl umre yapacak, onlara karşı kılıçtan başka silah taşımayacak ve Mekke'de onların razı olduğu süreden fazla kalmayacaktı. *Ertesi yıl umresini yaptı ve onlarla yaptığı antlaşmaya uygun olarak Mekke'ye girdi.*** Orada üç gün kalınca ondan çıkmasını istediler, o da çıktı.

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): Muhammed b. Rafi' ← Suraij b. al-Nu'man ← Fulaih b. Sulaiman; ve Muhammed b. al-Husain b. Ibrahim ← babası al-Husain b. Ibrahim ← Fulaih b. Sulaiman ← Nafi' ← 'Abdullah b. 'Umar رضى الله عنهما.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü'l-Meğâzî, Umretü'l-Kazâ Bâbı, Hadis No. 4252; ayrıca No. 2701.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:4252

BU HADİSİN DERSLERİ

Bu hadis iki şeyi gösterir. Birincisi, Resûlullah ﷺ ***antlaşmanın her şartına eksiksiz uydu***: kınındaki kılıçtan başka silah taşımadı ve kendisinden istenince tam üç gün sonra çıktı. İkincisi, Kureyş de Müslümanların girmesine ***izin vermek*** zorunda kaldı — bir yıl önce şiddetle reddettikleri bir şeydi bu.

Hudeybiye'de üzülen sahâbîler şimdi ***sabırlarının hikmetini*** görüyordu. Ömer رضى الله عنه şöyle sormuştu: "Bize Beytullah'a gelip tavaf edeceğimizi söylemedin mi?" Resûlullah ﷺ şöyle cevap vermişti:

"Sana bu yıl geleceğimizi mi söyledim?... Sen mutlaka oraya gelecek ve tavaf edeceksin" (Sahîh-i Buhârî 2731). O vaat şimdi yerine geliyordu.

OLAYLARLA DOLU BİR YIL

OLAY	ZAMAN (YAKLAŞIK)
Hudeybiye Antlaşması	Zilkade 6 H
Fetih Sûresi'nin inmesi	Dönüş yolunda
Hükümdarlara mektuplar	6 H sonu – 7 H başı
Hayber Gazvesi	Muharrem 7 H
Câfer ve gemi yolcularının Habeşistan'dan dönüşü	Hayber fethedildiğinde
Kazâ Umresi	Zilkade 7 H

Bir yıl içinde Müslümanların durumu ***tamamen değişti***. Hudeybiye'den ağır bir gönülle dönenler, artık Hayber'i fethetmiş, dünya hükümdarlarını İslâm'a davet etmiş ve sayıca çoğalmış bir ümmet olarak geri dönüyorlardı. Siyer-i Nebî'nin 15, 16 ve 17. kitapları bu olayları ayrıntılı olarak anlatır.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

GERÇEK ÇIKAN RÜYA

Hudeybiye'den dönerken Allah, Resûlünün rüyasını doğrulayan âyeti indirdi: ***"And olsun ki Allah, Peygamberinin rüyasının gerçek olduğunu tasdik eder. Siz, Allah dilerse, güven içinde … Mescid-i Haram'a gireceksiniz"***İbn Kesîr Tefsiri 48:27.

Âyet son derece kesin ayrıntılar içerir: ***"başlarınızı tıraş etmiş veya saçlarınızı kısaltmış olarak, korkmadan"***. Kazâ Umresinde olan tam da buydu: Mescid-i Haram'a girdiler, tavaf ettiler, sa'y yaptılar, ardından üç gün boyunca güven içinde, tıraş olarak ya da saçlarını kısaltarak ***ihramdan çıktılar***.

Âyet şunu da söyler: ***"Allah, sizin bilmediğinizi bilir. Size, bundan başka, yakın zamanda bir zafer verecektir."*** İbn Kesîr, bu yakın zaferin ***Hudeybiye Antlaşması ve Hayber*** olduğunu açıklar. Bir yıllık erteleme yenilgi değildi; zaferden zafere giden yolu açtı.

PEYGAMBERLERİN RÜYASI VAHİYDİR

Âişe رضى الله عنها anlatır ki Resûlullah'a ﷺ vahyin başlangıcı ***sâdık rüya*** idi; gördüğü her rüya sabah aydınlığı gibi aynen gerçekleşirdi (Sahîh-i Buhârî 3). Bu yüzden sahâbîler rüyanın mutlaka gerçekleşeceğinden emindi — soru yalnızca ***ne zaman*** olacağıydı.

Ders şudur: ***Allah'ın vaadi mutlaka yerine gelir***, ancak O'nun belirlediği vakitte. Biz çoğu zaman hemen sonuç isteriz; oysa Allah ertelemenin ardındaki hikmeti bilir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

DÖRT UMRE: RESÛLULLAH ﷺ

Resûlullah ﷺ hayatı boyunca kaç kez umre yaptı? Enes b. Mâlik رضى الله عنه bu soruyu cevaplar ve cevabı, Kazâ Umresini daha geniş bir silsile içine yerleştirir:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 1778

حَدَّثَنَا حَسَّانُ بْنُ حَسَّانٍ، حَدَّثَنَا هَمَّامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، سَأَلْتُ أَنَسًا ـ رضى الله عنه ـ كَمِ اعْتَمَرَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم قَالَ أَرْبَعٌ عُمْرَةُ الْحُدَيْبِيَةِ فِي ذِي الْقَعْدَةِ، حَيْثُ صَدَّهُ الْمُشْرِكُونَ، وَعُمْرَةٌ مِنَ الْعَامِ الْمُقْبِلِ فِي ذِي الْقَعْدَةِ، حَيْثُ صَالَحَهُمْ، وَعُمْرَةُ الْجِعْرَانَةِ إِذْ قَسَمَ غَنِيمَةَ أُرَاهُ حُنَيْنٍ. قُلْتُ كَمْ حَجَّ قَالَ وَاحِدَةً.

TERCÜME:

Katâde der ki: Enes'e رضى الله عنه sordum: "Nebî ﷺ kaç kez umre yaptı?" Dedi ki: **"Dört kez: Müşriklerin onu alıkoyduğu Zilkade ayındaki Hudeybiye umresi;** *ertesi yıl, onlarla barış yaptığı Zilkade ayındaki umre*; **ganimeti taksim ettiği zamanki Ci'râne umresi — sanırım Huneyn Gazvesi'nde."** "Kaç kez hac yaptı?" diye sordum. Dedi ki: **"Bir kez."**

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): Hassan b. Hassan ← Hammam b. Yahya ← Katâde ← Enes b. Mâlik رضى الله عنه.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü'l-Umre, Nebî'nin ﷺ Kaç Kez Umre Yaptığı Bâbı, Hadis No. 1778; ayrıca No. 1779–1780, 4148; ve Sahîh-i Müslim No. 1253.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:1778

BU HADİSİN DERSLERİ

UMRE	YIL VE AÇIKLAMA
1. Hudeybiye Umresi	Zilkade 6 H — alıkonuldu; Hudeybiye'de ihramdan çıkıldı
2. Kazâ Umresi	Zilkade 7 H — üç gün içinde yapıldı
3. Ci'râne Umresi	Zilkade 8 H — Huneyn'den sonra
4. Hacla birlikte yapılan umre	Zilhicce 10 H — Vedâ Haccı

Âlimler, tamamlanamamış olsa da ***Hudeybiye umresini bir umre olarak*** sayarlar; çünkü niyetlerinin ve çabalarının sevabı yazılmıştı. Bu, Allah'ın yalnızca sonucu değil, ***niyeti ve gayreti*** de değerlendirdiğini gösterir.

İlginçtir ki ***bütün*** ayrı umrelerini Resûlullah ﷺ haram aylardan biri olan ***Zilkade*** ayında yaptı. Cahiliye döneminde Kureyş, hac aylarında umre yapmayı kötü sayardı; Resûlullah ﷺ bu inancı kendi uygulamasıyla ortadan kaldırdı.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

UMRE VE HAC: BENZERLİKLER VE FARKLAR

KONU	UMRE VE HAC
Zaman	Umre: yıl boyunca; Hac: yalnızca hac aylarında
Ortak rükünler	İhram, tavaf, sa'y, tıraş olmak veya saçı kısaltmak
Hacca özgü olanlar	Arafat'ta vakfe, Müzdelife ve Mina'da gecelemek, şeytan taşlamak
Hüküm	Hac ömürde bir kez farzdır; umre farz ya da sünnet-i müekkededir (ihtilaflı)

Umreye çoğu zaman ***"küçük hac"*** denir. Yılın her vaktinde yapılabilir; Resûlullah'ın ﷺ hac mevsimini beklemeden Zilkade ayında geri dönmesini kolaylaştıran da buydu. Umrenin hükmü ihtilaflıdır: Şâfiî ve Hanbelî mezhepleri onu ömürde bir kez farz sayar; Mâlikî ve Hanefî mezhepleri ise sünnet-i müekkede kabul eder (Hanefîlerden bir kısmı vâcip demiştir).

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

HÜRMETLİ AYA KARŞILIK HÜRMETLİ AY

İbn Kesîr ve diğer müfessirler, İbn Abbas ve başkalarından, bu âyetin Kazâ Umresi ile ilgili olduğuna dair rivayetler aktarır: ***"Hürmetli ay, hürmetli aya mukabildir"***İbn Kesîr Tefsiri 2:194.

Yani: Hicretin 6. yılının Zilkade ayında Kureyş, Müslümanları haram ayda Beytullah'tan ***alıkoydu***. Allah da bunun karşılığını ertesi yılın Zilkade ayında, Müslümanlar Mekke'ye ***girdiklerinde*** verdi. Haram aya haram ayla karşılık verildi — engellenen umrenin ***yerine*** eksiksiz bir umre geldi.

SİYER NOTU: BU UMRENİN ADLARI

Bu umre birkaç adla bilinir: ***Umretü'l-Kazâ*** (telafi umresi veya anlaşma umresi), ***Umretü'l-Kaziyye*** (antlaşma hükmünün umresi), ***Umretü'l-Kısâs*** (karşılık umresi; 2:194. âyete işaret eder) ve ***Umretü's-Sulh*** (barış umresi). Berâ hadisindeki "kazâ" kelimesi, yazıya geçirilen ***anlaşmayı*** ifade eder: "Bu, Muhammed'in üzerinde anlaştığı (kâdâ) şeydir."

Âlimler bu umrenin, Hudeybiye umresi engellendiği için ***kaza edilmesi gereken*** bir umre mi, yoksa yeni bir umre mi olduğu konusunda ihtilaf etmiştir. İbnü'l-Kayyim ***Zâdü'l-Meâd'da***, ona "kazâ" denmesinin ***antlaşmadan*** dolayı olduğu, kaza etmenin gerekli olmasından dolayı olmadığı görüşüne meyleder.

KAYNAK:
İbn Kesîr, Tefsîr (Bakara 2:194); İbnü'l-Kayyim, Zâdü'l-Meâd; İbn Hacer, Fethu'l-Bârî. tafsir.app/ibn-katheer/2/194

MEDİNE'DEN YOLCULUK

Hicretin 7. yılı Zilkade ayında Resûlullah ﷺ, Hudeybiye'ye katılanlar da dahil olmak üzere sahâbîlerle birlikte Medine'den yola çıktı. Medine halkının mîkatı olan ***Zülhuleyfe'de*** ihrama girdiler ve güneye, Mekke'ye doğru ilerlediler.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

Kazâ Umresi Yolculuğu (şematik)

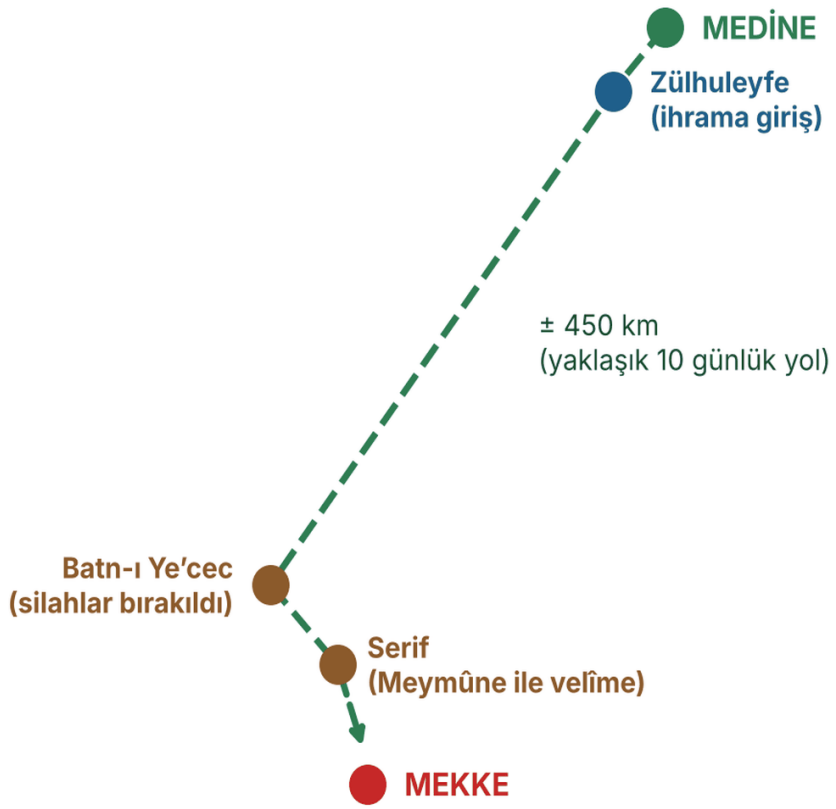

Yalnızca şematiktir; ölçekli değildir. Batn-ı Ye'cec ve Serif siyer kitaplarına göredir; Serif, Sahîh-i Buhârî 4258'de geçer.

Şekil 2: Kazâ Umresi yolculuğu (şematik).

SİYER NOTU: KAFİLE VE SİLAHLAR

İbn Sa'd ve Vâkıdî, kafilenin yaklaşık ***2.000 kişi*** olduğunu ve ***60 kurbanlık deve*** götürdüklerini rivayet eder. Kureyş'in antlaşmaya ihanet etmesinden endişe ettiği için Resûlullah ﷺ silah aldı, sonra ***onları Batn-ı Ye'cec'de bıraktı***; burası Harem'e yakındı ve silahları yaklaşık 200 sahâbî koruyordu. Kafile, antlaşma şartına uyarak Mekke'ye yalnızca ***kınındaki kılıçlarla*** girdi.

Bu sayılar ve yer adları ***siyer kitaplarının bilgisidir***. Sahih olan ise "kılıçtan başka silah taşımamak" şartı (Sahîh-i Buhârî 4252) ve "kınındaki kılıç hariç" ifadesidir (Sahîh-i Buhârî 4251).

KAYNAK:
İbn Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ; Vâkıdî, el-Meğâzî; İbnü'l-Kayyim, Zâdü'l-Meâd.

Ders: ***sözünde durmak, ama tedbiri de elden bırakmamak***. Resûlullah ﷺ şartı çiğnemedi, fakat olası bir ihanete karşı da gafil davranmadı. Emanet ve hikmet el ele yürür.

MEKKE KAPISINDA İBN REVÂHA'NIN ŞİİRİ

Beklenen an geldi. Resûlullah ﷺ devesinin üzerinde, telbiye getiren sahâbîlerin arasında Mekke'ye girdi. Önünde Ensâr'ın meşhur şairi ***Abdullah b. Revâha*** رضى الله عنه yürüyordu. Enes رضى الله عنه şöyle anlatır:

HADİS — SÜNEN-İ TİRMİZÎ, NO. 2847

حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أَخْبَرَنَا جَعْفَرُ بْنُ سُلَيْمَانَ، حَدَّثَنَا ثَابِتٌ، عَنْ أَنَسٍ، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم دَخَلَ مَكَّةَ فِي عُمْرَةِ الْقَضَاءِ وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ رَوَاحَةَ بَيْنَ يَدَيْهِ يَمْشِي وَهُوَ يَقُولُ خَلُّوا بَنِي الْكُفَّارِ عَنْ سَبِيلِهِ الْيَوْمَ نَضْرِبْكُمْ عَلَى تَنْزِيلِهِ ضَرْبًا يُزِيلُ الْهَامَ عَنْ مَقِيلِهِ وَيُذْهِلُ الْخَلِيلَ عَنْ خَلِيلِهِ فَقَالَ لَهُ عُمَرُ يَا ابْنَ رَوَاحَةَ بَيْنَ يَدَىْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم وَفِي حَرَمِ اللَّهِ تَقُولُ الشِّعْرَ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم خَلِّ عَنْهُ يَا عُمَرُ فَلَهِيَ أَسْرَعُ فِيهِمْ مِنْ نَضْحِ النَّبْلِ.

TERCÜME:

Enes رضى الله عنه rivayet eder ki **Nebî ﷺ Kazâ Umresinde Mekke'ye girdi; Abdullah b. Revâha da önünde yürüyerek şu şiiri okuyordu: *"Ey kâfirlerin oğulları, yolundan çekilin; bugün onun (Kur'an'ın) inişi üzerine sizi vururuz..."*** Ömer ona: "Ey İbn Revâha! Resûlullah'ın ﷺ huzurunda ve Allah'ın Harem'inde mi şiir okuyorsun?" dedi. Bunun üzerine Nebî ﷺ şöyle buyurdu: ***"Bırak onu ey Ömer! Andolsun ki bu şiir onlara oktan daha hızlı isabet eder."***

SENED İmam Tirmizî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): Ishaq b. Mansur ← 'Abd al-Razzaq ← Ja'far b. Sulaiman ← Thabit al-Bunani ← Enes b. Mâlik رضى الله عنه.

KAYNAK: İmam Tirmizî rivayet etmiştir: Sünen-i Tirmizî, Kitâbü'l-Edeb, Şiir Okumaya Dair Bâb, Hadis No. 2847; ayrıca Sünen-i Nesâî No. 2873.

DERECE: SAHİH — İmam Tirmizî "hasen sahih garîb" demiştir; Şeyh Elbânî sahih kabul etmiştir.

Kaynak: sunnah.com/tirmidhi:2847

BU HADİSİN DERSLERİ

Ömer رضى الله عنه, şiirin Harem'de ve Resûlullah'ın ﷺ huzurunda uygun düşmeyeceğinden endişe etti. Fakat Nebî buna izin verdi; çünkü o şiir ***hakkı savunuyor*** ve düşmanın moralini sarsıyordu — "oktan daha hızlı isabet eder". Güzel şiir, davette bir ***söz silahıdır***.

SİYER NOTU: İBN REVÂHA MI, KA'B B. MÂLİK Mİ?

İmam Tirmizî bu hadisten sonra, şiiri okuyanın ***Ka'b b. Mâlik*** olduğu yönünde bir görüş zikreder; gerekçe, İbn Revâha'nın Mûte'de şehit düşmüş olmasıdır. İbn Hacer ***Fethu'l-Bârî'de*** bu gerekçenin ***isabetli olmadığını*** açıklar; çünkü Mûte Savaşı Kazâ Umresinden ***sonra*** (Cemâziyelevvel 8 H) olmuştur. Dolayısıyla İbn Revâha'yı zikreden rivayet doğrudur.

KAYNAK:

Sünen-i Tirmizî 2847; İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, Kitâbü'l-Meğâzî. sunnah.com/tirmidhi:2847

İSLÂM'DA ŞİİR

İslâm şiiri mutlak olarak reddetmez. Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: ***"Şiirin bir kısmı hikmettir"*** (Sahîh-i Buhârî 6145). Şairi Hassân b. Sâbit'e رضى الله عنه de şöyle demiştir: ***"Onlara şiirle cevap ver, Cebrâil seninle beraberdir"*** (Sahîh-i Buhârî 3213).

İslâm'da şiirin ölçüsü ***içeriğidir***: hakikat, hikmet ve dini savunma içeren şiir övülür; yalan, sövgü ve günah içeren şiir yerilir. Bugün güzel ***neşîdeler, şiirler ve manzumeler***, İbn Revâha'nın Mekke kapısındaki şiiri gibi etkili birer davet vesilesi olabilir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

KORUMA HALKASI: RESÛLULLAH ﷺ

Antlaşma olmasına rağmen sahâbîler gafil davranmadı. Abdullah b. Ebî Evfâ رضى الله عنه onların tavaf ve sa'y sırasında ***etrafını kuşattıkları*** Resûlullah'ı ﷺ nasıl koruduklarını anlatır:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 4255

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي خَالِدٍ، سَمِعَ ابْنَ أَبِي أَوْفَى، يَقُولُ لَمَّا اعْتَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم سَتَرْنَاهُ مِنْ غِلْمَانِ الْمُشْرِكِينَ وَمِنْهُمْ، أَنْ يُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم.

TERCÜME:

İsmâil b. Ebî Hâlid, İbn Ebî Evfâ'nın رضى الله عنه şöyle dediğini işitti: ***"Resûlullah ﷺ umre yaptığında onu müşriklerin çocuklarından ve onlardan koruyorduk ki Resûlullah'a ﷺ eziyet etmesinler."***

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): 'Ali b. 'Abdullah al-Madini ← Sufyan b. 'Uyainah ← Isma'il b. Abi Khalid ← 'Abdullah b. Abi Aufa رضى الله عنه.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü'l-Meğâzî, Umretü'l-Kazâ Bâbı, Hadis No. 4255; ayrıca No. 1600, 1791.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:4255

O sırada Mekke hâlâ müşriklerin elindeydi ve gençlerinden bazıları taş atmaya ya da ona eziyet etmeye kalkışabilirdi. Sahâbîler birer ***canlı kalkan*** oldular; bu, Resûlullah'ı ﷺ ne kadar sevdiklerini ve koruduklarını gösterir. Ders şudur: ***Resûlullah'a*** ﷺ sevgi sadece sözden ibaret değildir; fedakârlık ve korumadır.

"YESRİB HUMMASI ONLARI ZAYIFLATTI"

Mekke müşrikleri Müslümanlarla karşı karşıya gelmedi; seyretmek için Mekke çevresindeki ***tepelere çıktılar***, özellikle kuzeydeki Kuayki'ân Dağı'na. Müslümanların ***zayıf*** olduğu haberini yaydılar. İbn Abbas رضى الله عنهما şöyle anlatır:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 4256

حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا حَمَّادٌ ـ هُوَ ابْنُ زَيْدٍ ـ عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ ـ رضى الله عنهما ـ قَالَ قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم وَأَصْحَابُهُ فَقَالَ الْمُشْرِكُونَ إِنَّهُ يَقْدَمُ عَلَيْكُمْ وَفْدٌ وَهَنَهُمْ حُمَّى يَثْرِبَ. وَأَمَرَهُمُ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم أَنْ يَرْمُلُوا الأَشْوَاطَ الثَّلاَثَةَ، وَأَنْ يَمْشُوا مَا بَيْنَ الرُّكْنَيْنِ، وَلَمْ يَمْنَعْهُ أَنْ يَأْمُرَهُمْ أَنْ يَرْمُلُوا الأَشْوَاطَ كُلَّهَا إِلاَّ الإِبْقَاءُ عَلَيْهِمْ. وَزَادَ ابْنُ سَلَمَةَ عَنْ أَيُّوبَ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ لَمَّا قَدِمَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم لِعَامِهِ الَّذِي اسْتَأْمَنَ قَالَ ارْمُلُوا لِيَرَى الْمُشْرِكُونَ قُوَّتَهُمْ، وَالْمُشْرِكُونَ مِنْ قِبَلِ قُعَيْقِعَانَ.

TERCÜME:

İbn Abbas رضى الله عنهما dedi ki: **Resûlullah ﷺ ve ashâbı geldi; müşrikler: "Size Yesrib hummasının zayıflattığı bir topluluk gelecek" dediler.** ***Bunun üzerine Nebî ﷺ onlara ilk üç şavtta remel yapmalarını, iki rükün arasında ise normal yürümelerini emretti.*** Bütün şavtlarda remel yapmalarını emretmesine engel olan tek şey, onlara duyduğu merhametti. Hammâd b. Seleme'nin rivayetinde ise şöyledir: Nebî ﷺ emân verildiği yıl gelince şöyle buyurdu: **"Remel yapın ki müşrikler gücünüzü görsün"**; müşrikler o sırada Kuayki'ân tarafındaydı.

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): Sulaiman b. Harb ← Hammad b. Zaid ← Ayyub al-Sakhtiyani ← Sa'id b. Jubair ← Ibn 'Abbas رضى الله عنهما; ayrıca Hammad b. Salamah ← Eyyûb, aynı senedle.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü'l-Meğâzî, Umretü'l-Kazâ Bâbı, Hadis No. 4256; ayrıca No. 1602; ve Sahîh-i Müslim No. 1266.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:4256

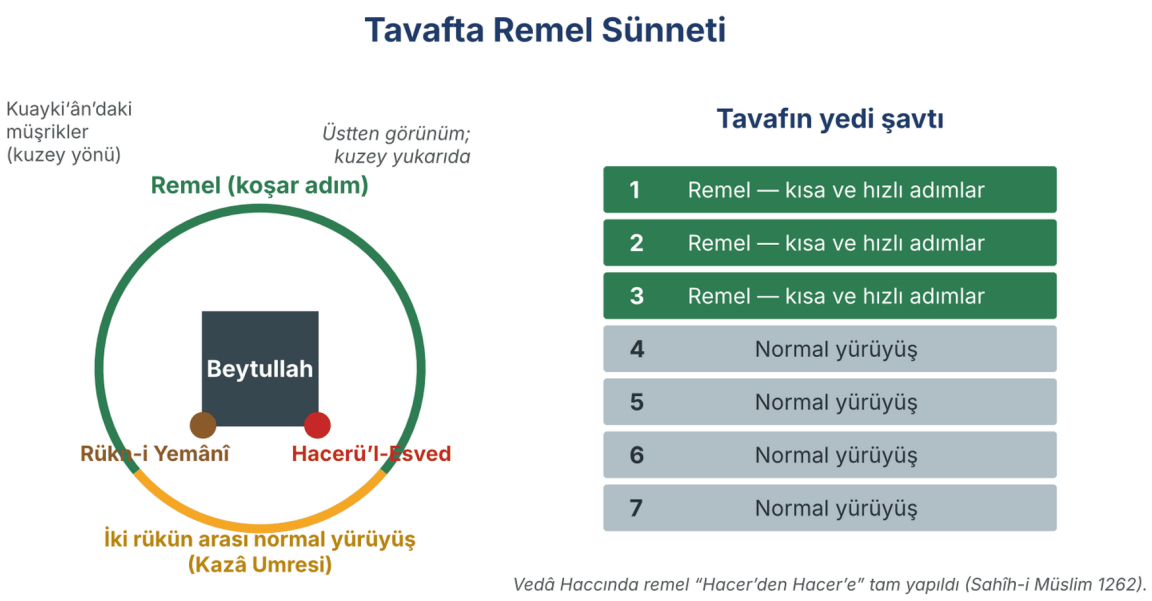

Şekil 3: Tavafta remel sünneti.

Yesrib humması gerçekten vardı. Âişe رضى الله عنها rivayet eder ki Muhacirler Medine'ye geldiğinde Ebû Bekir ile Bilâl رضى الله عنهما hummaya yakalandı; bunun üzerine Resûlullah ﷺ şöyle dua etti: ***"Allah'ım! Mekke'yi sevdiğimiz gibi veya daha fazla Medine'yi bize sevdir ve hummasını Cuhfe'ye götür"*** (Sahîh-i Buhârî 1889). Kureyş, Müslümanların hâlâ zayıf olduğunu sanıyordu — ama yanılıyordu.

MEDİNE: HUMMADAN BEREKETE

Resûlullah'ın ﷺ Medine için yaptığı dua kabul edildi. Şöyle de dua etmişti: ***"Allah'ım! Mekke'ye verdiğin bereketin iki katını Medine'ye ver"*** (Sahîh-i Buhârî 1885). Bir zamanlar hummasıyla bilinen şehir, her Müslümanın ***sevdiği*** şehir oldu.

Kureyş'in "Yesrib humması" alayına ***remel*** ile cevap verildi: hızlı ve güçlü adımlarla. Ders: Bir zamanlar yaşanan zayıflık, zayıf kalmaya mazeret değildir. Dua, sabır ve gayretle ***zayıflık güce dönüşebilir***.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

BUGÜNE KADAR SÜREN REMEL SÜNNETİ

Resûlullah ﷺ Safâ ile Merve arasında sa'y ederken de ***koşar adım yürüdü***. İbn Abbas رضى الله عنهما bunun amacını kısaca açıklar:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 4257

حَدَّثَنِي مُحَمَّدٌ، عَنْ سُفْيَانَ بْنِ عُيَيْنَةَ، عَنْ عَمْرٍو، عَنْ عَطَاءٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ ـ رضى الله عنهما ـ قَالَ إِنَّمَا سَعَى النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم بِالْبَيْتِ وَبَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ لِيُرِيَ الْمُشْرِكِينَ قُوَّتَهُ.

TERCÜME:

İbn Abbas رضى الله عنهما dedi ki: ***"Nebî ﷺ Beytullah'ı tavaf ederken ve Safâ ile Merve arasında sa'y ederken, müşriklere gücünü göstermek için koşar adım yürüdü."***

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): Muhammed b. Salam ← Sufyan b. 'Uyainah ← 'Amr b. Dinar ← 'Ata' b. Abi Rabah ← Ibn 'Abbas رضى الله عنهما.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü'l-Meğâzî, Umretü'l-Kazâ Bâbı, Hadis No. 4257; ayrıca No. 1649; ve Sahîh-i Müslim No. 1266.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:4257

BU HADİSİN DERSLERİ

Remel aslında düşmana ***güç göstermek*** amacını taşıyordu. Resûlullah ﷺ sahâbîlere Rükn-i Yemânî ile Hacerü'l-Esved arasında — Kuayki'ân'daki müşriklerin ***göremediği*** bölümde — normal yürümelerini emretti; bu, yorulanlara bir ***merhametti***.

Asıl sebep ortadan kalkınca remel hâlâ meşru mudur? Ömer رضى الله عنه bir keresinde şöyle demişti: ***"Remele ne ihtiyacımız var? Biz onu ancak müşriklere göstermek için yapıyorduk; Allah ise onları helâk etti."*** Sonra şöyle dedi: ***"Bu, Nebî'nin ﷺ yaptığı bir şeydir; onu terk etmeyi istemeyiz"*** (Sahîh-i Buhârî 1605). Hatta Mekke fethedildikten sonra Vedâ Haccında Resûlullah ﷺ ilk üç şavtta ***Hacer'den Hacer'e kadar tam olarak*** remel yaptı (Sahîh-i Müslim 1262).

REMEL: BUGÜN İÇİN KISA REHBER

KONU	HÜKÜM VE UYGULAMA
Kim	Yalnızca erkekler; kadınlar remel yapmaz

KONU	HÜKÜM VE UYGULAMA
Ne zaman	Ardından sa‘y yapılan tavaf: umre tavafı ve kudüm tavafı
Şavtlar	İlk üç şavt; kalan dördünde normal yürüyüş
Nasıl	Kısa ve hızlı adımlar, göğüs ileride, sıçramadan
Kalabalık	Kalabalıkta zorlamaya gerek yoktur; Kâbe’ye yakın olmak şart değildir

Bu rehber, menâsik kitaplarındaki cumhurun görüşlerinden özetlenmiştir. Ders: Asıl sebebi ortadan kalksa da Resûlullah’ın ﷺ sünnetine uyarız; çünkü o bize ilk neslin mücadelesini ***hatırlatır*** — ve çünkü ***ona uymak ibadettir***.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

SAFÂ VE MERVE

Tavaftan sonra Resûlullah ﷺ ve sahâbîler, Allah'ın şu buyruğu gereğince Safâ ile Merve arasında sa'y ettiler: ***"Şüphesiz Safâ ile Merve Allah'ın nişanelerindendir"***İbn Kesîr Tefsiri 2:158.

Âyet neden sa'y etmekte "bir beis yoktur" der? Âişe رضى الله عنها açıklar ki Ensâr'dan bazıları önceleri Safâ ile Merve arasında sa'y etmekten ***çekiniyordu***; çünkü cahiliye döneminde iki tepenin üzerinde putlar vardı. Allah da onların tereddüdünü gidermek için bu âyeti indirdi ve Resûlullah ﷺ ***ikisi arasındaki sa'yi meşru kıldı*** (Sahîh-i Buhârî 1643).

BİR ANNENİN İZİ

Sa'y bize ***Hâcer'i*** hatırlatır; İsmâil'in عَلَيْهِ السَّلَامُ annesi, oğluna su ararken Safâ ile Merve arasında yedi kez koştu ve sonunda Allah Zemzem suyunu fışkırttı. İbn Abbas رضى الله عنهما bu kıssayı Resûlullah'tan ﷺ rivayet eder; o şöyle buyurmuştur: ***"İşte insanların ikisi arasındaki sa'yi budur"*** (Sahîh-i Buhârî 3364).

Kazâ Umresinde Müslümanlar, zayıf ama tevekküllü bir anne olan Hâcer'in izinde koşarak müşriklere ***güçlerini*** gösterdiler. Gerçek güç ise sayıdan veya silahtan değil, ***Allah'a tevekkülden*** gelir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

ÖMER VE HACERÜ'L-ESVED

Tavafın her şavtı ***Hacerü'l-Esved'de*** başlar ve biter. Resûlullah ﷺ onu öperdi veya ona işaret ederdi.

Yıllar sonra Ömer b. Hattâb رضى الله عنه, bir Müslümanın bunu ***neden*** yaptığını kesin bir dille açıkladı:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 1597

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَابِسِ بْنِ رَبِيعَةَ، عَنْ عُمَرَ ـ رضى الله عنه ـ أَنَّهُ جَاءَ إِلَى الْحَجَرِ الأَسْوَدِ فَقَبَّلَهُ، فَقَالَ إِنِّي أَعْلَمُ أَنَّكَ حَجَرٌ لاَ تَضُرُّ وَلاَ تَنْفَعُ، وَلَوْلاَ أَنِّي رَأَيْتُ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم يُقَبِّلُكَ مَا قَبَّلْتُكَ.

TERCÜME:

Âbis b. Rebîa rivayet eder ki **Ömer رضى الله عنه Hacerü'l-Esved'e geldi, onu öptü ve şöyle dedi: *"Biliyorum ki sen ancak bir taşsın; ne zarar verirsin ne de fayda. Nebî'nin ﷺ seni öptüğünü görmeseydim seni öpmezdim."***

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): Muhammed b. Kathir ← Sufyan al-Thauri ← al-A'maş ← Ibrahim al-Nakha'i ← 'Abis b. Rabi'ah ← 'Umar b. al-Khattab رضى الله عنه.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü'l-Hac, Hacerü'l-Esved Hakkında Gelenler Bâbı, Hadis No. 1597; ve Sahîh-i Müslim No. 1270.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:1597

BU HADİSİN DERSLERİ

Ömer'in bu sözleri derin bir ***tevhid dersidir***. Cahiliye Arapları taşlara taparlardı; Ömer de bir zamanlar öyleydi. Şimdi Hacerü'l-Esved'in ***fayda da zarar da veremeyeceğini*** vurguluyordu. Onu yalnızca ***Resûlullah'a*** ﷺ uymak için öpüyordu, taşın bir gücü olduğu için değil.

İbadetle hurafe arasındaki fark budur: ibadet ***Allah'ın emrine ve Resûlünün sünnetine itaattir***; hurafe ise eşyada güç olduğuna inanmaktır. Kazâ Umresindeki Müslümanlar taşlarına değil, ***Beytullah'ın Rabbine*** ibadet ediyorlardı.

BEYTULLAH: İNSANLAR İÇİN KURULAN İLK EV

Allah, ziyaret ettikleri evin konumunu açıklar: ***"Doğrusu insanlar için ilk kurulan ev, Mekke'de, dünyalar için mübarek ve doğru yol gösteren Kâbe'dir"***İbn Kesîr Tefsiri 3:96.

"Orada apaçık deliller vardır, İbrâhim'in makamı vardır; kim oraya girerse, güvenlik içinde olur"İbn Kesîr Tefsiri 3:97.

Beytullah'ı İbrâhim ve İsmâil عَلَيْهِ السَّلَامُ ***yalnızca Allah'a ibadet etmek*** için inşa etmişti. Ne var ki Kazâ Umresi sırasında etrafında hâlâ Kureyş'in ***yüzlerce putu*** vardı. Resûlullah ﷺ şirkle çevrili bu tevhid evini tavaf etti — putlara dokunmadı; çünkü ***vakti henüz gelmemişti*** ve antlaşmaya saygı gösterilmesi gerekiyordu.

Yaklaşık ***bir yıl sonra***, Mekke'nin fethinde Resûlullah ﷺ Mescid-i Haram'a girdi ve Kâbe'nin etrafındaki 360 putu şunu okuyarak devirdi: ***"Hak geldi, bâtıl yok oldu"*** (Sahîh-i Buhârî 4287). Kazâ Umresi, o zaferden ***önceki adımdı***.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

MAKÂM-I İBRÂHİM

Tavaftan sonra, Allah'ın şu buyruğu gereğince Makâm-ı İbrâhim'in arkasında iki rekât namaz kılmak sünnettir: ***"İbrâhim'in makamını namaz yeri edinin"***İbn Kesîr Tefsiri 2:125.

Ömer رضى الله عنه şöyle demiştir: ***"Üç konuda Rabbimle muvafakat ettim"***; bunların ilki, Makâm-ı İbrâhim'in namaz yeri edinilmesini önermesiydi; ardından bu âyet indi (Sahîh-i Buhârî 402). Makâm-ı İbrâhim, İbrâhim'in عَلَيْهِ السَّلَامُ Kâbe'yi inşa ederken üzerinde durduğu taştır — tavaf eden herkese o yerdeki tevhidin kökenini hatırlatan ***bir peygamberin izi***.

SADECE ÜÇ GÜN

Müslümanlar, kararlaştırıldığı gibi Mekke'de ***üç gün*** kaldılar. Bu üç gün boyunca Mekke halkı Müslümanların ***ahlâkını*** bizzat gördü: cemaatle namaz, temizlik, sükûnet ve birbirlerine sevgi. Süre dolunca Kureyş, çıkmalarını istemek üzere Ali'ye رضى الله عنه bir temsilci gönderdi (Sahîh-i Buhârî 4251);

Resûlullah ﷺ ***hemen çıktı*** (Sahîh-i Buhârî 4252).

Allah, karşı taraf antlaşmaya bağlı kaldıkça Müslümanlara da bağlı kalmalarını emreder: ***"Size doğru davrandıkça siz de onlara doğru davranın. Allah, sözleşmelerini bozmaktan sakınanları sever"***İbn Kesîr Tefsiri 9:7.

> **SİYER NOTU: RESÛLULLAH'IN ﷺ DAHA UZUN KALMA TEKLİFİ**
>
> İbn İshâk ve Vâkıdî, dördüncü gün Huveytıb b. Abdüluzzâ ile Süheyl b. Amr'ın gelip ondan çıkmasını istediklerini rivayet eder. Resûlullah ﷺ Mekke'de Meymûne ile ***düğün yemeği (velîme) vermeyi*** ve onları yemeğe davet etmeyi teklif etti. Onlar reddettiler: ***"Senin yemeğine ihtiyacımız yok, yurdumuzdan çık."*** Resûlullah ﷺ itiraz etmeden çıktı.
>
> **KAYNAK:**
> İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye; Vâkıdî, el-Meğâzî.

Ders: ***düşmana karşı bile sözünde durmak***. Resûlullah'ın ﷺ kalmaya gücü vardı, ama dürüstlüğü seçti.

Daha sonra onu, Huzâa'ya saldırarak Hudeybiye Antlaşmasını ***çiğneyen*** Kureyş'ten ayıran da bu oldu — Mekke'nin fethinin sebebi de buydu.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

HAMZA'NIN KIZI: "AMCA!"

Kafile Mekke'den çıkarken çok dokunaklı bir olay yaşandı. Küçük bir kız çocuğu — ***Hamza b. Abdülmuttalib'in kızı*** رضى الله عنه, yani Resûlullah'ın ﷺ Uhud'da şehit düşen amcasının kızı — onların peşinden koştu. Berâ b. Âzib رضى الله عنه şöyle anlatır:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 4251

حَدَّثَنِي عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ إِسْرَائِيلَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنِ الْبَرَاءِ ـ رضى الله عنه ـ قَالَ لَمَّا اعْتَمَرَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم فِي ذِي الْقَعْدَةِ، فَأَبَى أَهْلُ مَكَّةَ أَنْ يَدَعُوهُ يَدْخُلُ مَكَّةَ، حَتَّى قَاضَاهُمْ عَلَى أَنْ يُقِيمَ بِهَا ثَلاَثَةَ أَيَّامٍ، فَلَمَّا كَتَبُوا الْكِتَابَ كَتَبُوا، هَذَا مَا قَاضَى عَلَيْهِ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ. قَالُوا لاَ نُقِرُّ بِهَذَا، لَوْ نَعْلَمُ أَنَّكَ رَسُولُ اللَّهِ مَا مَنَعْنَاكَ شَيْئًا، وَلَكِنْ أَنْتَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ. فَقَالَ أَنَا رَسُولُ اللَّهِ، وَأَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ. ثُمَّ قَالَ لِعَلِيٍّ امْحُ رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ عَلِيٌّ لاَ وَاللَّهِ لاَ أَمْحُوكَ أَبَدًا. فَأَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم الْكِتَابَ، وَلَيْسَ يُحْسِنُ يَكْتُبُ، فَكَتَبَ هَذَا مَا قَاضَى مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ لاَ يُدْخِلُ مَكَّةَ السِّلاَحَ، إِلاَّ السَّيْفَ فِي الْقِرَابِ، وَأَنْ لاَ يَخْرُجَ مِنْ أَهْلِهَا بِأَحَدٍ، إِنْ أَرَادَ أَنْ يَتْبَعَهُ، وَأَنْ لاَ يَمْنَعَ مِنْ أَصْحَابِهِ أَحَدًا، إِنْ أَرَادَ أَنْ يُقِيمَ بِهَا. فَلَمَّا دَخَلَهَا وَمَضَى الأَجَلُ أَتَوْا عَلِيًّا فَقَالُوا قُلْ لِصَاحِبِكَ اخْرُجْ عَنَّا، فَقَدْ مَضَى الأَجَلُ. فَخَرَجَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم فَتَبِعَتْهُ ابْنَةُ حَمْزَةَ تُنَادِي يَا عَمِّ يَا عَمِّ. فَتَنَاوَلَهَا عَلِيٌّ، فَأَخَذَ بِيَدِهَا وَقَالَ لِفَاطِمَةَ ـ عَلَيْهَا السَّلاَمُ ـ دُونَكِ ابْنَةَ عَمِّكِ. حَمَلَتْهَا فَاخْتَصَمَ فِيهَا عَلِيٌّ وَزَيْدٌ وَجَعْفَرٌ. قَالَ عَلِيٌّ أَنَا أَخَذْتُهَا وَهْيَ بِنْتُ عَمِّي. وَقَالَ جَعْفَرٌ ابْنَةُ عَمِّي وَخَالَتُهَا تَحْتِي. وَقَالَ زَيْدٌ ابْنَةُ أَخِي. فَقَضَى بِهَا النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم لِخَالَتِهَا وَقَالَ الْخَالَةُ بِمَنْزِلَةِ الأُمِّ. وَقَالَ لِعَلِيٍّ أَنْتَ مِنِّي وَأَنَا مِنْكَ. وَقَالَ لِجَعْفَرٍ أَشْبَهْتَ خَلْقِي وَخُلُقِي. وَقَالَ لِزَيْدٍ أَنْتَ أَخُونَا وَمَوْلاَنَا. وَقَالَ عَلِيٌّ أَلاَ تَتَزَوَّجُ بِنْتَ حَمْزَةَ. قَالَ إِنَّهَا ابْنَةُ أَخِي مِنَ الرَّضَاعَةِ.

TERCÜME:

Berâ رضى الله عنه antlaşma kıssasını (Seri 15'te anlatılmıştı) rivayet eder, sonra şöyle der: **Nebî Mekke'ye girip (üç günlük) süre dolunca Ali'ye gelip: "Arkadaşına söyle, yurdumuzdan çıksın, süre doldu" dediler. Bunun üzerine Nebî ﷺ çıktı; Hamza'nın kızı da "Amca! Amca!" diye seslenerek onun peşine**

düştü. Ali onu aldı, elinden tuttu ve Fâtıma'ya: "Amcanın kızını al" dedi. Sonra Ali, Zeyd ve Câfer onun hakkında tartıştılar. Ali: "Onu ben aldım, o amcamın kızıdır" dedi. Câfer: "O amcamın kızıdır, teyzesi de benim eşimdir" dedi. Zeyd: "O kardeşimin kızıdır" dedi. **Bunun üzerine Nebî ﷺ onun teyzesine verilmesine hükmetti ve şöyle buyurdu:** *"Teyze anne yerindedir."* ***Ali'ye:*** "Sen bendensin, ben de sendenim" ***dedi. Câfer'e:*** "Sen yaratılışta ve ahlâkta bana benziyorsun" ***dedi. Zeyd'e:*** "Sen kardeşimiz ve mevlâmızsın" **dedi. Ali: "Hamza'nın kızıyla evlenmez misin?" deyince şöyle cevap verdi:** "O, süt kardeşimin kızıdır."

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): 'Ubaidullah b. Musa ← Isra'il b. Yunus ← Ebû Ishaq al-Sabi'i ← al-Bara' b. 'Azib رضى الله عنه.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü'l-Meğâzî, Umretü'l-Kazâ Bâbı, Hadis No. 4251; ayrıca No. 2699.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:4251

BU HADİSİN DERSLERİ

Müşriklerin arasında Mekke'de yaşayan, babası dört yıl önce şehit düşmüş yetim bir çocuğu düşünün. Akrabalarının geldiğini görünce koşarak ***"Amca! Amca!"*** diye seslendi — belki babasının yeğeni olan Resûlullah'a ﷺ sesleniyordu. Kendisini seven insanlarla ***birlikte gitmek*** istiyordu.

SİYER NOTU: HAMZA'NIN KIZI KİMDİR?

İbn Hacer ***Fethu'l-Bârî'de*** onun adının ***Umâre*** olduğunu zikreder; Ümâme veya Fâtıma diyen rivayetler de vardır. Annesi ***Selmâ bint Umeys'tir***; o, Câfer b. Ebî Tâlib'in eşi ***Esmâ bint Umeys'in*** kız kardeşidir. Câfer'in "Teyzesi benim eşimdir" demesinin sebebi budur.

KAYNAK:

İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, Kitâbü'l-Meğâzî, Umretü'l-Kazâ Bâbı. sunnah.com/bukhari:4251

HAMZA: ŞEHİT DÜŞMÜŞ BABA

O küçük kızın babası ***Hamza b. Abdülmuttalib*** رضى الله عنه, Resûlullah'ın ﷺ amcasıdır ve ***"Allah'ın Arslanı"*** diye anılır. Hicretin 3. yılında Uhud Savaşı'nda Vahşî'nin attığı mızrakla şehit düştü; bunu Vahşî Müslüman olduktan sonra bizzat anlatmıştır (Sahîh-i Buhârî 4072).

Resûlullah ﷺ Hamza'yı ***"şehitlerin efendisi"*** diye anmıştır; bu, Hâkim'in rivayetindedir ve Elbânî sahih saymıştır (es-Silsiletü's-Sahîha 374). Hamza'nın kızına bakmak, bir şehidin ***fedakârlığını onurlandırmaktı***. Sahâbîler yalnızca şefkatten değil, babasının ***hizmetlerine vefadan*** dolayı da yarıştılar.

"TEYZE ANNE YERİNDEDİR"

Üç değerli adam yetim bir çocuğa ***bakmak*** için yarıştı — mal için değil, sorumluluk için. Her biri delilini ortaya koydu:

HAK İDDİA EDEN	DELİLİ
Ali b. Ebû Tâlib	O benim amcamın kızıdır; onu ilk alan benim
Ca'fer b. Ebû Tâlib	O benim amcamın kızıdır; teyzesi benim eşimdir
Zeyd b. Hârise	O kardeşimin kızıdır (Hamza, kardeş edindiğim kişiydi)

Resûlullah ﷺ, İslâm fıkhında ***hidâne*** (çocuk bakımı) hükmünün temeli olan bir kaideyle hüküm verdi:

"Teyze anne yerindedir." Çocuğun annesi hayatta olmadığından teyzesi Esmâ bint Umeys ona bakmaya daha layıktı — Esmâ da Câfer'in eşiydi.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

HİDÂNE: ÇOCUĞUN SEVGİ GÖRME HAKKI

Âlimler, küçük çocuğun bakımında ***kadınların*** şefkat ve sabırları sebebiyle öne alındığını açıklar. Resûlullah ﷺ boşanmış bir anneye şöyle buyurmuştur: ***"Evlenmediğin sürece ona sen daha çok hak sahibisin"*** (Sünen-i Ebû Dâvûd 2276, hasen). Anneden sonra en çok hak sahibi olanlardan biri, anne tarafından teyzedir.

Hidâne hükmünün amacı yetişkinlerin çıkarı değil, ***çocuğun maslahatıdır***. Resûlullah ﷺ çocuğu, onu alan Ali'ye de, Hamza'nın kardeş edindiği Zeyd'e de vermedi. Yetim bir kız çocuğu için ***en uygun evi*** seçti — teyzesinin evini.

Bizim için ders: Ailede ve toplumda ***yetimlere*** bakmak için yarışılmalı, onlar kendi hâllerine bırakılmamalıdır. Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: ***"Ben ve yetime bakan kimse cennette şöyleyiz"***; bunu söylerken işaret parmağıyla orta parmağını göstermiştir (Sahîh-i Buhârî 5304).

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

ÜÇ SAHÂBÎYE ÜÇ ÖVGÜ

Hüküm Câfer lehine verilse de Resûlullah ﷺ Ali ile Zeyd'in kırık bir gönülle dönmesine izin vermedi. ***Her birini***, zamanlar boyunca onlar için bir şeref olan sözlerle övdü:

SAHÂBÎ	RESÛLULLAH'IN ÖVGÜSÜ ﷺ
Ali	"Sen bendensin, ben de sendenim"
Câfer	"Sen yaratılışta ve ahlâkta bana benziyorsun"
Zeyd	"Sen kardeşimiz ve mevlâmızsın"

İşte ***hikmetli liderlik*** budur: adil bir karar vermek, ardından hakkını alamayan tarafın gönlünü samimi bir övgüyle almak. Karar kardeşliği koparmadı. Sahâbîler birbirine daha da yakınlaşmış olarak döndüler, uzaklaşmış olarak değil.

Kısa bir süre sonra Câfer ile Zeyd رضى الله عنهما birlikte ***Mûte'de şehit düştüler*** (Cemâziyelevvel 8 H); Ali رضى الله عنه ise daha sonra dördüncü halife oldu. Resûlullah'ın ﷺ o günkü övgüsü, bazıları için ***son tatlı hatıra*** oldu.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

SÜT KARDEŞLİĞİ

Ali رضى الله عنه daha sonra Resûlullah'ın ﷺ ***evlenmesini*** önerdi; Hamza'nın kızıyla, o büyüdüğünde. Nebî şöyle cevap verdi: ***"O, süt kardeşimin kızıdır."*** Hamza رضى الله عنه yalnızca Resûlullah'ın ﷺ amcası değil, aynı zamanda onun ***süt kardeşiydi*** — ikisini de Ebû Leheb'in câriyesi Süveybe emzirmişti.

Kur'an, süt emzirme sebebiyle olanlar da dahil, evlenilmesi haram olanları sayar: ***"kardeşlerinizin kızları, kızkardeşlerinizin kızları, sizi emziren süt anneleriniz, süt kardeşleriniz"***İbn Kesîr Tefsiri 4:23.

İbn Abbas رضى الله عنهما rivayet eder ki Resûlullah ﷺ Hamza'nın kızı hakkında şöyle buyurdu: ***"O bana helal değildir. Nesepten haram olan sütten de haram olur. O, süt kardeşimin kızıdır"*** (Sahîh-i Buhârî 2645).

BİLİM NOTU: ANNE SÜTÜ VE AİLE BAĞI

İslâm ***süt emzirmeyi***, evliliği haram kılan bir akrabalık bağı yapmıştır. Modern bilim, anne sütünün yalnızca bir besin olmadığını ortaya koymuştur: İçinde ***canlı hücreler*** — bağışıklık hücreleri ve ***kök hücreler*** dahil — ve bebeğin bağışıklık sisteminin gelişmesine yardım eden antikorlar bulunur (Witkowska-Zimny & Kaminska-El-Hassan, 2017, Cellular & Molecular Biology Letters). Anne sütü, emen çocuğun ***bedenini gerçekten inşa eder*** — şeriatın onu kan bağı gibi saymasının hikmetiyle uyumlu olarak.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

MEYMÛNE BİNT HÂRİS

Kazâ Umresi yolculuğunda Resûlullah ﷺ şu hanımla evlendi: ***Meymûne bint Hâris el-Hilâliyye*** رضى الله عنها. Mekke'de yaşayan dul bir kadındı ve ***Ümmü'l-Fazl'ın*** kız kardeşiydi; Ümmü'l-Fazl, Resûlullah'ın ﷺ amcası Abbas'ın eşiydi. Kendi yeğeni olan İbn Abbas رضى الله عنهما şöyle rivayet eder:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 4258

حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا وُهَيْبٌ، حَدَّثَنَا أَيُّوبُ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ تَزَوَّجَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم مَيْمُونَةَ وَهْوَ مُحْرِمٌ، وَبَنَى بِهَا وَهْوَ حَلاَلٌ وَمَاتَتْ بِسَرِفَ.

TERCÜME:

İbn Abbas رضى الله عنهما dedi ki: ***"Nebî ﷺ Meymûne ile ihramlı iken evlendi, ihramdan çıktıktan sonra da onunla zifafa girdi; Meymûne Serif'te vefat etti."***

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): Musa b. Isma'il ← Wuhaib b. Khalid ← Ayyub al-Sakhtiyani ← 'Ikrimah ← Ibn 'Abbas رضى الله عنهما.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü'l-Meğâzî, Umretü'l-Kazâ Bâbı, Hadis No. 4258; ayrıca No. 4259 (İbn İshâk'ın ilavesi: "Kazâ Umresinde"), 1837, 5114.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:4258

BU HADİSİN DERSLERİ

İmam Buhârî bu hadisi Umretü'l-Kazâ Bâbı'na koymuştur; onun naklettiği İbn İshâk rivayetinde şöyle denir: ***"Nebî ﷺ Meymûne ile Kazâ Umresinde evlendi"*** (Sahîh-i Buhârî 4259). Siyer âlimlerine göre Meymûne, ***son evlilik*** olarak Resûlullah'ın ﷺ nikâhladığı hanımdır.

SİYER NOTU: MEYMÛNE'NİN AİLESİ

Siyer kitapları Meymûne'nin geniş bir akrabalık ağına sahip olduğunu zikreder: Kız kardeşleri arasında ***Ümmü'l-Fazl*** (Abbas'ın eşi), ***Lübâbe es-Suğrâ*** (Hâlid b. Velîd'in annesi) ve anne bir kardeşleri ***Esmâ bint Umeys*** ile ***Selmâ bint Umeys*** vardır. Dolayısıyla o, İbn Abbas'ın ve ***Hâlid b. Velîd'in*** teyzesidir. Asıl adı ***Berre*** idi; Resûlullah ﷺ onu "bereketli" anlamına gelen Meymûne olarak değiştirdi.

Bu evlilik, ***yakınlık kurdu***: Kureyş'in ve Benî Hilâl'in büyük aileleriyle Resûlullah ﷺ arasında; bazı siyer âlimlerine göre Hâlid b. Velîd'in kalbinin İslâm'a ısınmasının sebeplerinden biri de buydu.

KAYNAK:

İbn Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ; İbn Hacer, el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe.
Wikipedia, "Maymunah bint al-Harith". en.wikipedia.org/wiki/Maymunah_bint_al-Harith

MÜMİNLERİN ANNELERİ

Bu evlilikle Meymûne, müminlerin annelerinden biri oldu: ***"onun eşleri onların anneleridir"***İbn Kesîr Tefsiri 33:6.

Resûlullah'ın ﷺ eşleri ***ümmetin öğretmenleriydi***. Aile hayatı, temizlik ve Resûlullah'ın ﷺ evdeki ibadetiyle ilgili pek çok hüküm bize onlar aracılığıyla ulaştı. Meymûne bizzat ***gusül*** şeklini, yani Resûlullah'ın ﷺ cünüplükten nasıl yıkandığını ayrıntılı olarak rivayet etmiştir: Namazdaki gibi abdest aldı — ayakları hariç —, avret yerini ve kirleri yıkadı, bütün bedenine su döktü, sonra yerinden çekilip ayaklarını yıkadı (Sahîh-i Buhârî 249).

Ders: Resûlullah'ın ﷺ evliliklerinin ***davet ve eğitim amacı*** vardı. Meymûne aracılığıyla onun özel hayatına dair bilgi korunmuş ve sonraki nesillere aktarılmıştır; bunlar arasında, bu ümmetin büyük âlimlerinden olan yeğeni İbn Abbas da vardır.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

İHRAMLIYKEN Mİ, İHRAMDAN SONRA MI?

İbn Abbas'ın rivayetinde Resûlullah'ın ﷺ ***ihramlı iken*** evlendiği zikredilir. Ancak evliliğini en iyi bilen kişi olan bizzat Meymûne farklı bir şey rivayet eder:

HADİS — SAHÎH-İ MÜSLİM, NO. 1411

حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ آدَمَ، حَدَّثَنَا جَرِيرُ بْنُ حَازِمٍ، حَدَّثَنَا أَبُو فَزَارَةَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ الأَصَمِّ، حَدَّثَتْنِي مَيْمُونَةُ بِنْتُ الْحَارِثِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم تَزَوَّجَهَا وَهُوَ حَلاَلٌ قَالَ وَكَانَتْ خَالَتِي وَخَالَةَ ابْنِ عَبَّاسٍ.

TERCÜME:

Yezîd b. Esam dedi ki: Meymûne bint Hâris رضى الله عنها bana anlattı ki ***Resûlullah ﷺ onunla ihramlı değilken (helal iken) evlendi.*** Yezîd dedi ki: **Meymûne benim teyzem ve İbn Abbas'ın teyzesiydi.**

SENED İmam Müslim'in rivayet zinciri (talebeden hocaya): Ebû Bakr b. Abi Şaibah ← Yahya b. Adam ← Jarir b. Hazim ← Ebû Fazarah ← Yazid b. al-Asamm ← Maimunah bint al-Harith رضى الله عنها.

KAYNAK: İmam Müslim rivayet etmiştir: Sahîh-i Müslim, Kitâbü'n-Nikâh, İhramlının Nikâhının Haramlığı Bâbı, Hadis No. 1411.

DERECE: SAHİH — Sahîh-i Müslim'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/muslim:1411

BU HADİSİN DERSLERİ

Âlimler bu iki rivayeti titizlikle bir araya getirmiştir. ***Cumhur*** (Mâlikî, Şâfiî ve Hanbelî mezhepleri), Meymûne'nin rivayetini esas alarak Nebî'nin ***helal iken*** evlendiğini kabul eder; bunun birkaç sebebi vardır:

CUMHURUN DELİLLERİ	AÇIKLAMA
Olayın sahibi	Bizzat Meymûne rivayet etmiştir
Evlilikteki elçi	Ebû Râfi', ikisi arasında elçi olduğunu ve Nebî'nin helal olduğunu söyler (Tirmizî 841)
Açık yasak	"İhramlı kimse evlenemez ve evlendiremez" (Müslim 1409)
İbn Abbas'ın yaşı	O sırada henüz küçüktü, on yaşlarındaydı

Hanefî mezhebi ise İbn Abbas'ın rivayetini esas alır ve ihramlıyken nikâh akdini caiz görür. Bu fark, âlimler arasındaki ***muteber ihtilafa*** bir örnektir; nefsin arzusundan değil, rivayetlerin incelenmesinden doğmuştur. Üzerinde ittifak edilen ise şudur: İhramlıyken ***eşle birlikte olmak*** haramdır.

Ders: Sahih rivayetler farklı göründüğünde âlimler ***birini kolayca reddetmez***; kimin daha iyi bildiğini, bağlamı ve diğer delilleri tartarlar. İlme dayanan bütün görüşlere saygı duyarız.

SERİF'TE VELÎME

Kureyş, Resûlullah'ın ﷺ Mekke'de velîme verme teklifini reddetti. Bunun üzerine Müslüman kafilesi çıktı ve Resûlullah ﷺ ***Meymûne ile zifafa girdi***; bu, Mekke'nin yaklaşık on mil kuzeyindeki ***Serif*** denilen yerdeydi.

SİYER NOTU: SERİF'TE BAŞLANGIÇ VE SON

Siyer kitaplarının rivayetine göre ***Ebû Râfi'***, yani Resûlullah'ın ﷺ azatlısı, Meymûne'yi Mekke'den Serif'e getirmek üzere geride bırakıldı ve Nebî orada onunla zifafa girdi.

İbn Abbas sahih bir hadiste şöyle der: ***"Meymûne Serif'te vefat etti"*** (Sahîh-i Buhârî 4258). Tarihçilere göre Meymûne ***hicrî 51 yılı*** civarında vefat etti ve Serif'e defnedildi — müminlerin annesi olarak hayatına başladığı ***aynı yere***. Yeğeni Yezîd b. Esam, onun düğün çadırının kurulduğu yere defnedildiğini söyler.

KAYNAK:
Sahîh-i Buhârî 4258; İbn Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ; İbn Hacer, el-İsâbe. sunnah.com/bukhari:4258

Meymûne, ***takvalı ve sıla-i rahme düşkün*** bir kadın olarak tanınırdı. Âişe رضى الله عنها, İbn Sa'd'ın rivayet ettiğine göre onun hakkında şöyle demiştir: ***"O, aramızda Allah'tan en çok korkan ve akrabalık bağını en çok gözeten kimselerdendi."*** Özellikle aile hayatına ve Resûlullah'ın ﷺ ibadetine dair pek çok hadis rivayet etmiştir.

Ders: Kureyş reddetse de Resûlullah ﷺ başka bir yerde verdiği velîmeyle ***eşini onurlandırdı***. Başkalarının reddi helal sevinci eksiltmez.

UMREDEN SONRA: HÂLİD VE AMR MÜSLÜMAN OLUYOR

Kazâ Umresi Mekke halkının kalbinde derin bir iz bıraktı. Bir zamanlar sürgün edilen Müslümanların şimdi ***güç, düzen ve yüce ahlâkla*** geri döndüğünü gördüler. Birkaç ay sonra, ***hicretin 8. yılı Safer ayında***, Kureyş'in üç önde gelen şahsiyeti Müslüman olmak üzere Medine'ye geldi.

SİYER NOTU: HÂLİD, AMR VE OSMAN B. TALHA

Siyer kitaplarına göre Hâlid'in kardeşi ***Velîd b. Velîd*** Müslüman olmuş ve Kazâ Umresine katılmıştı; Resûlullah ﷺ ondan Hâlid'i sorunca kardeşine bir mektup yazdı: "Hâlid nerede? Onun gibi biri İslâm'dan habersiz kalmaz." Bu mektup Hâlid'in kalbini harekete geçirdi.

Hâlid b. Velîd, ***Amr b. Âs*** ve ***Osman b. Talha*** (Kâbe'nin anahtarlarının bekçisi) daha sonra yolda karşılaştılar ve birlikte Medine'ye geldiler. Resûlullah ﷺ onları sevinçle karşıladı. Bu rivayet siyer kitaplarında meşhurdur (Vâkıdî, İbn Sa'd).

KAYNAK:
Vâkıdî, el-Meğâzî; İbn Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ; İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye.

Amr b. Âs'ın Müslüman oluşu sahih hadiste rivayet edilmiştir. Biat etmek için elini uzattığında elini geri çekti ve günahlarının bağışlanmasını şart koştu. Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: ***"Bilmez misin ki İslâm kendinden öncekini yıkar, hicret kendinden öncekini yıkar, hac da kendinden öncekini yıkar?"*** (Sahîh-i Müslim 121).

Hâlid daha sonra Mûte Savaşı'nda ***"Seyfullah" — Allah'ın Kılıcı*** — lakabını Resûlullah'tan ﷺ aldı (Sahîh-i Buhârî 4262). Ders: Müslümanların ibadetteki ***ahlâkı ve kararlılığı***, en sert düşmana karşı bile en etkili davet olabilir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

HAYATIMIZDA UMRE

Allah şöyle emreder: ***"Başladığınız hac ve umreyi Allah için tamamlayın"***İbn Kesîr Tefsiri 2:196.

Anahtar kelime ***"Allah için"*** ifadesidir. Hudeybiye'de engellenen sahâbîler ümitsizliğe kapılmadılar; bir yıl sonra umrelerini Allah için ***tamamlamak*** üzere geri döndüler. Resûlullah ﷺ bunun mükâfatını şöyle açıklar: ***"Bir umre, diğer umreye kadar aradaki günahlara kefarettir; mebrur haccın karşılığı ise ancak cennettir"*** (Sahîh-i Buhârî 1773).

UMRE AMELLERİ	KAZÂ UMRESİYLE İLGİSİ
Mîkatta ihram	Zülhuleyfe'de ihrama girmek
Telbiye	Mekke'ye telbiye ve İbn Revâha'nın şiiriyle girmek
Yedi şavt tavaf	İlk üç şavtta remel
Safâ–Merve arasında sa'y	Gücü göstermek için koşar adım yürümek
Tıraş olmak veya saçı kısaltmak	"başlarınızı tıraş etmiş veya saçlarınızı kısaltmış olarak" (48:27)

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

HENÜZ FIRSAT BULAMAYANLAR İÇİN

Nusantara'daki (Malay dünyası) pek çok Müslüman umre için yıllarca para biriktirir; bazılarının umresi sağlık, maddî imkân veya sıra sebebiyle ***ertelenir***. Hudeybiye ve Kazâ Umresi kıssası ümit verir: ***samimi niyet Allah katında yazılır***, uygulaması gecikse bile. Engellenen sahâbîler yine de sevap kazandılar ve Allah, kendi vaktinde yolu açtı.

Umresini yapmış olanlara Kazâ Umresi şunu hatırlatır: Umre turistik bir gezi değil, bir ***itaat yolculuğudur***: Her adımda sünnete uymak, Harem'de ahlâkı korumak ve — sahâbîlerin Mekke halkında derin bir iz bırakarak dönmeleri gibi — daha iyi bir insan olarak dönmek.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

KAZÂ UMRESİ KISSASININ KAYNAKLARI

Kazâ Umresi kıssası bize derecesi farklı üç tür kaynakla ulaşır. Bu e-kitap, okuyucu ***neyin kesin*** ve ***neyin meşhur*** olduğunu bilsin diye bu üçünü birbirinden ayırır:

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

Kazâ Umresi Kıssasının Kaynakları

Kur'an (6)

- Gerçek çıkan rüya (48:27)
- Haram aya karşılık haram ay (2:194)
- Hac ve umreyi tamamlayın (2:196)
- Safâ ve Merve (2:158)
- Antlaşmaya bağlı kalmak (9:7)
- Süt emzirme sebebiyle mahremiyet (4:23)

Sahih hadis (8)

- Ertesi yılın umresi; üç gün
- Resûlullah'ın dört umresi
- "Yesrib humması" yüzünden remel
- Eziyete karşı korunma
- İbn Revâha'nın şiiri
- Hamza'nın kızı; "teyze anne yerindedir"
- Meymûne ile evlilik
- Ömer ve Hacerü'l-Esved

Siyer kitapları (4)

- Kafilenin ve kurbanların sayısı
- Batn-ı Ye'cec'deki silahlar
- Serif'te velîme
- Hâlid ve Amr'ın ardından Müslüman olması

Siyer kitaplarındaki kıssalar ilgili bölümlerde durumları açıklanarak zikredilir.

Şekil 4: Bu e-kitapta Kazâ Umresi kıssasının kaynaklarının durumu.

HİKÂYE	KAYNAK VE DURUM
Rüya; haram ay; Safâ–Merve; antlaşma; süt emzirme	Kur'an (48:27; 2:194; 2:158; 9:7; 4:23) — kesin
Üç gün; dört umre; remel; koruma	Sahîh-i Buhârî 4252, 1778, 4256, 4257, 4255 — sahih

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

HİKÂYE	KAYNAK VE DURUM
Hamza'nın kızı; Meymûne; Hacerü'l-Esved	Sahîh-i Buhârî 4251, 4258, 1597; Sahîh-i Müslim 1411 — sahih
İbn Revâha'nın şiiri	Sünen-i Tirmizî 2847 — hasen sahih
Kafilenin sayısı; Batn-ı Ye'cec; velîme; Hâlid	Siyer kitapları — meşhur

Siyer kitaplarındaki kıssalar mutlaka uydurma değildir; güvenilir siyer âlimleri tarafından rivayet edilmiştir. Fakat bunlar Kur'an ve sahih hadislerle ***aynı derecede değildir***. Bu e-kitap İsrâiliyat kıssalarına veya açıkça uydurma olan rivayetlere ***yer vermez***.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

KAZÂ UMRESİNİN ARDINDAKİ KUR'AN ÂYETLERİ

Önceki bölümler Kur'an âyetlerini kıssanın sırasına göre tek tek ele aldı. Bu bölüm hepsini bir tabloda toplar; böylece okuyucu, Kur'an'ın bu olayın her adımına nasıl eşlik ettiğini görebilir: Medine'deki rüyadan üç gün sonra Mekke'den çıkışa kadar.

ÂYET	KISA İÇERİK	KAZÂ UMRESİYLE İLGİSİ
Fetih 48:27	Resûlün rüyası doğrulandı: Mescid-i Haram'a güven içinde, tıraş olarak ve saç kısaltarak girmek	Yerine gelen vaat (bölüm 2)
Bakara 2:194	Haram aya karşılık haram ay; hürmetler karşılıklıdır	7 H Zilkadesi, 6 H Zilkadesinin yerini aldı (bölüm 4)
Bakara 2:196	Hac ve umreyi Allah için tamamlamak; engellenen kimsenin hükmü	Hudeybiye ve ertesi yılın umresi (bölüm 20 ve 24)
Bakara 2:158	Safâ ve Merve Allah'ın nişanelerindendir	Bu umredeki sa'y (bölüm 9)
Bakara 2:125	Makâm-ı İbrâhim'i namaz yeri edinmek	Tavaftan sonra Makâm'ın arkasında namaz (bölüm 11)
Âl-i İmrân 3:96–97	İnsanlar için kurulan ilk ev; oraya giren güven içinde olur	Özlenen Beytullah (bölüm 11)
Tevbe 9:7	Size doğru davrandıkça siz de onlara doğru davranın	Tam üç gün sonra çıkmak (bölüm 12)
Nisâ 4:23	Evlenilmesi haram olan kadınlar, süt emzirme sebebiyle olanlar dahil	Hamza'nın kızı (bölüm 15)
Hac 22:25	İnsanları Mescid-i Haram'dan alıkoyanların kınanması	Bir yıl önceki Kureyş engellemesinin arka planı
Bakara 2:217	Allah yolundan ve Mescid-i Haram'dan alıkoymak daha büyük suçtur	Bir yıl önceki Kureyş engellemesinin arka planı
Fetih 48:25	İnkâr edenler onlardır; sizi Mescid-i Haram'dan alıkoyanlar	Hudeybiye (Seri 15)

MESCİD-İ HARAM BÜTÜN İNSANLAR İÇİNDİR

Allah, Mescid-i Haram'ın "yerli ve yolcu bütün insanlar için eşit kılınan" bir ibadet yeri olduğunu bildirir (Hac 22:25). Hicretin 6. yılında Kureyş, Beytullah'ın sahibiymiş gibi davranarak dilediğini oradan alıkoyabileceğini sanıyordu. Kazâ Umresi bu âyetin hakikatini yeniden ortaya koydu: Beytullah Allah'ındır ve O'nun kullarının ona gelme hakkı vardır.

İbn Kesîr tefsirinde, bu âyetin insanları Mescid-i Haram'dan alıkoyanları kınadığını ve yerli halk ile dışarıdan gelenlerin orada ibadet etme hakkında eşit olduğunu açıklar. Bu ders bugün de geçerlidir: Dünyanın her yerinden — Kelantan'dan Fas'a kadar — gelen hacılar Kâbe'nin önünde aynı safta durur.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

DERS

Kur’an yalnızca olayları anlatmakla kalmaz, ümmete o olaylar boyunca rehberlik eder: Olay gerçekleşmeden önce ümit verir, gerçekleşirken hüküm koyar ve sonrasında hikmetini açıklar. Siyeri Kur’an’la birlikte okumak kıssayı canlı ve yol gösterici kılar.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

KAZÂ UMRESİNİN ŞAHSİYETLERİ

Kazâ Umresi kıssasında pek çok isim geçer. Aşağıdaki tablo onları kabileleri ve bilgi kaynaklarıyla birlikte bir araya getirir. Sahih hadiste geçen isimler, yalnızca siyer kitaplarında geçen isimlerden ayrılmıştır.

ŞAHSİYET	KABİLE	OLAYDAKİ ROLÜ	KAYNAK
Abdullah b. Revâha	Hazrec (Ensâr)	Mekke kapısında şiir okudu	Sünen-i Tirmizî 2847
Abdullah b. Ebî Evfâ	Eslem	Tavaf sırasında Resûlullah'ı ﷺ müşriklerin eziyetinden koruyanlardandı	Sahîh-i Buhârî 4255
Ali b. Ebû Tâlib	Kureyş, Benî Hâşim	Hamza'nın kızını aldı; Hudeybiye antlaşmasını yazdı	Sahîh-i Buhârî 4251
Ca'fer b. Ebû Tâlib	Kureyş, Benî Hâşim	Hamza'nın kızına bakma hakkı ona verildi	Sahîh-i Buhârî 4251
Zeyd b. Hârise	Kelb (Kudâa); Resûlullah'ın azatlısı ﷺ	Hamza'nın kızına bakma hakkını talep etti	Sahîh-i Buhârî 4251
Hamza'nın kızı (Umâre)	Kureyş, Benî Hâşim	"Amca!" diye seslenen yetim	Sahîh-i Buhârî 4251; adı: Fethu'l-Bârî
Esmâ bt. Umeys	Has'am	Câfer'in eşi; Hamza'nın kızının teyzesi	Sahîh-i Buhârî 4251; terâcim kitapları
Meymûne bint Hâris	Benî Hilâl b. Âmir	Bu yolculukta Resûlullah ﷺ onunla evlendi	Sahîh-i Buhârî 4258
Ebû Râfi'	Resûlullah'ın azatlısı ﷺ	Meymûne'nin evliliği işinde elçi	Sünen-i Tirmizî 841
İbn Abbas	Kureyş, Benî Hâşim	Meymûne'nin yeğeni; remel ve evlilik kıssasının râvisi	Sahîh-i Buhârî 4256, 4258
Ömer b. Hattâb	Kureyş, Benî Adî	Hacerü'l-Esved'e: "Sen ancak bir taşsın"	Sahîh-i Buhârî 1597
Süheyl b. Amr ve Huveytıb b. Abdüluzzâ	Kureyş, Âmir b. Lüey oğulları	Üç gün sonra Müslümanlardan çıkmalarını istemeye geldiler	Adları: siyer kitapları (İbn İshâk); olay: Sahîh-i Buhârî 4251
Muhammed b. Mesleme	Evs (Ensâr)	Kafilenin önündeki süvari birliğine komuta etti	Siyer kitapları (Vâkıdî)

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

İBN EBÎ EVFÂ: İNSAN KALKANI VE RESÛLULLAH ﷺ

HADİS: KORUDUĞUMUZ RESÛLULLAH ﷺ

Abdullah b. Ebî Evfâ رضى الله عنه, Resûlullah ﷺ umre yaptığında sahâbîlerin onu müşriklerden ve onların çocuklarından, ona eziyet etmesinler diye koruduklarını söyler.

Derece: SAHİH — Sahîh-i Buhârî 4255, Umretü'l-Kazâ Bâbı'nda.

Antlaşma ve güvence olmasına rağmen sahâbîler gafil davranmadı. Tavaf sırasında Resûlullah'ın ﷺ etrafını sardılar; çünkü Mekke hâlâ müşriklerin elindeydi ve bazıları akılsızca davranabilirdi. Bu, iki şeyi birleştirir: antlaşmaya eksiksiz uymak ve hikmetle tedbirli olmak.

DERS

Bu tablodaki her şahsiyetin bir rolü vardır — şair, koruyucu, yetime bakan, elçi, râvi. Kazâ Umresi, herkes kendi payını yerine getirdiği için başarılı oldu. Bir aile, bir cami veya bir toplum da böyledir: Herkes kendi rolünü ihlasla üstlendiğinde başarı gelir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

İBADET ENGELLENİNCE: İHSÂR VE İHRAMDA ŞART KOŞMAK

Hudeybiye ve Kazâ Umresi, hac ve umre fıkhında önemli bir bâbın doğmasına vesile oldu: ihsâr bâbı — ihrama girdiği hâlde ibadetini tamamlamaktan alıkonulan kimsenin durumu. Allah şöyle buyurur: "Alıkonursanız, kolayınıza gelen bir kurban gönderin" (Bakara 2:196).

Bu bâb bugünkü Müslümanların hayatına çok yakındır. Nusantara'dan nice hacı ve umreci engellenmiştir — vizesi reddedildiği, yolda hastalandığı, kaza geçirdiği veya COVID-19 salgını sırasında olduğu gibi sınırlar kapandığı için.

REHBER OLARAK RESÛLULLAH'IN ﷺ SÜNNETİ

HADİS: "RESÛLULLAH'IN ﷺ SÜNNETİ SİZE YETMEZ Mİ?"

Sâlim b. Abdullah rivayet eder ki Abdullah b. Ömer رضى الله عنهما şöyle dedi: "Resûlullah'ın ﷺ sünneti size yetmez mi? Sizden biri hacdan alıkonulursa — eğer ulaşabilirse — Beytullah'ı tavaf etsin, Safâ ile Merve arasında sa'y etsin, sonra her şeyden helal olsun; ertesi yıl haccını yapsın ve kurban kessin; bulamazsa oruç tutsun."

Derece: SAHİH — Sahîh-i Buhârî 1810, Kitâbü'l-Muhsar'da.

HADİS: KIRIK VEYA TOPAL

Haccâc b. Amr el-Ensârî رضى الله عنه rivayet eder ki Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: "Kimin (kemiği) kırılır veya topal kalırsa ihramdan çıkmış olur; ertesi yıl hac yapması gerekir."

Derece: Elbânî'ye göre SAHİH — Sünen-i Ebû Dâvûd 1862.

ŞARTLI İHRAM

HADİS: DUBÂA BİNT ZÜBEYR

Âişe رضى الله عنها rivayet eder ki Resûlullah ﷺ Dubâa bint Zübeyr'in yanına girdi ve "Hac yapmak istiyor musun?" diye sordu. O: "Vallahi kendimi hasta hissediyorum" dedi. Nebî şöyle buyurdu: "Hac yap ve şart koş; de ki: Allah'ım, beni nerede alıkoyarsan orası ihramdan çıkacağım yerdir."

Dubâa, Zübeyr b. Abdülmuttalib'in kızı, yani Resûlullah'ın ﷺ amcasının kızı ve Mikdâd b. Esved'in eşidir.

Derece: SAHİH — Sahîh-i Buhârî 5089; ayrıca Sahîh-i Müslim 1207.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

Bu hadis, işterât uygulamasının — ihrama niyet ederken şart koşmanın — dayanağıdır. Hasta olan veya engellenmekten endişe eden kişi niyet ederken şöyle diyebilir: "Allâhümme mahillî haysü habestenî" (Allah'ım, beni nerede alıkoyarsan orası ihramdan çıkacağım yerdir). Gerçekten engellenirse, işterâtı kabul eden görüşe göre kurban gerekmeden ihramdan çıkar. Hanefî Notu: Hanefî mezhebinde işterâtın hükmî bir etkisi yoktur; hastalık da dahil her türlü engelde muhsar olan kimse Harem'de kesilmek üzere kurban gönderir, kurban kesilince ihramdan çıkar ve sonra o ibadeti kaza eder.

FAKİHLERİN GÖRÜŞLERİNİN ÖZETİ

MESELE	GÖRÜŞLER	DELİL / NOT
İhsâr sayılan nedir?	Cumhur: düşman tarafından alıkonmak. Hanefî mezhebi: hastalık ve diğer sebepler de dahildir. Şâfiî mezhebi: hastalık, şart koşulmadıkça ihsâr sayılmaz	2:196; Hudeybiye; Dubâa hadisi
Kurban (hedy) kesmek	Cumhura göre ihramdan çıkmadan önce gereklidir	"kolayınıza gelen bir kurban gönderin" (2:196)
Kesim yeri	Şâfiî mezhebi: Hudeybiye'de olduğu gibi alıkonulan yerde. Hanefî mezhebi: Harem bölgesinde	Nebî'nin ﷺ Hudeybiye'deki uygulaması
Kaza gerekir mi?	Şâfiî ve Mâlikî mezhepleri: ibadet nafile ise gerekmez; İslâm haccı farz olarak kalır. Hanefî mezhebi: kaza gerekir	Fıkıh kitapları; Fethu'l-Bârî, Kitâbü'l-Muhsar
İşterât (şartlı ihram)	Şâfiî ve Hanbelî mezhepleri kabul eder; Hanefî ve Mâlikî mezhepleri dikkate almaz	Sahîh-i Buhârî 5089; Sahîh-i Müslim 1207

Bu tablo, İbn Rüşd'ün Bidâyetü'l-Müctehid'i ve İbn Kudâme'nin el-Muğnî'si gibi mukayeseli fıkıh kitaplarından yapılmış genel bir özettir. Gerçek durumlarda hacı, rehberine, hac görevlisine veya yetkili bir müftüye başvurmalıdır; Türkiye'deki okuyucular Diyanet İşleri Başkanlığı'nın fetvalarını esas alabilir.

DERS

İslâm, kulunu gücünün yetmediği şeyle yükümlü tutmaz. İhlasla niyet edip engellenen kimse sevabını kaybetmez; meşru yolla ihramdan çıkar ve bir sonraki fırsatı bekler — sahâbîlerin bir yıl bekleyip Kazâ Umresini yapmak üzere geri dönmeleri gibi.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

MEYMÛNE'NİN EVİ: İBN ABBAS'IN MEDRESESİ

Resûlullah'ın ﷺ Kazâ Umresi yolculuğunda Meymûne رضى الله عنها ile evlenmesi (bölüm 16) büyük bir ilim kapısı açtı. Meymûne, Abdullah b. Abbas'ın رضى الله عنهما teyzesiydi. Benî Hâşim'in bu genci teyzesinin evine — ki aynı zamanda Resûlullah'ın ﷺ eviydi — rahatça girerdi; orada gözlemledi, sordu ve öğrendi.

TEYZENİN EVİNDE BİR GECE

HADİS: İBN ABBAS MEYMÛNE'NİN EVİNDE GECELİYOR

Abdullah b. Abbas رضى الله عنهما anlatır ki Nebî'nin ﷺ eşi ve kendi teyzesi olan Meymûne'nin evinde geceledi.

Resûlullah ﷺ uyudu, sonra gece yarısı kalktı, yüzündeki uyku izini eliyle sildi, Âl-i İmrân Sûresi'nin son on âyetini okudu, abdest aldı ve namaza durdu. İbn Abbas da kalkıp onun sol yanında durdu; Nebî onu kulağından tutarak sağ yanına aldı.

Derece: SAHİH — Sahîh-i Buhârî 183; ayrıca Sahîh-i Müslim 763.

Âlimler bu tek geceden pek çok hüküm çıkarmıştır: Tek kişilik cemaatte imamın sağında durulur, gece kalkınca Âl-i İmrân'ın sonunu okumak sünnettir ve Resûlullah'ın ﷺ gece namazının şekli buradan öğrenilir. Dikkatle gözlemleyen bir çocuk, bütün zamanlar boyunca ümmet için bir ilim kaynağı oldu.

"KUR'AN TERCÜMANI"NI YETİŞTİREN DUA

HADİS: "ALLAH'IM, ONA KİTABI ÖĞRET"

İbn Abbas رضى الله عنهما dedi ki: Resûlullah ﷺ beni bağrına bastı ve şöyle dua etti: "Allah'ım, ona Kitabı (Kur'an'ı) öğret."

Derece: SAHİH — Sahîh-i Buhârî 75. Başka bir rivayette şöyle dua etmiştir: "Allah'ım, onu dinde fakih kıl" (Sahîh-i Buhârî 143).

Bu dua kabul edildi. İbn Abbas daha sonra "Tercümânü'l-Kur'ân" (Kur'an'ın tercümanı) ve "Hibrü'l-Ümme" (ümmetin âlimi) diye anıldı. Tefsirleri bugün de müfessirlerin temel başvuru kaynağıdır. İlminin bir kısmı teyzesi Meymûne'nin evinde başladı.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

MEYMÛNE'NİN HİKMETİ: AREFE GÜNÜ BİR KÂSE SÜT

HADİS: NEBÎ AREFE GÜNÜ ORUÇLU MUYDU?

Meymûne رضى الله عنها rivayet eder ki insanlar Nebî'nin ﷺ Arefe günü oruçlu olup olmadığında şüpheye düştüler. Bunun üzerine o, Nebî vakfede dururken ona bir kâse süt gönderdi; o da insanlar bakarken onu içti.

Derece: SAHİH — Sahîh-i Buhârî 1989; ayrıca Sahîh-i Müslim 1124.

Meymûne tartışmadı, yüksek sesle de sormadı; insanların şüphesini hikmetli tek bir davranışla giderdi. Âlimler bu hadisten, Arefe'de vakfeye duran hacının dua için güçlü kalması amacıyla oruç tutmasının sünnet olmadığı hükmünü çıkarmıştır.

ÖMRÜNÜN SONUNA KADAR İLMİN BEKÇİSİ

İbn Hacer'in el-İsâbe'si ve Zehebî'nin Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ'sı gibi terâcim kitapları, Meymûne'nin bir miktar hadis rivayet ettiğini zikreder; bunlar arasında Resûlullah'ın ﷺ gusül şekli de vardır (Sahîh-i Buhârî 249; bölüm 16). Diğer yeğeni Yezîd b. Esam da ondan rivayette bulunmuştur; bunlar arasında kendi evliliğine dair hadis de vardır (Sahîh-i Müslim 1411; bölüm 17).

Meymûne, İbn Abbas'ın belirttiği gibi (Sahîh-i Buhârî 4258) Serif'te vefat etti — Resûlullah ﷺ ile evlendiği aynı yerde. Vefat yılı terâcim kitaplarında ihtilaflıdır; meşhur görüş hicrî 51 yılıdır.

DERS

Ev ilk medresedir. İbadet ve ilimle dolu bir ev, âlim bir nesil yetiştirir. Anne-babalar, büyükanne ve büyükbabalar, teyzeler ve amcalar ailedeki çocuklara öğretmen olabilir — Meymûne'nin İbn Abbas'a olduğu gibi.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

ZAMAN ÇİZELGESİ: HUDEYBİYE'DEN MÛTE'YE

Aşağıdaki tablo Kazâ Umresini daha geniş bir olaylar zincirinin içine yerleştirir. Sahih hadiste geçmeyen tarihler siyer kitaplarından (İbn İshâk, Vâkıdî, İbn Sa'd) alınmıştır ve yaklaşıktır.

ZAMAN (YAKLAŞIK)	OLAY	KAYNAK
Zilkade 6 H	Müslümanlar Hudeybiye'de alıkonuldu; antlaşma imzalandı	Sahîh-i Buhârî 2731
Dönüş yolunda	Fetih Sûresi indi, rüyası doğrulandı: Resûlullah ﷺ	Fetih 48:27
6 H sonu – 7 H başı	Hükümdarlara mektuplar	Seri 17
Muharrem 7 H	Hayber Gazvesi; Câfer ve gemi yolcularının Habeşistan'dan dönüşü	Seri 16
Zilkade 7 H	Kafile Kazâ Umresi için Medine'den çıktı	Sahîh-i Buhârî 4252; siyer kitapları
Zilkade 7 H	Silahlar Batn-ı Ye'cec'de bırakıldı; kafile Mekke'ye telbiye ve şiirle girdi	Sünen-i Tirmizî 2847; siyer kitapları
Mekke'deki ilk gün	Remel ve ıztıbâ ile tavaf; sa'y; tıraş	Sahîh-i Buhârî 4256, 4257
Mekke'de üç gün	Müslümanlar Mekke'de kaldı; Meymûne ile evlilik	Sahîh-i Buhârî 4252, 4258
Üç günden sonra	Kureyş çıkmalarını istedi; Hamza'nın kızı kafileye katıldı	Sahîh-i Buhârî 4251
Dönüş yolunda	Velîme ve zifaf Serif'te gerçekleşti	Sahîh-i Buhârî 4258; siyer kitapları
Zilhicce 7 H	Kafile Medine'ye döndü	Siyer kitapları
Safer 8 H	Hâlid b. Velîd, Amr b. Âs ve Osman b. Talha Müslüman oldu	Sahîh-i Müslim 121; siyer kitapları
Cemâziyelevvel 8 H	Mûte Savaşı; Zeyd ve Câfer şehit düştü; Hâlid'e Seyfullah denildi	Sahîh-i Buhârî 4262; Seri 19
Ramazan 8 H	Mekke'nin Fethi	Sahîh-i Buhârî 4287; Seri 20

DERS

İki yıldan kısa bir süre içinde durum, Hudeybiye'de alıkonulmaktan Mekke'yi fethetmeye dönüştü. Kazâ Umresi bu yolculuğun ortasında yer alır — büyük değişimlerin çoğu zaman sabır ve itaatle, adım adım geldiğinin işareti.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

KAZÂ UMRESİ HAKKINDA SIKÇA SORULAN SORULAR

1. BU UMREYE NEDEN "KAZÂ" DENMİŞTİR?

Hudeybiye antlaşmasındaki anlaşmaya (kaziyye) dayanarak yapıldığı için. Umretü'l-Kaziyye, Umretü'l-Kısâs ve Umretü's-Sulh diye de bilinir (bölüm 4). Buhârî bâbına "Umretü'l-Kazâ" adını vermiştir.

2. BU UMREYE KAÇ KİŞİ KATILDI?

Siyer kitapları, Hudeybiye'ye katılanlar ve diğerleri dahil yaklaşık 2.000 kişi olduğunu zikreder (bölüm 5). Bu sayı sahih hadisten değil, siyer kitaplarındandır.

3. SAHÂBÎLER NEDEN REMEL YAPTILAR?

Yesrib hummasının onları zayıflattığını sanan müşriklere güç göstermek için (Sahîh-i Buhârî 4256; bölüm 7–8).

4. REMEL BUGÜN DE SÜNNET MİDİR?

Evet; erkekler için umre veya haccın ilk tavafında, ilk üç şavtta. Resûlullah ﷺ Mekke fethedildikten sonra Vedâ Haccında da remel yaptı (Sahîh-i Müslim 1262; bölüm 8). Kadınlar için remel sünnet değildir.

5. RESÛLULLAH ﷺ MEYMÛNE İLE İHRAMLIYKEN Mİ EVLENDİ?

İbn Abbas evet der; bizzat Meymûne ve Ebû Râfi' ise Nebî'nin ihramdan çıkmış olduğunu söyler. Cumhur, kendi durumunu en iyi bilen o olduğu için Meymûne'nin rivayetini tercih eder (Sahîh-i Müslim 1411; Sünen-i Tirmizî 841; bölüm 17). Hanefî mezhebi ise İbn Abbas'ın rivayetini esas alır.

6. HAMZA'NIN KIZINA BAKMA HAKKI KİME VERİLDİ?

Câfer'e; çünkü eşi Esmâ bint Umeys, çocuğun anne tarafından teyzesiydi. Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: "Teyze anne yerindedir" (Sahîh-i Buhârî 4251; bölüm 14).

7. RESÛLULLAH ﷺ NEDEN HAMZA'NIN KIZIYLA EVLENMEDİ?

Çünkü Hamza onun süt kardeşiydi; dolayısıyla kızı, evlenilmesi haram olan süt yeğeniydi (Sahîh-i Buhârî 2645; bölüm 15).

8. MÜSLÜMANLAR GÜÇLÜ OLDUKLARI HÂLDE NEDEN ÜÇ GÜN SONRA ÇIKTILAR?

Çünkü antlaşmanın şartı buydu. Resûlullah ﷺ sözünü eksiksiz yerine getirdi (Sahîh-i Buhârî 4252; bölüm 12); söz tutmak da imandandır.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

9. BUGÜN UMRESİNİ TAMAMLAMAKTAN ALIKONULAN KİMSENİN HÜKMÜ NEDİR?

Mezhep ayrıntılarına göre kurban keserek ve tıraş olarak ya da saçını kısaltarak ihramdan çıkar. Şartlı ihrama girmişse, işterâtı kabul eden mezheplere göre kurban kesmeden ihramdan çıkar (bölüm 24). Hanefî mezhebinde ise işterâtın etkisi yoktur; kurban Harem'de kesilir ve umre daha sonra kaza edilir.

10. HÂLİD B. VELÎD KAZÂ UMRESİNE ŞAHİT OLDU MU?

Siyer kitaplarına göre Hâlid, Müslümanları görmek istemediği için Mekke'den çıkmıştı; kardeşi Velîd b. Velîd daha sonra ona bir mektup yazdı. Birkaç ay sonra Müslüman oldu (bölüm 19). Bu, siyer kitaplarının rivayetidir.

11. ABDULLAH B. REVÂHA KİMDİR?

Hazrec'ten bir Ensâr sahâbîsi, Resûlullah'ın ﷺ şairi ve Akabe Biatı'ndaki nakiplerden biri. Mekke'de şiirini okuduktan birkaç ay sonra Mûte'de üçüncü komutan olarak şehit düştü (bölüm 6; Seri 19).

12. KAZÂ UMRESİNİN BİZİM İÇİN BAŞLICA DERSİ NEDİR?

Allah'ın vaadi kesindir; sabır meyvesini verir; zor da olsa söz tutulur; ibadet sünnete uygun olarak korunur; güzel ahlâk ise en etkili davettir (bölüm 28).

DERS

Bu sorular Kur'an'ı, sahih hadisi, siyer kitaplarının rivayetlerini ve fakihlerin görüşlerini birbirinden ayırmanın önemini gösterir. Böylece kesin dersleri alır ve muteber görüş ayrılıklarına saygı gösteririz.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

DERSLER VE KAPANIŞ

Kazâ Umresi bir ***vaadin yerine gelmesidir*** — Allah'ın, Resûlünün rüyasındaki vaadi ve Resûlullah'ın ﷺ Hudeybiye antlaşmasında Kureyş'e verdiği söz. Kısa üç gün içinde sabrı, gücü, itaati, adaleti ve şefkati öğretti.

DERS	KAZÂ UMRESİNDEN
Allah'ın vaadi kesindir	Gerçek çıkan rüya bir yıl sonra yerine geldi
Sabır meyvesini verir	Hudeybiye'de alıkonulanlar artık güven içinde giriyor
Sözünde durmak	Tam üç gün sonra çıkmak
Ümmetin gücü	"Yesrib humması"na remel ile cevap
Saf tevhid	Ömer: "Sen ancak bir taşsın"
Yetime sevgi	Üç sahâbî Hamza'nın kızına bakmak için yarıştı
Adalet ve hikmet	"Teyze anne yerindedir" ve üç övgü
Davet olarak ahlâk	Hâlid ve Amr ardından Müslüman oldu

HAYATIMIZDA KAZÂ UMRESİ

Her birimizin bir "Hudeybiye"si vardır — ertelenen bir hayal, henüz kabul edilmemiş bir dua, engellenmiş bir plan. Kazâ Umresi bize ***ümitsizliğe kapılmamayı***, zor da olsa sözümüzde durmayı ve Allah'ın kapıyı en güzel vakitte açacağına inanmayı öğretir.

İnşallah **Siyer-i Nebî** serisi ***Seri 19*** ile devam edecektir — Kazâ Umresinden sonraki olaylar. Vallâhu a'lem.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

KAYNAKÇA — SERİ 18

KUR'AN VE TEFSİR

Kur'an-ı Kerîm, Osmanlı (Uthmânî) metin ve Diyanet İşleri Başkanlığı meali. quran.com/ms

İbn Kesîr, Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm (Bakara 2:158, 2:194, 2:196; Âl-i İmrân 3:96–97; Nisâ 4:23; Tevbe 9:7; Fetih 48:27). tafsir.app/ibn-katheer/48/27

HADİS

Sahîh-i Buhârî 3, 1597, 1605, 1643, 1773, 1778, 1889, 2645, 2731, 3364, 4251, 4252, 4255, 4256, 4257, 4258, 4259, 4262, 4287, 5304. sunnah.com/bukhari

Sahîh-i Müslim 121, 1262, 1409, 1411. sunnah.com/muslim

Sünen-i Tirmizî 841, 2847; Sünen-i Ebû Dâvûd 2276. sunnah.com

SİYER VE ŞERH KİTAPLARI

İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye (İbn İshâk'tan rivayet) — Umretü'l-Kazâ bölümü.

el-Vâkıdî, el-Meğâzî; İbn Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ.

İbnü'l-Kayyim, Zâdü'l-Meâd — Umretü'l-Kazâ faslı.

İbn Hacer el-Askalânî, Fethu'l-Bârî Şerhu Sahîhi'l-Buhârî — Kitâbü'l-Meğâzî, Umretü'l-Kazâ Bâbı; el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe.

Safiyyurrahmân el-Mübârekfûrî, er-Rahîku'l-Mahtûm — Umretü'l-Kazâ bölümü.

BİLİM

Witkowska-Zimny, M. & Kaminska-El-Hassan, E. (2017). Cells of human breast milk. Cellular & Molecular Biology Letters, 22, 11. doi.org/10.1186/s11658-017-0042-4

GENEL TARİH

Wikipedia, "First Pilgrimage". en.wikipedia.org/wiki/First_Pilgrimage

Wikipedia, "Maymunah bint al-Harith". en.wikipedia.org/wiki/Maymunah_bint_al-Harith

Wikipedia, "Abd Allah ibn Rawahah". en.wikipedia.org/wiki/Abd_Allah_ibn_Rawahah

Wikipedia, "Black Stone". en.wikipedia.org/wiki/Black_Stone

Wikipedia, "Umrah". en.wikipedia.org/wiki/Umrah

EK HADİSLER VE KAYNAKLAR

Sahîh-i Buhârî 4255 (sahâbîler umre sırasında Resûlullah'ı ﷺ koruyor). sunnah.com/bukhari:4255

Sahîh-i Buhârî 1810 (İbn Ömer: alıkonulan kimsenin hükmü). sunnah.com/bukhari:1810

Sünen-i Ebû Dâvûd 1862 (ihramlıyken kırık veya topal kalmak). sunnah.com/abudawud:1862

Sahîh-i Buhârî 5089 (Dubâa bint Zübeyr: şartlı ihram). sunnah.com/bukhari:5089

Sahîh-i Müslim 1207 (şartlı ihram). sunnah.com/muslim:1207

Sahîh-i Buhârî 183 (İbn Abbas Meymûne'nin evinde geceliyor). sunnah.com/bukhari:183

Sahîh-i Buhârî 75 (İbn Abbas için dua). sunnah.com/bukhari:75

Sahîh-i Buhârî 143 ("onu dinde fakih kıl" duası). sunnah.com/bukhari:143

Sahîh-i Buhârî 1989 (Meymûne ve Arefe günü bir kâse süt). sunnah.com/bukhari:1989

Wikipedia, "Maymunah bint al-Harith". en.wikipedia.org/wiki/Maymunah_bint_al-Harith

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

BEŞİNCİ BÖLÜM

Mûte Savaşı

Siyer-i Nebî — Seri 19

Kur'an ve Sahih Hadislere Göre Üç Komutan, Tek Sancak ve Allah'ın Kılıcı

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

MÛTE SAVAŞI

Siyer-i Nebî'nin on sekizinci kitabı Kazâ Umresi'ni anlattı: Müslümanlar Mekke'ye güven içinde girdi, remel yaparak tavaf etti ve gönülleri huzurlu olarak Medine'ye döndü. Fakat bu huzur uzun sürmedi. Birkaç ay sonra, ***hicrî 8. yılın Cemâziyelevvel ayında***, ***üç bin kişilik*** bir ordu Medine'den kuzeye —Doğu Roma (Bizans) imparatorluğunun toprağı olan Şam diyarına— doğru çıktı.

Bu kitap ***Mûte Savaşı'nı*** anlatır: İslâm ordusunun o günün dünya süper gücüyle ilk karşılaşması. Resûlullah ﷺ ***aynı anda üç komutan*** tayin etti; üçü de birbiri ardınca şehit düştü; ardından sancağı, Müslüman olalı birkaç ay olmuş ***Hâlid b. Velîd*** aldı ve Allah orduyu onun eliyle kurtardı. Medine'de ise Resûlullah ﷺ olanları ***haber gelmeden önce***, gözyaşları içinde haber verdi.

Mûte Savaşı Zaman Çizelgesi

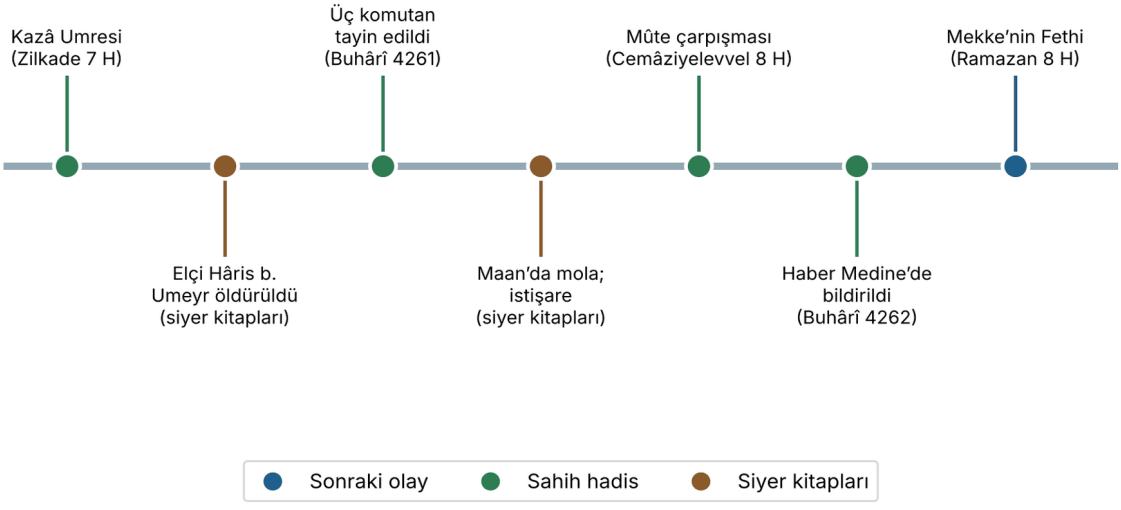

Çarpışma yaklaşık Cemâziyelevvel 8 H'de (Eylül 629), Mekke'nin Fethinden dört ay önce oldu.

Şekil 1: Mûte Savaşı'nın zaman çizelgesi.

Not: Bu e-kitaptaki Kur'an âyetlerinin meali Diyanet İşleri Başkanlığı mealidir. Her hadisin derecesi hadis kutusunda belirtilmiştir. Siyer kitaplarından alınan bilgiler —düşman ordusunun sayısı, konuşmalar ve şiirler gibi— kahverengi "Siyer Notu" kutularına konmuştur; çünkü bunların çoğu muttasıl bir senet olmaksızın rivayet edilmiştir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

KAZÂ UMRESİNDEN SONRA

Hudeybiye Antlaşması'ndan sonra Resûlullah ﷺ Arap Yarımadası çevresindeki hükümdarlara ve yöneticilere davet mektupları gönderdi; bu, 17. kitapta anlatıldı. Kimi elçileri saygıyla karşıladı, kimi reddetti. Fakat bir elçiyi öldürmek, o dönemin bütün milletlerinin örfüne göre ***çok ağır bir ihlaldi***.

SİYER NOTU: ÖLDÜRÜLEN ELÇİ

İbn Sa'd ve Vâkıdî'ye göre Resûlullah ﷺ, Busrâ hâkimine bir mektupla ***Hâris b. Umeyr el-Ezdî'yi*** gönderdi.

Mûte'de, Roma'ya bağlı Gassânî bir Arap yönetici olan ***Şurahbîl b. Amr el-Gassânî*** onu yakalayıp öldürdü. O, Resûlullah'ın ﷺ öldürülen tek elçisidir ve bu olay ordunun Mûte'ye gönderilmesinin başlıca sebebi olarak zikredilir.

Bu kıssa ***siyer kitaplarındaki bir bilgidir***; elçinin adını ayrıntılı veren sahih bir hadis yoktur. Bununla birlikte modern tarihçiler de Resûlullah'ın ﷺ bir elçisinin Şurahbîl'in emriyle öldürüldüğünü kaydeder.

KAYNAK:
İbn Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ; Vâkıdî, el-Meğâzî.
Wikipedia, "Shurahbil ibn Amr". en.wikipedia.org/wiki/Shurahbil_ibn_Amr

Ders: İslâm ***elçilere saygı gösterir*** ve hakları çiğnendiğinde adalet ister. Resûlullah ﷺ kendisi, kendisine incitici sözler getirse bile hiçbir elçiyi öldürmemiştir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

TEK TAYİNDE ÜÇ KOMUTAN

Resûlullah ﷺ bir ordu hazırladı ve ***daha önce hiç yapılmamış*** bir şey yaptı: bir değil, sırayla üç komutan tayin etti. O savaşa bizzat katılan Abdullah b. Ömer رضى الله عنهما şöyle rivayet eder:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 4261

أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، حَدَّثَنَا مُغِيرَةُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ ـ رضى الله عنهما ـ قَالَ أَمَّرَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فِي غَزْوَةِ مُوتَةَ زَيْدَ بْنَ حَارِثَةَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم إِنْ قُتِلَ زَيْدٌ فَجَعْفَرٌ، وَإِنْ قُتِلَ جَعْفَرٌ فَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ رَوَاحَةَ. قَالَ عَبْدُ اللَّهِ كُنْتُ فِيهِمْ فِي تِلْكَ الْغَزْوَةِ فَالْتَمَسْنَا جَعْفَرَ بْنَ أَبِي طَالِبٍ، فَوَجَدْنَاهُ فِي الْقَتْلَى، وَوَجَدْنَا مَا فِي جَسَدِهِ بِضْعًا وَتِسْعِينَ مِنْ طَعْنَةٍ وَرَمْيَةٍ.

TERCÜME:

Abdullah b. Ömer'den رضى الله عنهما rivayet edildiğine göre şöyle dedi: Resûlullah ﷺ Mûte gazvesinde Zeyd b. Hârise'yi emir tayin etti ve Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: **"Zeyd öldürülürse Ca'fer, Ca'fer öldürülürse Abdullah b. Revâha."** Abdullah (b. Ömer) dedi ki: O savaşta ben de onlarla birlikteydim. Ca'fer b. Ebî Tâlib'i aradık ve onu ölüler arasında bulduk; ***bedeninde mızrak ve ok izlerinden doksandan fazla yara bulduk.***

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): Ahmed b. Abi Bakr ← al-Mughirah b. 'Abdurrahmân ← 'Abdullah b. Sa'id ← Nafi' ← 'Abdullah b. 'Umar رضى الله عنهما.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü'l-Meğâzî, Şam Topraklarındaki Mûte Gazvesi Bâbı, Hadis No. 4261.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:4261

BU HADİSİN DERSLERİ

Bu sıralı tayin ***titiz bir planlamayı*** gösterir. Savaşın ortasında komutanını kaybeden bir ordu dağılabilir; açık bir sıra olunca her asker kime uyacağını bilir. Bu aynı zamanda Resûlullah'ın ﷺ ***çetin bir çarpışma beklediğini*** gösterir.

Siyer âlimleri, bazı sahâbîlerin bu tayini üçünün de şehit düşeceğine dair bir ***işaret*** olarak anladığını zikreder —ve öyle de oldu. İbn Ömer bizzat Ca'fer'in doksandan fazla yaralı bedenini gördü. Bu hadis aynı zamanda ***yöneticinin şarta bağlı halef tayin edebileceğine*** dair fıkhî bir delildir: "Falan öldürülürse falan."

Mavi: Resûlullah tarafından tayin edildi (Buhârî 4261). Yeşil: meydanda ordu tarafından seçildi (Buhârî 1246, 4262).

Şekil 2: Mûte'de elden ele geçen sancak.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

ZEYD B. HÂRİSE: EMİRLİĞE LAYIK OLAN

İlk komutan ***Zeyd b. Hârise*** رضى الله عنه idi —Hatice'nin Resûlullah'a ﷺ hediye ettiği, kendi ailesine dönmek yerine onunla kalmayı seçen eski köle. O, ***adı Kur'an'da açıkça geçen*** tek sahâbîdir:

"Zeyd, o kadından ilişiğini kesince" (Ahzâb 33:37) — İbn Kesîr Tefsiri 33:37.

İçinde Kureyş ve Ensar'ın ileri gelenleri bulunan bir orduya eski bir köleyi komutan yapmak, İslâm'daki ***eşitlik konusunda büyük bir derstir***. Kişinin ölçüsü soy değil, takva ve liyakattir. Bazıları oğlu Üsâme'nin emirliğine itiraz edince Resûlullah ﷺ her ikisini de savundu:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 3730

حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ مَخْلَدٍ، حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ، قَالَ حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ دِينَارٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ ـ رضى الله عنهما ـ قَالَ بَعَثَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم بَعْثًا، وَأَمَّرَ عَلَيْهِمْ أُسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ، فَطَعَنَ بَعْضُ النَّاسِ فِي إِمَارَتِهِ، فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم إِنْ تَطْعُنُوا فِي إِمَارَتِهِ فَقَدْ كُنْتُمْ تَطْعُنُونَ فِي إِمَارَةِ أَبِيهِ مِنْ قَبْلُ، وَايْمُ اللَّهِ، إِنْ كَانَ لَخَلِيقًا لِلإِمَارَةِ، وَإِنْ كَانَ لَمِنْ أَحَبِّ النَّاسِ إِلَىَّ، وَإِنَّ هَذَا لَمِنْ أَحَبِّ النَّاسِ إِلَىَّ بَعْدَهُ.

TERCÜME:

Abdullah b. Ömer'den رضى الله عنهما rivayet edildiğine göre şöyle dedi: Nebî ﷺ bir ordu gönderdi ve başlarına Üsâme b. Zeyd'i emir tayin etti. Bazı kimseler onun emirliğine itiraz etti. Bunun üzerine Nebî ﷺ şöyle buyurdu:

"Siz onun emirliğine itiraz ediyorsanız, daha önce babasının emirliğine de itiraz etmiştiniz. *Allah'a yemin ederim ki o (Zeyd) emirliğe gerçekten layıktı* **ve insanların bana en sevgililerindendi; bu (Üsâme) de ondan sonra insanların bana en sevgililerindendir."**

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): Khalid b. Makhlad ← Sulaiman b. Bilal ← 'Abdullah b. Dinar ← 'Abdullah b. 'Umar رضى الله عنهما.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbu Fezâili Ashâbi'n-Nebî ﷺ, Zeyd b. Hârise'nin Menkıbeleri Bâbı, Hadis No. 3730.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:3730

BU HADİSİN DERSLERİ

Resûlullah ﷺ Zeyd'in ***"emirliğe gerçekten layık"*** olduğuna yemin etti. Bu övgü, ashâbını en iyi tanıyan kişiden gelmektedir. Mûte'de Zeyd bunu ispatladı: sancağı en önde taşıdı ve kendisinden çok büyük bir orduyla karşı karşıya olmasına rağmen ***geri çekilmeden*** şehit düştü.

CA'FER B. EBÎ TÂLİB: YOKSULLARIN DOSTU

İkinci komutan ***Ca'fer b. Ebî Tâlib*** رضى الله عنه idi; Resûlullah'ın ﷺ amcasının oğlu ve Ali'nin ağabeyi. Habeşistan'a hicret eden Müslümanlara önderlik etmiş, Necâşî'nin huzurunda Meryem Sûresi'nin âyetleriyle konuşmuş ve Hayber'in fethi sırasında —Mûte'den yaklaşık bir yıl önce— Medine'ye dönmüştü. Resûlullah ﷺ ona şöyle buyurmuştu: ***"Sen yaratılışta ve ahlâkta bana benziyorsun"*** (Sahîh-i Buhârî 2699).

Soyunun şerefine rağmen Ca'fer ***yoksullara olan sevgisiyle*** tanınırdı. Açlıktan karnına taş bastırdığı olan Ebû Hüreyre رضى الله عنه şöyle anlatır:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 3708

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ دِينَارٍ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ الْجُهَنِيُّ، عَنِ ابْنِ أَبِي ذِئْبٍ، عَنْ سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ـ رضى الله عنه ـ أَنَّ النَّاسَ، كَانُوا يَقُولُونَ أَكْثَرَ أَبُو هُرَيْرَةَ. وَإِنِّي كُنْتُ أَلْزَمُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم بِشِبَعِ بَطْنِي، حَتَّى لاَ آكُلُ الخَمِيرَ، وَلاَ أَلْبَسُ الحَبِيرَ، وَلاَ يَخْدُمُنِي فُلاَنٌ وَلاَ فُلاَنَةُ، وَكُنْتُ أُلْصِقُ بَطْنِي بِالحَصْبَاءِ مِنَ الجُوعِ، وَإِنْ كُنْتُ لأَسْتَقْرِئُ الرَّجُلَ الآيَةَ هِيَ مَعِي كَيْ يَنْقَلِبَ بِي فَيُطْعِمَنِي، وَكَانَ أَخْيَرَ النَّاسِ لِلْمِسْكِينِ جَعْفَرُ بْنُ أَبِي طَالِبٍ، كَانَ يَنْقَلِبُ بِنَا فَيُطْعِمُنَا مَا كَانَ فِي بَيْتِهِ، حَتَّى إِنْ كَانَ لَيُخْرِجُ إِلَيْنَا الْعُكَّةَ الَّتِي لَيْسَ فِيهَا شَيْءٌ، فَنَشُقُّهَا فَنَلْعَقُ مَا فِيهَا.

TERCÜME:

Ebû Hüreyre'den رضى الله عنه: İnsanlar, "Ebû Hüreyre çok rivayet ediyor" diyorlardı. Ben karnımı doyuracak kadarıyla Resûlullah'ın ﷺ yanından ayrılmazdım; öyle ki mayalı ekmek yemez, nakışlı elbise giymez, bana hizmet eden ne bir erkek ne de bir kadın olurdu. Açlıktan karnımı çakıl taşlarına bastırırdım; bildiğim hâlde birinden bana bir âyet okumasını isterdim ki beni evine götürüp yedirsin. ***Yoksullara karşı insanların en hayırlısı Ca'fer b. Ebî Tâlib'di.*** Bizi evine götürür, evinde ne varsa yedirirdi; hatta bize içi boşalmış bir yağ tulumu çıkarırdı da onu yarar, içinde kalanı yalardık.

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): Ahmed b. Abi Bakr ← Muhammed b. Ibrahim b. Dinar al-Juhani ← Ibn Abi Dhi'b ← Sa'id al-Maqburi ← Ebû Hüreyre رضى الله عنه.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbu Fezâili Ashâbi'n-Nebî ﷺ, Ca'fer b. Ebî Tâlib'in Menkıbeleri Bâbı, Hadis No. 3708.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:3708

BU HADİSİN DERSLERİ

Ca‘fer yoksulları evine götürür ve onlara ***ne varsa*** yedirirdi; öyle ki boş yağ tulumunu bile yarardı ki kalanını yalasınlar. Böyle bir cömertlik zenginlikten değil, ***geniş bir gönülden*** doğar. Âlimler bu vasfı sebebiyle Ca‘fer’e ***Ebü’l-Mesâkîn*** —yoksulların babası— denildiğini zikreder.

ABDULLAH B. REVÂHA: YOLA ÇIKMADAN ÖNCE GÖZYAŞLARI

Üçüncü komutan ***Abdullah b. Revâha*** رضی اللہ عنہ idi; Hazrec'ten bir Ensârî, Akabe Biatı'ndaki nakiplerden biri ve şiiri Kazâ Umresi sırasında Mekke kapısında yankılanan bir şair (18. kitap). Ordu yola çıkarken insanlar onlarla vedalaşıp selâmetle dönmeleri için dua ettiler. İbn Revâha ağladı.

SİYER NOTU: İBN REVÂHA NEDEN AĞLADI?

İbn İshak'a göre neden ağladığı sorulunca İbn Revâha, dünya sevgisinden değil, Allah'ın cehennem hakkındaki şu sözünü hatırladığı için ağladığını söyledi: "Sizden oraya uğramayacak hiçbir kimse yoktur" (Meryem 19:71). "Oraya vardıktan sonra oradan nasıl çıkacağımı bilmiyorum." Sonra ***bağışlanma ve şehadet*** dileyen bir şiir okudu.

Bu rivayet ***siyer kitaplarındaki bir bilgidir*** (İbn İshak, muttasıl senetsiz). Bununla birlikte anlamı, İbn Revâha'da bilinen Allah korkusu vasfıyla uyumludur.

KAYNAK:
İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye (İbn İshak rivayeti) — Mûte Gazvesi bölümü; İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye.

Onu korkutan âyet şuydu: ***"Sizden oraya uğramayacak hiçbir kimse yoktur"***. İbn Kesîr buradaki "uğrama"nın —cehennem üzerindeki köprüden geçme şeklinde— âlimlerce nasıl açıklandığını aktarır — İbn Kesîr Tefsiri 19:71.

Ders: Mü'min cihada ***kendini temiz gördüğü için değil***, Allah'ın rahmetini umarak ve azabından korkarak çıkar. Bu, ***havf*** (korku) ile ***recâ*** (ümit) arasındaki dengedir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

ŞAM DİYARINA YOLCULUK

Üç bin kişilik ordu Şam kervan yolunu takip ederek kuzeye ilerledi —Vâdi'l-Kurâ, Tebük bölgesi üzerinden bugünkü Ürdün'ün güneyindeki ***Maan'a*** kadar. Mûte, Lût Gölü'nün doğusundaki yaylada, ***Kerek*** şehrinin yakınındadır.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

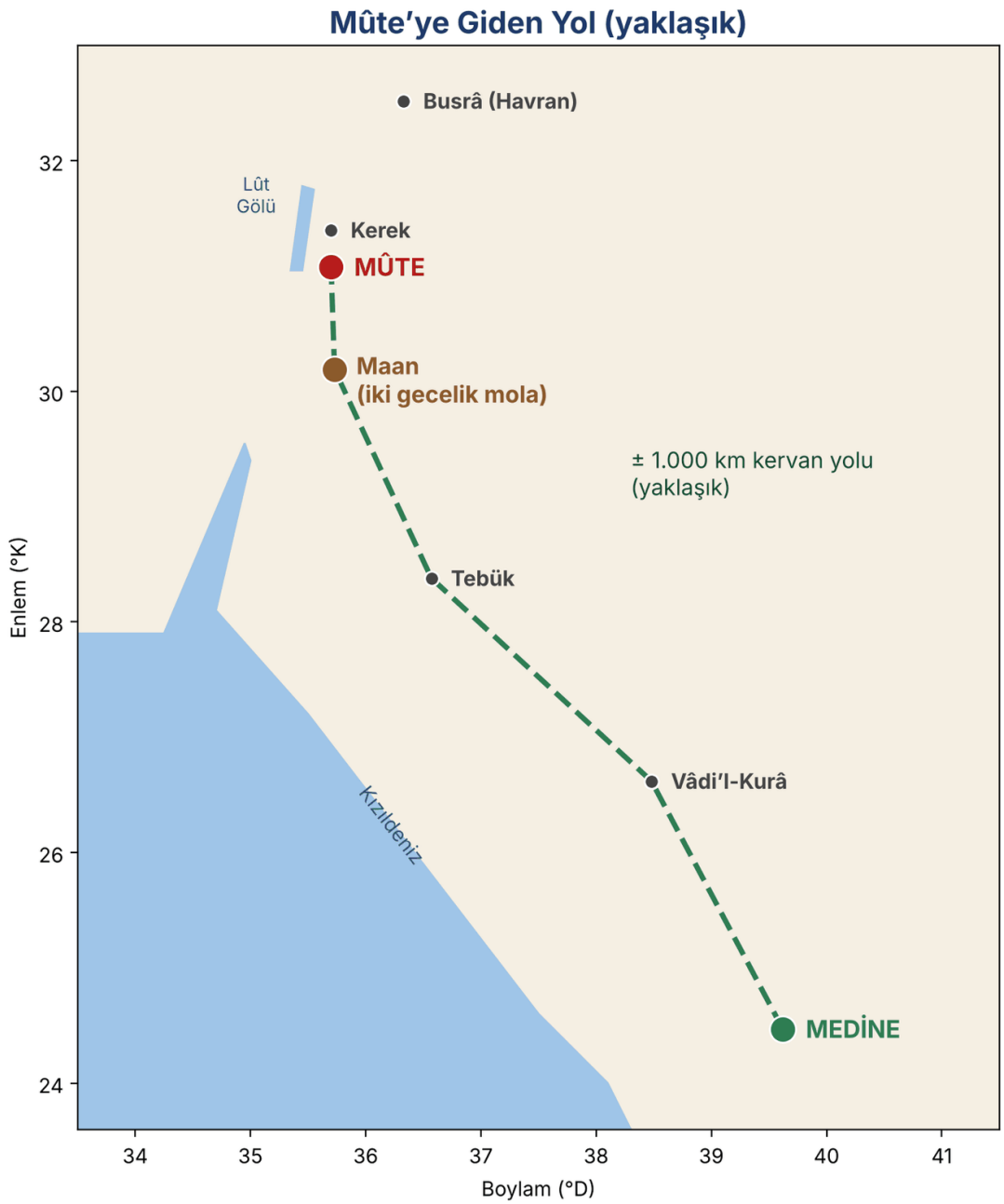

Şehirlerin yerleri modern koordinatlara göredir; güzergâh Şam kervan yoluna dayanan bir tahmindir. Maan siyer kitaplarına göredir.

Şekil 3: Mûte'ye giden yol (yaklaşık).

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

SİYER NOTU: ORDUYU UĞURLAMAK

Siyer kitaplarına göre Resûlullah ﷺ orduyu Medine'den ***Seniyyetü'l-Vedâ'*** denilen yere kadar uğurladı ve onlara takvayı, hıyanet etmemeyi, çocukları, kadınları, yaşlıları ve mabetlerdeki rahipleri öldürmemeyi, ağaç kesmemeyi ve bina yıkmamayı tavsiye etti.

Bu tür savaş âdâbı tavsiyeleri sahih hadislerde ***genel olarak sabittir*** —kadınların ve çocukların öldürülmesinin yasaklanması (Sahîh-i Buhârî 3015) ve komutanlara verilen öğütler (Sahîh-i Müslim 1731) bunlardandır—; ancak Mûte günündeki özel lafızlar siyer rivayetidir.

KAYNAK:
İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye (İbn İshak rivayeti) — Mûte Gazvesi bölümü; İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye. Vâkıdî, el-Meğâzî.

Kervan yoluyla Medine'den Mûte'ye mesafe yaklaşık ***bin kilometredir*** —çöl güneşi altında haftalar süren bir yolculuk. Bu ordu ganimet için değil, bir elçinin kanı için ***adalet istemek*** ve davetin onurunu korumak için çıkmıştı.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

MAAN'DAKİ İSTİŞARE

Maan'a varınca İslâm ordusu şaşırtıcı bir haber aldı: Roma ordusu Arap müttefikleriyle birlikte beklenenden ***çok daha büyük*** bir sayıda toplanmıştı.

SİYER NOTU: İKİ GECELİK İSTİŞARE

İbn İshak, Herakleios'un Belkâ bölgesindeki Meâb'da ***100.000*** Roma askeriyle bulunduğunu, Lahm, Cüzâm, Behrâ ve Belî gibi Arap kabilelerinden de ***100.000*** kişinin onlara katıldığını rivayet eder. Sahâbîler Maan'da iki gece istişare etti; bazıları yardım veya talimat istemek için Resûlullah'a ﷺ yazmayı önerdi.

Bunun üzerine Abdullah b. Revâha şöyle konuştu: ***"Ey kavmim! Allah'a yemin ederim ki hoşlanmadığınız şey, aramak için çıktığınız şeyin ta kendisidir: şehadet. Biz insanlarla sayıyla, güçle ve kalabalıkla savaşmıyoruz; Allah'ın bizi onunla şereflendirdiği din ile savaşıyoruz. Haydi ilerleyin! Bu iki güzellikten biridir: zafer veya şehadet."*** İnsanlar, "Vallahi İbn Revâha doğru söyledi" dediler ve ilerlediler.

200.000 rakamı İbn İshak'ın rivayetidir (Vâkıdî 100.000 der) ve birçok modern tarihçi tarafından ***fazlasıyla abartılı*** kabul edilir. İbn Revâha'nın konuşması da siyer rivayetidir.

KAYNAK:
İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye (İbn İshak rivayeti) — Mûte Gazvesi bölümü; İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye. Wikipedia, "Battle of Mu'tah". en.wikipedia.org/wiki/Battle_of_Mu%27tah

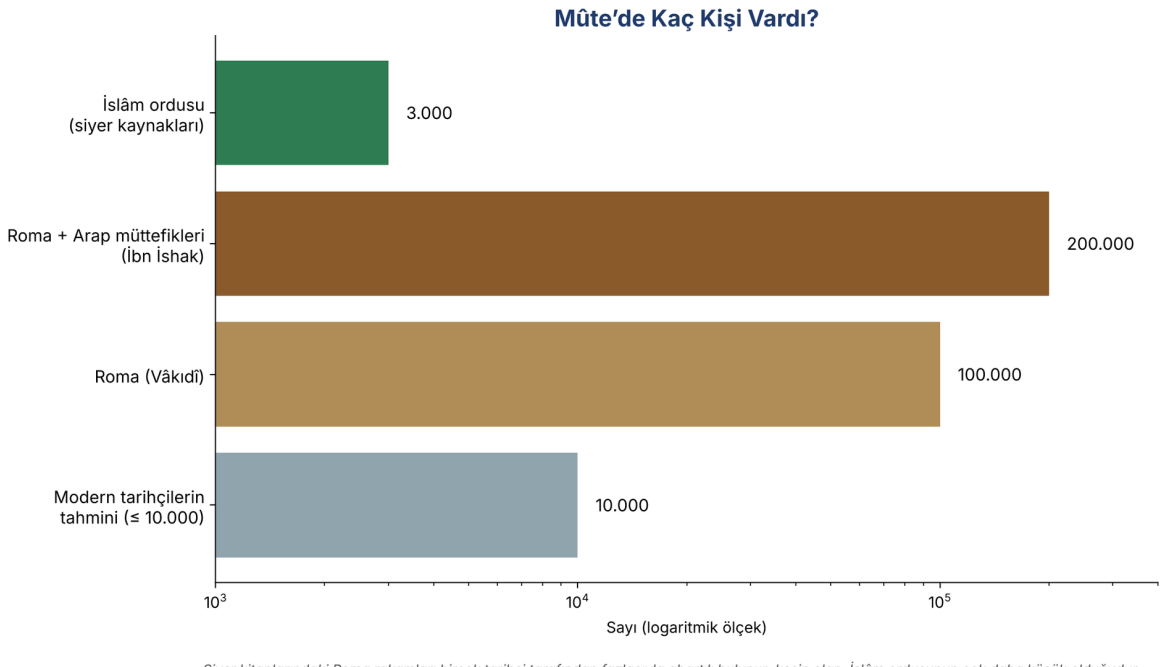

Şekil 4: Farklı kaynaklara göre Mûte'deki asker sayıları.

Gerçek rakam ne olursa olsun, bir konuda ittifak vardır: İslâm ordusu ***çok daha küçüktü***, üssünden uzaktaydı ve eğitimli bir imparatorluk ordusuyla karşı karşıyaydı. İlerleme kararı yalnızca dünyevî bir hesap değil, bir ***iman*** kararıydı.

“NİCE AZ TOPLULUK…”

İbn Revâha’nın sözleri bize Câlût’la karşılaşan Tâlût’un ordusunu hatırlatır. Allah’a kavuşacaklarına inananlar şöyle dediler: ***“Nice az topluluklar, Allah’ın izniyle çok topluluklara galip gelmiştir”*** (Bakara 2:249) — İbn Kesîr Tefsiri 2:249.

İbn Kesîr zaferin sayıya ve teçhizata değil, ***Allah’ın yardımına*** ve ***sabra*** bağlı olduğunu açıklar. Âyet Müslümanlara hesapsız ve düşüncesizce hareket etmeyi emretmez; görev açık olduğunda düşmanın sayısının iman eden kalbi sarsmaması gerektiğini vurgular.

Allah düşmanla karşılaşırken uyulacak âdâbı da öğretir: ***“sebat edin ve Allah’ı çok anın”*** (Enfâl 8:45) — İbn Kesîr Tefsiri 8:45.

Ve sonraki âyet: ***“birbirinizle çekişmeyin, sonra korkuya kapılırsınız da kuvvetiniz gider”*** (Enfâl 8:46) — İbn Kesîr Tefsiri 8:46.

Maan’da sahâbîler farklı görüşler ileri sürdü, fakat ***bölünmediler***. İstişareden sonra komutanın kararının arkasında birleştiler. Enfâl Sûresi’nin uygulaması budur: serbestçe istişare etmek, karar verilince de itaat edip sebat etmek.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

CA‘FER: ÖNÜNDE ELLİ YARA

İki ordu Mûte’de karşılaştı. ***Zeyd b. Hârise*** Resûlullah’ın ﷺ sancağını taşıdı ve vücudunu mızraklar delinceye kadar en önde savaştı ve şehit düştü. Sancağı, belirlendiği gibi hemen ***Ca‘fer b. Ebî Tâlib*** aldı. Savaştan sonra Abdullah b. Ömer رضى الله عنهما Ca‘fer’in cesedinin yanında durup yaralarını saydı. 4261 numaralı hadiste ***doksandan fazla*** mızrak ve ok izinden söz eder; şu rivayette ise elli der —ve çok anlamlı bir ayrıntı ekler:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 4260

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ، حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، عَنْ عَمْرٍو، عَنِ ابْنِ أَبِي هِلاَلٍ، قَالَ وَأَخْبَرَنِي نَافِعٌ، أَنَّ ابْنَ عُمَرَ، أَخْبَرَهُ أَنَّهُ، وَقَفَ عَلَى جَعْفَرٍ يَوْمَئِذٍ وَهْوَ قَتِيلٌ، فَعَدَدْتُ بِهِ خَمْسِينَ بَيْنَ طَعْنَةٍ وَضَرْبَةٍ، لَيْسَ مِنْهَا شَيْءٌ فِي دُبُرِهِ. يَعْنِي فِي ظَهْرِهِ.

TERCÜME:

Nâfi‘, İbn Ömer’in رضى الله عنهما kendisine şunu haber verdiğini rivayet eder: O gün Ca‘fer şehit düştüğünde onun yanında durmuştu. **“Bedeninde elli mızrak ve kılıç darbesi saydım;** *hiçbiri sırtında değildi.*” —yani arkasında ve sırtında.

SENED İmam Buhârî’nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): Ahmed b. ‘Isa ← ‘Abdullah b. Wahb ← ‘Amr b. al-Harith ← Sa‘id b. Abi Hilal; ve dedi ki: bana şu da haber verdi: Nafi‘ ← ‘Abdullah b. ‘Umar رضى الله عنهما.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü’l-Meğâzî, Şam Topraklarındaki Mûte Gazvesi Bâbı, Hadis No. 4260.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur’an’dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî’de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:4260

BU HADİSİN DERSLERİ

“Hiçbiri sırtında değildi.” Ca‘fer’in bütün yaraları vücudunun önündeydi —bu, onun düşmana ***asla sırt dönmediğinin*** işaretidir. İbn Hacer Fethu’l-Bârî’de rakamlardaki farklılığın (elli ve doksandan fazla) birincisinin yalnızca mızrak ve kılıç darbelerini, ikincisinin ise ok izlerini de saymasından —ya da her birinin vücudun farklı bölümlerini saymasından— kaynaklanabileceğini açıklar.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

SİYER NOTU: CA'FER VE ATI

Ebû Dâvûd (No. 2573), Mûte'ye şahit olan Benî Mürre'den bir adamdan şunu rivayet eder: ***"Vallahi sanki Ca'fer'i görüyorum: kızıl atından indi, atının ayak sinirlerini kesti, sonra öldürülünceye kadar savaştı."*** Bu davranış onun geri çekilmeme kararlılığını gösterir.

Ebû Dâvûd bu rivayetin "güçlü olmadığını" söylemiş, Şeyh Elbânî ise ***hasen*** saymıştır. Siyer kitapları ayrıca Ca'fer'in sancağı sağ eliyle kesilinceye kadar, sonra sol eliyle kesilinceye kadar tuttuğunu, ardından iki koluyla kucakladığını zikreder —bu ayrıntı ***sahih hadislerde yer almaz***.

KAYNAK:
İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye (İbn İshak rivayeti) — Mûte Gazvesi bölümü; İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye.
İbn Hacer el-Askalânî, Fethu'l-Bârî — Kitâbü'l-Meğâzî, Mûte Gazvesi Bâbı.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

İKİ KANAT SAHİBİ

Ca‘fer, eşi ***Esmâ bint Umeys’i*** ve Habeşistan’da doğan küçük çocuklarını geride bırakan genç bir adam olarak şehit düştü. Fakat Allah kaybedileni ebedî bir şerefle telafi etti. Sahâbîler ona verilen lakabı biliyordu:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 4264

حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ عَلِيٍّ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي خَالِدٍ، عَنْ عَامِرٍ، قَالَ كَانَ ابْنُ عُمَرَ إِذَا حَيَّا ابْنَ جَعْفَرٍ قَالَ السَّلاَمُ عَلَيْكَ يَا ابْنَ ذِي الْجَنَاحَيْنِ.

TERCÜME:

Âmir (eş-Şa‘bî) dedi ki: İbn Ömer رضى الله عنهما, Ca‘fer’in oğluna selâm verdiğinde şöyle derdi: **“Esselâmu aleyke yebne zi’l-cenâhayn — Selâm sana, ey iki kanat sahibinin oğlu.”**

SENED İmam Buhârî’nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): Muhammed b. Abi Bakr al-Muqaddami ← ‘Umar b. ‘Ali al-Muqaddami ← Isma‘il b. Abi Khalid ← ‘Amir al-Şa‘bi ← ‘Abdullah b. ‘Umar رضى الله عنهما.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü’l-Meğâzî, Şam Topraklarındaki Mûte Gazvesi Bâbı, Hadis No. 4264; ayrıca No. 3709 (Ca‘fer b. Ebî Tâlib’in Menkıbeleri Bâbı).

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur’an’dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî’de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:4264

BU HADİSİN DERSLERİ

Zü’l-cenâhayn —iki kanat sahibi. İbn Hacer Fethu’l-Bârî’de bu lakabın, Allah’ın Ca‘fer’in Mûte’de kesilen iki elinin yerine ona cennette meleklerle birlikte uçtuğu ***iki kanat*** verdiğine dair rivayetlere işaret ettiğini açıklar. İbn Ömer رضى الله عنهما, babasına hürmeten oğlu Abdullah b. Ca‘fer’e bu lakapla selâm verirdi.

SİYER NOTU: CA‘FER’İN KANATLARINA DAİR RİVAYETLER

Resûlullah’ın ﷺ Ca‘fer’i cennette meleklerle birlikte iki kanatla uçarken gördüğünü bildiren birkaç rivayet vardır; bunlardan bazıları Câmi‘u’t-Tirmizî’de (No. 3763), Hâkim ve Taberânî’dedir. Senetleri hadisçiler tarafından tartışılmıştır; ancak yollarının çokluğu sebebiyle İbn Hacer gibi bazı âlimler bunları birbirini destekleyici kabul etmiştir.

Kesin olarak sahih olan, İbn Ömer’in Sahîh-i Buhârî’de Ca‘fer’in oğluna “iki kanat sahibinin oğlu” diye seslenmesidir; bu, lakabın sahâbîler arasında meşhur olduğunu gösterir.

KAYNAK:
İbn Hacer el-Askalânî, Fethu’l-Bârî, Ca‘fer’in Menkıbeleri Bâbı; el-İsâbe fî Temyîzi’s-Sahâbe.

Ders: Önce yoksulları doyuran, sonra kesilinceye kadar sancağı tutan ellerin yerine Allah ***cennette kanatlar*** verdi. Allah için feda edilen hiçbir şey kaybolmaz; daha kalıcı bir yere ***taşınır***.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

İBN REVÂHA: "EY NEFSİM…"

Ca'fer şehit düştükten sonra sancağı ***Abdullah b. Revâha*** aldı. Sahih hadisler bunu kısaca zikreder: "Sonra İbn Revâha aldı ve o da şehit düştü" (Sahîh-i Buhârî 4262). Siyer kitapları ise son anlarını ayrıntılı anlatır.

SİYER NOTU: "EY NEFSİM…"

İbn İshak'a göre İbn Revâha atının üzerinde sancağı aldı ve ***bir an tereddüt etti***. Bunun üzerine kendi nefsine şiirle şöyle seslendi: ***"Yemin ettim ey nefsim, ineceksin (savaşa) —ister gönüllü ister zorla. İnsanlar haykırdı ve savaşa hazırlandı; neden seni cennetten hoşlanmıyor görüyorum?"*** Sonra atından indi ve şehit düşünceye kadar savaştı.

Bu şiir muttasıl senedi olmayan ***bir siyer rivayetidir***. Fakat çok insanî bir şeyi tasvir eder: ***içindeki korkuyla mücadele eden*** ve ona galip gelen büyük bir sahâbî.

KAYNAK:
İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye (İbn İshak rivayeti) — Mûte Gazvesi bölümü; İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye.

İbn Revâha, şiiri Mekke kapısında başkalarını coşturan bir şairdi. Mûte'de ise şiiri ***kendi nefsini coşturmak*** için kullandı. En ince cihad budur: ***cihâdü'n-nefs*** —kalp ağır gelse de nefsi Allah'ın razı olduğu şeyi yapmaya zorlamak.

Resûlullah ﷺ nefsine hâkim olan hakkında şöyle buyurmuştur: ***"Güçlü kimse güreşte yenen değildir; asıl güçlü, öfke anında nefsine hâkim olandır"*** (Sahîh-i Buhârî 6114). Savaş meydanında korkuya hâkim olmak da aynı güçtür.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

ALLAH'IN KILIÇLARINDAN BİR KILIÇ

Tayin edilen üç komutan şehit düşmüştü. Resûlullah ﷺ dördüncü bir komutan belirlememişti. O kritik anda ordu ***Hâlid b. Velîd'i*** seçti —Uhud'da Kureyş süvarilerinin Müslümanlara karşı saldırısını yöneten ve Mûte'den sadece birkaç ay önce Müslüman olan adamı.

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 1246

حَدَّثَنَا أَبُو مَعْمَرٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ، حَدَّثَنَا أَيُّوبُ، عَنْ حُمَيْدِ بْنِ هِلاَلٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ـ رضى الله عنه ـ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم أَخَذَ الرَّايَةَ زَيْدٌ فَأُصِيبَ، ثُمَّ أَخَذَهَا جَعْفَرٌ فَأُصِيبَ، ثُمَّ أَخَذَهَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ رَوَاحَةَ فَأُصِيبَ ـ وَإِنَّ عَيْنَىْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم لَتَذْرِفَانِ ـ ثُمَّ أَخَذَهَا خَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ مِنْ غَيْرِ إِمْرَةٍ فَفُتِحَ لَهُ

TERCÜME:

Enes b. Mâlik'ten رضى الله عنه rivayet edildiğine göre şöyle dedi: Nebî ﷺ şöyle buyurdu: **"Sancağı Zeyd aldı ve şehit düştü; sonra Ca'fer aldı ve şehit düştü; sonra Abdullah b. Revâha aldı ve şehit düştü"** —o sırada Resûlullah'ın ﷺ iki gözü yaşlar döküyordu— **"sonra sancağı** *emir tayin edilmeden* **Hâlid b. Velîd aldı ve ona fetih nasip oldu."**

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): Ebû Ma'mar ← 'Abd al-Warith b. Sa'id ← Ayyub al-Sakhtiyani ← Humaid b. Hilal ← Enes b. Mâlik رضى الله عنه.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü'l-Cenâiz, Kişinin Ölünün Ailesine Ölüm Haberini Bizzat Vermesi Bâbı, Hadis No. 1246.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:1246

BU HADİSİN DERSLERİ

"Emir tayin edilmeden" (*min gayri imretin*) —Hâlid'i Resûlullah ﷺ tayin etmemiş, meydanda sahâbîler seçmişti. İbn Hacer bu hadisin, tayin edilen yönetici bulunmadığında ve durum zorunlu kıldığında ***cemaatin maslahat için bir lider seçebileceğine*** ve bu davranışın Resûlullah ﷺ tarafından onaylandığına delil olduğunu zikreder.

SİYER NOTU: HÂLİD NASIL SEÇİLDİ?

İbn İshak'a göre İbn Revâha şehit düştükten sonra sancağı ***Sâbit b. Akrem*** (Belî kabilesinden, Benî Aclân'ın müttefiki) aldı ve şöyle seslendi: "Ey Müslümanlar, aranızdan bir adam üzerinde birleşin!" Onlar, "Sen ol" dediler. O, "Bunu yapmam" dedi. Bunun üzerine Hâlid b. Velîd üzerinde ittifak ettiler.

Bu ayrıntı ***bir siyer rivayetidir***; sahih olan, Hâlid'in sancağı "emir tayin edilmeden" aldığı ve ona fetih nasip olduğudur.

KAYNAK:
İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye (İbn İshak rivayeti) — Mûte Gazvesi bölümü; İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye.

Sâbit b. Akrem'in tavrına dikkat edin: sancağı tutuyordu, fakat ***makam için yarışmadı***. Onu savaş ilminde daha ehil olana teslim etti. İslâm'da liderliğin âdâbı budur: makam bir emanettir, övünç vesilesi değil.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

KIRILAN DOKUZ KILIÇ

Hâlid'in komutasındaki çarpışma ne kadar şiddetliydi? Bunu bizzat kendisi kısa ama her şeyi anlatan tek bir cümleyle aktarır:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 4265

حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ، عَنْ قَيْسِ بْنِ أَبِي حَازِمٍ، قَالَ سَمِعْتُ خَالِدَ بْنَ الْوَلِيدِ، يَقُولُ لَقَدِ انْقَطَعَتْ فِي يَدِي يَوْمَ مُوتَةَ تِسْعَةُ أَسْيَافٍ، فَمَا بَقِيَ فِي يَدِي إِلاَّ صَفِيحَةٌ يَمَانِيَةٌ.

TERCÜME:

Kays b. Ebî Hâzim dedi ki: Hâlid b. Velîd'i رضى الله عنه şöyle derken işittim: **"Mûte günü elimde dokuz kılıç kırıldı; elimde Yemen işi geniş bir kılıçtan başkası kalmadı."**

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): Ebû Nu'aim al-Fadl b. Dukain ← Sufyan al-Thauri ← Isma'il b. Abi Khalid ← Qais b. Abi Hazim ← Khalid b. al-Walid رضى الله عنه.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü'l-Meğâzî, Şam Topraklarındaki Mûte Gazvesi Bâbı, Hadis No. 4265; ayrıca No. 4266.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:4265

BU HADİSİN DERSLERİ

Dokuz kılıç kırıldı, bir adamın elinde, bir günde. Yalnızca geniş bir Yemen kılıcı (*safîha yemâniyye*) dayandı. İbn Hacer bunun ***çarpışmanın ne kadar şiddetli olduğunu*** ve Hâlid'in bizzat ne kadar çok düşmanla karşılaştığını gösterdiğini açıklar.

SİYER NOTU: HÂLİD'İN STRATEJİSİ

Vâkıdî'ye ve bazı tarihçilere göre Hâlid akşama kadar savaştı, sonra gece ***safları yeniden düzenledi***: sağ kanadı sola, ön safı arkaya aldı ve askerlerin bir kısmına arkadan toz kaldırmalarını emretti. Sabah olunca Roma ordusu yeni yüzler görüp Medine'den yardım geldiğini sandı. Korkuya kapıldılar ve Hâlid ***İslâm ordusunu selâmetle geri çekmeyi*** başardı.

Bu strateji ayrıntıları ***siyer kitaplarındaki bilgilerdir*** ve sahih hadislerde geçmez. Tarihçiler ayrıntılarında ihtilaf etmiştir; fakat Hâlid'in ordunun büyük kısmını kurtardığında ittifak ederler.

KAYNAK:

Vâkıdî, el-Meğâzî; İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye.

Wikipedia, "Khalid ibn al-Walid". en.wikipedia.org/wiki/Khalid_ibn_al-Walid

Uhud'da Hâlid askerî dehasını Müslümanlara ***karşı*** kullanmıştı. Mûte'de aynı deha onları ***kurtarmak için*** kullanıldı. İslâm insanın yeteneğini atmaz; ***onun yönünü hayra çevirir***. Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur:

"Câhiliyede sizin en hayırlılarınız, dini anladıkları takdirde İslâm'da da en hayırlılarınızdır" (Sahîh-i Buhârî 3493).

HABERDEN ÖNCE GELEN HABER

Çarpışma bin kilometreden daha uzakta, Şam diyarında olurken Resûlullah ﷺ Medine'deydi. Ne hızlı bir at, ne bir haberci, ne de bir iletişim aracı vardı. Yine de minbere çıktı ve olmakta olanı haber verdi:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 4262

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ وَاقِدٍ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ حُمَيْدِ بْنِ هِلاَلٍ، عَنْ أَنَسٍ ـ رضى الله عنه ـ أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم نَعَى زَيْدًا وَجَعْفَرًا وَابْنَ رَوَاحَةَ لِلنَّاسِ، قَبْلَ أَنْ يَأْتِيَهُمْ خَبَرُهُمْ فَقَالَ أَخَذَ الرَّايَةَ زَيْدٌ فَأُصِيبَ، ثُمَّ أَخَذَ جَعْفَرٌ فَأُصِيبَ، ثُمَّ أَخَذَ ابْنُ رَوَاحَةَ فَأُصِيبَ ـ وَعَيْنَاهُ تَذْرِفَانِ ـ حَتَّى أَخَذَ الرَّايَةَ سَيْفٌ مِنْ سُيُوفِ اللَّهِ حَتَّى فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ.

TERCÜME:

Enes'ten رضى الله عنه rivayet edildiğine göre Nebî ﷺ, Zeyd, Ca'fer ve İbn Revâha'nın ölüm haberini insanlara ***onlarla ilgili haber gelmeden önce*** verdi. Şöyle buyurdu: **"Sancağı Zeyd aldı ve şehit düştü; sonra Ca'fer aldı ve şehit düştü; sonra İbn Revâha aldı ve şehit düştü"** —o sırada iki gözü yaşlar döküyordu— **"nihayet sancağı** *Allah'ın kılıçlarından bir kılıç* **aldı ve Allah onlara fetih nasip etti."**

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): Ahmed b. Waqid ← Hammad b. Zaid ← Ayyub al-Sakhtiyani ← Humaid b. Hilal ← Enes b. Mâlik رضى الله عنه.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü'l-Meğâzî, Şam Topraklarındaki Mûte Gazvesi Bâbı, Hadis No. 4262; ayrıca No. 1246, 2798, 3063 ve 3757.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:4262

BU HADİSİN DERSLERİ

Bu hadis açık bir ***mucize*** içerir: Resûlullah ﷺ üç komutanın ölümünü doğru sırayla ve Hâlid eliyle gelen fethi, haber gelmeden ***önce*** bildirdi. Âlimler bunu nübüvvet delilleri (*delâilü'n-nübüvve*) arasında sayar; çünkü bu bilgi ancak vahiyle mümkündür.

Bu hadis Hâlid'e kalıcı bir lakap da vermiştir: ***"Allah'ın kılıçlarından bir kılıç"*** (*seyfün min süyûfillâh*). *Seyfullah* lakabı Mûte'de doğdu —Hâlid'in Müslüman olarak katıldığı ilk savaşta.

Resûlullah'ın ﷺ bu haberi verirken içinde bulunduğu hâle de dikkat edin: ***"ve iki gözü yaşlar döküyordu."*** Ümmetin en güçlü önderi, ashâbına karşı kalbi en yumuşak olanıydı.

BİR MEDEDÎ VE KOMUTANA İTAAT

Mûte ordusunda ***mededî*** (yardımcı asker) olarak gelen Yemenli bir adam vardı. Avf b. Mâlik رضى الله عنه,

Ebû Dâvûd'un rivayetinde (No. 2719, Elbânî sahih saymıştır) bu adamın yanında yalnızca bir kılıç bulunduğunu anlatır. Kesilen bir devenin derisinden kendine kalkan yaptı. Çarpışmada kızıl atlı, eğeri ve silahları altın kaplamalı bir Romalı süvari Müslümanlara şiddetle saldırıyordu; mededî bir kayanın arkasına saklandı, atının ayak sinirlerini kesti ve onu öldürdü.

Komutan olan Hâlid, öldürülen düşmanın eşyalarını (*seleb*) çok bularak kendisi aldı. İmam Müslim sonrasında olanları rivayet eder:

HADİS — SAHÎH-İ MÜSLİM, NO. 1753

وَحَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ، أَحْمَدُ بْنُ عَمْرِو بْنِ سَرْحٍ أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ، أَخْبَرَنِي مُعَاوِيَةُ بْنُ صَالِحٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ قَتَلَ رَجُلٌ مِنْ حِمْيَرَ رَجُلاً مِنَ الْعَدُوِّ فَأَرَادَ سَلَبَهُ فَمَنَعَهُ خَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ وَكَانَ وَالِيًا عَلَيْهِمْ فَأَتَى رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم عَوْفُ بْنُ مَالِكٍ فَأَخْبَرَهُ فَقَالَ لِخَالِدٍ مَا مَنَعَكَ أَنْ تُعْطِيَهُ سَلَبَهُ. قَالَ اسْتَكْثَرْتُهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ ادْفَعْهُ إِلَيْهِ. فَمَرَّ خَالِدٌ بِعَوْفٍ فَجَرَّ بِرِدَائِهِ ثُمَّ قَالَ هَلْ أَنْجَزْتُ لَكَ مَا ذَكَرْتُ لَكَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَسَمِعَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَاسْتَغْضَبَ فَقَالَ لاَ تُعْطِهِ يَا خَالِدُ لاَ تُعْطِهِ يَا خَالِدُ هَلْ أَنْتُمْ تَارِكُونَ لِي أُمَرَائِي إِنَّمَا مَثَلُكُمْ وَمَثَلُهُمْ كَمَثَلِ رَجُلٍ اسْتَرْعِيَ إِبِلاً أَوْ غَنَمًا فَرَعَاهَا ثُمَّ تَحَيَّنَ سَقْيَهَا فَأَوْرَدَهَا حَوْضًا فَشَرَعَتْ فِيهِ فَشَرِبَتْ صَفْوَهُ وَتَرَكَتْ كَدَرَهُ فَصَفْوُهُ لَكُمْ وَكَدَرُهُ عَلَيْهِمْ.

TERCÜME:

Avf b. Mâlik'ten رضى الله عنه rivayet edildiğine göre şöyle dedi: Himyer'den bir adam bir düşmanı öldürdü ve onun eşyalarını (*seleb*) almak istedi; fakat onların komutanı olan Hâlid b. Velîd buna engel oldu. Avf b. Mâlik Resûlullah'a ﷺ gelip durumu haber verdi. Resûlullah Hâlid'e, "Selebi ona vermene engel olan nedir?" diye sordu. Hâlid, "Onu çok buldum, ey Allah'ın Resûlü" dedi. Resûlullah, "Onu ona ver" buyurdu. Sonra Hâlid, Avf'ın yanından geçti; Avf onun ridâsını çekerek, "Sana Resûlullah'tan ﷺ söylediğimi yerine getirmedim mi?" dedi. Resûlullah ﷺ bunu duydu, öfkelendi ve şöyle buyurdu: **"Ona verme ey Hâlid! Ona verme ey Hâlid!** *Benim tayin ettiğim emirleri (kınanmaya) bırakacak mısınız?* **Sizin ve onların misali, deve veya koyun gütmekle görevlendirilen bir adamın misali gibidir: onları güder, sulama vaktini gözetir ve bir havuza götürür. Hayvanlar suyun duru kısmını içer, bulanık kısmını bırakır. Duru olan sizin içindir, bulanığı ise onlara kalır."**

SENED İmam Müslim'in rivayet zinciri (talebeden hocaya): Ebû al-Tahir Ahmed b. 'Amr b. Sarh ← 'Abdullah b. Wahb ← Mu'awiyah b. Salih ← 'Abdurrahmân b. Jubair b. Nufair ← babası Jubair b. Nufair ← 'Auf b. Malik al-Aşja'i رضى الله عنه.

KAYNAK: İmam Müslim rivayet etmiştir: Sahîh-i Müslim, Kitâbü'l-Cihâd ve's-Siyer, Katilin Maktulün Selebine Hak Kazanması Bâbı, Hadis No. 1753a. Ebû Dâvûd'un rivayetinde (No. 2719) Avf bu olayın Mûte gazvesinde olduğunu söyler.

DERECE: SAHİH — Sahîh-i Müslim'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/muslim:1753a

BU HADİSİN DERSLERİ

Bu hadis dengeli iki ders verir. ***Birincisi***, askerin hakkı korunur: Resûlullah ﷺ Hâlid'e selebi geri vermesini emretti. ***İkincisi***, Avf bu kararı Hâlid'i herkesin önünde mahcup etmek için kullanınca, Resûlullah ﷺ kararı ***geri aldı*** ve şöyle buyurdu: "Benim tayin ettiğim emirleri (kınanmaya) bırakacak mısınız?"

Hadisteki havuz misali çok güzeldir: halk ***duru suyu*** (iyiliği) alır, yöneticiler ise ***bulanık suyu*** (yükü ve kınamayı) üstlenir. O hâlde halk yöneticilerin yükünü hakaretle artırmamalıdır. Uyarmak olur, ama edeple; hak istemek olur, ama onur kırmadan. Hanefî Notu: Hanefî mezhebinde seleb, ancak komutan önceden "Kim bir düşman öldürürse onun selebi kendisinindir" diye ilan etmişse (tenfîl) katile ait olur; aksi hâlde genel ganimete dahil edilir. Bu hadis de selebi verme yetkisinin komutana ait olduğunu gösterir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

RESÛLULLAH'IN GÖZYAŞLARI ﷺ

Sonunda resmî haber Medine'ye ulaştı. Âişe رضى الله عنها o sıradaki Resûlullah'ın ﷺ evindeki havayı şöyle anlatır:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 4263

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ، قَالَ سَمِعْتُ يَحْيَى بْنَ سَعِيدٍ، قَالَ أَخْبَرَتْنِي عَمْرَةُ، قَالَتْ سَمِعْتُ عَائِشَةَ ـ رضى الله عنها ـ تَقُولُ لَمَّا جَاءَ قَتْلُ ابْنِ حَارِثَةَ وَجَعْفَرِ بْنِ أَبِي طَالِبٍ وَعَبْدِ اللَّهِ بْنِ رَوَاحَةَ ـ رضى الله عنهم ـ جَلَسَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يُعْرَفُ فِيهِ الْحُزْنُ ـ قَالَتْ عَائِشَةُ ـ وَأَنَا أَطَّلِعُ مِنْ صَائِرِ الْبَابِ ـ تَعْنِي مِنْ شَقِّ الْبَابِ ـ فَأَتَاهُ رَجُلٌ فَقَالَ أَىْ رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ نِسَاءَ جَعْفَرٍ قَالَ وَذَكَرَ بُكَاءَهُنَّ، فَأَمَرَهُ أَنْ يَنْهَاهُنَّ قَالَ فَذَهَبَ الرَّجُلُ ثُمَّ أَتَى فَقَالَ قَدْ نَهَيْتُهُنَّ. وَذَكَرَ أَنَّهُ لَمْ يُطِعْنَهُ قَالَ فَأَمَرَ أَيْضًا فَذَهَبَ ثُمَّ أَتَى فَقَالَ وَاللَّهِ لَقَدْ غَلَبْنَنَا. فَزَعَمَتْ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ فَاحْثُ فِي أَفْوَاهِهِنَّ مِنَ التُّرَابِ قَالَتْ عَائِشَةُ فَقُلْتُ أَرْغَمَ اللَّهُ أَنْفَكَ، فَوَاللَّهِ مَا أَنْتَ تَفْعَلُ، وَمَا تَرَكْتَ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم مِنَ الْعَنَاءِ.

TERCÜME:

Amre dedi ki: Âişe'yi رضى الله عنها şöyle derken işittim: İbn Hârise, Ca'fer b. Ebî Tâlib ve Abdullah b. Revâha'nın رضى الله عنهم öldürüldüğü haberi gelince ***Resûlullah ﷺ oturdu ve yüzünde hüzün belirdi.*** Âişe dedi ki: Ben kapı aralığından bakıyordum. Bir adam gelip, "Ey Allah'ın Resûlü, Ca'fer'in kadınları…" dedi ve onların ağlamalarından söz etti. Resûlullah ona onları men etmesini emretti. Adam gitti, sonra tekrar gelip, "Onları men ettim" dedi ve kendisini dinlemediklerini söyledi. Resûlullah ona yine emretti. Adam gitti, sonra gelip, "Vallahi bize galip geldiler" dedi. Âişe, Resûlullah'ın ﷺ şöyle buyurduğunu söyledi: **"Öyleyse ağızlarına toprak saç."** Âişe dedi ki: Ben (o adama) dedim ki: "Allah burnunu yere sürtsün! Vallahi ne sana emredileni yaptın, ne de Resûlullah'ı ﷺ sıkıntıdan kurtardın."

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): Qutaibah b. Sa'id ← 'Abd al-Wahhab al-Thaqafi ← Yahya b. Sa'id al-Ansari ← 'Amrah bint 'Abdurrahmân ← 'Aişah رضى الله عنها.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü'l-Meğâzî, Şam Topraklarındaki Mûte Gazvesi Bâbı, Hadis No. 4263; ayrıca No. 1299.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:4263

BU HADİSİN DERSLERİ

Resûlullah ﷺ ***oturdu ve yüzünde hüzün belirdi***. Hüzün imanın zayıflığı değil, diri bir kalbin işaretidir.

İmam Buhârî aynı hadisi Kitâbü'l-Cenâiz'de şu bâb altında zikretmiştir: "Musibet anında oturup hüznü belli olan kimse" (No. 1299).

Fakat Resûlullah ***ağıt yakmayı*** (*niyâha*) —bağırarak ağlamayı, feryat etmeyi ve ölüyü aşırı biçimde sayıp dökmeyi— yasakladı. Âlimler "ağızlarına toprak saç" emrinin, ağıtın ***ne kadar şiddetle yasaklandığını*** göstermek için kullanılmış bir ifade olduğunu, harfiyen uygulanacak bir emir olmadığını açıklar. Gözyaşıyla ağlamak caizdir; ağıt yakmak caiz değildir.

Kur'an musibet anında doğru tavrı öğretir: ***"Biz Allah'a aitiz ve şüphesiz O'na döneceğiz"*** (Bakara 2:156) — İbn Kesîr Tefsiri 2:156.

Ve onların mükâfatı: ***"İşte Rablerinden bağışlamalar ve rahmet hep onlaradır"*** (Bakara 2:157) — İbn Kesîr Tefsiri 2:157.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

CA‘FER’İN AİLESİNE YEMEK

Ca‘fer’in evinde Esmâ bint Umeys kocasının ölüm haberini küçük çocuklarıyla birlikte aldı. Resûlullah ﷺ sadece taziyede bulunmakla kalmadı; kendi ailesine ***pratik bir talimat*** verdi:

HADİS — SÜNEN-İ TİRMİZÎ, NO. 998

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنِيعٍ، وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، قَالاَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ، قَالَ لَمَّا جَاءَ نَعْىُ جَعْفَرٍ قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم اصْنَعُوا لأَهْلِ جَعْفَرٍ طَعَامًا فَإِنَّهُ قَدْ جَاءَهُمْ مَا يَشْغَلُهُمْ.

TERCÜME:

Abdullah b. Ca‘fer’den رضى الله عنهما rivayet edildiğine göre şöyle dedi: Ca‘fer’in ölüm haberi gelince Nebî ﷺ şöyle buyurdu: **“Ca‘fer’in ailesi için yemek yapın;** *çünkü onlara kendilerini meşgul eden bir şey gelmiştir.*”

SENED İmam Tirmizî’nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): Ahmed b. Mani‘ ve ‘Ali b. Hujr ← Sufyan b. ‘Uyainah ← Ja‘far b. Khalid ← babası Khalid b. Sarah ← ‘Abdullah b. Ja‘far رضى الله عنهما.

KAYNAK: İmam Tirmizî rivayet etmiştir: Câmi‘u’t-Tirmizî, Kitâbü’l-Cenâiz, Ölü Sahiplerine Yapılan Yemek Hakkında Gelenler Bâbı, Hadis No. 998; ayrıca Ebû Dâvûd No. 3132.

DERECE: HASEN — İmam Tirmizî hasen saymıştır; Ebû Dâvûd da (No. 3132) rivayet etmiş, Şeyh Elbânî hasen saymıştır.

Kaynak: sunnah.com/tirmidhi:998

BU HADİSİN DERSLERİ

Taziyede ***sünnet*** budur: komşular ve akrabalar ölü sahiplerine yemek hazırlar; çünkü onlar musibetle meşguldür ve yemek yapacak durumda değildir. İmam Tirmizî, bazı ilim ehlinin bunu müstehap gördüğünü ve bunun İmam Şâfiî’nin görüşü olduğunu kaydeder. Bunun tersi —ölü sahiplerinin misafirler için yemek hazırlamakla yüklenmesi— bu hadisin ruhuna aykırıdır.

Abdullah b. Ca‘fer, Ebû Dâvûd’un rivayetinde (No. 4192, Elbânî sahih saymıştır) Resûlullah’ın ﷺ Ca‘fer’in ailesine ***üç gün*** mühlet verdiğini, sonra yanlarına gelip şöyle buyurduğunu anlatır: ***“Bugünden sonra kardeşime ağlamayın.”*** Ca‘fer’in çocuklarının getirilmesini istedi —“kuş yavruları gibi yanına getirildik”— sonra bir berber çağırıp başlarını tıraş ettirdi.

Bu üç günlük süre, eş dışındakiler için ***yas tutmanın hükmüne*** esas olmuştur: üç günü geçmez. Resûlullah ﷺ yetimlerin başını ***yeni bir başlangıcın*** işareti olarak ve onlara bizzat kendisinin bakacağını göstermek için tıraş ettirdi. Yetime şefkat sözde kalmaz, davranışa dönüşür.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

"BİLAKİS ONLAR DİRİDİR"

Mûte'de şehit düşen Zeyd, Ca'fer, İbn Revâha ve diğer sahâbîlerin akıbeti nedir? Kur'an kesin bir cevap verir:

ÂL-İ İMRÂN SÛRESİ 3:169–171

وَلَا تَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ قُتِلُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ أَمْوَٰتًۢا ۚ بَلْ أَحْيَآءٌ عِندَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ ﴿١٦٩﴾

Allah yolunda öldürülenleri ölü saymayın, bilakis Rableri katında diridirler. Allah'ın bol nimetinden onlara verdiği şeylerle sevinç içinde rızıklanırlar, arkalarından kendilerine ulaşamayan kimselere, kendilerine korku olmadığını ve kendilerinin üzülmeyeceklerini müjde etmek isterler.

فَرِحِينَ بِمَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ وَيَسْتَبْشِرُونَ بِٱلَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا۟ بِهِم مِّنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١٧٠﴾

يَسْتَبْشِرُونَ بِنِعْمَةٍ مِّنَ ٱللَّهِ وَفَضْلٍ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٧١﴾

Onlar Allah'tan olan bir nimeti, bolluğu ve Allah'ın, müminlerin ecrini zayi etmeyeceğini müjdelemek isterler.

Meal: Diyanet İşleri Başkanlığı — quran.com/3:169-171

Sahâbîler bizzat bu âyetin anlamını sormuştu. Abdullah b. Mes'ûd رضي الله عنه Resûlullah'ın ﷺ cevabını rivayet eder:

HADİS — SAHÎH-İ MÜSLİM, NO. 1887

حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، وَأَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ كِلاَهُمَا عَنْ أَبِي مُعَاوِيَةَ، ح وَحَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، أَخْبَرَنَا جَرِيرٌ، وَعِيسَى بْنُ يُونُسَ، جَمِيعًا عَنِ الأَعْمَشِ، ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ نُمَيْرٍ، - وَاللَّفْظُ لَهُ - حَدَّثَنَا أَسْبَاطٌ، وَأَبُو مُعَاوِيَةَ قَالاَ حَدَّثَنَا الأَعْمَشُ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُرَّةَ، عَنْ مَسْرُوقٍ، قَالَ سَأَلْنَا عَبْدَ اللَّهِ عَنْ هَذِهِ الآيَةِ، { وَلاَ تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ} قَالَ أَمَا إِنَّا قَدْ سَأَلْنَا عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ أَرْوَاحُهُمْ فِي جَوْفِ طَيْرٍ خُضْرٍ لَهَا قَنَادِيلُ مُعَلَّقَةٌ بِالْعَرْشِ تَسْرَحُ مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ شَاءَتْ ثُمَّ تَأْوِي إِلَى تِلْكَ الْقَنَادِيلِ فَاطَّلَعَ إِلَيْهِمْ رَبُّهُمُ اطِّلاَعَةً فَقَالَ هَلْ تَشْتَهُونَ شَيْئًا قَالُوا أَيَّ

شَيْءٍ نَشْتَهِي وَنَحْنُ نَسْرَحُ مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ شِئْنَا فَفَعَلَ ذَلِكَ بِهِمْ ثَلاَثَ مَرَّاتٍ فَلَمَّا رَأَوْا أَنَّهُمْ لَنْ يُتْرَكُوا مِنْ أَنْ يُسْأَلُوا قَالُوا يَا رَبِّ نُرِيدُ أَنْ تَرُدَّ أَرْوَاحَنَا فِي أَجْسَادِنَا حَتَّى نُقْتَلَ فِي سَبِيلِكَ مَرَّةً أُخْرَى. فَلَمَّا رَأَى أَنْ لَيْسَ لَهُمْ حَاجَةٌ تُرِكُوا.

TERCÜME:

Mesrûk dedi ki: Abdullah'a (b. Mes'ûd) şu âyeti sorduk: *"Allah yolunda öldürülenleri sakın ölüler sanma. Bilakis onlar diridirler, Rableri katında rızıklandırılmaktadırlar"* (Âl-i İmrân 3:169). Dedi ki: Bilin ki biz bunu (Resûlullah'a ﷺ) sorduk, o da şöyle buyurdu: **"Onların ruhları yeşil kuşların içindedir; onların Arş'a asılı kandilleri vardır. Cennette dilediği yerde serbestçe dolaşır, sonra o kandillere döner.** Rableri onlara bakar ve, 'Bir şey ister misiniz?' der. Onlar, 'Cennette dilediğimiz yerde dolaşırken daha ne isteyelim?' derler. Allah bunu onlara üç kez yapar. Sorulmaya devam edileceklerini görünce, ***'Ey Rabbimiz! Ruhlarımızı bedenlerimize geri döndürmeni istiyoruz ki senin yolunda bir kez daha öldürülelim'*** derler. Allah onların hiçbir ihtiyaçları olmadığını görünce bırakılırlar."

SENED İmam Müslim'in birkaç yoldan rivayet zinciri (talebeden hocaya): Yahya b. Yahya ve Ebû Bakr b. Abi Şaibah ← Ebû Mu'awiyah; ve Ishaq b. Ibrahim ← Jarir b. 'Abd al-Hamid ve 'Isa b. Yunus ← al-A'maş; ve Muhammed b. 'Abdillah b. Numair ← Asbat b. Muhammed ve Ebû Mu'awiyah ← al-A'maş ← 'Abdullah b. Murrah ← Masruq b. al-Ajda' ← 'Abdullah b. Mas'ud رضى الله عنه.

KAYNAK: İmam Müslim rivayet etmiştir: Sahîh-i Müslim, Kitâbü'l-İmâre, Şehitlerin Ruhlarının Cennette Olduğunun Beyanı Bâbı, Hadis No. 1887.

DERECE: SAHİH — Sahîh-i Müslim'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/muslim:1887

BU HADİSİN DERSLERİ

Şehitlerin hayatı ***özel bir berzah hayatıdır***; dünya hayatından da sıradan ölülerin hâlinden de farklıdır. İbn Kesîr, mü'minlerin ruhlarının genel olarak cennette olduğunu, şehitlerin ruhlarının ise ***yeşil kuşların içinde bulunma*** ve cennette serbestçe dolaşma ile şereflendirildiğini açıklar.

Başka bir âyet şöyle der: ***"Bilakis onlar diridirler, fakat siz farkında olmazsınız"*** (Bakara 2:154) — İbn Kesîr Tefsiri 2:154.

ŞEHİTLERİN ARZUSU

İbn Mes‘ûd hadisinde şehitler, Allah yolunda ***bir kez daha öldürülmek*** için dünyaya döndürülmeyi isterler. Enes b. Mâlik رضى الله عنه benzer bir sözü rivayet eder:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 2817

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا غُنْدَرٌ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، قَالَ سَمِعْتُ قَتَادَةَ، قَالَ سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ ـ رضى الله عنه ـ عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ مَا أَحَدٌ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ يُحِبُّ أَنْ يَرْجِعَ إِلَى الدُّنْيَا وَلَهُ مَا عَلَى الأَرْضِ مِنْ شَىْءٍ، إِلاَّ الشَّهِيدُ، يَتَمَنَّى أَنْ يَرْجِعَ إِلَى الدُّنْيَا فَيُقْتَلَ عَشْرَ مَرَّاتٍ، لِمَا يَرَى مِنَ الْكَرَامَةِ.

TERCÜME:

Enes b. Mâlik’ten رضى الله عنه, Nebî’den ﷺ şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: **“Cennete giren hiç kimse, yeryüzündeki her şey kendisinin olsa bile dünyaya dönmek istemez;** *şehit hariç*. **O, gördüğü ikram sebebiyle dünyaya dönüp on kez öldürülmeyi arzu eder.”**

SENED İmam Buhârî’nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): Muhammed b. Başşar ← Ghundar (Muhammed b. Ja‘far) ← Şu‘bah b. al-Hajjaj ← Katâde ← Enes b. Mâlik رضى الله عنه.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü’l-Cihâd ve’s-Siyer, Mücâhidin Dünyaya Dönmeyi Temenni Etmesi Bâbı, Hadis No. 2817.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur’an’dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî’de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:2817

BU HADİSİN DERSLERİ

Cennet ehli, dünyanın bütün varlığı verilse bile oraya dönmek istemez —***şehit hariç***, gördüğü ikram sebebiyle. Mûte’deki sahâbîlerin cesaretini açıklayan budur: onlar Allah yolunda ölümü bir kayıp olarak değil, ***şerefe açılan bir kapı*** olarak gördüler.

AHZÂB SÛRESİ 33:23

مِّنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا۟ مَا عَٰهَدُوا۟ ٱللَّهَ عَلَيْهِ ۖ فَمِنْهُم مَّن قَضَىٰ نَحْبَهُۥ وَمِنْهُم مَّن يَنتَظِرُ ۖ وَمَا بَدَّلُوا۟ تَبْدِيلًا ﴿٢٣﴾

İnananlardan, Allah'a verdiği ahdi yerine getiren adamlar vardır. Kimi, bu uğurda canını vermiş, kimi de beklemektedir. Ahdlerini hiç değiştirmemişlerdir.

Meal: Diyanet İşleri Başkanlığı — quran.com/33:23

Bu âyet Mûte sahâbîlerini tam olarak tasvir eder: Zeyd, Ca‘fer ve İbn Revâha ***sözlerini yerine getirdiler***; Hâlid ve diğerleri ise ***sıralarını beklediler*** —ve “sözlerini hiçbir şekilde değiştirmediler”.

Not: Şehadetin faziletine dair hadisler, meşru bir otoritenin önderliğinde, Allah’ın kelimesini yüceltme niyetiyle ve şeriatın belirlediği savaş âdâbına uyularak yapılan meşru cihadı ifade eder. Bunlar sivillere yönelik şiddete veya şer‘î hükümleri çiğneyen ferdî eylemlere gerekçe yapılamaz.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

ZAFER Mİ, GERİ ÇEKİLME Mİ?

Mûte bir zafer miydi, yoksa yenilgi mi? Bu soru tarihçiler arasında eskiden beri tartışılır. Resûlullah ﷺ bizzat şöyle buyurdu: ***"nihayet Allah onlara fetih nasip etti"*** (Sahîh-i Buhârî 4262) ve ***"ona fetih nasip oldu"*** (Sahîh-i Buhârî 1246).

GÖRÜŞLER	DELİL
Zafer (fetih)	Resûlullah'ın ﷺ sözü; küçük ordu büyük imparatorluktan kurtuldu
Başarılı geri çekilme	Hâlid orduyu düşman takip etmeden kurtardı
Meydanın bir kısmında zafer	Bazı rivayetler düşmanın da geri çekildiğini söyler
Yenilgi (Roma kaynakları)	Bizans kaynakları bunu kendi zaferleri sayar

SİYER NOTU: "EY KAÇANLAR!"

İbn İshak'a göre ordu Medine'ye dönünce bazıları onlara toprak saçarak, "Ey kaçanlar (*furrâr*), Allah yolunda kaçtınız!" dediler. Bunun üzerine Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: ***"Onlar kaçanlar değil, inşallah yeniden saldıracak olanlardır (kurrâr)."***

Bu rivayet senedi tartışmalı ***bir siyer bilgisidir***. Akıllıca bir geri çekilmenin savaştan kaçmak olmadığını göstermek için sıkça zikredilir; bu, Allah'ın Enfâl 8:16'da "savaş taktiği gereği" geri çekileni istisna etmesine uygundur.

KAYNAK:
İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye (İbn İshak rivayeti) — Mûte Gazvesi bölümü; İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye. Wikipedia, "Battle of Mu'tah". en.wikipedia.org/wiki/Battle_of_Mu%27tah

Çarpışmanın sonucu hakkındaki görüş ne olursa olsun, Mûte'nin etkisi çok büyüktü. Kuzeydeki Arap kabileleri Müslümanları ***saygı duyulan bir güç*** olarak görmeye başladı; çünkü üç bin kişi Roma'nın karşısına çıkmaya cesaret etmişti. Dört ay sonra Mekke fethedildi; birkaç yıl sonra ise Hâlid bizzat Şam'daki Roma hâkimiyetine son veren Yermük Savaşı'nda İslâm ordusuna komuta etti.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

ÜSÂME: MİRAS KALAN SANCAK

Zeyd b. Hârise Mûte'de şehit düştü, fakat hikâyesi orada bitmedi. Oğlu ***Üsâme b. Zeyd*** رضى الله عنهما Resûlullah'ın ﷺ evinde büyüdü ve ***"Resûlullah'ın sevgilisinin sevgili oğlu"*** (*el-hibb ibnü'l-hibb*) diye anıldı. Mûte'den yaklaşık üç yıl sonra, ömrünün son günlerinde Resûlullah ﷺ Şam diyarına bir ordu hazırladı ve o sırada henüz çok genç olan Üsâme'yi komutan tayin etti.

Bazıları, daha önce Zeyd'in emirliğine itiraz ettikleri gibi bu tayine de itiraz etti. Resûlullah'ın ﷺ cevabını üçüncü bölümde okuduk: ***"Allah'a yemin ederim ki o (Zeyd) emirliğe gerçekten layıktı… bu (Üsâme) de ondan sonra insanların bana en sevgililerindendir"*** (Sahîh-i Buhârî 3730; ayrıca bk. No. 4469).

SİYER NOTU: ÜSÂME'NİN MÛTE TOPRAKLARINA SEFERİ

İbn Sa'd'a ve siyer kitaplarına göre Resûlullah ﷺ Üsâme'ye orduyu ***Belkâ*** bölgesine —babasının Mûte'de şehit düştüğü yere— kadar götürmesini emretti. Ordu, Resûlullah ﷺ hastalanıp vefat ettiği için ertelendi; sonra Ebû Bekir رضى الله عنه, bazı sahâbîler ertelenmesini önerdiği hâlde, onu halifeliğinin ilk işi olarak gönderdi.

Bu varış yeri ve olay ayrıntıları ***siyer kitaplarındaki bilgilerdir***; sahih olan, Üsâme'nin tayini ve Resûlullah'ın ﷺ onu savunmasıdır.

KAYNAK:
İbn Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ; İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye.
Wikipedia, "Usama ibn Zayd". en.wikipedia.org/wiki/Usama_ibn_Zayd

Ders: Bir babanın fedakârlığı ***boşa gitmez***. Zeyd'in elinden Mûte'de düşen sancağı oğlu yeniden kaldırdı. Resûlullah ﷺ ümmete şehit ailelerine değer vermeyi ve yaşları küçük olsa da liyakatli genç nesle fırsat tanımayı öğretti.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

BUGÜN MÛTE

Bugün Mûte, ***Ürdün'ün Kerek*** vilayetinde bir kasabadır ve adı ***Mûte Üniversitesi'nde*** yaşatılır. Yakınındaki Mezâr bölgesinde, Mûte şehitlerine —Ca'fer b. Ebî Tâlib, Zeyd b. Hârise ve Abdullah b. Revâha dahil— nispet edilen bir türbe ve cami külliyesi bulunur.

SİYER NOTU: MEZÂR'DAKİ TÜRBELER

Tarihî kaynaklara göre asıl türbe yapısı milâdî 13. yüzyılda Memlük Sultanı ***Baybars***'ın emriyle inşa edilmiş, 1930'larda yeniden yapılmış; bugünkü külliye ise 1997'de inşa edilmiştir. Zeyd b. Hârise'nin kabri Ca'fer'in kabriyle aynı alandadır; Abdullah b. Revâha'nın kabri ise yakınındadır.

Kabir ziyareti, âhireti hatırlamak ve ölülere dua etmek için sünnettir. Ancak âlimler ziyaretin Resûlullah'ın ﷺ öğrettiği âdâba —selâm vermek ve onlara dua etmek— uygun olarak, ***kabirdekilerden bir şey istemeden*** yapılmasını hatırlatır.

KAYNAK:

Wikipedia, "Mausoleum of Ja'far ibn Abi Talib". en.wikipedia.org/wiki/Mausoleum_of_Ja%27far_ibn_Abi_Talib
Wikipedia, "Mausoleum of Abdullah ibn Rawahah". en.wikipedia.org/wiki/Mausoleum_of_Abdullah_ibn_Rawahah

Kabir ziyaretinin âdâbını bizzat Resûlullah ﷺ öğretmiştir: ***"Selâm size ey mü'min ve Müslümanlar diyarının sakinleri! İnşallah biz de size katılacağız. Allah'tan bizim ve sizin için âfiyet dilerim"*** (Sahîh-i Müslim 975).

MÛTE SAVAŞI KISSASININ KAYNAKLARI

Önceki kitaplarda olduğu gibi, bu e-kitaptaki Mûte kıssası önce ***sahih hadisler*** üzerine kurulmuş, sonra açıkça işaretlenmiş ***siyer rivayetleriyle*** tamamlanmıştır.

OLAY	KAYNAK
Üç komutanın tayini	Sahîh-i Buhârî 4261
Ca'fer'in önden aldığı yaralar	Sahîh-i Buhârî 4260, 4261
"İki kanat sahibi" lakabı	Sahîh-i Buhârî 4264, 3709
Hâlid'in sancağı emir tayin edilmeden alması	Sahîh-i Buhârî 1246
Kırılan dokuz kılıç	Sahîh-i Buhârî 4265, 4266
Haberin ulaşmadan önce bildirilmesi	Sahîh-i Buhârî 4262
Mededî ve seleb kıssası	Sahîh-i Müslim 1753; Ebû Dâvûd 2719
Resûlullah'ın ﷺ hüznü; ağıt yasağı	Sahîh-i Buhârî 4263, 1299
Ca'fer'in ailesine yemek	Câmi'u't-Tirmizî 998 (hasen)
Öldürülen elçi; düşman sayısı; Maan'daki konuşma	Siyer kitapları (İbn İshak, Vâkıdî)
İbn Revâha'nın şiiri; Hâlid'in stratejisi; "kurrâr"	Siyer kitapları

Bu e-kitap İsrâiliyyat'a veya açıkça uydurma rivayetlere ***yer vermez***. Siyer rivayetleri, tarihî tabloyu tamamlamak için durumları belirtilerek sunulmuştur.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

ZÂTÜ'S-SELÂSİL SERİYYESİ: MÛTE'DEN SONRA

Mûte Savaşı ordunun Medine'ye dönüşüyle bitmedi. Yarımadanın kuzeyindeki Arap kabileleri —özellikle Şam sınırında yaşayan ve Roma ile müttefik olan Kudâa kabileleri— artık Müslümanlara yeni bir gözle bakıyordu. Bunların bir kısmının Medine'ye saldırmak için toplandığı haber verildi. Mûte'den yaklaşık bir ay sonra Resûlullah ﷺ onlara doğru Zâtü's-Selâsil Seriyyesi olarak bilinen bir birlik gönderdi.

SİYER NOTU: AMR B. ÂS'IN BİRLİĞİ

İbn İshak, İbn Sa'd ve Vâkıdî'ye göre bu seriyye hicrî 8. yılın Cemâziyelâhir ayında oldu. Resûlullah ﷺ sadece birkaç ay önce Müslüman olan Amr b. Âs'ı yaklaşık üç yüz kişiye komutan tayin etti. Zâtü's-Selâsil adı, Vâdi'l-Kurâ'nın ötesinde Cüzâm topraklarındaki Selsel adlı bir su kaynağıyla ilişkilendirilir.

Siyer kitapları Amr'ın, baba tarafından ninesi Kudâa kabilelerinden biri olan Belî kabilesinden olduğu için seçildiğini —bu akrabalığın onların kalplerini yumuşatması için— zikreder. Amr düşmanın daha kalabalık olduğunu görünce yardım istedi; Resûlullah ﷺ da aralarında Ebû Bekir ve Ömer'in رضى الله عنهما bulunduğu yaklaşık iki yüz kişiyle Ebû Ubeyde b. Cerrâh'ı gönderdi.

Bu tarih, sayı ve yer adı ayrıntıları siyer kitaplarındaki bilgilerdir. Sahih olan, Amr b. Âs'ın Zâtü's-Selâsil ordusunun komutanı olduğudur (Sahîh-i Buhârî 4358).

Kaynak: İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye — Zâtü's-Selâsil Gazvesi; İbn Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ; İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, Zâtü's-Selâsil Gazvesi Bâbı.

KİM KİME KOMUTA EDECEK?

Ebû Ubeyde gelince bir soru ortaya çıktı: namazı kim kıldıracak ve birliğe kim komuta edecekti? Siyer kitaplarına göre Amr, Ebû Ubeyde kendisine yardım olarak geldiği için komutanın kendisi olduğunu söyledi. Yumuşaklığıyla tanınan Ebû Ubeyde, Resûlullah'ın ﷺ onlara ihtilafa düşmemelerini tavsiye ettiğini söyleyerek bunu kabul etti. Böylece namazı Amr kıldırdı; arkasında Ebû Bekir, Ömer ve Ebû Ubeyde durdu.

Bu kıssa siyer rivayetidir; fakat anlamı tayin edilen komutana itaate dair sahih hadislerle uyumludur. Ayrıca bir işte liderliğin, arkasında makam ve İslâm'daki öncelik bakımından daha faziletli kimseler bulunsa bile, o işe en uygun olana verildiğini öğretir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

"EN ÇOK KİMİ SEVERSİN?"

HADİS: ZÂTÜ'S-SELÂSİL'DEN SONRA AMR'IN SORUSU

Ebû Osman en-Nehdî'nin rivayetine göre Resûlullah ﷺ Amr b. Âs'ı Zâtü's-Selâsil ordusuna komutan olarak gönderdi. Amr dedi ki: Yanına gelip sordum: "İnsanların sana en sevgilisi kimdir?" Buyurdu ki: "Âişe." Dedim ki: "Erkeklerden?" Buyurdu ki: "Babası." Dedim ki: "Sonra kim?" Buyurdu ki: "Ömer." Sonra birkaç adam daha saydı. Beni en sona koyar diye korkup sustum.

Derece: SAHİH — Sahîh-i Buhârî 4358, Zâtü's-Selâsil Gazvesi Bâbı'nda; ayrıca Sahîh-i Buhârî 3662.

Amr yeni komutan tayin edilmişti ve emrinde Ebû Bekir ile Ömer bulunuyordu. Belki gönlünden özel bir konumu olduğu geçmişti. Resûlullah'ın ﷺ cevabı her şeyi yerli yerine koydu: bir birliğe komuta etmeye tayin edilmek, Resûlullah'ın ﷺ kalbindeki ve Allah katındaki mertebeyle aynı şey değildir. Amr'ın bu kıssayı —mahcubiyeti de dahil— bizzat anlatması, sahâbîlerin hadis aktarmadaki samimiyetini gösterir.

ÇOK SOĞUK BİR GECEDE TEYEMMÜM

HADİS: "KENDİNİZİ ÖLDÜRMEYİN"

Amr b. Âs رضى الله عنه dedi ki: Zâtü's-Selâsil gazvesinde çok soğuk bir gecede cünüp oldum. Yıkanırsam helâk olmaktan korktum. Bunun üzerine teyemmüm ettim, sonra arkadaşlarıma sabah namazını kıldırdım. Onlar bunu Nebî'ye ﷺ anlattılar; o da, "Ey Amr! Arkadaşlarına cünüp olarak mı namaz kıldırdın?" diye sordu.

Yıkanmama engel olan şeyi ona haber verdim ve dedim ki: Allah'ın şöyle buyurduğunu işittim: "Kendinizi öldürmeyin. Şüphesiz Allah size karşı çok merhametlidir" (Nisâ 4:29). Bunun üzerine Resûlullah ﷺ güldü ve bir şey söylemedi.

Derece: Elbânî'ye göre SAHİH — Sünen-i Ebû Dâvûd 334, Kitâbü't-Tahâre'de.

Âlimler Resûlullah'ın ﷺ gülmesini ve susmasını, Amr'ın içtihadının doğru olduğuna dair bir takrir (onay) saymıştır. Bu hadis, çok soğuk suyu kullandığında açık bir zarardan korkan ve suyu ısıtma imkânı bulunmayan kimsenin teyemmüm edebileceğine delildir. Ayrıca yeni Müslüman olmuş bir sahâbînin Kur'an'ı anladığını ve onunla içtihat ettiğini gösterir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

SİYER NOTU: ATEŞ YAKMA YASAĞI

Siyer kitaplarına göre Amr, askerlerin geceleri ateş yakmasını yasakladı; zafer kazanınca da düşmanı takip etmelerine izin vermedi. Resûlullah ﷺ sorunca, düşmanın onların ne kadar az olduğunu görmesinden ve düşmanın tuzak kurmak için pusuda askerleri bulunmasından korktuğunu açıkladı. Resûlullah ﷺ onun planlamasını övdü.

Bu kıssa siyer kitaplarında ve bazı hadis kitaplarında senedi tartışmalı olarak rivayet edilmiştir. Sahih hadis olarak değil, Amr'ın askerî basiretinin bir tasviri olarak sunulmuştur.

DERS

Mûte'den sonra Resûlullah ﷺ kuzey sınırını savunmasız bırakmadı. En uygun kişinin komutasında birlikler gönderdi, istendiğinde yardım yolladı ve makamın üstünlük ölçüsü olmadığını öğretti. İslâm insanı gücünün üstünde de yükümlü tutmaz: hayatı tehlikeye atan durumlarda Allah'ın hazırladığı ruhsatlar vardır.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

HABAT SERİYYESİ VE SAHİLDEKİ BÜYÜK BALIK

Bazı siyer âlimlerinin aynı dönemde zikrettiği bir başka seriyye kıssası, Seyfü'l-Bahr (deniz kıyısı) Seriyyesi'dir; daha çok Ceyşü'l-Habat —"Habat Yaprağı Ordusu"— olarak bilinir. Bu kıssa, ona bizzat katılan Câbir b. Abdullah'tan رضى الله عنهما sahih senetle rivayet edilmiştir.

HADİS: YAPRAK YİYEN ORDU

Câbir b. Abdullah رضى الله عنهما dedi ki: Nebî ﷺ Ebû Ubeyde b. Cerrâh komutasında üç yüz süvariyi Kureyş kervanını gözetlemek için gönderdi. Sahilde yarım ay kaldık ve öyle şiddetli bir açlığa uğradık ki habat ağacının yapraklarını yedik. Bu yüzden bu orduya Ceyşü'l-Habat denildi. Sonra deniz bize Anber denilen bir hayvan attı. Ondan yarım ay yedik ve yağıyla vücudumuzu yağladık; nihayet bedenlerimiz yeniden güçlendi.

Derece:Sahih al-Bukhari 4361SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

HADİS: "ALLAH'IN SİZE ÇIKARDIĞI RIZKI YİYİN"

Câbir'den başka bir rivayette, Ebû Ubeyde o hayvandan bir kaburga kemiği aldı ve bir süvari altından geçti. Medine'ye dönüp bunu Nebî'ye ﷺ anlattıklarında şöyle buyurdu: "Yiyin; (o) Allah'ın size çıkardığı bir rızıktır. Yanınızda biraz varsa bize de yedirin." Bunun üzerine bazıları ona biraz verdi ve o da ondan yedi.

Derece:Sahih al-Bukhari 4362SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

SİYER NOTU: BU OLAY NE ZAMAN OLDU?

İbn Sa'd ve bazı siyer âlimleri bu seriyyeyi hicrî 8. yılın Receb ayına, yani Mûte ve Zâtü's-Selâsil'den sonraya yerleştirir. Ancak İbn Hacer Fethu'l-Bârî'de bu birliğin amacının —Kureyş kervanını gözetlemek— Hudeybiye Antlaşması'ndan önce olduğunu gösterdiğini açıklar; çünkü antlaşmadan sonra Kureyş kervanları güvendeydi ve rahatsız edilmiyordu.

Bu e-kitap onu burada zikreder; çünkü bazı siyer kitapları onu Mûte'den sonraya yerleştirir ve dersleri bu dönemde gönderilen birliklerle yakından ilgilidir. Gerçek tarihi ihtilaflıdır.

EBÛ UBEYDE: ASKERLERİYLE BİRLİKTE AÇ KALAN KOMUTAN

Bu kıssa Ebû Ubeyde'yi askerleriyle sıkıntıyı paylaşan bir komutan olarak gösterir. Câbir'den gelen diğer rivayetlerde birliğin erzakının toplandığı ve azar azar dağıtıldığı, nihayet herkese günde yalnızca bir hurma düştüğü zikredilir. Komutan emrindekilerden fazla yemezdi. Resûlullah'ın ﷺ Ebû Ubeyde'ye "Emînü'l-Ümme" —bu ümmetin en güvenilir kişisi— lakabını vermesinin sebebi budur.

DENİZDEN GELEN RIZIK

Allah şöyle buyurur (meali): Size ve yolculara faydalanmanız için deniz avı ve onun yiyeceği helal kılındı (Mâide 5:96). Resûlullah ﷺ deniz hakkında da şöyle buyurmuştur: “Onun suyu temiz, ölüsü helaldir” (Sünen-i Ebû Dâvûd 83, Elbânî’ye göre sahih; ayrıca Câmi‘u’t-Tirmizî 69).

Sahâbîler hayvanın ölü bulunması sebebiyle önce tereddüt ettiler. Ebû Ubeyde önce “leş” dedi, sonra zaruret hâlindeki Resûlullah’ın ﷺ elçileri oldukları gerekçesiyle içtihat etti. Dönünce Resûlullah ﷺ yalnızca izin vermekle kalmadı, bizzat kendisi de yedi —bu, onun sadece zaruret sebebiyle değil, mutlak olarak helal olduğunu gösterir. Cumhur, ölü deniz hayvanının helal olduğu görüşündedir; Hanefî Notu: Hanefî mezhebinde denizden yalnızca balık türleri helaldir; kendiliğinden ölüp su yüzüne çıkan balık (semek-i tâfî) ise yenmez. Anber (balina) balık türünden sayıldığı ve deniz tarafından karaya atıldığı için Hanefîlere göre de helaldir.

DERS

Yaprak yiyecek kadar açlık bu birliğin itaatini sarsmadı. Sonra Allah ummadıkları yerden rızık indirdi. Emin bir komutan sıkıntıyı paylaşır ve Allah’ın verdiği rızık birlikte paylaşılır —öyle ki Medine’de Resûlullah’ın ﷺ sofrasına kadar ulaşır.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

MÛTE SAVAŞI'NIN ŞAHSİYETLERİ

Önceki bölümler üç komutanın ve Hâlid b. Velîd'in kıssasını ayrıntılı anlattı. Aşağıdaki tablo, Mûte kıssasında ve çevresindeki olaylarda adı geçen diğer şahsiyetleri kabileleri ve bilgi kaynaklarıyla birlikte bir araya getirir. Sahih hadislerde adı geçenler, yalnızca siyer kitaplarında geçenlerden ayrılmıştır.

ŞAHSİYET	KABİLE	GÖREVİ	KAYNAK
Zeyd b. Hârise	Kelb (Kudâa); Resûlullah'ın azatlısı ﷺ	Birinci komutan; şehit düştü	Sahîh-i Buhârî 4261
Ca'fer b. Ebû Tâlib	Kureyş, Benî Hâşim; Resûlullah'ın amcasının oğlu ﷺ	İkinci komutan; "iki kanat sahibi"	Sahîh-i Buhârî 4261, 4264
Abdullah b. Revâha	Hazrec (Ensâr)	Üçüncü komutan; şair	Sahîh-i Buhârî 4261
Hâlid b. Velîd	Kureyş, Benî Mahzûm	Sancağı emir tayin edilmeden aldı; "Allah'ın kılıcı"	Sahîh-i Buhârî 4262, 4265
Sâbit b. Akrem	Belî (Kudâa); Ensar'dan Benî Aclân'ın müttefiki	Sancağı bir süre tuttu ve komutan seçilmesi çağrısında bulundu	Siyer kitapları (İbn İshak)
Abdullah b. Ömer	Kureyş, Benî Adî	Savaşa katıldı; Ca'fer'in yaralarını saydı	Sahîh-i Buhârî 4260, 4261
Avf b. Mâlik el-Eşca'î	Eşca' (Gatafân)	Mededî ve seleb kıssasına şahit oldu	Sahîh-i Müslim 1753; Ebû Dâvûd 2719
Mededî adam	Himyer (Yemen)	Romalı süvariyi öldürdü ve selebi talep etti	Sahîh-i Müslim 1753
Esmâ bt. Umeys	Has'am	Ca'fer'in eşi; şehadet haberini aldı	Terâcim kitapları; Ebû Dâvûd 4192
Abdullah b. Ca'fer	Kureyş, Benî Hâşim	Ca'fer'in oğlu; taziye kıssasının râvisi	Câmi'u't-Tirmizî 998; Ebû Dâvûd 4192
Üsâme b. Zeyd	Kelb (Kudâa)	Zeyd'in oğlu; sonra Şam diyarına komutan tayin edildi	Sahîh-i Buhârî 3730, 4469
Hâris b. Umeyr el-Ezdî	Ezd	Resûlullah'ın ﷺ öldürülen elçisi	Siyer kitapları (İbn Sa'd, Vâkıdî)
Şurahbîl b. Amr el-Gassânî	Gassân	Elçiyi öldüren, Roma'ya bağlı Arap yönetici	Siyer kitapları
Kutbe b. Katâde el-Uzrî	Uzre (Kudâa)	Sağ kanadı yönetti; Roma'nın Arap müttefiklerinin lideri Mâlik b. Zâfile'yi öldürdü	Siyer kitapları (İbn İshak)
Amr b. Âs	Kureyş, Sehmoğulları	Mûte'den bir ay sonra Zâtü's-Selâsil Seriyyesi'nin komutanı	Sahîh-i Buhârî 4358

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

ŞAHSİYET	KABİLE	GÖREVİ	KAYNAK
Ebû Ubeyde b. Cerrâh	Kureyş, Benî Hâris b. Fihr	Zâtü's-Selâsil'e yardım götürdü; Ceyşü'l-Habat'ın komutanı	Sahîh-i Buhârî 4361; siyer kitapları

DİKKAT ÇEKİCİ AKRABALIK BAĞLARI

Bu şahsiyetler arasındaki bazı akrabalık bağları dikkat çekicidir. Ca'fer, Ali b. Ebî Tâlib'in ağabeyidir; ikisi de Resûlullah'ın ﷺ amcasının oğullarıdır, çünkü babaları Ebû Tâlib onun amcasıdır. Zeyd b. Hârise, evlatlık edinme kaldırılmadan önce Resûlullah'ın ﷺ evlatlığıydı; Üsâme de onun oğludur. Hâlid b. Velîd'in annesi Lübâbe es-Suğrâ bint Hâris, Meymûne bint Hâris'in kız kardeşidir; dolayısıyla Resûlullah'ın ﷺ Kazâ Umresi'nde evlendiği Meymûne, Hâlid'in teyzesidir.

Esmâ bint Umeys ise Meymûne'nin anne bir kız kardeşidir. Ca'fer şehit düştükten sonra Esmâ, Ebû Bekir es-Sıddîk رضى الله عنه ile, Ebû Bekir vefat ettikten sonra da Ali b. Ebî Tâlib رضى الله عنه ile evlendi —İbn Hacer'in el-İsâbe'si gibi terâcim kitaplarına göre.

SİYER NOTU: MÛTE ŞEHİTLERİ

Siyer kitapları Mûte'deki Müslüman şehitlerin sayısını sekiz ile on iki arasında verir —dördü Muhacirlerden, geri kalanı Ensar'dan. İbn Hişâm isimlerini sayar; aralarında Zeyd b. Hârise, Ca'fer b. Ebî Tâlib, Abdullah b. Revâha, Mes'ûd b. Esved ve Vehb b. Sa'd b. Ebî Serh vardır. Tam liste kaynaktan kaynağa farklılık gösterir.

Düşman ordusunun büyüklüğüne kıyasla şehit sayısının azlığı, tarihçilerin Hâlid'in orduyu kurtarmayı başardığına dair delillerinden biridir.

Kaynak: İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye — Mûte Şehitleri bölümü; Wikipedia, "Battle of Mu'tah".

DERS

Mûte'de Kelb'den bir eski köle, Benî Hâşim'in soylusu, Ensar'ın şairi, yeni Müslüman olmuş Mahzûmlu komutan ve yanında yalnızca bir kılıç bulunan Yemenli bir mededî yan yana durdu. İslâm onları tek sancak altında birleştirdi. Şerefleri kabilelerinde değil, imanlarında ve fedakârlıklarındaydı.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

MÛTE VE SONRAKİ SERİYYELERDEN HÜKÜMLER

Mûte Savaşı ve ondan sonra gönderilen birlikler, âlimlerin hadis ve fıkıh kitaplarında ele aldığı birçok fıkhî hüküm bırakmıştır. Aşağıdaki tablo en önemlilerini, delilleri ve bu e-kitapta ele alındığı bölümlerle birlikte özetler.

HÜKÜM	DELİL	BÖLÜM
Yönetici şarta bağlı halef tayin edebilir	Sahîh-i Buhârî 4261	2
Tayin edilmiş yönetici bulunmadığında cemaat maslahat için lider seçebilir	Sahîh-i Buhârî 1246	12
Savaş taktiği olarak geri çekilmek, savaştan kaçmak değildir	Enfâl 8:15–16	20, 27
Seleb (öldürülen düşmanın eşyası) katile aittir ve komutana saygı gösterilmelidir	Sahîh-i Müslim 1753	15
Ölümü olağan biçimde haber vermek (na'y) caizdir; ağıt (niyâha) yasaktır	Sahîh-i Buhârî 1246, 4263	14, 16
Ölü sahiplerine yemek hazırlamak müstehaptır	Câmi'u't-Tirmizî 998; Ebû Dâvûd 3132	17
Koca dışındakiler için yas üç günü geçmez	Sünen-i Ebû Dâvûd 4192; Sahîh-i Buhârî 1280	17
Hayatı tehlikeye atan aşırı soğuk sebebiyle teyemmüm	Sünen-i Ebû Dâvûd 334; Nisâ 4:29	24
Ölü deniz hayvanı helaldir	Mâide 5:96; Sahîh-i Buhârî 4362; Ebû Dâvûd 83	25
Komutan sıkıntı anında erzakını askerleriyle paylaşır	Sahîh-i Buhârî 4361 ve rivayetleri	25

GERİ ÇEKİLMEK Mİ, KAÇMAK MI?

Allah şöyle buyurur (meali): Ey iman edenler! Toplu hâlde ilerleyen kâfirlerle karşılaştığınızda onlara arka çevirmeyin; kim o gün —savaş taktiği gereği veya başka bir birliğe katılmak için olması dışında— onlara arka çevirirse Allah'ın gazabına uğramış olarak döner (Enfâl 8:15–16).

İbn Kesîr tefsirinde bu âyetteki istisnanın, safları yeniden düzenlemek veya başka bir Müslüman birliğine katılmak için geri çekilen kimseyi kapsadığını açıklar. Hâlid'in Mûte'de yaptığı budur: kaçmadı; orduyu kurtardı ve Müslüman kuvvetlerinin merkezi olan Medine'ye geri getirdi. Resûlullah'ın ﷺ "Allah onlara fetih nasip etti" (Sahîh-i Buhârî 4262) sözü, onların kaçtığı iddiasını tamamen ortadan kaldırır.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

CAİZ OLAN VE YASAKLANAN NA‘Y

Resûlullah ﷺ Zeyd, Ca‘fer ve İbn Revâha’nın ölümünü bizzat minberde insanlara haber verdi. İmam

Buhârî bu hadisi Kitâbü’l-Cenâiz’de, ölüm haberini ölünün ailesine veren kimse hakkındaki bâbda zikretmiştir (No. 1246). Âlimler, cenaze namazı, taziye ve dua için ölüm haberi vermenin caiz olduğunu açıklar. Yasak olan câhiliye usulü na‘ydir —ölümü bağırarak, ağıt yakarak ve ölüyle övünerek ilan etmek.

Yukarıdaki tablo genel bir özettir. Her hükmün ayrıntıları ve mezheplerin görüş ayrılıkları, İbn Hacer’in Fethu’l-Bârî’si ve Nevevî’nin Şerhu Sahîh-i Müslim’i gibi hadis şerhlerinde bulunabilir.

DERS

Siyer sadece hatırlanacak bir kıssa değil, uygulanacak hükümlerin kaynağıdır. Uzak Şam diyarında olan bir savaş, liderlik, savaş, taziye, temizlik ve yiyecek konularında bugün hâlâ uyguladığımız yol gösterici hükümler doğurmuştur.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

ZAMAN ÇİZELGESİ: MÛTE'DEN MEKKE'NİN FETHİNE

Aşağıdaki tablo Mûte Savaşı etrafındaki olayları kronolojik sırayla düzenler. Bu tarihlerin çoğu siyer kitaplarından alınmış yaklaşık tarihlerdir; bir kısmı ihtilaflıdır.

TARİH (YAKLAŞIK)	OLAY	KAYNAK
8. yılın başı	Hâlid b. Velîd, Amr b. Âs ve Osman b. Talha Müslüman oldu	Siyer kitapları; Sahîh-i Müslim 121 (Amr'ın Müslüman oluşu)
Cemâziyelevvel 8'den önce	Hâris b. Umeyr el-Ezdî'nin Şurahbîl el-Gassânî tarafından öldürülmesi	Siyer kitapları (İbn Sa'd)
Cemâziyelevvel 8 H	Üç bin kişilik ordunun Medine'den yola çıkması; üç komutanın tayini	Sahîh-i Buhârî 4261; siyer kitapları
Cemâziyelevvel 8 H	Maan'daki iki gecelik istişare	Siyer kitapları (İbn İshak)
Cemâziyelevvel 8 (yaklaşık Eylül 629)	Mûte'de çarpışma; üç komutan şehit; sancağı Hâlid aldı	Sahîh-i Buhârî 1246, 4262
Aynı gün	Resûlullah ﷺ olayı haber gelmeden önce Medine'de bildirdi	Sahîh-i Buhârî 4262
Haber geldikten sonra	Ca'fer'in ailesine yemek; ağıt yasağı	Câmi'u't-Tirmizî 998; Sahîh-i Buhârî 4263
Üç gün sonra	Resûlullah ﷺ Ca'fer'in çocuklarını ziyaret etti ve başlarını tıraş ettirdi	Sünen-i Ebû Dâvûd 4192
Medine'ye dönüş	Bazıları orduya "furrâr" dedi; Resûlullah ﷺ onları "kurrâr" diye niteledi	Siyer kitapları (senedi tartışmalı)
Cemâziyelâhir 8	Amr b. Âs komutasında Zâtü's-Selâsil Seriyyesi	Sahîh-i Buhârî 4358; siyer kitapları
Receb 8 (ihtilaflı)	İbn Sa'd'a göre Ebû Ubeyde komutasında Ceyşü'l-Habat	Sahîh-i Buhârî 4361; Fethu'l-Bârî
Şâban 8	Kureyş'in müttefiki Benî Bekr'in Huzâa'ya saldırısı — Hudeybiye Antlaşması bozuldu	Siyer kitapları (20. kitap)
Ramazan 8 H	Mekke'nin Fethi	20. ve 21. kitaplar
Safer 11	Üsâme b. Zeyd'in Belkâ'ya giden orduya komutan tayini	Sahîh-i Buhârî 4469; siyer kitapları
15 (636)	Yermük Savaşı; Şam'ın fethi — Hâlid başkomutanlar arasında	Genel tarih

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

DERS

Bu zaman çizelgesi hicrî 8. yılın ne kadar yoğun geçtiğini gösterir. Bir yıldan kısa sürede Müslümanlar Roma ile karşılaştı, kuzeye birkaç birlik gönderdi ve ardından Mekke'yi fethetti. Mûte bir son değil; Arap Yarımadası'nda ve Şam diyarında büyük bir değişimin başlangıcıdır.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

MÛTE SAVAŞI HAKKINDA SIKÇA SORULAN SORULAR

1. MÛTE NEREDEDİR?

Mûte, Lût Gölü'nün doğusundaki yaylada, bugünkü Ürdün'ün Kerek vilayetinde bir kasabadır. Kervan yoluyla Medine'ye uzaklığı yaklaşık bin kilometredir (6. ve 22. bölümler; Wikipedia, "Mu'tah").

2. RESÛLULLAH ﷺ KATILMADIĞI HÂLDE NEDEN "GAZVE" DENİR?

Genellikle Resûlullah'ın ﷺ bizzat katıldığı savaşlara gazve, katılmadığı birliklere ise seriyye veya ba's denir. Ancak İmam Buhârî, birliğin büyüklüğü ve olayın önemi sebebiyle bâbına "Mûte Gazvesi" adını vermiştir. Siyer âlimleri her iki terimi de kullanır.

3. İKİ TARAFIN ASKER SAYISI NE KADARDI?

Siyer kitaplarına göre İslâm ordusu yaklaşık üç bin kişiydi. Düşmanın sayısı Vâkıdî'ye göre 100.000, İbn İshak'a göre 200.000'dir. Bu rakamlar muttasıl senedi olmayan siyer rivayetleridir ve birçok modern tarihçi bunları fazlasıyla abartılı bulur. Kesin olan, İslâm ordusunun çok daha küçük olduğudur (7. bölüm).

4. KAÇ KİŞİ ŞEHİT DÜŞTÜ?

Siyer kitapları, üç komutan dahil sekiz ile on iki arasında kişiden söz eder. Bu az sayı, Hâlid'in orduyu kurtarmadaki başarısını gösterir (26. bölüm).

5. RESÛLULLAH ﷺ NEDEN AYNI ANDA ÜÇ KOMUTAN TAYİN ETTİ?

Komutan şehit düşerse birliğin dağılmaması için. Bu hadis aynı zamanda şarta bağlı tayinin caiz olduğuna delildir (Sahîh-i Buhârî 4261; 2. bölüm).

6. HÂLİD NEDEN RESÛLULLAH ﷺ TARAFINDAN TAYİN EDİLMEDİ?

Hâlid Müslüman olalı birkaç ay olmuştu. Üç komutan da şehit düştükten sonra meydanda ordu tarafından seçildi; Resûlullah ﷺ da onu "Allah'ın kılıçlarından bir kılıç" diye niteleyerek bu seçimi onayladı (Sahîh-i Buhârî 4262; 12. ve 14. bölümler).

7. CA'FER'İN ELLERİNİN KESİLDİĞİ KISSASI SAHİH Mİ?

Ca'fer'in sancağı sağ eli kesilinceye kadar, sonra sol eliyle tuttuğu ayrıntısı siyer rivayetidir. Sahih olan, bütün yaralarının önünde olması (Sahîh-i Buhârî 4260) ve İbn Ömer'in kullandığı "iki kanat sahibi" lakabıdır (Sahîh-i Buhârî 4264; 9. ve 10. bölümler).

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

8. MÛTE BİR YENİLGİ MİYDİ?

Resûlullah ﷺ "nihayet Allah onlara fetih nasip etti" buyurdu (Sahîh-i Buhârî 4262). Tarihçiler bunun bir zafer mi, başarılı bir geri çekilme mi, yoksa beraberlik mi olduğunda ihtilaf eder. Bazı Bizans kaynakları ise bunu Roma'nın zaferi sayar ve komutanlarının adını Theodoros olarak verir (20. bölüm; Wikipedia, "Battle of Mu'tah").

9. SAVAŞ MEYDANINDAN GERİ ÇEKİLMEK BÜYÜK GÜNAH MIDIR?

Savaştan kaçmak büyük günahtır; ancak Allah savaş taktiği gereği veya başka bir birliğe katılmak için geri çekileni istisna etmiştir (Enfâl 8:15–16; 27. bölüm).

10. BİRİNİN ÖLÜMÜNÜ İLAN EDEBİLİR MİYİZ?

Evet; cenaze namazı, taziye ve dua için —Resûlullah'ın ﷺ Mûte şehitlerinin ölümünü haber verdiği gibi. Yasak olan ağıt ve câhiliye usulüdür (Sahîh-i Buhârî 1246, 4263; 27. bölüm).

11. SU ÇOK SOĞUK OLDUĞU İÇİN TEYEMMÜM EDİLEBİLİR Mİ?

Amr b. Âs hadisi, soğuk su kullandığında gerçekten zarar görmekten korkan ve suyu ısıtma imkânı bulunmayan kimsenin teyemmüm edebileceğine delildir (Sünen-i Ebû Dâvûd 334; 24. bölüm). Şartlarının ayrıntısı fıkıh kitaplarında ele alınır; sadece tembellik veya rahatsızlık hissi için geçerli değildir. Hanefî Notu: Ebû Hanîfe'ye göre cünüp kimse soğuk suyla yıkandığında ölmekten veya hastalanmaktan korkarsa yolculukta da şehirde de teyemmüm edebilir; İmâmeyn ise bu ruhsatı yolculukla sınırlamıştır.

12. MÛTE'NİN ŞAM'IN FETHİYLE İLGİSİ NEDİR?

Mûte, İslâm ordusu ile Roma arasındaki ilk karşılaşmadır. Yaklaşık üç yıl sonra Resûlullah ﷺ Üsâme'yi Belkâ'ya komutan tayin etti (21. bölüm); birkaç yıl sonra da Hâlid bizzat Şam diyarını fetheden Yermük Savaşı'nın başkomutanları arasındaydı.

DERS

Bu sorular bize Kur'an, sahih hadis, siyer rivayeti ve tarihçilerin görüşleri arasında ayrım yapmayı hatırlatır. Böylece Mûte'den kesin dersler alır, ihtilaflı konulara karşı da hoşgörülü oluruz.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

DERSLER VE KAPANIŞ

Mûte Savaşı ***son damla kana kadar vefanın*** hikâyesidir. Üç komutan geri dönmeden birbiri ardınca şehit düştü ve yeni bir Müslüman orduyu kurtaran "Allah'ın kılıcı" oldu.

DERS	MÛTE SAVAŞI'NDAN
Titiz plan	Sırayla tayin edilen üç komutan
İslâm'da eşitlik	Eski bir köle ileri gelenlere komuta etti
Cesaret ve sebat	Ca'fer'in bütün yaraları önündeydi
Nefisle cihad	İbn Revâha ilerlemek için nefsini ikna etti
Hayra yöneltilen yetenek	Hâlid: Uhud'dan Mûte'ye
Komutana saygı	"Benim emirlerimi bırakacak mısınız?"
Ağıtsız hüzün	Resûlullah'ın gözyaşları ﷺ; niyâha yasağı
Musibete uğrayan aileye sahip çıkmak	Ca'fer'in ailesine yemek; yetim çocuklar

HAYATIMIZDA MÛTE

Belki savaş meydanında sancak tutmayız; fakat her birimiz ailede, işte ve toplumda bir ***emanet*** taşırız. Mûte bize onu sıkıca tutmayı, vakti gelince daha ehil olana teslim etmeyi ve imtihan geldiğinde ***arka dönmemeyi*** öğretir.

İnşallah **Siyer-i Nebî** serisi ***20. kitapla*** devam edecektir: ***Mekke'nin Fethi'nin*** başlangıcı —Kureyş'in Hudeybiye Antlaşması'nı nasıl bozduğu ve Resûlullah'ın ﷺ Arap Yarımadası'nın o güne kadar gördüğü en büyük orduyu nasıl hazırladığı. Vallâhu a'lem.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

KAYNAKÇA — SERİ 19

KUR'AN VE TEFSİR

Kur'an-ı Kerîm, Osmanlı (Uthmânî) metin ve Diyanet İşleri Başkanlığı meali. quran.com/ms

İbn Kesîr, Tefsîrü'l-Kur'âni'l-Azîm (Bakara 2:154–157, 2:249; Âl-i İmrân 3:169–171; Enfâl 8:45–46; Meryem 19:71; Ahzâb 33:23, 33:37). tafsir.app/ibn-katheer/3/169

HADİS

Sahîh-i Buhârî 1246, 1299, 2699, 2817, 3015, 3493, 3708, 3709, 3730, 4260, 4261, 4262, 4263, 4264, 4265, 4266, 6114. sunnah.com/bukhari

Sahîh-i Müslim 975, 1731, 1753, 1887. sunnah.com/muslim

Câmi'u't-Tirmizî 998, 3763; Sünen-i Ebû Dâvûd 2573, 2719, 3132, 4192. sunnah.com

SİYER VE ŞERH KİTAPLARI

İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye (İbn İshak'tan rivayetle) — Mûte Gazvesi bölümü.

el-Vâkıdî, el-Meğâzî; İbn Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ.

İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye — Mûte Gazvesi; İbnü'l-Kayyim, Zâdü'l-Meâd.

İbn Hacer el-Askalânî, Fethu'l-Bârî Şerhu Sahîhi'l-Buhârî — Kitâbü'l-Meğâzî, Mûte Gazvesi Bâbı; el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe.

Safiyyurrahmân el-Mübârekfûrî, er-Rahîku'l-Mahtûm — Mûte Savaşı bölümü.

GENEL TARİH

Wikipedia, "Battle of Mu'tah". en.wikipedia.org/wiki/Battle_of_Mu%27tah

Wikipedia, "Zayd ibn Haritha". en.wikipedia.org/wiki/Zayd_ibn_Haritha

Wikipedia, "Ja'far ibn Abi Talib". en.wikipedia.org/wiki/Ja%27far_ibn_Abi_Talib

Wikipedia, "Abd Allah ibn Rawaha". en.wikipedia.org/wiki/Abd_Allah_ibn_Rawaha

Wikipedia, "Khalid ibn al-Walid". en.wikipedia.org/wiki/Khalid_ibn_al-Walid

Wikipedia, "Mausoleum of Ja'far ibn Abi Talib". en.wikipedia.org/wiki/Mausoleum_of_Ja%27far_ibn_Abi_Talib

EK HADİSLER VE KAYNAKLAR

Sahîh-i Buhârî 4358 (Amr b. Âs, Zâtü's-Selâsil komutanı). sunnah.com/bukhari:4358

Sahîh-i Buhârî 3662 (Resûlullah'ın ﷺ en çok sevdiği kimdir?). sunnah.com/bukhari:3662

Sünen-i Ebû Dâvûd 334 (Amr'ın soğuk gecedeki teyemmümü). hadithunlocked.com/abudawud:334

Sahîh-i Buhârî 4361 (Ceyşü'l-Habat). sunnah.com/bukhari:4361

Sahîh-i Buhârî 4362 ("Allah'ın size çıkardığı rızkı yiyin"). sunnah.com/bukhari:4362

Sünen-i Ebû Dâvûd 83 (“Suyu temiz, ölüsü helaldir”). sunnah.com/abudawud:83

Câmi‘u’t-Tirmizî 69 (deniz: suyu temizdir). sunnah.com/tirmidhi:69

Sahîh-i Buhârî 1280 (yas süresi). sunnah.com/bukhari:1280

Wikipedia, “Raid of Dhat al-Salasil”. en.wikipedia.org/wiki/Raid_of_Dhat_al-Salasil

Wikipedia, “Mu’tah”. en.wikipedia.org/wiki/Mu%27tah

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

ALTINCI BÖLÜM

Mekke’nin Fethi (1)

Siyer-i Nebî — Seri 20

Kur’an ve Sahih Hadislere Göre Çiğnenen Antlaşma, Hâtıb’ın Mektubu ve Merrüzzahrân’daki Ateşler

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

MEKKE'NİN FETHİ (1)

Siyer-i Nebî'nin on beşinci kitabı ***Hudeybiye Antlaşması*** konusunu anlatır: Müslümanlarla Kureyş arasında on yıllık bir ateşkes. Allah onu ***"apaçık bir fetih"*** olarak adlandırdı (Fetih 48:1). İki yıl sonra bu ismin hikmeti ortaya çıktı: antlaşmayı bizzat Kureyş tarafı çiğnedi ve Mekke'nin kapıları ardına kadar açıldı.

Mekke'nin Fethi kıssası —yani Mekke şehrinin fethi— tek bir kitaba sığmayacak kadar büyüktür. Bu 20. kitap ***birinci kısımdır*** ve şunları anlatır: antlaşmanın nasıl çiğnendiği, Resûlullah'ın ﷺ orduyu gizlice nasıl hazırladığı, Hâtıb b. Ebî Belta'a'nın mektubu, on bin kişilik ordunun Ramazan ayındaki yürüyüşü ve Ebû Süfyân'ın Müslüman olduğu Merrüzzahrân gecesi. ***İkinci kısım*** (21. kitap) fethin bizzat gerçekleştiği günü anlatacaktır.

Mekke'nin Fethine Giden Zaman Çizelgesi

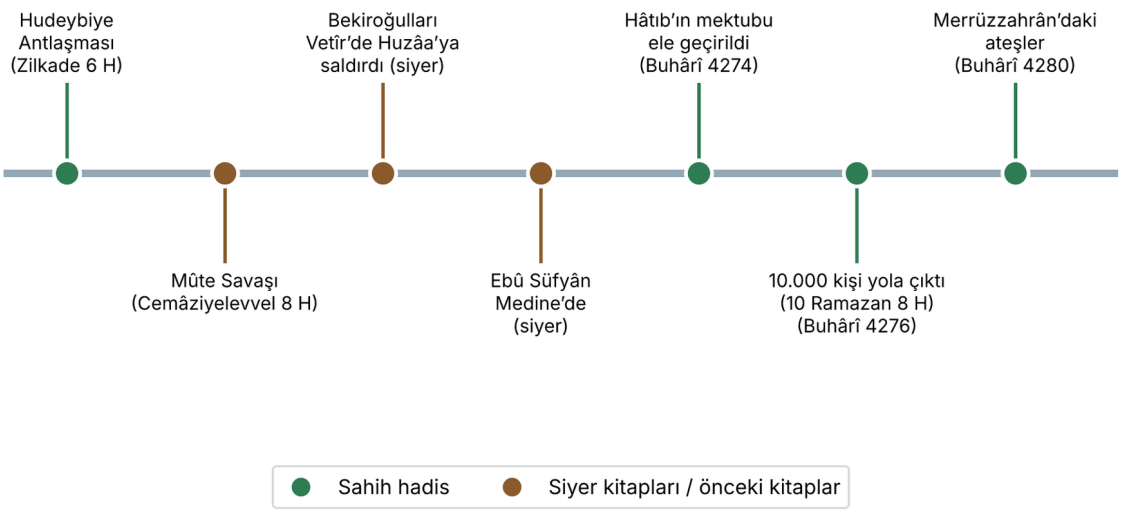

Yola çıkış tarihi (10 Ramazan) siyer kitaplarına göredir; Ramazan ayı Sahîh-i Buhârî 4275–4276'da sahihtir.

Şekil 1: Mekke'nin Fethine giden zaman çizelgesi.

Not: Bu e-kitaptaki Kur'an âyetlerinin meali Diyanet İşleri Başkanlığı mealidir. Her hadisin derecesi hadis kutusunda belirtilmiştir. Siyer kitaplarından alınan bilgiler —Vetîr baskınının ayrıntıları, Amr b. Sâlim'in şiiri ve Ebû Süfyân'ın Medine'deki konuşmaları gibi— kahverengi "Siyer Notu" kutularına konmuştur; çünkü bunların çoğu muttasıl bir senet olmaksızın rivayet edilmiştir.

HUDEYBİYE'DEN İKİ YIL SONRA

Hudeybiye Antlaşması'nın birkaç şartı vardı. Bunlardan en önemlilerinden biri —o gün küçük görünse de— Arap kabilelerinin dilediği tarafla ***ittifak kurma*** serbestliğiydi. Bir tarafla ittifak kuran kabile, antlaşmada o tarafın bir parçası sayılıyordu.

SİYER NOTU: HUDEYBİYE ANTLAŞMASINDAKİ İTTİFAK ŞARTI

İbn İshak, antlaşma maddeleri arasında şunun da bulunduğunu rivayet eder: ***"Muhammed'in ahdine ve antlaşmasına girmek isteyen girebilir; Kureyş'in ahdine ve antlaşmasına girmek isteyen de girebilir."*** Bunun üzerine ***Huzâa*** kabilesi Resûlullah ﷺ ile ittifak ettiğini açıkladı; ***Bekiroğulları*** ise Kureyş ile ittifak etti.

Bu şartın lafzı ***siyer kitaplarının rivayetidir***; Hudeybiye hakkındaki sahih hadisler (bunlar arasında Sahîh-i Buhârî 2731) ateşkes ve Mekke'den gelenlerin iadesi gibi diğer şartları ayrıntılı olarak anlatır.

KAYNAK:
İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye (İbn İshak rivayeti) — Mekke'nin Fethi bölümü; İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye.

Yaklaşık iki yıl boyunca bu antlaşma, daha önce hiç tadılmamış bir ***güvenlik*** getirdi. İnsanlar korkmadan gidip gelebiliyor, konuşabiliyor ve Kur'an dinleyebiliyordu. İmam ez-Zührî, İslâm'da Hudeybiye'den önce ondan daha büyük bir fetih olmadığını söyler; çünkü o iki yıl içinde Müslüman olanların sayısı, önceki sayıya eşit oldu ya da onu aştı. Delili: Hudeybiye'de 1.400 kişi, Mekke'nin Fethinde ise ***10.000 kişi***.

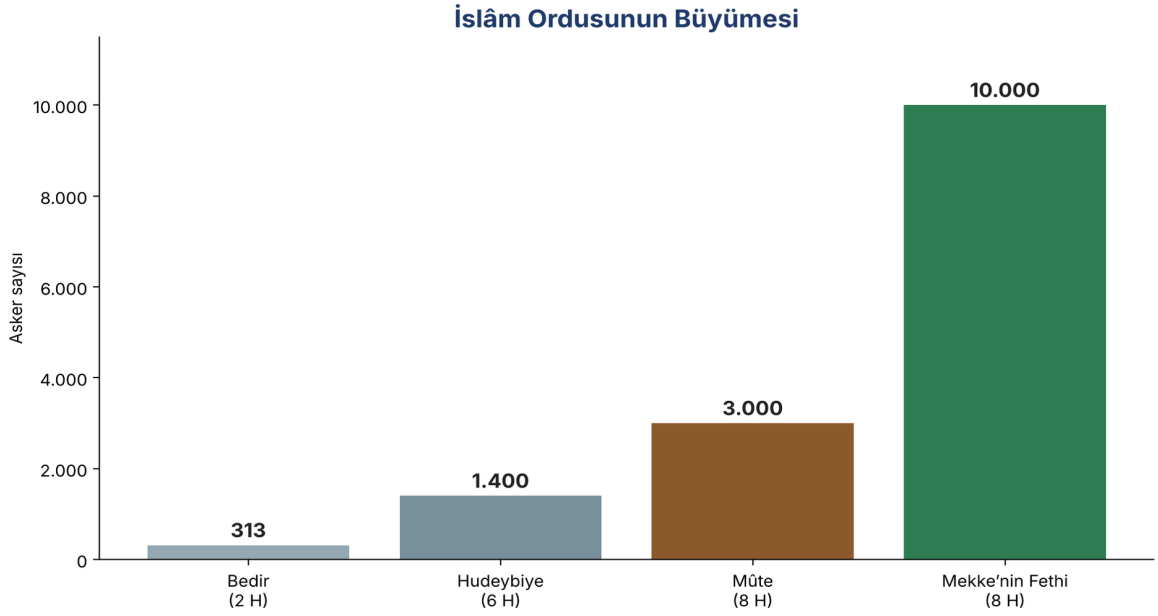

Şekil 2: Bedir'den Mekke'nin Fethine kadar İslâm ordusunun büyümesi.

Yukarıdaki şekil, Müslümanların gerçek gücünün silahtan değil, ***barış ortamında yayılan davetten*** geldiğini gösterir. İnsanlar baskı olmadan Kur'an'ı dinleyebildiklerinde birçoğu onun hakikatine yöneldi.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

Resûlullah'ın ﷺ Hudeybiye'nin tek taraflı görünen şartlarını kabul etmesinin hikmeti buydu: barış, kılıcın açamadığı yolları açtı.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

HERAKLEİOS'UN HUZURUNDA EBÛ SÜFYÂN

Hudeybiye ateşkesi döneminde Ebû Süfyân b. Harb, Kureyş kervanıyla birlikte ticaret için Şam'a gitti. Orada, İmam Buhârî'nin Sahîh'inin ilk hadislerinden birinde kaydettiği bir olay yaşandı: Ebû Süfyân, Îliyâ'da (Beytülmakdis) Rum İmparatoru ***Herakleios*** tarafından, Arap topraklarında zuhur eden peygamber hakkında sorgulanmak üzere huzura çağrıldı (Sahîh-i Buhârî 7). Resûlullah'ın ﷺ Herakleios'a gönderdiği mektubun kıssası 17. kitapta anlatılmıştı.

Herakleios birkaç soru sordu: onun nesebini, ona uyanları, bunların artıp artmadığını ve hiç yalan söyleyip söylemediğini. Sonra şunu sordu: ***"Hiç ahdini bozdu mu?"*** Ebû Süfyân şöyle cevap verdi: ***"Hayır. Şu anda onunla bir (antlaşma) süresi içindeyiz; bu süre içinde ne yapacağını bilmiyoruz."*** Ebû Süfyân, onu kötüleyecek bir şey sıkıştırabildiği tek fırsatın bu olduğunu itiraf etmiştir.

Tarihin ironisine bakın. Ebû Süfyân, Resûlullah'ın ﷺ ***belki de*** antlaşmaya ihanet edebileceği yönünde şüphe uyandırmaya çalıştı. Fakat sonunda antlaşmaya ihanet eden Resûlullah ﷺ değil, ***Kureyş'in bizzat kendi müttefiki*** oldu; hem de Kureyş ileri gelenlerinin yardımıyla. Herakleios ise şu sonuca vardı: ***"İşte peygamberler böyledir; ihanet etmezler."***

Herakleios şunu da söyledi: ***"Söylediklerin doğruysa, o, şu iki ayağımın bastığı yere sahip olacaktır."*** Ebû Süfyân saraydan, Muhammed'in işinin büyüdüğünü, öyle ki Rum kralının bile ondan korktuğunu söyleyerek çıktı. Aynı rivayette şöyle der: ***"Allah kalbime İslâm'ı yerleştirinceye kadar onun galip geleceğine hep kesin olarak inandım."***

Bu son sözler, bu kitapta anlatılacak olaya bir ***ilk işarettir***. Kesin inancın tohumu Herakleios'un sarayında Ebû Süfyân'ın kalbine ekilmişti; Merrüzzahrân'da İslâm ordusunun binlerce ateşini gördüğü bir gece filizlendi. Ders: ***Bugün işitilen hakikat*** yıllar sonra meyve verebilir. Bizim görevimiz onu dürüstçe ulaştırmaktır.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

HUZÂA: HÂŞİMOĞULLARININ ESKİ MÜTTEFİKİ

Huzâa neden Resûlullah'ı ﷺ seçti? Onların Hâşimoğullarıyla ilişkisi İslâm'dan çok daha eskiydi. Huzâa, Kureyş'ten önce Mekke'ye hâkim olmuştu ve Resûlullah'ın ﷺ dedesi ***Abdülmuttalib*** ile bir ittifakı vardı.

SİYER NOTU: HUZÂA İLE ABDÜLMUTTALİB ARASINDAKİ ESKİ İTTİFAK

Tarihçiler, Abdülmuttalib'in amcalarıyla anlaşmazlığa düştüğünde Huzâa'dan yardım istediğini ve aralarında bir ittifak kurulduğunu zikreder. Huzâa'nın bir kısmı erkenden Müslüman olmuştu; bu kabile Tihâme'de Resûlullah'ın ***sır saklayıcıları*** olarak bilinirdi: aralarındaki Müslümanlar da Müslüman olmayanlar da ona ﷺ meylederdi.

Bu bilgiler ***siyer kitaplarına*** aittir. Sahih hadiste Büdeyl b. Verkâ el-Huzâî, Hudeybiye'de Kureyş'in haberlerini Resûlullah'a ﷺ ileten kişi olarak görünür (Sahîh-i Buhârî 2731); bu da Huzâa'nın onunla iyi ilişkisini gösterir.

KAYNAK:
İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye (İbn İshak rivayeti) — Mekke'nin Fethi bölümü; İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye. İbn Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ.

Buna karşılık ***Bekiroğulları*** —özellikle Benî Dîl kolu— Huzâa ile, cahiliye döneminden beri alınmamış kan davaları bulunan eski bir düşmanlık içindeydi. Hudeybiye ateşkesi bu kini bir süreliğine dizginledi; fakat söndürülmemiş kor her an yeniden alevlenebilir.

Ders: ***Eski vefa ve iyilik asla boşa gitmez***. Abdülmuttalib'in kurduğu iyi ilişki, onlarca yıl sonra torununa sadık bir müttefik olarak meyvesini verdi.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

VETÎR'DEKİ GECE BASKINI

Hicretin 8. yılı Şaban ayında, her şeyi değiştiren olay, Huzâa'ya ait Mekke yakınlarındaki ***el-Vetîr*** adlı bir su başında yaşandı.

SİYER NOTU: VETÎR BASKINI

İbn İshak'ın rivayetine göre ***Nevfel b. Muâviye ed-Dîlî***, Bekiroğullarından bir grupla birlikte Vetîr'de gece vakti Huzâa'ya saldırdı ve onlardan birkaç kişiyi öldürdü. ***Kureyş, Bekiroğullarına silah yardımı yaptı***; Kureyş ileri gelenlerinden bazıları da gecenin karanlığında gizlice savaşa katıldı. Huzâa Harem bölgesine kadar geri çekildi; Bekiroğullarından bazıları "Harem'e girdik!" dedi. Nevfel ise Harem'in hürmetini hiçe sayan sözlerle karşılık verdi.

Bu ayrıntılar ***siyer kitaplarının rivayetidir***. Tarihçilerin ittifak ettiği husus şudur: Kureyş'in müttefiki, Kureyş'in yardımıyla Resûlullah'ın ﷺ müttefikine saldırdı ve böylece Hudeybiye Antlaşması ***Kureyş tarafından bozulmuş oldu***.

KAYNAK:

İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye (İbn İshak rivayeti) — Mekke'nin Fethi bölümü; İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye. Vâkıdî, el-Meğâzî.

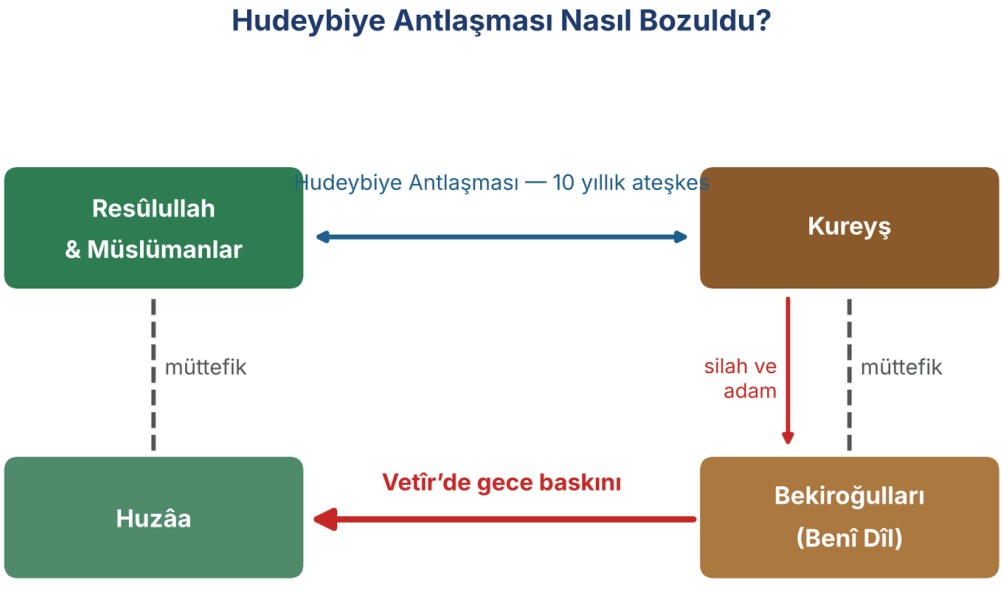

Şekil 3: Hudeybiye Antlaşması nasıl bozuldu?

Dikkat edin: ihaneti başlatan Müslümanlar değil, ***Kureyş tarafıydı***. Yaklaşık iki yıl boyunca Resûlullah ﷺ her şartı yerine getirdi; Ebû Cendel ile Ebû Basîr'i geri göndermek gibi acı şartları bile (15. kitap). Şimdi ise antlaşma bizzat Kureyş'in eliyle yırtılmıştı.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

ÇİĞNENEN ANTLAŞMA

Kur'an, antlaşmayı bozan topluluğa dair hükmü şöyle bildirir: ***"Eğer antlaşmalarından sonra yeminlerini bozarlarsa…"*** (Tevbe 9:12) — İbn Kesîr Tefsiri 9:12.

Sonraki âyet sanki Kureyş'i tam olarak tasvir eder: ***"Yeminlerini bozan, Peygamberi yurdundan çıkarmaya azmeden ve size ilk defa savaşa başlayan bir toplulukla savaşmayacak mısınız?"*** (Tevbe 9:13) — İbn Kesîr Tefsiri 9:13.

İbn Kesîr, bazı âlimlerin bu âyeti, Kureyş'in Resûlullah'ın ﷺ müttefiki Huzâa'ya karşı Bekiroğullarına yardım ederek antlaşmayı bozmasıyla ilişkilendirdiğini zikreder. Üç özellik sayılır: yemini bozmak, Resûl'ü çıkarmaya azmetmek ve düşmanlığı başlatmak; üçü de Kureyş'te mevcuttu.

İslâm'da ahde ihanet ***büyük bir günahtır*** ve bunu yapan Kıyamet Günü bütün insanların önünde rezil edilecektir:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 3188

حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ ـ رضى الله عنهما ـ قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ لِكُلِّ غَادِرٍ لِوَاءٌ يُنْصَبُ لِغَدْرَتِهِ.

TERCÜME:

İbn Ömer رضى الله عنهما, Nebî'den ﷺ rivayet ediyor; o şöyle buyurdu: **"Her hain (ahdini bozan) için Kıyamet Günü, ihanetinden dolayı bir sancak dikilecektir."**

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): Sulaiman b. Harb ← Hammad b. Zaid ← Ayyub al-Sakhtiyani ← Nafi' ← 'Abdullah b. 'Umar رضى الله عنهما.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü'l-Cizye ve'l-Muvâdea, Gâdirin Günahı Bâbı, Hadis No. 3188; ayrıca Müslim No. 1735.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:3188

BU HADİSİN DERSLERİ

Araplar arasında bir şeyi ilan etmek için çarşıya sancak dikilirdi. Bu hadis, suçu ***bütün yaratılmışların önünde*** ilan edilen haini tasvir eder. Âlimler, bu ihanet yasağının gayrimüslimlerle yapılan antlaşmaları da kapsadığını açıklar; bu yüzden Resûlullah ﷺ düşman olsalar bile Kureyş'e karşı ihaneti asla başlatmadı.

AMR B. SÂLİM'İN FERYADI

Baskın haberi hemen Medine'ye ulaştı. Huzâa, müttefikinden yardım istemekte gecikmedi.

SİYER NOTU: "EY RABBİM, MUHAMMED'E SESLENİYORUM…"

İbn İshak'ın rivayetine göre ***Amr b. Sâlim el-Huzâî*** Medine'ye at sürdü ve mescitte oturmakta olan Resûlullah'ın ﷺ önünde durarak uzun bir şiir okudu. İlk beyitlerinin anlamı şöyledir: ***"Ey Rabbim, Muhammed'e sesleniyorum —bizim ittifakımızı ve babasının eski ittifakını (hatırlatarak)… Kureyş sana verdiği sözden döndü ve sağlamlaştırılmış antlaşmanı bozdu… Bize Vetîr'de uyurken baskın yaptılar ve bizi rükûda ve secdede iken öldürdüler."***

Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: ***"Yardım olunacaksın, ey Amr b. Sâlim!"*** Sonra gökte bir bulut belirdi; bunun üzerine şöyle buyurdu: "Bu bulut, Kâ'boğullarına (Huzâa'ya) yardım getiriyor."

Bu rivayet ***siyer kitaplarında meşhurdur***; hadis âlimleri senedini tartışmıştır. Bazı âlimler, diğer rivayetlerle desteklenmesi sebebiyle bazı tariklerini hasen saymıştır.

KAYNAK:
İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye (İbn İshak rivayeti) — Mekke'nin Fethi bölümü; İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye. el-Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve.

"Bizi rükûda ve secdede iken" ifadesi, kurbanların bir kısmının ***Müslüman*** olduğunu gösterir. Dolayısıyla bu baskın yalnızca bir antlaşma ihlali değil, aynı zamanda Müslümanların kanına bir saldırıydı.

Amr'dan sonra ***Büdeyl b. Verkâ*** Huzâa'dan birkaç kişiyle geldi; başlarına geleni ve Kureyş'in Bekiroğullarına nasıl yardım ettiğini anlattı. Resûlullah ﷺ dikkatle dinledi ve o andan itibaren karar verilmişti.

MEDİNE'DE EBÛ SÜFYÂN

Kureyş hatasını çabucak fark etti. Liderleri ***Ebû Süfyân b. Harb*** Medine'ye gönderildi; amaç antlaşmayı ***yenilemek ve uzatmaktı*** — Resûlullah ﷺ harekete geçmeden önce.

SİYER NOTU: DÜRÜLEN YAYGI

İbn İshak'ın rivayetine göre Ebû Süfyân önce kendi kızı ***Ümmü Habîbe*** رضي الله عنها, Resûlullah'ın ﷺ hanımının evine girdi. Resûlullah'ın ﷺ yaygısına oturmak isteyince Ümmü Habîbe onu hemen dürdü. Ebû Süfyân: "Kızım, bu yaygıyı mı bana layık görmedin, yoksa beni mi ona layık görmedin?" diye sordu. O şöyle cevap verdi: ***"Bu, Resûlullah'ın ﷺ yaygısıdır; sen ise bir müşriksin."***

Sonra Ebû Süfyân Resûlullah'a ﷺ gitti, fakat o cevap vermedi. Aracılık etmeleri için Ebû Bekir, Ömer, Ali ve Fâtıma'ya رضي الله عنهم başvurdu; hepsi reddetti. Ömer şöyle dedi: "Allah'a yemin olsun ki elimde karıncadan başka bir şey olmasa, onunla da sizinle savaşırım." Sonunda Ebû Süfyân mescitte ayağa kalkıp insanlar arasında tek taraflı olarak eman ilan etti ve eli boş Mekke'ye döndü.

Bu kıssa muttasıl senedi olmayan bir ***siyer rivayetidir***; ancak tarihçiler arasında çok meşhurdur.

KAYNAK:
İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye (İbn İshak rivayeti) — Mekke'nin Fethi bölümü; İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye.

Ümmü Habîbe'nin kıssası, kan bağının üstünde olan ***akide sadakatini*** öğretir. Babasına saygılı bir kız olarak kaldı; fakat babası uğruna ***hiçbir şekilde taviz vermedi***: Resûlullah'ın ﷺ şerefi her şeyin üstündeydi. Birkaç gün sonra babası da Merrüzzahrân'da Müslüman oldu.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

ÜMMÜ HABÎBE: HABEŞİSTAN'DAN GELEN EŞ

Dürülen yaygı kıssası bizi olağanüstü bir kadınla tanıştırır: mü'minlerin annesi ***Ümmü Habîbe Remle bint Ebî Süfyân*** رضى الله عنها. O, İslâm düşmanlarının liderinin kızıydı; fakat Mekke'de ***en erken*** Müslüman olanlar arasındaydı.

SİYER NOTU: HABEŞİSTAN'DAN GELEN EŞ

Ümmü Habîbe, kocası Ubeydullah b. Cahş ile birlikte hicret ederek ***Habeşistan*** diyarına gitti. Orada kocası İslâm'ı terk edip Hristiyan oldu, sonra öldü; Ümmü Habîbe'yi kızı Habîbe ile yabancı bir diyarda yalnız bıraktı. O ise İslâm üzere sebat etti.

Resûlullah ﷺ daha sonra onu Medine'den istedi. ***Necâşî*** onu Resûlullah adına nikâhladı, dört bin dirhem mehrini ödedi ve Şürahbîl b. Hasene ile birlikte onu Resûlullah'a ﷺ gönderdi. Necâşî'nin bu nikâhı ve mehri ödemesi Sünen-i Ebû Dâvûd 2107 hadisinde rivayet edilmiştir (Elbânî sahih saymıştır); kocasıyla ilgili ayrıntılar ise ***siyer rivayetidir***.

KAYNAK:
İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye (İbn İshak rivayeti) — Mekke'nin Fethi bölümü; İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye.
İbn Hacer, el-İsâbe — Ümmü Habîbe bint Ebî Süfyân biyografisi.

Ümmü Habîbe aynı zamanda bir ***hadis râvisiydi***. Rivayet ettiği hadisler arasında revâtib sünnetleriyle ilgili olanı vardır: ***"Kim bir gün ve gecede on iki rek'at namaz kılarsa, onun için cennette bir ev yapılır."*** Sonra şöyle dedi: ***"Bunu Resûlullah'tan ﷺ işittiğimden beri hiç terk etmedim."*** (Sahîh-i Müslim 728)

Yıllar sonra babası Ebû Süfyân —Müslüman olarak— vefat ettiğinde, Ümmü Habîbe üçüncü gün güzel koku sürdü ve Resûlullah'ın ﷺ şöyle buyurduğunu işittiğini söyledi: mü'min bir kadın, kocası dışında hiçbir ölü için üç günden fazla yas tutamaz (Sahîh-i Buhârî 1280). Babaya sevgi devam ediyordu; fakat ***şeriat önce gelir***.

Ders: ***Kişinin imanını ailesi belirlemez***. Ümmü Habîbe müşriklerin liderinin kızı, dinden dönen bir adamın eşiydi ve yabancı bir diyarda yalnız kalmıştı; yine de Allah onu ***mü'minlerin annesi*** olarak yüceltti. Babası için ettiği dua da sonunda kabul edildi: Ebû Süfyân, Mekke'nin fethedildiği yıl Müslüman oldu.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

AHDE VEFA, HIYANETE KARŞILIK

Meydana adım atmadan önce, antlaşmalar konusunda ***İslâm'ın ilkesini*** anlamak önemlidir. İslâm, düşmanla bile olsa, Müslümanların antlaşmaları keyfî olarak bozmasına izin vermez.

Allah şöyle buyurur: ***"Yeminlerinizi pekiştirdikten sonra bozmayın"*** (Nahl 16:91) — İbn Kesîr Tefsiri 16:91.

Karşı taraftan bir hıyanet endişe edildiğinde ise İslâm açıklığı öğretir: ***"Sen de onlara antlaşmayı eşit şartlarla bozduğunu bildir"*** (Enfâl 8:58) — İbn Kesîr Tefsiri 8:58.

Mekke'nin Fethi meselesinde durum farklıydı: Kureyş antlaşmayı ***bizzat kendisi bozmuştu***; Resûlullah'ın ﷺ müttefikine yapılan saldırıya yardım etmişti. Dolayısıyla antlaşma onların tarafından geçersiz hâle gelmişti ve Resûlullah ﷺ artık onunla bağlı değildi. İbnü'l-Kayyim, Zâdü'l-Meâd'da şunu açıklar: Antlaşma yapan taraf antlaşmayı bozar ya da müttefikimizle savaşanlara yardım ederse, antlaşma yeniden ilan etmeye gerek kalmaksızın geçersiz olur.

Ders: İslâm ***ahde saygı gösteren*** bir dindir. Mekke'nin Fethi zaferi ihanet üzerine değil, ***adalet*** üzerine kuruldu; Kureyş kendi ektiğini biçti.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

GİZLİ HAZIRLIK

Resûlullah ﷺ çıkış için hazırlıklara başladı; fakat insanlara ***nereye gideceğini söylemeden***. Kureyş hazırlanmaya fırsat bulmadan Mekke'ye ulaşmak istiyordu ki kan dökülmesi mümkün olduğunca önlensin. Şöyle buyurdu:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 3030

حَدَّثَنَا صَدَقَةُ بْنُ الْفَضْلِ، أَخْبَرَنَا ابْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ عَمْرٍو، سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ ـ رضى الله عنهما ـ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم الْحَرْبُ خُدْعَةٌ.

TERCÜME:

Câbir b. Abdullah رضى الله عنهما şöyle dedi: Nebî ﷺ buyurdu: **"Savaş hiledir (stratejidir)."**

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): Sadaqah b. al-Fadl ← Sufyan b. 'Uyainah ← 'Amr b. Dinar ← Jabir b. 'Abdillah رضى الله عنهما.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü'l-Cihâd ve's-Siyer, Savaş Hiledir Bâbı, Hadis No. 3030; ayrıca Müslim No. 1739.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:3030

BU HADİSİN DERSLERİ

"Savaş hiledir" sözü, savaşta strateji, gizlilik ve savaş hilesinin caiz olduğu anlamına gelir; ahde ihanet değil. Âlimler ***hud'a*** (meşru savaş hilesi) ile haram olan ***gadr*** (ahdi bozmak) arasını ayırırlar. Resûlullah ﷺ bir savaşa çıkmak istediğinde genellikle başka bir yerin adını anarak ***gideceği yönü gizlerdi*** (Sahîh-i Buhârî 2947).

SİYER NOTU: GİZLİLİK DUASI

İbn İshak, Resûlullah'ın ﷺ şöyle dua ettiğini rivayet eder: ***"Allah'ım! Kureyş'in casuslarını ve haberlerini kes ki onları kendi yurtlarında ansızın yakalayalım."*** Siyer kitapları ayrıca onun, insanlar hedefin Mekke olmadığını sansın diye ***Ebû Katâde*** komutasında küçük bir birliği başka bir yöne, Batn-ı İdam'a gönderdiğini zikreder.

Her ikisi de ***siyer rivayetidir***. Genel ilkeyi destekleyen sahih hadis, "savaş hiledir" hadisi ve onun gideceği yeri gizleme uygulamasıdır.

KAYNAK:
İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye (İbn İshak rivayeti) — Mekke'nin Fethi bölümü; İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye. İbn Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ (Ebû Katâde'nin Batn-ı İdam seriyyesi).

SAVAŞTA PEYGAMBER ÂDÂBI: RESÛLULLAH ﷺ

Resûlullah ﷺ o gün Arap tarihinin en büyük ordusunu hazırladı. Fakat bu ordu, istediği her şeyi yapmakta serbest bir ordu değildi; Allah'ın ve Resûlü'nün öğrettiği ***savaş âdâbına*** bağlıydı. Allah şöyle buyurur:

"Sizinle savaşanlara karşı Allah yolunda siz de savaşın; ancak aşırı gitmeyin" (Bakara 2:190) — İbn Kesîr Tefsiri 2:190.

Büreyde رضى الله عنه, Resûlullah'ın ﷺ bir ordu komutanı tayin ettiğinde ona Allah'tan korkmasını ve emrindekilere iyi davranmasını tavsiye ettiğini, sonra şöyle buyurduğunu rivayet eder: ***"Allah'ın adıyla, Allah yolunda savaşın… Savaşın; fakat ganimetten çalmayın, ahde ihanet etmeyin, ölülere müsle yapmayın ve çocukları öldürmeyin."*** (Sahîh-i Müslim 1731)

İbn Ömer رضى الله عنهما de, savaşlardan birinde öldürülmüş bir kadın bulunduğunu, bunun üzerine Resûlullah'ın ﷺ ***kadınların ve çocukların öldürülmesini yasakladığını*** rivayet eder (Sahîh-i Buhârî 3015). İslâm, savaşta sivillerin korunmasını modern sözleşmelerden on dört asır önce belirlemiştir.

Hatta düşmana duyulan kin bile adalete engel olamaz: ***"Bir topluluğa olan kininiz sizi adaletsizliğe sevk etmesin"*** (Mâide 5:8) — İbn Kesîr Tefsiri 5:8.

Mekke'nin Fethinin ***neredeyse hiç kan dökülmeden*** gerçekleşmesini açıklayan işte bu ilkelerdir. Resûlullah'ın ﷺ amacı, kendisini bir zamanlar yurdundan çıkaran şehirden intikam almak değil, halkının ***kalplerini*** İslâm'a açmaktı. Gizlilik, Merrüzzahrân'daki kamp ateşleri ve eman teklifi; hepsi savaşı aramak için değil, ondan kaçınmak içindi.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

SAÇ ÖRGÜSÜNDEKİ MEKTUP

Sır neredeyse açığa çıkacaktı; düşman tarafından değil, ***Bedir'e katılmış bir sahâbî*** tarafından. Hâtıb b. Ebî Belta'a, Resûlullah'ın ﷺ hazırlıklarını haber veren bir mektup yazarak Kureyş'e götürmesi için bir kadına verdi. Fakat Allah Resûlü'ne bunu bildirdi:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 4274

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، قَالَ أَخْبَرَنِي الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدٍ، أَنَّهُ سَمِعَ عُبَيْدَ اللَّهِ بْنَ أَبِي رَافِعٍ، يَقُولُ سَمِعْتُ عَلِيًّا ـ رضى الله عنه ـ يَقُولُ بَعَثَنِي رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم أَنَا وَالزُّبَيْرَ وَالْمِقْدَادَ فَقَالَ انْطَلِقُوا حَتَّى تَأْتُوا رَوْضَةَ خَاخٍ، فَإِنَّ بِهَا ظَعِينَةً مَعَهَا كِتَابٌ، فَخُذُوا مِنْهَا. قَالَ فَانْطَلَقْنَا تَعَادَى بِنَا خَيْلُنَا حَتَّى أَتَيْنَا الرَّوْضَةَ، فَإِذَا نَحْنُ بِالظَّعِينَةِ قُلْنَا لَهَا أَخْرِجِي الْكِتَابَ. قَالَتْ مَا مَعِي كِتَابٌ. فَقُلْنَا لَتُخْرِجِنَّ الْكِتَابَ أَوْ لَنُلْقِيَنَّ الثِّيَابَ، قَالَ فَأَخْرَجَتْهُ مِنْ عِقَاصِهَا، فَأَتَيْنَا بِهِ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَإِذَا فِيهِ مِنْ حَاطِبِ بْنِ أَبِي بَلْتَعَةَ إِلَى نَاسٍ بِمَكَّةَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ، يُخْبِرُهُمْ بِبَعْضِ أَمْرِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَا حَاطِبُ مَا هَذَا. قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ لاَ تَعْجَلْ عَلَىَّ، إِنِّي كُنْتُ امْرَأً مُلْصَقًا فِي قُرَيْشٍ ـ يَقُولُ كُنْتُ حَلِيفًا وَلَمْ أَكُنْ مِنْ أَنْفُسِهَا ـ وَكَانَ مَنْ مَعَكَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ مَنْ لَهُمْ قَرَابَاتٌ، يَحْمُونَ أَهْلِيهِمْ وَأَمْوَالَهُمْ، فَأَحْبَبْتُ إِذْ فَاتَنِي ذَلِكَ مِنَ النَّسَبِ فِيهِمْ أَنْ أَتَّخِذَ عِنْدَهُمْ يَدًا يَحْمُونَ قَرَابَتِي، وَلَمْ أَفْعَلْهُ ارْتِدَادًا عَنْ دِينِي، وَلاَ رِضًا بِالْكُفْرِ بَعْدَ الإِسْلاَمِ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم أَمَا إِنَّهُ قَدْ صَدَقَكُمْ. فَقَالَ عُمَرُ يَا رَسُولَ اللَّهِ دَعْنِي أَضْرِبْ عُنُقَ هَذَا الْمُنَافِقِ. فَقَالَ إِنَّهُ قَدْ شَهِدَ بَدْرًا، وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ اللَّهَ اطَّلَعَ عَلَى مَنْ شَهِدَ بَدْرًا قَالَ اعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ فَقَدْ غَفَرْتُ لَكُمْ. فَأَنْزَلَ اللَّهُ السُّورَةَ {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لاَ تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ تُلْقُونَ إِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ} إِلَى قَوْلِهِ {فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ}.

TERCÜME:

Ali رضى الله عنه şöyle dedi: Resûlullah ﷺ beni, ez-Zübeyr'i ve el-Mikdâd'ı gönderdi ve şöyle buyurdu: **"Gidin, Ravdatü Hâh'a varıncaya kadar ilerleyin. Orada bir binek üzerinde, yanında bir mektup bulunan bir kadın var. O mektubu ondan alın."** Yola çıktık; atlarımız bizi dörtnala götürdü ve sonunda Ravda'ya ulaştık. Bir de baktık ki kadın orada. "Mektubu çıkar!" dedik. "Bende hiçbir mektup yok" dedi. "Ya mektubu çıkarırsın

ya da elbiselerini soyarız" dedik. Bunun üzerine onu saç örgüsünün içinden çıkardı. Mektubu Resûlullah'a ﷺ getirdik. Meğer mektup, ***Hâtıb b. Ebî Belta'a*** tarafından Mekke müşriklerinden bazı kişilere yazılmış, onlara Resûlullah'ın ﷺ bazı işlerini haber veriyormuş. Resûlullah ﷺ buyurdu: **"Ey Hâtıb, bu nedir?"** Hâtıb şöyle dedi: "Ey Allah'ın Resûlü, hakkımda acele etme. Ben Kureyş arasında (müttefik olarak) yaşayan biriydim, onların soyundan değildim. Seninle birlikte olan muhacirlerin Mekke'de ailelerini ve mallarını koruyan akrabaları var. Ben de —onlarla bir nesep bağım olmadığından— akrabalarımı korusunlar diye onlara bir iyilik yapmak istedim. ***Bunu ne küfür sebebiyle, ne dinimden dönerek, ne de İslâm'dan sonra küfre razı olarak yaptım.***" Resûlullah ﷺ buyurdu: **"O size doğru söyledi."** Ömer: "Ey Allah'ın Resûlü, bırak şu münafığın boynunu vurayım" dedi. Buyurdu ki: **"O, Bedir'de bulundu. Ne biliyorsun, belki de Allah Bedir ehline bakıp: 'Dilediğinizi yapın, ben sizi bağışladım' buyurmuştur."** Bunun üzerine Allah şu sûreyi indirdi: *"Ey iman edenler! Benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olanları dost edinmeyin…"* ta şu âyete kadar: *"…o, doğru yoldan sapmış olur."*

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): Qutaibah b. Sa'id ← Sufyan b. 'Uyainah ← 'Amr b. Dinar ← al-Hasan b. Muhammed b. al-Hanafiyyah ← 'Ubaidullah b. Abi Rafi' ← 'Ali b. Abi Talib رضى الله عنه.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü'l-Meğâzî, Fetih Gazvesi Bâbı, Hadis No. 4274; ayrıca No. 3007, 3983 ve 4890; ve Müslim No. 2494.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:4274

BU HADİSİN DERSLERİ

Bu hadiste bir ***mucize*** vardır: Resûlullah ﷺ hiçbir casus olmaksızın kadının yerini, bineğini ve taşıdığı mektubu biliyordu. Başka bir rivayette Ali şöyle der: ***"Resûlullah ﷺ bize yalan söylemedi"*** (Sahîh-i Buhârî 3983) — onun verdiği habere tam bir güven.

Ayrıca ***adaletine dikkat edin: Resûlullah*** ﷺ Hâtıb'ı hemen cezalandırmadı; önce şunu sordu: ***"Ey Hâtıb, bu nedir?"*** Onun mazeretini dinledi, doğruluğunu kabul etti ve Ömer'in teklifini reddetti. Bir lider, anlamadan cezalandırmaz.

HÂTIB B. EBÎ BELTA'A KİMDİR?

Hâtıb b. Ebî Belta'a رضى الله عنه kimdir? O bir münafık değil, İslâm'a ***büyük hizmetleri*** olan bir sahâbîdir.

SİYER NOTU: HÂTIB'IN HAYATI

Hâtıb, Lahm kabilesindendi ve Mekke'de ***Esed b. Abdüluzzâ oğullarının müttefikiydi***. İlk Müslümanlardandı, Medine'ye hicret etti, ***Bedir Savaşı'na*** ve Hudeybiye'ye katıldı. Aynı zamanda ***Resûlullah'ın ﷺ Mısır hâkimi Mukavkıs'a gönderdiği elçiydi*** (17. kitap); Mâriye el-Kıbtiyye de dahil olmak üzere hediyelerle geri dönmüştü.

Eşi ve çocukları Mekke'de, akrabalarından bir koruyucu olmaksızın kalıyordu. Onu o mektubu yazmaya iten buydu: dininden şüphe değil, ***ailesi için duyduğu endişe***. Hicretin 30. yılında Medine'de vefat etti.

KAYNAK:
İbn Hacer, el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe — Hâtıb b. Ebî Belta'a biyografisi.
Wikipedia, "Hatib ibn Abi Balta'a". en.wikipedia.org/wiki/Hatib_ibn_Abi_Balta%27a

Hâtıb'ın kıssası, ***iyi insanların da hata yapabileceğini*** gösterir; özellikle aile sevgisi muhakemeye hâkim olduğunda. İslâm bu sevgiyi inkâr etmez, fakat onu Allah ve Resûlü sevgisinin altına yerleştirir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

MÜMTEHİNE SÛRESİ

Hâtıb hadisesi, yukarıdaki Ali hadisinde zikredildiği gibi, ***Mümtehine Sûresi'nin*** başının nüzul sebebi oldu. İlk âyeti şöyle başlar:

"Ey iman edenler! Benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olanları dost edinmeyin" (Mümtehine 60:1) — İbn Kesîr Tefsiri 60:1.

İbn Kesîr, bu âyetin Hâtıb hakkında indiğini ve Allah'ın ona yine de ***"Ey iman edenler"*** diye hitap ettiğini açıklar; bu, yaptığı büyük bir hata olsa da onu imandan çıkarmadığının işaretidir. Âyet ayrıca hatırlatır: Resûl'ü ve Müslümanları yurtlarından çıkaran düşman, sevginin ve sırların dökületeceği bir yer olmaya layık değildir.

Fakat aynı sûre, düşmanlık etmeyen gayrimüslimlere karşı adaleti de vurgular: ***"Allah, sizinle din uğrunda savaşmayan kimselere iyilik yapmanızı ve onlara adaletli davranmanızı yasaklamaz"*** (Mümtehine 60:8) — İbn Kesîr Tefsiri 60:8.

Bu iki âyet bir ***denge*** kurar: ümmete sadık kalmak ve savaşan düşmana onun sırlarını sızdırmamak; fakat İslâm'a düşmanlık etmeyen herkese karşı ***iyilik ve adaletle*** davranmak.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

BEDİR EHLİ VE MAĞFİRET KAPISI

Ömer رضى الله عنه, Hâtıb'ın yaptığını ölümü hak eden bir ihanet olarak gördü. Fakat Resûlullah ﷺ tek bir hataya değil, Hâtıb'ın ***bütün hayatına*** baktı. Câbir رضى الله عنه, Hâtıb'ın konumunu güçlendiren başka bir olayı rivayet eder:

HADİS — SAHÎH-İ MÜSLİM, NO. 2495

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا لَيْثٌ، ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رُمْحٍ، أَخْبَرَنَا اللَّيْثُ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ، أَنَّ عَبْدًا، لِحَاطِبٍ جَاءَ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَشْكُو حَاطِبًا فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ لَيَدْخُلَنَّ حَاطِبٌ النَّارَ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم كَذَبْتَ لاَ يَدْخُلُهَا فَإِنَّهُ شَهِدَ بَدْرًا وَالْحُدَيْبِيَةَ.

TERCÜME:

Câbir رضى الله عنه şöyle rivayet eder: Hâtıb'a ait bir köle, Hâtıb'ı şikâyet etmek için Resûlullah'a ﷺ geldi ve "Ey Allah'ın Resûlü, Hâtıb kesinlikle cehenneme girecek" dedi. Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: **"Yalan söyledin. O oraya girmeyecektir;** *çünkü o, Bedir'de ve Hudeybiye'de bulundu.***"**

SENED İmam Müslim'in rivayet zinciri (talebeden hocaya): Qutaibah b. Sa'id ← al-Laith b. Sa'd; ve Muhammed b. Rumh ← al-Laith b. Sa'd ← Ebû al-Zubair ← Jabir b. 'Abdillah رضى الله عنهما.

KAYNAK: İmam Müslim rivayet etmiştir: Sahîh-i Müslim, Kitâbu Fedâili's-Sahâbe, Hâtıb b. Ebî Belta'a ve Bedir Ehlinin Faziletleri Bâbı, Hadis No. 2495.

DERECE: SAHİH — Sahîh-i Müslim'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/muslim:2495

BU HADİSİN DERSLERİ

Âlimler, ***"Dilediğinizi yapın, ben sizi bağışladım"*** sözünün günah işlemeye izin değil, Bedir ehlinin tövbeye muvaffak kılınacağına ve bağışlanacağına dair bir ***müjde*** olduğunu açıklar. Sahîh-i Buhârî 3983 rivayetinde Ömer bu sözü işitince ***gözlerinden yaşlar aktı*** ve "Allah ve Resûlü daha iyi bilir" dedi.

Bu kıssanın büyük dersi: ***büyük iyilikler hataları örtebilir***. Allah, iyiliklerin kötülükleri gidereceğini bildirir (Hûd 11:114). Biz de kardeşimizi tek bir hatası yüzünden mahkûm etmek yerine ***iyiliklerle dolu geçmişine*** bakarak değerlendirmeliyiz.

RAMAZAN'DA ON BİN KİŞİ

Hicretin 8. yılı Ramazan ayında Resûlullah ﷺ, Arap Yarımadası'nın o güne kadar gördüğü en büyük orduyla Medine'den çıktı:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 4276

حَدَّثَنِي مَحْمُودٌ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أَخْبَرَنِي مَعْمَرٌ، قَالَ أَخْبَرَنِي الزُّهْرِيُّ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ ـ رضى الله عنهما ـ أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم خَرَجَ فِي رَمَضَانَ مِنَ الْمَدِينَةِ، وَمَعَهُ عَشَرَةُ آلاَفٍ، وَذَلِكَ عَلَى رَأْسِ ثَمَانِ سِنِينَ وَنِصْفٍ مِنْ مَقْدَمِهِ الْمَدِينَةَ، فَسَارَ هُوَ وَمَنْ مَعَهُ مِنَ الْمُسْلِمِينَ إِلَى مَكَّةَ، يَصُومُ وَيَصُومُونَ حَتَّى بَلَغَ الْكَدِيدَ ـ وَهْوَ مَاءٌ بَيْنَ عُسْفَانَ وَقُدَيْدٍ ـ أَفْطَرَ وَأَفْطَرُوا. قَالَ الزُّهْرِيُّ وَإِنَّمَا يُؤْخَذُ مِنْ أَمْرِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم الآخِرُ فَالآخِرُ.

TERCÜME:

İbn Abbas رضى الله عنهما şöyle rivayet eder: Nebî ﷺ Ramazan ayında, Medine'ye gelişinin üzerinden tam sekiz buçuk yıl geçtiğinde ***on bin kişiyle*** Medine'den çıktı. O ve beraberindeki Müslümanlar Mekke'ye doğru yürüdüler. O oruç tuttu, onlar da oruç tuttular; Usfân ile Kudeyd arasındaki bir su olan ***el-Kedîd***'e varınca orucunu açtı, onlar da açtılar. (Zührî dedi ki:) Hüküm olarak Resûlullah'ın ﷺ en son uygulaması esas alınır.

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): Mahmud b. Ghailan ← 'Abd al-Razzaq ← Ma'mar b. Raşid ← al-Zuhri ← 'Ubaidullah b. 'Abdillah b. 'Utbah ← 'Abdullah b. 'Abbas رضى الله عنهما.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü'l-Meğâzî, Ramazan'da Fetih Gazvesi Bâbı, Hadis No. 4276; ayrıca No. 4275 ve 1944.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:4276

BU HADİSİN DERSLERİ

On bin kişi — iki yıl önce Hudeybiye'deki sayının yedi katından fazla. Muhacir ve Ensâr'ın yanı sıra ***Müzeyne, Cüheyne, Eslem, Gıfâr, Süleym ve Huzâa*** gibi kabileler de katıldı. Siyer kitapları onun ***10 Ramazan'da*** yola çıktığını ve Medine'de yerine ***Ebû Ruhm Külsûm b. Husayn el-Gıfârî***'yi vekil bıraktığını zikreder.

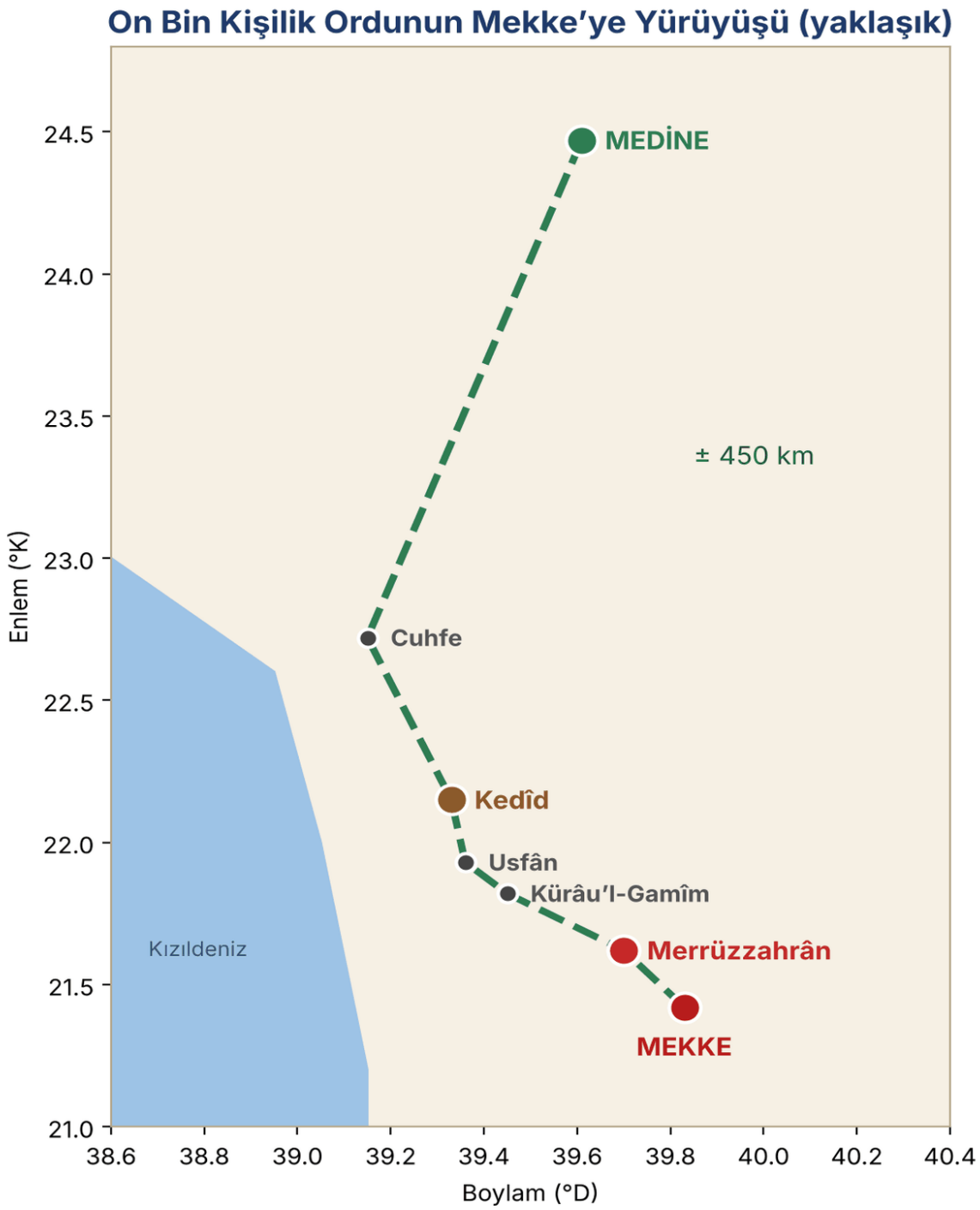

Kedîd, Usfân, Kürâu'l-Gamîm ve Merrüzzahrân sahih hadislerde geçer; konumlar yaklaşıktır.

Şekil 4: On bin kişilik ordunun Mekke'ye yürüyüşü (yaklaşık).

Medine ile Mekke arası yaklaşık ***450 km*** idi. Ordu Cuhfe, Kudeyd, Kedîd ve Usfân üzerinden ilerleyerek ***Merrüzzahrân***'a ulaştı; burası Mekke'nin yaklaşık 20 km kuzeyinde, bugün Vâdî Fâtıma ve Cumûm bölgesi olarak bilinen geniş bir vadidir.

On bin kişiyle, deve ve atlarla, Ramazan ayında, Hicaz'ın kavurucu güneşi altında bu kadar uzun bir yolculuğu düşünün. Bu, ***yüksek bir disiplin*** ve titiz bir liderlik gerektiriyordu: su, yiyecek, ordugâh düzeni

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

ve gizlilik idare edilmeliydi. Bunların hepsi öyle düzenli yürüdü ki Kureyş ordunun gelişini, ancak Mekke'nin kapısına dayandığında fark etti.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

YOLCULUKTA ORUÇ

Bu yolculuk ***Ramazan*** ayında gerçekleşti. Resûlullah ﷺ ve sahâbîler başta oruçluydu. Câbir b. Abdullah رضى الله عنهما, Kürâu'l-Gamîm'de olanları anlatır:

HADİS — SAHÎH-İ MÜSLİM, NO. 1114

حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ، - يَعْنِي ابْنَ عَبْدِ الْمَجِيدِ - حَدَّثَنَا جَعْفَرٌ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، - رضى الله عنهما - أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم خَرَجَ عَامَ الْفَتْحِ إِلَى مَكَّةَ فِي رَمَضَانَ فَصَامَ حَتَّى بَلَغَ كُرَاعَ الْغَمِيمِ فَصَامَ النَّاسُ ثُمَّ دَعَا بِقَدَحٍ مِنْ مَاءٍ فَرَفَعَهُ حَتَّى نَظَرَ النَّاسُ إِلَيْهِ ثُمَّ شَرِبَ فَقِيلَ لَهُ بَعْدَ ذَلِكَ إِنَّ بَعْضَ النَّاسِ قَدْ صَامَ فَقَالَ أُولَئِكَ الْعُصَاةُ أُولَئِكَ الْعُصَاةُ.

TERCÜME:

Câbir b. Abdullah رضى الله عنهما şöyle rivayet eder: Resûlullah ﷺ fetih yılında Ramazan ayında Mekke'ye çıktı. ***Kürâu'l-Gamîm***'e varıncaya kadar oruç tuttu; insanlar da oruç tuttu. Sonra bir kap su istedi, insanlar görsün diye onu yukarı kaldırdı ve içti. Bundan sonra kendisine: "İnsanlardan bir kısmı hâlâ oruçlu" denildi. Şöyle buyurdu: **"İşte onlar asilerdir, işte onlar asilerdir."**

SENED İmam Müslim'in rivayet zinciri (talebeden hocaya): Muhammed b. al-Muthanna ← 'Abd al-Wahhab b. 'Abd al-Majid al-Thaqafi ← Ja'far al-Sadiq b. Muhammed ← babası Muhammed al-Baqir ← Jabir b. 'Abdillah رضى الله عنهما.

KAYNAK: İmam Müslim rivayet etmiştir: Sahîh-i Müslim, Kitâbü's-Sıyâm, Ramazan Ayında Yolcunun Oruç Tutmasının ve Tutmamasının Cevazı Bâbı, Hadis No. 1114a.

DERECE: SAHİH — Sahîh-i Müslim'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/muslim:1114a

BU HADİSİN DERSLERİ

Oruca devam edenleri neden ***"asiler"*** diye nitelendirdi? İmam Nevevî şöyle açıklar: Çünkü onlara düşmana karşı güç kazanmaları için oruç açmalarını ***emretmişti***, fakat onlar oruçlarına devam ettiler. Normal durumda yolcu seçim yapabilir; fakat lider savaşın maslahatı için oruç açmayı emrettiğinde ***itaat daha üstündür***.

Bu ruhsat Allah'ın şu sözüne dayanır: ***"Allah sizin için kolaylık ister, zorluk istemez"*** (Bakara 2:185) — İbn Kesîr Tefsiri 2:185.

Bu hadis ayrıca, nafile bir ibadet gibi görünen konularda bile Resûlullah'a ﷺ itaatin öne alınması gerektiğini gösterir. Oruç tutmak güzeldir; fakat o daha büyük bir maslahat için oruç açmayı emrettiğinde

oruç açmak ibadetin ta kendisidir. Din, bizim daha ağır saydığımızla değil, Allah'ın ve Resûlü'nün istediğiyle ölçülür.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

"DİLEYEN ORUÇ TUTSUN"

İbn Abbas رضى الله عنهما aynı olayı başka bir açıdan anlatır ve hükmünü özetler:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 4279

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا جَرِيرٌ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ طَاوُسٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ سَافَرَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فِي رَمَضَانَ، فَصَامَ حَتَّى بَلَغَ عُسْفَانَ، ثُمَّ دَعَا بِإِنَاءٍ مِنْ مَاءٍ فَشَرِبَ نَهَارًا، لِيُرِيَهُ النَّاسَ، فَأَفْطَرَ حَتَّى قَدِمَ مَكَّةَ. قَالَ وَكَانَ ابْنُ عَبَّاسٍ يَقُولُ صَامَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فِي السَّفَرِ وَأَفْطَرَ، فَمَنْ شَاءَ صَامَ، وَمَنْ شَاءَ أَفْطَرَ.

TERCÜME:

Tâvûs, İbn Abbas'tan رضى الله عنهما rivayet ediyor; o şöyle dedi: Resûlullah ﷺ Ramazan ayında yolculuğa çıktı ve Usfân'a varıncaya kadar oruç tuttu. Sonra bir kap su istedi ve gündüz vakti ***insanlar görsün diye*** içti; Mekke'ye varıncaya kadar da oruç tutmadı. İbn Abbas dedi ki: **"Resûlullah ﷺ (yolculukta) hem oruç tuttu hem de tutmadı; dileyen oruç tutar, dileyen tutmaz."**

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): 'Ali b. 'Abdillah al-Madini ← Jarir b. 'Abd al-Hamid ← Mansur b. al-Mu'tamir ← Mujahid b. Jabr ← Tawus b. Kaisan ← 'Abdullah b. 'Abbas رضى الله عنهما.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü'l-Meğâzî, Ramazan'da Fetih Gazvesi Bâbı, Hadis No. 4279.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:4279

BU HADİSİN DERSLERİ

Resûlullah ﷺ insanlar ona uymaya cesaret etsin diye gündüz vakti ***halkın gözü önünde*** içti. Bu, ***örnek olarak*** liderliktir: lider sadece ruhsata izin vermekle kalmaz, onu bizzat uygular ki uyanlar onu kullanırken kendilerini suçlu hissetmesin.

İbn Abbas'ın vardığı sonuç —***"dileyen oruç tutar, dileyen tutmaz"***— fıkhî bir hükmün temeli olmuştur: yolcunun Ramazan orucunu açması ve başka günlerde kaza etmesi caizdir. Oruç zorlamıyorsa devam edilebilir; zorluyorsa ya da önemli bir görev için güçten düşürüyorsa açmak daha faziletlidir. (Hanefî mezhebine göre zorluk yoksa yolcunun oruç tutması daha faziletlidir; Bakara 2:184: "Oruç tutmanız sizin için daha hayırlıdır.")

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

RAMAZAN: ZAFER AYI

Siyerdeki en büyük iki zaferin ***Ramazan*** ayında gerçekleşmesi bir tesadüf değildir: hicretin 2. yılı 17 Ramazan'da ***Bedir Savaşı*** ve hicretin 8. yılı Ramazan'ında ***Mekke'nin Fethi***. Kur'an'ın indirildiği ay, Allah'ın yardımını bol bol indirdiği aydır.

KONU	BEDİR VE MEKKE'NİN FETHİ
Ay	İkisi de Ramazan'da
Ordu sayısı	313 kişi → 10.000 kişi
Durum	Zayıf ve az → güçlü ve çok
Sonuç	"Furkan Günü" → Mekke fethedildi
Tutum: Resûlullah ﷺ	İçten ve ısrarlı dua → tevazu ve affedicilik

Ramazan ***sabır, takvâ ve disiplin*** öğretir. Oruçlu olarak kavurucu güneş altında yürüyen, sonra oruç açması emredilince itaat eden bir ordu; işte Ramazan'ın şekillendirdiği ordu. Bugün bizim için Ramazan, kendi kalbimizi heva ve heves putlarından "fethetme" fırsatıdır.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

DÖNÜLECEK YERE DÖNÜŞ

Sekiz yıl önce Resûlullah ﷺ Mekke'den geceleyin bir ***kaçak*** olarak ayrılmış, Ebû Bekir رضى الله عنه ile Sevr Mağarası'nda gizlenmişti (7. kitap). Şimdi on bin kişinin önderi olarak dönüyordu. Allah bu dönüşü başından beri vaat etmişti:

"Kur'an'ı sana farz kılan (Allah), elbette seni dönülecek yere döndürecektir" (Kasas 28:85) — İbn Kesîr Tefsiri 28:85.

İbn Abbas رضى الله عنهما, bu âyetteki ***"dönülecek yer"*** (meâd) ifadesini ***Mekke*** olarak tefsir etmiştir (Sahîh-i Buhârî 4773). İbn Kesîr, bazı âlimlerin bu âyetin, onun Mekke'yi özlediği hicret yolculuğu sırasında indiğini söylediğini zikreder. Bu vaat sekiz yıl sonra, hicretin 8. yılı Ramazan ayında yerine geldi.

Resûlullah'ın ﷺ Mekke'ye olan sevgisi, Mekke'deki bir pazar yeri olan Hazvere'de dururken söylediği sözlerde görülür: ***"Allah'a yemin olsun ki sen Allah'ın yeryüzünün en hayırlısı ve Allah'a en sevimli olanısın. Eğer senden çıkarılmasaydım asla çıkmazdım."*** (Câmi'u't-Tirmizî 3925, Tirmizî hasen sahih demiştir.)

Ders: Vakti uzak görünse de ***Allah'ın vaadi mutlaka gerçekleşir***. Hak uğruna yurdundan kovulan kişi hiçbir şey kaybetmez; Allah sevdiğini ona daha şerefli bir şekilde geri verir. Allah onu geri döndürdüğünde de o, intikamla değil ***affederek*** döndü.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

İBRÂHİM'İN HAREM İÇİN DUASI

Mekke sıradan bir şehir değildir. O, ***İbrâhim aleyhisselâmın duası*** üzerine kurulmuş bir şehirdir ve içinde insanlar için kurulan ilk ibadet evi bulunur:

"Şüphesiz insanlar için kurulan ilk ev, Mekke'deki Kâbe'dir" (Âl-i İmrân 3:96) — İbn Kesîr Tefsiri 3:96.

Eşini ve oğlu İsmâil'i o çorak vadide bırakırken İbrâhim aleyhisselâm şöyle dua etti: ***"Rabbim! Bu şehri güvenli kıl. Beni ve oğullarımı putlara tapmaktan uzak tut"*** (İbrâhim 14:35) — İbn Kesîr Tefsiri 14:35.

Tarihin ironisine bakın. İbrâhim, Mekke'nin ***güvenli*** olması ve neslinin ***putlardan uzak tutulması*** için dua etti. Fakat birkaç asır sonra onun inşa ettiği Kâbe ***360 putla*** çevrilmişti; onun kendi soyu olan Kureyş de bu putların bekçileri olmuştu. Üstelik güvenli olması gereken topraklar, Harem'de Huzâa'ya yapılan saldırıyla kirletilmişti.

İbrâhim, Kâbe'nin bir ibadet merkezi olması için de dua etti: ***"Rabbimiz! (Onları buraya) namazı dosdoğru kılsınlar diye (yerleştirdim)"*** (İbrâhim 14:37) — İbn Kesîr Tefsiri 14:37.

Resûlullah ﷺ, ***İbrâhim'in duasının cevabıdır***; bizzat kendisi, babası İbrâhim'in duası olduğunu söylemiştir (Ahmed rivayet etmiştir). Mekke'nin Fethi bu duanın tam olarak kabul edildiği andır: Kâbe putlardan temizlendi, Harem yeniden güvenli oldu ve Allah'ın Evi'nin etrafında namaz kılındı. Bu kıssa 21. kitapta anlatılacaktır.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

ABBAS'IN HİCRETİ

Yolculuk sırasında bazı duygulu karşılaşmalar yaşandı. İlki, bizzat Resûlullah'ın ﷺ amcası ***Abbas b. Abdülmuttalib*** رضی اللہ عنہ ile oldu.

SİYER NOTU: CUHFE'DEKİ KARŞILAŞMA

Siyercilerin zikrettiğine göre Abbas, Medine'ye ***hicret etmek*** için ailesiyle birlikte Mekke'den çıktı ve Resûlullah ﷺ ile ***Cuhfe***'de karşılaştı (bazı rivayetlere göre Zülhuleyfe'de). Resûlullah ailesinin Medine'ye gönderilmesini emretti; Abbas ise Mekke'ye yürüyen orduya katıldı. Böylece o, Mekke'nin fethinden önceki ***son muhacir*** oldu.

Bazı âlimler, Abbas'ın çok önceden gizlice Müslüman olduğunu ve Resûlullah'a ﷺ haber ulaştırmak için Mekke'de kaldığını söyler. Bu, tartışılan bir ***tarihçi görüşüdür***; kesin olan şu ki, o Mekke'nin Fethinden önce Müslümanlığını açığa vurmuştur.

KAYNAK:
İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye (İbn İshak rivayeti) — Mekke'nin Fethi bölümü; İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye.
İbn Hacer, el-İsâbe — Abbas b. Abdülmuttalib biyografisi.

Abbas'ın varlığı çok önemliydi; çünkü onun Kureyş arasında ***yüksek bir mevkii*** vardı ve Ebû Süfyân ile eski bir dostluğu bulunuyordu. Çok geçmeden Merrüzzahrân'da Ebû Süfyân ile Resûlullah ﷺ arasında köprü olan o olacaktı. Allah, kıssanın her parçasını yerli yerine koyar.

Ders: ***Hicret ve tövbe kapısı*** son ana kadar açıktır. Abbas son anda geldi; yine de kabul edildi ve ikram gördü. Resûlullah ﷺ ona çok saygı gösterirdi ve kişinin amcasının babası gibi olduğunu söylemişti (Sahîh-i Müslim 983).

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

BİR ZAMANLAR EZİYET EDEN İKİ AKRABA

İkinci karşılaşma daha da dokunaklıydı. Bir zamanlar ***en çok eziyet etmiş*** iki Kureyşli, Resûlullah'ın ﷺ huzuruna Müslüman olmak için geldi: onun amcasının oğlu ***Ebû Süfyân b. el-Hâris*** b. Abdülmuttalib ile ***Abdullah b. Ebî Ümeyye***; o, mü'minlerin annesi Ümmü Seleme رضى الله عنها ile kardeşti.

SİYER NOTU: NÎKU'L-UKÂB'DA

İbn İshak'ın rivayetine göre ikisi Resûlullah ile ﷺ Mekke ile Medine arasındaki ***Nîku'l-Ukâb*** mevkiinde karşılaştılar; fakat o, geçmişteki ağır eziyetleri yüzünden önce onları kabul etmek istemedi. Ebû Süfyân b. el-Hâris yıllarca ona şiirlerle hakaret etmişti. Ümmü Seleme şöyle ricada bulundu: "Ey Allah'ın Resûlü, amcanın oğlu ve kayınbiraderin!"

Rivayete göre Ali b. Ebî Tâlib رضى الله عنه, Ebû Süfyân b. el-Hâris'e şöyle öğüt verdi: "Resûlullah'ın ﷺ karşısına önünden gel ve ona, Yûsuf'un kardeşlerinin Yûsuf'a söylediğini söyle; çünkü o, kimsenin sözünün kendisininkinden daha güzel olmasını istemez." O da öyle yaptı; Resûlullah ﷺ da Yûsuf aleyhisselâmın cevabıyla karşılık verdi. İkisi de Müslüman oldu ve Ebû Süfyân b. el-Hâris daha sonra ***Huneyn'de Resûlullah'ın ﷺ yanında sebat etti***.

Bu kıssa ***siyer rivayetidir***; Ebû Süfyân b. el-Hâris'in Huneyn'deki sebatı ise Sahîh-i Müslim 1775'te sahih olarak geçer.

KAYNAK:
İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye (İbn İshak rivayeti) — Mekke'nin Fethi bölümü; İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye.

Yûsuf'un kardeşlerinin sözü: ***"Allah'a andolsun ki, Allah seni bize gerçekten üstün kılmıştır"*** (Yûsuf 12:91) — İbn Kesîr Tefsiri 12:91.

Ve Yûsuf'un —Resûlullah'ın ﷺ tekrarladığı— cevabı: ***"Bugün size kınama yok"*** (Yûsuf 12:92) — İbn Kesîr Tefsiri 12:92.

Aynı söz —***"Bugün size kınama yok"***— siyer rivayetine göre Resûlullah ﷺ tarafından fetih günü bütün Mekke halkına bir kez daha tekrarlanacaktır (21. kitap). Onun affı kendi akrabalarıyla başladı.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

MERRÜZZAHRÂN'DAKİ ATEŞLER

İslâm ordusu, Mekke'ye yaklaşık bir günlük mesafedeki ***Merrüzzahrân***'da ordugâh kurdu ve Kureyş hâlâ bunun farkında değildi. Resûlullah ﷺ her grubun ateş yakmasını emretti; öyle ki vadi ***binlerce kamp ateşiyle*** doldu. Urve b. ez-Zübeyr olanları şöyle anlatır:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 4280

حَدَّثَنَا عُبَيْدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ لَمَّا سَارَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم عَامَ الْفَتْحِ فَبَلَغَ ذَلِكَ قُرَيْشًا، خَرَجَ أَبُو سُفْيَانَ بْنُ حَرْبٍ وَحَكِيمُ بْنُ حِزَامٍ وَبُدَيْلُ بْنُ وَرْقَاءَ يَلْتَمِسُونَ الْخَبَرَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَأَقْبَلُوا يَسِيرُونَ حَتَّى أَتَوْا مَرَّ الظَّهْرَانِ، فَإِذَا هُمْ بِنِيرَانٍ كَأَنَّهَا نِيرَانُ عَرَفَةَ، فَقَالَ أَبُو سُفْيَانَ مَا هَذِهِ لَكَأَنَّهَا نِيرَانُ عَرَفَةَ. فَقَالَ بُدَيْلُ بْنُ وَرْقَاءَ نِيرَانُ بَنِي عَمْرٍو. فَقَالَ أَبُو سُفْيَانَ عَمْرٌو أَقَلُّ مِنْ ذَلِكَ. فَرَآهُمْ نَاسٌ مِنْ حَرَسِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَأَدْرَكُوهُمْ فَأَخَذُوهُمْ، فَأَتَوْا بِهِمْ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَأَسْلَمَ أَبُو سُفْيَانَ، فَلَمَّا سَارَ قَالَ لِلْعَبَّاسِ احْبِسْ أَبَا سُفْيَانَ عِنْدَ حَطْمِ الْخَيْلِ حَتَّى يَنْظُرَ إِلَى الْمُسْلِمِينَ. فَحَبَسَهُ الْعَبَّاسُ، فَجَعَلَتِ الْقَبَائِلُ تَمُرُّ مَعَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم تَمُرُّ كَتِيبَةً كَتِيبَةً عَلَى أَبِي سُفْيَانَ، فَمَرَّتْ كَتِيبَةٌ قَالَ يَا عَبَّاسُ مَنْ هَذِهِ قَالَ هَذِهِ غِفَارُ. قَالَ مَا لِي وَلِغِفَارَ ثُمَّ مَرَّتْ جُهَيْنَةُ، قَالَ مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ مَرَّتْ سَعْدُ بْنُ هُذَيْمٍ، فَقَالَ مِثْلَ ذَلِكَ، وَمَرَّتْ سُلَيْمٌ، فَقَالَ مِثْلَ ذَلِكَ، حَتَّى أَقْبَلَتْ كَتِيبَةٌ لَمْ يَرَ مِثْلَهَا، قَالَ مَنْ هَذِهِ قَالَ هَؤُلاَءِ الأَنْصَارُ عَلَيْهِمْ سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ مَعَهُ الرَّايَةُ. فَقَالَ سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ يَا أَبَا سُفْيَانَ الْيَوْمَ يَوْمُ الْمَلْحَمَةِ، الْيَوْمَ تُسْتَحَلُّ الْكَعْبَةُ. فَقَالَ أَبُو سُفْيَانَ يَا عَبَّاسُ حَبَّذَا يَوْمُ الذِّمَارِ. ثُمَّ جَاءَتْ كَتِيبَةٌ، وَهْىَ أَقَلُّ الْكَتَائِبِ، فِيهِمْ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم وَأَصْحَابُهُ، وَرَايَةُ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم مَعَ الزُّبَيْرِ بْنِ الْعَوَّامِ، فَلَمَّا مَرَّ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم بِأَبِي سُفْيَانَ قَالَ أَلَمْ تَعْلَمْ مَا قَالَ سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ قَالَ مَا قَالَ. قَالَ كَذَا وَكَذَا. فَقَالَ كَذَبَ سَعْدٌ، وَلَكِنْ هَذَا يَوْمٌ يُعَظِّمُ اللَّهُ فِيهِ الْكَعْبَةَ، وَيَوْمٌ تُكْسَى فِيهِ الْكَعْبَةُ. قَالَ وَأَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم أَنْ تُرْكَزَ رَايَتُهُ بِالْحَجُونِ. قَالَ عُرْوَةُ وَأَخْبَرَنِي نَافِعُ بْنُ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ قَالَ سَمِعْتُ الْعَبَّاسَ يَقُولُ لِلزُّبَيْرِ

بْنِ الْعَوَّامِ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ، هَا هُنَا أَمَرَكَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم أَنْ تَرْكُزَ الرَّايَةَ، قَالَ وَأَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَوْمَئِذٍ خَالِدَ بْنَ الْوَلِيدِ أَنْ يَدْخُلَ مِنْ أَعْلَى مَكَّةَ مِنْ كَدَاءٍ، وَدَخَلَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم مِنْ كُدَا، فَقُتِلَ مِنْ خَيْلِ خَالِدٍ يَوْمَئِذٍ رَجُلاَنِ حُبَيْشُ بْنُ الأَشْعَرِ وَكُرْزُ بْنُ جَابِرٍ الْفِهْرِيُّ.

TERCÜME:

Hişâm'dan, o da babasından (Urve) rivayet ediyor; şöyle dedi: Resûlullah ﷺ fetih yılı yola çıkınca ve haber Kureyş'e ulaşınca, ***Ebû Süfyân b. Harb, Hakîm b. Hizâm ve Büdeyl b. Verkâ*** Resûlullah ﷺ hakkında haber toplamak için çıktılar. Yürüyerek ***Merrüzzahrân***'a vardılar. Bir de baktılar ki ***Arafat ateşleri gibi ateşler***. Ebû Süfyân: "Bu nedir? Sanki Arafat ateşleri!" dedi. Büdeyl b. Verkâ: "Bunlar Amr oğullarının (Huzâa'nın) ateşleri" dedi. Ebû Süfyân: "Amr oğulları bundan daha azdır" dedi. Derken Resûlullah'ın ﷺ nöbetçilerinden bazıları onları gördü, peşlerine düşüp yakaladı ve Resûlullah'a ﷺ getirdi. ***Böylece Ebû Süfyân Müslüman oldu.*** (Ordu) hareket edince Abbas'a şöyle buyurdu: **"Ebû Süfyân'ı atların sıkıştığı dar geçitte tut ki Müslümanları görsün."** Abbas onu tuttu; Nebî ﷺ ile birlikte olan kabileler birlik birlik Ebû Süfyân'ın önünden geçmeye başladı. Bir birlik geçti; "Ey Abbas, bunlar kim?" dedi. Abbas: "Bunlar Gıfâr" dedi. "Benim Gıfâr'la ne işim var?" dedi. Sonra Cüheyne geçti, aynısını söyledi; sonra Sa'd b. Huzeym, aynısını söyledi; sonra Süleym, aynısını söyledi. Nihayet benzerini hiç görmediği bir birlik geldi. "Bunlar kim?" dedi. Abbas: "Bunlar Ensâr; başlarında sancağı taşıyan Sa'd b. Ubâde var" dedi. Sa'd b. Ubâde: "Ey Ebû Süfyân, ***bugün kan dökme günüdür; bugün Kâbe'ye dokunulmazlık yoktur.***" dedi. Ebû Süfyân: "Ey Abbas, ne güzel (koruma) günü!" dedi. Sonra en küçük birlik geldi; içinde Resûlullah ﷺ ve ashâbı vardı; Nebî'nin ﷺ sancağını ez-Zübeyr b. el-Avvâm taşıyordu. Resûlullah ﷺ Ebû Süfyân'ın yanından geçerken Ebû Süfyân: "Sa'd b. Ubâde'nin ne dediğini bilmiyor musun?" dedi. "Ne dedi?" diye sordu. "Şöyle şöyle dedi" deyince şöyle buyurdu: **"Sa'd yanıldı.** *Bilakis bugün, Allah'ın Kâbe'yi yücelttiği ve Kâbe'ye örtünün giydirildiği gündür.***"** Resûlullah ﷺ sancağının Hacûn'a dikilmesini emretti. Urve dedi ki: Nâfi' b. Cübeyr b. Mut'im bana şöyle haber verdi: Abbas'ın ez-Zübeyr'e şöyle dediğini işittim: "Ey Ebû Abdullah, Resûlullah ﷺ sancağı buraya dikmeni emretmişti." O gün Resûlullah ﷺ Hâlid b. el-Velîd'e Mekke'nin yukarı tarafından Kedâ'dan girmesini emretti; Nebî ﷺ ise Küdâ'dan girdi. O gün Hâlid'in süvarilerinden iki kişi şehit oldu: Hubeyş b. el-Eş'ar ve Kürz b. Câbir el-Fihrî.

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): 'Ubaid b. Isma'il ← Ebû Usamah Hammad b. Usamah ← Hişam b. 'Urwah ← babası 'Urwah b. al-Zubair (mürsel olarak); Urve dedi ki: bana şu haber verdi: Nafi' b. Jubair b. Mut'im ← al-'Abbas b. 'Abd al-Muttalib رضى الله عنه.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü'l-Meğâzî, Fetih Günü Nebî'nin ﷺ Sancağı Nereye Diktiği Bâbı, Hadis No. 4280.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.
Kaynak: sunnah.com/bukhari:4280

BU HADİSİN DERSLERİ

Ebû Süfyân bu ateşleri ***Arafat ateşlerine*** benzetti; hac mevsiminde Arafat vadisini dolduran hacıların ateşleri. Böylesine büyük bir ateş denizi için aklına gelen tek benzetme buydu. Bu strateji, Kureyş'i savaşmadan teslim olmaları için ***yıldırmayı*** amaçlıyordu; böylece iki tarafın canı da kurtulacaktı.

Büdeyl b. Verkâ'nın sözüne de dikkat edin: "Bunlar Amr oğullarının (Huzâa'nın) ateşleri." Kendisi de Huzâalıydı; fakat kavminin artık on bin kişilik ordunun bir parçası olduğunu bilmiyordu. Resûlullah'ın ﷺ gizliliği gerçekten başarıya ulaşmıştı.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

EBÛ SÜFYÂN'IN MÜSLÜMAN OLUŞU

Buhârî'nin hadisi kısaca şöyle der: ***"Böylece Ebû Süfyân Müslüman oldu."*** Siyer kitapları o belirleyici geceyi ayrıntılı olarak anlatır.

SİYER NOTU: ÇADIRDA BİR GECE — RESÛLULLAH ﷺ

İbn İshak'ın rivayetine göre Abbas, ***beyaz katıra*** —Resûlullah'ın ﷺ katırına— binerek, Kureyş'e haber ulaştırıp onların gelip eman istemelerini sağlayacak birini bulmak umuduyla Mekke'ye doğru gitti. Ebû Süfyân'ın sesini duydu ve onu terkisine alarak Resûlullah'ın ﷺ çadırına getirdi. Ömer'in çadırının önünden geçerken Ömer, Ebû Süfyân'ı tanıdı ve onu öldürmek için izin istemeye koştu; Abbas ise onun için eman istedi.

Resûlullah ﷺ Abbas'a: "Onu çadırına götür, sabah bana getir" buyurdu. Sabah olunca şöyle sordu: ***"Yazık sana ey Ebû Süfyân! Allah'tan başka ilah olmadığını anlamanın vakti gelmedi mi?"*** Ebû Süfyân: "Allah ile birlikte başka bir ilah olsaydı bana yardım ederdi" dedi. Sonra onun peygamberliğini sordu; Ebû Süfyân içinde hâlâ bir şey bulunduğunu söyledi. Sonunda Abbas'ın ısrarıyla ***şehâdet getirdi***.

Bu konuşmanın ayrıntıları ***siyer rivayetidir***; Ebû Süfyân'ın Merrüzzahrân'da Müslüman oluşu ise yukarıdaki Buhârî hadisinde sahih olarak geçer.

KAYNAK:
İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye (İbn İshak rivayeti) — Mekke'nin Fethi bölümü; İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye.

Resûlullah'ın ﷺ ahlâkının yüceliğine bakın. Karşısındaki adam, yıllarca Uhud'da ve Hendek'te Kureyş'e önderlik eden ***düşmanların lideriydi***. Yine de ondan intikam almadı; aksine onu ***kurtuluşa davet etti***. Siyer kitapları ayrıca ona bir ikramda bulunduğunu zikreder: evine giren güvende olacaktı. Bu husus Sahîh-i Müslim 1780'de sahih olarak geçer ve 21. kitapta açıklanacaktır.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

HAKÎM B. HİZÂM: BOŞA GİTMEYEN İYİLİK

Buhârî'nin Merrüzzahrân hadisinde Ebû Süfyân yalnız çıkmamıştı. Yanında ***Hakîm b. Hizâm*** vardı; mü'minlerin annesi Hatice رضى الله عنها ile kardeş çocuğu ilişkisi olan ve Kureyş'in en saygın ileri gelenlerinden biri. O da Mekke'nin Fethi yılında Müslüman oldu.

SİYER NOTU: KÂBE'NİN İÇİNDE DOĞDU

İmam Müslim Sahîh'inde Hakîm b. Hizâm'ın ***Kâbe'nin içinde doğduğunu***, altmış yıl cahiliyede ve altmış yıl İslâm'da yaşadığını zikreder. Peygamberlikten önce Resûlullah'ın ﷺ yakın dostuydu ve Zeyd b. Hârise adlı köleyi halası Hatice'ye hediye etmişti.

Kâbe'de doğduğuna dair söz ***İmam Müslim'in ve tarihçilerin ifadesidir***, Resûlullah'ın ﷺ sözü değildir; Zeyd kıssası ise siyer rivayetidir.

KAYNAK:
Sahîh-i Müslim, Kitâbü'l-Büyû', 1532 numaralı hadisten sonra.
İbn Hacer, el-İsâbe — Hakîm b. Hizâm biyografisi.

Müslüman olduktan sonra Hakîm, Resûlullah'a ﷺ cahiliye döneminde yaptığı iyiliklerin —sadaka vermek, köle azat etmek ve akrabalık bağlarını gözetmek— sevap getirip getirmeyeceğini sordu. Şöyle cevap verdi: ***"Daha önce yaptığın iyiliklerle birlikte Müslüman oldun."*** (Sahîh-i Buhârî 1436). Cahiliye döneminde yüz köle azat etmiş ve yüz deve sadaka vermişti; Müslüman olduktan sonra da aynısını yaptı (Sahîh-i Buhârî 2538).

Hakîm ayrıca ***izzet-i nefis*** hakkında büyük bir ders aldı. Resûlullah'tan ﷺ mal istedi, verildi; yine istedi, yine verildi. Sonra şöyle buyurdu: ***"Bu mal yeşil ve tatlıdır… Veren el, alan elden daha hayırlıdır."*** O günden sonra Hakîm, Resûlullah'tan ﷺ sonra hiç kimseden bir şey almayacağına yemin etti; hatta Ebû Bekir ile Ömer'in رضى الله عنهما verdiklerini bile reddetti (Sahîh-i Buhârî 1472).

Ders: ***İyilik asla boşa gitmez***. Hakîm'in cahiliyedeki güzel ahlâkı onu İslâm'a götüren bir köprü oldu ve İslâm onu kemale erdirdi. Etrafımızda, kalpleri açılmak için tek bir "Merrüzzahrân gecesi" bekleyen ne kadar çok iyi insan var.

BİRLİK BİRLİK

Mekke'ye hareket etmeden önce Resûlullah ﷺ, Abbas'a Ebû Süfyân'ı atların sıkıştığı ***dar geçitte*** tutmasını emretti ki İslâm ordusunun gücüne şahit olsun. Birlik birlik önünden geçtiler: ***Gıfâr, Cüheyne, Sa'd b. Huzeym, Süleym***. Ebû Süfyân her defasında "Benim bunlarla ne işim var?" diyordu.

Bu sözün derin bir anlamı vardır. Bu kabilelerin daha önce Kureyş'le ***hiçbir ilişkisi yoktu*** ve onlarla hiç savaşmamışlardı. Şimdi hepsi tek bir sancak altında geliyordu: ***Lâ ilâhe illallâh*** sancağı. İslâm, daha önce dağınık olan kabileleri birleştirmişti.

BİRLİK	AÇIKLAMA
Gıfâr	Ebû Zer el-Gıfârî'nin kavmi
Cüheyne	Medine'nin batı sahilindeki kabile
Sa'd b. Huzeym	Kuzeyden bir Kudâa kabilesi
Süleym	Daha önce İslâm'a düşman olan kabile
Ensar	Sa'd b. Ubâde komutasında
Birlik: Resûlullah ﷺ	En küçüğü; sancak ez-Zübeyr'in elinde

Dikkat çekici bir husus: Resûlullah'ın ﷺ birliği ***en küçüğüydü*** (ekalluhâ). Büyük bir lider, etrafında en büyük birliğe ihtiyaç duymaz; onun gücü bütün ordunun ***güveninde*** ve itaatindedir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

"ALLAH'IN KÂBE'Yİ YÜCELTTİĞİ GÜN"

Ensâr birliği geçerken komutanları ***Sa'd b. Ubâde*** رضى الله عنه Ebû Süfyân'a seslendi: ***"Bugün öldürme günüdür; bugün Kâbe'ye dokunulmazlık yoktur!"*** Bu sözler, Kureyş'in elinde yıllarca çekilen acıları hatırlayan bir kahramanın coşkusundan doğmuştu.

Fakat Resûlullah ﷺ hemen onu düzeltti: ***"Sa'd yanıldı. Bilakis bugün, Allah'ın Kâbe'yi yücelttiği ve Kâbe'ye örtünün giydirildiği gündür."*** Mekke'nin Fethinin mesajı budur: intikam değil, Allah'ın Evi'nin ***şerefinin iadesi***; onu putlardan temizlemek ve İbrâhim aleyhisselâmın tevhidine geri döndürmek.

> **SİYER NOTU: "BUGÜN MERHAMET GÜNÜDÜR"**
>
> Bazı siyer kitaplarına göre Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: ***"Bugün merhamet günüdür (el-yevmü yevmü'l-merhame)"***; sancağı Sa'd'dan alıp oğlu ***Kays b. Sa'd***'a verdi ki sancak ailesinden çıkmasın ve Sa'd'ın gönlü kırılmasın.
>
> "Merhamet günü" lafzı ***Sahîh-i Buhârî'de yoktur***; senedi tartışılan bir siyer rivayetidir ve bazı âlimler onu zayıf saymıştır. Sahih lafız "Allah'ın Kâbe'yi yücelttiği gün"dür. Bununla birlikte anlamı, Mekke'nin Fethindeki olayların bütünüyle uyumludur.
>
> **KAYNAK:**
> İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye (İbn İshak rivayeti) — Mekke'nin Fethi bölümü; İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye.
> İbn Hacer, Fethu'l-Bârî — 4280 numaralı hadisin şerhi.

Ders: Resûlullah ﷺ hatayı ***hikmetle*** düzeltti: Sa'd'ı mahcup etmedi, Ensâr'ın hizmetini görmezden gelmedi, fakat ilkede kararlıydı. Sancağının Mekke'nin yukarı tarafındaki ***Hacûn***'a dikilmesini emretti. Yarın Mekke fethedilecekti.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

SA‘D B. UBÂDE: ENSÂR’IN ÖNDERİ

Resûlullah’ın ***Sa‘d bin ‘Ubadah*** uyardığı Ensâr sancaktarı Sa‘d b. Ubâde ﷺ kimdir? Merrüzzahrân’daki sözleri onun bütün şahsiyetinin ölçüsü yapılamaz. O, Ensâr’ın en büyük şahsiyetlerinden biridir.

SİYER NOTU: HAZREC’İN LİDERİ

Sa‘d b. Ubâde ***Hazrec kabilesinin lideriydi*** ve İkinci Akabe Biatı’nda Resûlullah’a ﷺ biat eden on iki temsilciden (nukabâ) biriydi. ***Cömertliğiyle*** tanınırdı; siyerciler evinde sofranın hiç kalkmadığını ve Suffe ehlinden pek çoğunu ağırlamak için evine götürdüğünü zikreder.

Resûlullah’ın ﷺ vefatından sonra Şam’a taşındı ve Havran’da vefat etti. Bu ayrıntılar ***siyer rivayetidir***.

KAYNAK:
İbn Hacer, el-İsâbe — Sa‘d b. Ubâde biyografisi.

İbn Abbas رضى الله عنهما rivayet eder: Sa‘d’ın annesi, o yanında yokken vefat etti. Sa‘d, Resûlullah’a ﷺ annesi adına verilecek sadakanın ona fayda verip vermeyeceğini sordu. Evet, cevabını aldı. Bunun üzerine Sa‘d şöyle dedi: ***“Seni şahit tutarım ki Mihrâf bahçem onun için sadakadır.”*** (Sahîh-i Buhârî 2756). Vefat etmiş annesi için bütün bir bahçe sadaka edildi; işte Sa‘d’ın ruhu buydu.

Dolayısıyla Sa‘d’ın Merrüzzahrân’daki çağrısı bağlamı içinde anlaşılmalıdır: Müslümanların yirmi yıl boyunca Kureyş’in elinde çektiği acılara şahit olmuş bir Ensâr kahramanının coşkusu. Resûlullah ﷺ bu ***coşkunun yönünü düzeltti***, onu söndürmedi; siyer rivayetine göre sancak da oğlu Kays aracılığıyla ailesinde kaldı.

Ders: ***Şerefli bir insan da bir söz hatası yapabilir*** ve doğru bir uyarı onun izzetini düşürmez. İnsanları bütün hayatlarıyla değerlendiririz; tıpkı Resûlullah’ın ﷺ Hâtıb’ı Bedir’iyle, Sa‘d’ı da fedakârlıklarıyla değerlendirdiği gibi.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

BİRİNCİ KISMIN KAYNAKLARI

Mekke'nin Fethi kıssası iki tür kaynakla rivayet edilir. Aradaki farkı anlamak, ***kesin olanı rivayet edilenden*** ayırmamıza yardım eder.

OLAY	KAYNAK VE DERECE
Hâtıb'ın mektubu ve Mümtehine Sûresi	Sahîh-i Buhârî 4274
Ramazan'da 10.000 kişiyle çıkış	Sahîh-i Buhârî 4276
Kürâu'l-Gamîm'de oruç açma	Sahîh-i Müslim 1114
Merrüzzahrân'daki ateşler; Ebû Süfyân'ın Müslüman oluşu	Sahîh-i Buhârî 4280
Vetîr baskını	Siyer kitapları (İbn İshak, Vâkıdî)
Amr b. Sâlim'in şiiri	Siyer kitapları; senedi tartışmalı
Medine'de Ebû Süfyân	Siyer kitapları
"Bugün merhamet günüdür"	Siyer rivayeti; zayıf sayılmıştır

Kıssanın ana çerçevesi —antlaşmanın çiğnenmesi, gizlilik, Hâtıb'ın mektubu, Ramazan'daki yürüyüş, Merrüzzahrân'daki ateşler ve Ebû Süfyân'ın Müslüman oluşu— ***sahih hadislerle sabittir***. Diğer ayrıntılar kıssayı canlandırır; biz de onları dürüstçe siyer rivayeti olarak aktarırız.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

FETİHTEN ÖNCE VE SONRA

Mekke'nin Fethi yalnızca tarihî bir olay değildir. Kur'an onu insanların fedakârlığını değerlendirmede bir ayırım çizgisi yapmıştır. Kimi, İslâm henüz zayıf ve sayıları azken fedakârlık etti; kimi de İslâm galip geldikten ve herkes akın akın ona girdikten sonra. İkisi de hayırlıdır, fakat dereceleri eşit değildir.

KUR'AN: HADÎD 57:10

Allah şöyle buyurur: "Sizden, fetihten önce harcayan ve savaşanlar (başkalarıyla) bir değildir. Onlar derece bakımından sonradan harcayan ve savaşanlardan daha büyüktür. Bununla beraber Allah hepsine de en güzel olanı (cenneti) vaat etmiştir."

Kaynak: Hadîd 57:10 — İbn Kesîr Tefsiri 57:10.

TEFSİR NOTU: HANGİ "FETİH"?

Müfessirler bu âyetteki "fetih" kelimesinin anlamında ihtilaf etmiştir. İbn Kesîr, âlimlerin çoğunluğuna göre bunun Mekke'nin Fethi olduğunu; eş-Şa'bî ve bazılarına göre ise Allah'ın Fetih 48:1'de "apaçık bir fetih" diye adlandırdığı Hudeybiye Antlaşması olduğunu zikreder.

Her iki görüş de aynı anlamı taşır: zor zamanlarda yapılan fedakârlık, kolay zamanlarda yapılandan daha değerlidir. Bu görüş tefsir kitaplarından nakledilmiştir; merfû bir hadis değildir.

"ASHÂBIMA SÖVMEYİN"

HADİS: UHUD KADAR ALTIN

Ebû Saîd el-Hudrî رضي الله عنه şöyle rivayet eder: Hâlid b. el-Velîd ile Abdurrahmân b. Avf arasında bir anlaşmazlık oldu ve Hâlid, Abdurrahmân'a sövdü. Bunun üzerine Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: "Hiçbiriniz ashâbıma sövmesin. Sizden biri Uhud Dağı kadar altın infak etse, onlardan birinin bir müddüne, hatta yarısına bile ulaşamaz."

Derece: SAHİH — Sahîh-i Müslim 2541; ayrıca Sahîh-i Buhârî 3673 (Hâlid ile Abdurrahmân kıssası zikredilmeden).

Bu hadis Mekke'nin Fethi ile birlikte okunduğunda çok dikkat çekicidir. Hâlid b. el-Velîd fetihten birkaç ay önce Müslüman olmuştu (18. kitap); Abdurrahmân b. Avf ise İslâm'a ilk giren sekiz kişiden biriydi, iki kez hicret etmiş ve Bedir'e katılmıştı. Hâlid şerefli bir sahâbî ve "Allah'ın kılıcı"ydı (19. kitap); fakat ilk nesille kıyaslandığında onun fedakârlığı İslâm güçlendikten sonra gelmişti. Resûlullah ﷺ ona, malla yakalanamayacak dereceler bulunduğunu hatırlattı.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

Bu, Resûlullah'ın ﷺ hata etmesine rağmen Hâtıb b. Ebî Belta'a gibi kimselere neden bu kadar ikram ettiğini de açıklar (12–15. bölümler). Hâtıb, "fetihten önce" fedakârlık edenlerdendi; Müslümanlar yalnızca üç yüz kadarken Bedir'e katılmıştı.

FETİH YILINDA MÜSLÜMAN OLANLAR

Kureyş'in pek çok ileri geleni fetih yılında ya da hemen sonrasında Müslüman oldu: Ebû Süfyân b. Harb, Hakîm b. Hizâm, Ebû Süfyân b. el-Hâris, Abdullah b. Ebî Ümeyye ve ikinci kısımda daha birçokları. Sıcak bir şekilde karşılandılar, hatta mevki verildi. İslâm, geç gelen hiç kimseye kapısını kapatmaz. Fakat Hadîd âyeti bize ilk nesli —İslâm'ı garipken omuzlayan Muhacir ve Ensâr'ı— takdir etmeyi öğretir.

DERS

Bir iyilik kolay ve popüler hâle gelinceye kadar katılmak için beklemeyin. Zor zamanlarda yapılan fedakârlık —caminin bütçesi henüz tamamlanmamışken bağış yapmak, hakikati henüz pek az kişi kabul ederken savunmak— Allah katında daha değerlidir. Sonradan gelen ise önce gelenlere saygı göstermelidir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

BİRİNCİ KISMIN ŞAHSİYETLERİ

Birinci kısmın kıssası farklı kabilelerden pek çok şahsiyeti içerir. Aşağıdaki tablo onların kim olduğunu, Resûlullah ﷺ ile ilişkilerini ve bilgi kaynaklarını özetler. Akrabalık ilişkileri sıkça yanlış anıldığı için titizlikle kontrol edilmiştir.

ŞAHSİYET	KABİLE / YAKINLIK	BİRİNCİ KISIMDAKİ ROLÜ	KAYNAK
Ebû Süfyân b. Harb	Kureyş, Abdüşemsoğulları (Ümeyyeoğulları); Ümmü Habîbe'nin babası	Antlaşmayı yenilemek için Medine'ye gitti; Merrüzzahrân'da yakalandı ve Müslüman oldu	Sahîh-i Buhârî 7, 4280; siyer kitapları
Ümmü Habîbe (Remle bint Ebî Süfyân)	Ebû Süfyân'ın kızı; mü'minlerin annesi	Resûlullah'ın ﷺ yaygısını babasından esirgeyerek dürdü	Sünen-i Ebû Dâvûd 2107; siyer kitapları
Amr b. Sâlim el-Huzâî	Huzâa (Kâ'boğulları)	Vetîr baskınından sonra yardım isteyen şiiriyle Medine'ye geldi	Siyer kitapları
Büdeyl b. Verkâ	Huzâa	Resûlullah'a ﷺ şikâyette bulundu; sonra Merrüzzahrân'da Ebû Süfyân ile birlikte çıktı	Sahîh-i Buhârî 2731, 4280
Nevfel b. Muâviye ed-Dîlî	Benî Dîl; Bekir b. Abdümenât oğullarından (Kinâne)	Bekiroğullarının Vetîr'de Huzâa'ya yaptığı baskına önderlik etti	Siyer kitapları
Hâtıb b. Ebî Belta'a	Aslen Lahm kabilesinden; Esed b. Abdüluzzâ oğullarının (Kureyş) müttefiki	Kureyş'e mektup yazdı; Bedir ehli olduğu için affedildi	Sahîh-i Buhârî 3007, 4274
Ali b. Ebû Tâlib	Hâşimoğulları; amcaoğlu: Resûlullah ﷺ	Hâtıb'ın mektubunu Ravdatü Hâh'ta almak için gönderildi	Sahîh-i Buhârî 3007
Zübeyr b. Avvâm	Esed b. Abdüluzzâ oğulları; Safiyye bint Abdülmuttalib'in oğlu — halaoğlu: Resûlullah ﷺ	Ali ile birlikte mektubu aldı; sancağını taşıdığı birlik: Resûlullah ﷺ	Sahîh-i Buhârî 3007, 4280
el-Mikdâd b. Amr (b. el-Esved)	Aslen Behrâ'dan (Kudâa); Zühreoğullarının müttefiki	Ali ve ez-Zübeyr ile birlikte Ravdatü Hâh'a gitti	Sahîh-i Buhârî 3007
Abbâs b. Abdülmuttalib	Hâşimoğulları; amcası olduğu kişi: Resûlullah ﷺ	Hicret etti ve Cuhfe'de onunla karşılaştı; Ebû Süfyân'ı ona getirdi	Sahîh-i Müslim 983; Sahîh-i Buhârî 4280; siyer kitapları

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

ŞAHSİYET	KABİLE / YAKINLIK	BİRİNCİ KISIMDAKİ ROLÜ	KAYNAK
Ebû Süfyân b. el-Hâris	Hâşimoğulları; el-Hâris b. Abdülmuttalib'in oğlu — Resûlullah'ın ﷺ amcasının oğlu, aynı zamanda süt kardeşi (Halîme tarafından emzirildi)	Nîku'l-Ukâb'da tövbe ederek geldi	Siyer kitapları; Sahîh-i Müslim 1775 (Huneyn'de)
Abdullah b. Ebî Ümeyye	Mahzûmoğulları; Âtike bint Abdülmuttalib'in oğlu — Resûlullah'ın ﷺ halasının oğlu; Ümmü Seleme'nin baba bir kardeşi	Ebû Süfyân b. el-Hâris ile birlikte tövbe ederek geldi	Siyer kitapları
Hakîm b. Hizâm	Esed b. Abdüluzzâ oğulları; Hatice'nin رضى الله عنها yeğeni (erkek kardeşi Hizâm'ın oğlu)	Merrüzzahrân'da Ebû Süfyân ve Büdeyl ile birlikte çıktı	Sahîh-i Buhârî 4280, 1436
Sa'd b. Ubâde	Hazrec (Sâideoğulları); Hazrec'in lideri	Ensâr'ın sancaktarı; "öldürme günü" sözü üzerine uyarıldı	Sahîh-i Buhârî 4280
Ebû Ruhm Külsûm b. Husayn el-Gıfârî	Gıfâr	Resûlullah ﷺ sefere çıktığında Medine'ye vekil bırakıldı	Siyer kitapları (İbn İshak)

SİYER NOTU: MEKTUBU TAŞIYAN KADIN

Sahih hadiste Hâtıb'ın mektubunu taşıyan kadının adı verilmez. İbn İshak onun adının Sâre olduğunu, Abdülmuttalib oğullarından bazılarının azatlı cariyesi (mevlât) olduğunu söyler; Medine'ye yardım istemeye geldiği de zikredilir. Vâkıdî başka bir isim verir. Bu isim ve ayrıntılar siyer rivayetidir ve kıssanın sahih özünü etkilemez.

Kaynak: İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye — Mekke'nin Fethi bölümü; İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 3007 numaralı hadisin şerhi.

DERS

Birinci kısmın şahsiyetleri farklı geçmişlerden gelir: müttefikler, düşmanlar, akrabalar ve sahâbîler. Kimi hata etti, kimi geç kaldı, kimi bir zamanlar eziyet etmişti. Resûlullah ﷺ her biriyle durumuna göre muamele etti: ihanete karşı kararlı, hataya karşı adil, tövbe edene karşı affedici.

MEDİNE'DEN MERRÜZZAHRÂN'A DURAKLAR

16. bölüm, on bin kişilik ordunun Medine'den Mekke'ye güzergâhını kısaca anlatmıştı. Bu bölüm, birinci kısmın kıssasında geçen yerleri —Mekke'nin güneyindeki Vetîr'den şehrin kenarındaki Hacûn'a kadar— bir araya getirir ki okuyucu bu yolculuğu gözünde canlandırabilsin.

HADİS: KEDÎD'E KADAR ORUÇ

İbn Abbas رضى الله عنهما şöyle rivayet eder: Resûlullah ﷺ Ramazan ayında Fetih gazvesi için çıktı. Kudeyd ile Usfân arasındaki bir su olan Kedîd'e varıncaya kadar oruç tuttu; sonra orucunu açtı ve ay bitinceye kadar bir daha oruç tutmadı.

Derece: SAHİH — Sahîh-i Buhârî 4275; ayrıca Sahîh-i Buhârî 1944.

YER	OLAY	BUGÜN (YAKLAŞIK)	KAYNAK
el-Vetîr	Huzâa'ya ait, Bekiroğullarının baskın yaptığı su başı	Mekke'nin güneyinde; tam yeri tespit edilememektedir	Siyer kitapları; Yâkût, Mu'cemü'l-Büldân
Ravdatü Hâh	Hâtıb'ın mektubu, onu taşıyan kadından alındı	Mekke ile Medine arasında, Medine'ye yakın	Sahîh-i Buhârî 3007; Fethu'l-Bârî
el-Cuhfe	Abbas, hicret ederken Resûlullah ﷺ ile karşılaştı	Şam ve Mısır ahalisinin mîkâtı, Râbiğ yakınında	Siyer kitapları; Saudipedia, "Miqat al-Juhfah"
Nîku'l-Ukâb	Ebû Süfyân b. el-Hâris ve Abdullah b. Ebî Ümeyye tövbe ederek geldi	Mekke ile Medine arasında bir dağ geçidi; tam yeri kesin değildir	Siyer kitapları
Kudeyd	Ordunun yürüyüş sırasında geçtiği yer	Râbiğ ile Huleys arasında	Siyer kitapları
el-Kedîd	Resûlullah ﷺ orucunu açtı	Kudeyd ile Usfân arasında bir su	Sahîh-i Buhârî 4275, 1944
Kürâu'l-Gamîm	Oruç açma; oruca devam edenlere uyarı	Usfân yakınlarında bir vadi	Sahîh-i Müslim 1114
Usfân	Resûlullah ﷺ insanlar görsün diye gündüz su içti	Mekke'nin kuzeyinde, Medine'ye giden eski yol üzerinde bir kasaba	Sahîh-i Buhârî 4279
Merrüzzahrân	On bin ateş; Ebû Süfyân Müslüman oldu	Vâdî Fâtıma ve Cumûm bölgesi, Mekke'nin kuzeybatısında	Sahîh-i Buhârî 4280
el-Hacûn	Resûlullah'ın ﷺ sancağının dikildiği yer	Mekke'nin yukarı (kuzey) kısmı, Ma'lâ kabristanı yakını	Sahîh-i Buhârî 4280

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

COĞRAFYA NOTU

Sahih hadislerde geçen yer adları şunlardır: Ravdatü Hâh, Kedîd, Kürâu'l-Gamîm, Usfân, Merrüzzahrân ve Hacûn. Diğer yerler siyer kitaplarında geçer. Bugünkü adlarla eşleştirmeler, Yâkût el-Hamevî'nin Mu'cemü'l-Büldân'ı gibi klasik coğrafya kitaplarına dayanan yaklaşık tespitlerdir; mesafeler güzergâha göre değişebilir.

DERS

Bu güzergâhtaki her yer bir ders saklar: Ravdatü Hâh'ta sır korundu; Cuhfe'de ve Nîku'l-Ukâb'da tövbe kapısı açıldı; Kedîd'de ve Usfân'da din kolaylaştırıldı; Merrüzzahrân'da ise katı bir kalp yumuşadı. Mekke'ye yolculuk, bir ordu yolculuğu olmadan önce bir kalp yolculuğuydu.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

BİRİNCİ KISIMDAN HÜKÜMLER

Mekke'nin Fethinden önceki olaylar yalnızca kıssa değil, aynı zamanda hüküm kaynağıdır. İmam Buhârî bizzat Hâtıb'ın mektubu hadisini Kitâbü'l-Cihâd'daki "el-Câsûs" (casus) bâbına koymuştur; bu da âlimlerin ondan hüküm çıkardığını gösterir.

HADİS: CASUS BÂBI

Ali رضى الله عنه şöyle dedi: Resûlullah ﷺ beni, ez-Zübeyr'i ve el-Mikdâd'ı bir kadından bir mektup almak üzere Ravdatü Hâh'a gönderdi. Mektup getirildiğinde, onun Hâtıb b. Ebî Belta'a'dan Mekke müşriklerinden bazılarına yazıldığı ve onlara Resûlullah'ın ﷺ bazı işlerini haber verdiği anlaşıldı. Ömer onun boynunu vurmak için izin istedi; bunun üzerine şöyle buyurdu: "O, Bedir'de bulundu. Ne biliyorsun, belki de Allah Bedir ehline bakıp: Dilediğinizi yapın, ben sizi bağışladım, buyurmuştur."

Derece: SAHİH — Sahîh-i Buhârî 3007, Kitâbü'l-Cihâd, Casus Bâbı; ayrıca Sahîh-i Buhârî 4274 ve Sahîh-i Müslim 2494.

MESELE	HÜKÜM / ÖLÇÜ	DELİL
Karşı tarafın antlaşmayı çiğnemesi	Antlaşma onların ihanetiyle bozulur; ihanete uğrayan taraf artık bağlı değildir	Tevbe 9:12–13; siyer kitapları
Gerçekleşmeden önce ihanetten endişe edilmesi	Antlaşmanın bozulduğunu açıkça bildirmek gerekir; ansızın saldırılmaz	Enfâl 8:58; Sahîh-i Buhârî 3188
Savaş planını gizli tutmak	Caizdir, hatta istenir; savaş hilesine izin vardır, fakat ahdi bozmaya izin yoktur	Sahîh-i Buhârî 2947, 3030
Bir Müslümanın düşman adına casusluk yapması	Haramdır ve büyük günahtır; cezası devlet başkanına bırakılır	Sahîh-i Buhârî 3007; Mümtehine 60:1
Cezalandırmadan önce araştırmak	Sanığın açıklamasını dinlemek gerekir	"Ey Hâtıb, bu nedir?" — Sahîh-i Buhârî 4274
Şüphelinin eşyasını aramak	Güvenlik zarureti hâlinde caizdir; avret ve hürmete riayet edilir	Sahîh-i Buhârî 3007
Yolculukta oruç tutmak	Tutmak da açmak da caizdir; ağır gelirse ya da düşmana karşı güç kazanmak için açmak daha faziletlidir	Sahîh-i Buhârî 4275; Sahîh-i Müslim 1114
Daha önce düşmanlık edenin Müslümanlığını kabul etmek	Zahiren kabul edilir; kalbin durumu Allah'a bırakılır	Sahîh-i Buhârî 4280; Enfâl 8:38

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

FIKIH NOTU: MÜSLÜMAN CASUSUN CEZASI

Âlimler düşman adına casusluk yapmanın haram olduğunda ittifak etmiştir; cezası konusunda ise ihtilaf etmişlerdir. İbn Hacer'in Fethu'l-Bârî'de ve Nevevî'nin Şerhu Müslim'de özetlediğine göre İmam Şâfiî ve pek çok âlim, casusluk yapan Müslümanın öldürülmeyip uygun bir ta'zîr cezasına çarptırılacağı görüşündedir. Mâlikî mezhebinden bazı âlimler ise devlet başkanının ictihadına göre ölüm cezası verebileceğini söyler. Hanefî mezhebinde de Müslüman casus öldürülmez; ağır ta'zîr cezası ve hapisle cezalandırılır.

Hâtıb kıssası, devlet başkanının failin durumuna bakması gerektiğini gösterir: niyetine, iyiliklerle dolu geçmişine ve fiilinin sonuçlarına. Bu özet şerh kitaplarından alınmıştır; ayrıntıları fıkıh kitaplarında tartışılır.

DERS

İslâm kararlılığı adaletle birleştirir. Antlaşmaya ihanet karşılıksız kalmaz, fakat İslâm ihaneti asla kendisi başlatmaz. Devletin sırları korunur, fakat sanık yine de dinlenir. İbadette ise bu din, mücadele edenlere kolaylık sağlar.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

BİRİNCİ KISMIN ZAMAN ÇİZELGESİ

Bu tablo birinci kısmın olaylarını sırasıyla düzenler. Tarihlerin çoğu siyer kitaplarından alınmıştır ve bir kısmı tarihçiler arasında ihtilaflıdır.

ZAMAN	OLAY	KAYNAK
Zilkade 6 H	Hudeybiye Antlaşması; Huzâa Resûlullah ﷺ ile, Bekiroğulları Kureyş ile ittifak etti	Sahîh-i Buhârî 2731; siyer kitapları
Ateşkes döneminde	Herakleios'un huzurunda Ebû Süfyân: "Hiç ahdini bozdu mu?"	Sahîh-i Buhârî 7
Şaban 8 h.	Kureyş'in bir kısmının yardım ettiği Bekiroğulları, Vetîr'de Huzâa'ya saldırdı	Siyer kitapları
Baskından sonra	Amr b. Sâlim ve Büdeyl b. Verkâ Medine'ye geldi	Siyer kitapları
Sonrasında	Ebû Süfyân antlaşmayı yenilemek için Medine'ye gitti; eli boş döndü	Siyer kitapları
Şaban sonu – Ramazan başı 8 h.	Gizli hazırlık; haberin Kureyş'e ulaşmaması için dua	Siyer kitapları; Sahîh-i Buhârî 2947
Yola çıkmadan önce	Hâtıb'ın mektubu Ravdatü Hâh'ta alındı; Mümtehine Sûresi indi	Sahîh-i Buhârî 3007, 4274
10 Ramazan 8 h. (İbn İshak'a göre)	Resûlullah ﷺ on bin kişiyle yola çıktı	Sahîh-i Buhârî 4276; tarih: siyer kitapları
Yolculuk sırasında	Abbas, Cuhfe'de onunla karşılaştı	Siyer kitapları
Yolculuk sırasında	Ebû Süfyân b. el-Hâris ve Abdullah b. Ebî Ümeyye Nîku'l-Ukâb'da tövbe etti	Siyer kitapları
Kedîd'de ve Kürâu'l-Gamîm'de	Resûlullah ﷺ orucunu açtı	Sahîh-i Buhârî 4275; Sahîh-i Müslim 1114
Merrüzzahrân gecesi	On bin ateş; Ebû Süfyân, Hakîm ve Büdeyl yakalandı; Ebû Süfyân Müslüman oldu	Sahîh-i Buhârî 4280
Ertesi sabah	Birlik birlik Ebû Süfyân'ın önünden geçti; Sa'd b. Ubâde uyarıldı	Sahîh-i Buhârî 4280
Yaklaşık 17–20 Ramazan 8 h.	Ordu Mekke'ye girdi (21. kitap); kesin tarih ihtilaflıdır	Sahîh-i Buhârî 4280; siyer kitapları

DERS

Bu zaman çizelgesi, ihanet gerçekleştikten sonra olayların ne kadar hızlı ilerlediğini gösterir: Vetîr'den Mekke'ye yaklaşık bir ay. Fakat bu hızın ardında, iki yıl boyunca ahde vefa göstermenin sabrı vardır. Zafer, bizim istediğimiz vakitte değil, Allah'ın takdir ettiği vakitte gelir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

MEKKE'NİN FETHİ (1) HAKKINDA SIKÇA SORULAN SORULAR

1. "FETİH" NE DEMEKTİR?

"Fetih" açmak demektir. Siyer âlimleri bu olaya Mekke'nin Fethi adını vermiştir; çünkü şehir neredeyse kan dökülmeden açıldı ve kapıları İslâm'a açıldı. Nasr Sûresi onu "el-Feth" diye anar (Nasr 110:1; 31. bölüm).

2. HUDEYBİYE ANTLAŞMASI NEDEN BOZULMUŞ SAYILDI?

Çünkü Kureyş'in müttefiki Bekiroğulları, Resûlullah'ın ﷺ müttefiki Huzâa'ya saldırdı ve Kureyş ileri gelenlerinden bazıları onlara silah ve adamla yardım etti. Bu, iki tarafın ve müttefiklerinin birbiriyle savaşmayacağı şartını çiğnemekti (4–5. bölümler; siyer kitapları).

3. RESÛLULLAH ﷺ HABER VERMEDEN ANSIZIN MI SALDIRDI?

İhanet bizzat Kureyş tarafından geldi; Ebû Süfyân da antlaşmanın çiğnendiğini bildiği için Medine'ye gelmişti (7. bölüm). Enfâl 8:58'deki ansızın saldırma yasağı, sadece ihanetten endişe edildiği durum içindir; bu olayda ise ihanet fiilen gerçekleşmişti (9. ve 34. bölümler).

4. HÂTIB NEDEN CEZALANDIRILMADI?

Çünkü niyetini dürüstçe açıkladı, dinden dönmemişti ve Bedir ehlindendi. Resûlullah ﷺ açıklamasını kabul etti ve Ömer'in onu öldürmesine izin vermedi (Sahîh-i Buhârî 3007, 4274; 12–15. bölümler).

5. BİR MÜSLÜMANIN DÜŞMANA SIR SIZDIRMASININ HÜKMÜ NEDİR?

Haramdır ve büyük günahlardandır. Cezası fıkıh kitaplarında ayrıntılı olarak ele alınır ve devlet başkanına bırakılır (34. bölüm).

6. İSLÂM ORDUSUNUN SAYISI NE KADARDI?

Sahîh-i Buhârî 4276'da geçtiği üzere on bin kişi. Bazı siyer kitapları on iki bin der; bu, sonradan katılanları da içerir ve daha çok Huneyn Savaşı için zikredilen sayıdır.

7. RESÛLULLAH ﷺ YOLCULUKTA NEDEN ORUCUNU AÇTI?

Orduya güç kazandırmak ve insanlara dinin kolaylığını göstermek için. İnsanlar ona uysun diye herkesin gözü önünde içti (Sahîh-i Buhârî 4275, 4279; Sahîh-i Müslim 1114; 17–18. bölümler).

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

8. ORDU NE ZAMAN YOLA ÇIKTI VE MEKKE'YE NE ZAMAN GİRDİ?

İbn İshak, Resûlullah'ın ﷺ hicretin 8. yılı 10 Ramazan'da yola çıktığını zikreder. Mekke'ye giriş tarihi ihtilaflıdır; farklı rivayetlere göre 17 ile 20 Ramazan arası. Kesin olan, olayın Ramazan ayında gerçekleştiğidir (Sahîh-i Buhârî 4276).

9. EBÛ SÜFYÂN'IN MÜSLÜMANLIĞI SAMİMİ MİYDİ?

Zahire göre hükmeder, kalpleri Allah'a bırakırız; nitekim Resûlullah ﷺ onun şehâdetini kabul etti (Sahîh-i Buhârî 4280). Siyer kitapları onun daha sonra Huneyn ve Tâif'e katıldığını ve Tâif'te bir gözünü kaybettiğini zikreder. Ehl-i sünnet âlimleri ona bir sahâbî olarak saygı gösterir.

10. RESÛLULLAH ﷺ SEFERE ÇIKTIĞINDA MEDİNE'Yİ KİM KORUDU?

İbn İshak, Ebû Ruhm Külsûm b. Husayn el-Gıfârî'yi zikreder. Bazı rivayetler ise İbn Ümmü Mektûm'u anar. Bu bir siyer bilgisidir (32. bölüm).

11. HADÎD 57:10'DAKİ "FETİHTEN ÖNCE" İFADESİYLE KİMLER KASTEDİLİR?

Fetihten önce malını ve canını feda edenler; müfessirlerin çoğunluğuna göre Mekke'nin Fethinden önce, bazılarına göre Hudeybiye'den önce. Hepsine güzellik vaat edilmiş olsa da onların derecesi daha yüksektir (31. bölüm).

12. İKİNCİ KISIMDA NELER ANLATILIYOR?

21. kitap fethin bizzat gerçekleştiği günü anlatır: Resûlullah'ın ﷺ başı eğik olarak girişi, emniyet kapıları, Kâbe'nin etrafındaki putların yıkılması, Kâbe'nin anahtarı, Bilâl'in ezanı, "Bugün size kınama yok" sözü, kadınların biatı ve onun Mekke'de kaldığı on dokuz gün.

DERS

Bu sorular bize Kur'an, sahih hadis, siyer rivayeti ve âlimlerin görüşleri arasındaki farkı gözetmeyi hatırlatır. Birinci kısmın ana çerçevesi sahih hadislerle sabittir; ayrıntılarını da derecelerine göre dürüstçe aktarırız.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

DERSLER VE KAPANIŞ

Mekke'nin Fethinin birinci kısmı bir ***hazırlık*** kıssasıdır: titiz, gizli ve rahmet dolu bir hazırlık. Büyük zafer ansızın gelmez; iki yıllık sabır, ahde vefa ve liderin hikmeti üzerine inşa edilir.

DERS	BİRİNCİ KISIMDAN
Sözünde durmak	İslâm ihaneti başlatmaz
Müttefike vefa	Huzâa'nın çağrısına cevap verildi
Akide kan bağının üstündedir	Ümmü Habîbe yaygıyı dürdü
Strateji ve gizlilik	"Savaş hiledir"
Cezalandırmadan önce adalet	"Ey Hâtıb, bu nedir?"
İyilik hatayı örter	Bedir ehli bağışlandı
Dinde kolaylık	Yolculukta oruç açmak
Düşmanı affetmek	"Bugün size kınama yok"

Bunların hepsi, Allah'ın Nasr Sûresi'ndeki vaadinin başlangıcıdır: ***"Allah'ın yardımı ve fetih geldiği zaman"*** (Nasr 110:1) — İbn Kesîr Tefsiri 110:1.

HAYATIMIZDA MEKKE'NİN FETHİ

Her birimizin içinde bir "Mekke" vardır: dünya putlarından temizlenmesi gereken bir kalp. Birinci kısım bize bu fethin ***hazırlık, sabır ve rahmet*** gerektirdiğini öğretir: ahde vefa göstermek, eziyet edeni affetmek ve Allah'a itaati öne almak.

İnşallah **Siyer-i Nebî** serisi ***21. Kitap — Mekke'nin Fethi (2)*** ile devam edecektir: Resûlullah'ın ﷺ Mekke'ye başı eğik olarak girişi, emniyet ilanı, Kâbe'nin etrafındaki 360 putun yıkılması, Bilâl'in Kâbe'nin üzerinde okuduğu ezan ve Mekke halkına yapılan büyük af. Vallâhu a'lem.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

KAYNAKÇA — SERİ 20

KUR'AN VE TEFSİR

Kur'an-ı Kerîm, Osmanlı (Uthmânî) metin ve Diyanet İşleri Başkanlığı meali. quran.com/ms

İbn Kesîr, Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm (Bakara 2:185; Enfâl 8:58; Tevbe 9:12–13; Yûsuf 12:91–92; Nahl 16:91; Mümtehine 60:1, 60:8; Nasr 110). tafsir.app/ibn-katheer/60/1

HADİS

Sahîh-i Buhârî 2731, 2947, 3030, 3188, 3983, 4274, 4276, 4279, 4280. sunnah.com/bukhari

Sahîh-i Müslim 983, 1114, 1775, 1780, 2495. sunnah.com/muslim

SİYER VE ŞERH KİTAPLARI

İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye (İbn İshak rivayeti) — Mekke'nin Fethi bölümü.

Vâkıdî, el-Meğâzî; İbn Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ; el-Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve.

İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye — Mekke'nin Fethi; İbnü'l-Kayyim, Zâdü'l-Meâd.

İbn Hacer el-Askalânî, Fethu'l-Bârî Şerhu Sahîhi'l-Buhârî — Kitâbü'l-Meğâzî, Fetih Gazvesi Bâbı; el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe. Nevevî, Şerhu Sahîhi Müslim — Kitâbü's-Sıyâm.

Safiyyürrahman el-Mübârekfûrî, er-Rahîku'l-Mahtûm — Mekke'nin Fethi bölümü.

GENEL TARİH

Wikipedia, "Conquest of Mecca". en.wikipedia.org/wiki/Conquest_of_Mecca

Wikipedia, "Treaty of Hudaybiyyah". en.wikipedia.org/wiki/Treaty_of_Hudaybiyyah

Wikipedia, "Hatib ibn Abi Balta'a". en.wikipedia.org/wiki/Hatib_ibn_Abi_Balta%27a

Wikipedia, "Abu Sufyan ibn Harb". en.wikipedia.org/wiki/Abu_Sufyan_ibn_Harb

Wikipedia, "Al-Abbas ibn Abd al-Muttalib". en.wikipedia.org/wiki/Al-Abbas_ibn_Abd_al-Muttalib

Wikipedia, "Banu Khuza'a". en.wikipedia.org/wiki/Banu_Khuza%27a

Wikipedia, "Al-Mumtahanah". en.wikipedia.org/wiki/Al-Mumtahanah

EK HADİSLER VE KAYNAKLAR

Hadîd 57:10 (fetihten önce ve sonra). quran.com/57:10

Sahîh-i Müslim 2541 (Hâlid ve Abdurrahmân b. Avf; "ashâbıma sövmeyin"). sunnah.com/muslim:2541a

Sahîh-i Buhârî 3673 ("ashâbıma sövmeyin"). sunnah.com/bukhari:3673

Sahîh-i Buhârî 4275 (Kedîd'e kadar oruç). sunnah.com/bukhari:4275

Sahîh-i Buhârî 1944 (Kudeyd ile Usfân arasındaki Kedîd). sunnah.com/bukhari:1944

Sahîh-i Buhârî 3007 (Casus Bâbı — Hâtıb'ın mektubu). sunnah.com/bukhari:3007

Sahîh-i Müslim 2494 (Hâtıb kıssası). sunnah.com/muslim:2494

Saudipedia, “Miqat al-Juhfah”. saudipedia.com/en/article/3247/religion/miqat-al-juhfah

Sahîh-i Buhârî 2947 (savaşın yönünü gizlemek). sunnah.com/bukhari:2947

Sahîh-i Buhârî 4280 (Merrüzzahrân). sunnah.com/bukhari:4280

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

YEDİNCİ BÖLÜM

Mekke’nin Fethi (2)

Siyer-i Nebî — Seri 21

Kur’an ve Sahih Hadislere Göre Eğik Başlar, Yıkılan Putlar ve Büyük Af

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

MEKKE'NİN FETHİ (2)

Seri 20, ***Merrüzzahrân'da*** bir gecede sona ermişti: İslâm ordusunun binlerce ateşi yanmış, Ebû Süfyân Müslüman olmuş ve birlik birlik onun önünden geçilmişti. Resûlullah ﷺ sancağının Hacûn'a dikilmesini emretti. Ertesi gün Mekke fethedilecekti.

Bu Seri 21, Mekke'nin Fethi kıssasının ***ikinci kısmıdır***: Resûlullah'ın ﷺ doğduğu şehre ***başı eğik olarak*** nasıl girdiği, halkına güvenliğin nasıl ilan edildiği, Kâbe'nin etrafındaki ***360 putun nasıl yıkıldığı*** ve eski düşmanların ***büyük affa*** nasıl kavuştuğu. Bu aynı zamanda kıyamete kadar hürmeti iade edilen Harem'in kıssasıdır.

Mekke'nin Fethedildiği Günün Zaman Çizelgesi (Ramazan 8 H)

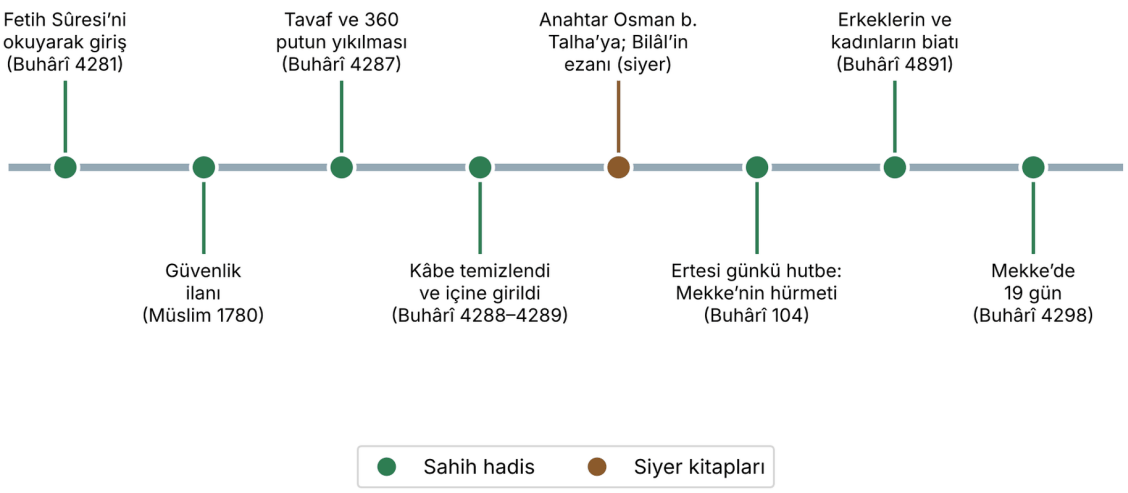

Olayların sırası, rivayetlerin birleştirilmesine dayanan bir tahmindir.

Şekil 1: Mekke'nin fethedildiği günün zaman çizelgesi.

Not: Bu e-kitaptaki âyet mealleri Diyanet İşleri Başkanlığı mealinden alınmıştır. Her hadisin derecesi hadis kutusunda belirtilmiştir. Siyer kitaplarından gelen bilgiler —Bilâl'in Kâbe üzerinde ezan okuması, Kâbe'nin anahtarı kıssası ve "gidin, hepiniz serbestsiniz" sözü gibi— kahverengi "Siyer Notu" kutularına konmuştur; çünkü bunların çoğu muttasıl bir senet olmadan ya da tartışmalı bir senetle rivayet edilmiştir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

FETİH GÜNÜNÜN ŞAFAĞI

O sabah İslâm ordusu Merrüzzahrân'dan Mekke'ye doğru hareket etti. Sahâbîlerden ***Abdullah b. Muğaffel*** رضى الله عنه, o tarihî anda devesinin üzerindeki Resûlullah'ı ﷺ gördü ve ne yaptığını şöyle anlattı:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 4281

حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ قُرَّةَ، قَالَ سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ مُغَفَّلٍ، يَقُولُ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ عَلَى نَاقَتِهِ، وَهْوَ يَقْرَأُ سُورَةَ الْفَتْحِ يُرَجِّعُ، وَقَالَ لَوْلاَ أَنْ يَجْتَمِعَ النَّاسُ حَوْلِي لَرَجَّعْتُ كَمَا رَجَّعَ.

TERCÜME:

Muâviye b. Kurre'den: Abdullah b. Muğaffel'i رضى الله عنه şöyle derken işittim: ***Fetih günü Resûlullah'ı ﷺ devesinin üzerinde, Fetih Sûresi'ni terci' ile (sesini dalgalandırarak) okurken gördüm.*** (Muâviye dedi ki:) İnsanların etrafıma toplanmasından korkmasaydım, onun okuduğu gibi dalgalandırarak okurdum.

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): Ebû al-Walid al-Tayalisi ← Şu'bah b. al-Hajjaj ← Mu'awiyah b. Qurrah ← 'Abdullah b. Mughaffal رضى الله عنه.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü'l-Meğâzî, Peygamber'in ﷺ Fetih Günü Sancağı Nereye Diktiği Bâbı, Hadis No. 4281; ayrıca Müslim No. 794.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:4281

BU HADİSİN DERSLERİ

Hayatının en büyük zafer anında Resûlullah ﷺ böbürlenmedi, nara atmadı ve intikam sözleri söylemedi.

Kur'an okudu — özellikle iki yıl önce Hudeybiye'den sonra inen ve Allah'ın şu sözüyle başlayan ***Fetih Sûresi'ni***:

"Doğrusu Biz sana apaçık bir zafer sağlamışızdır" (Fetih 48:1) — Tefsîr-i İbn Kesîr 48:1.

O vaat şimdi gözler önünde gerçekleşiyordu. Onun dalgalı (terci'li) okuyuşu, bir kulun Rabbinin nimetine ***sevinmesini*** gösterir — kibirle değil, zikirle dışa vurulan bir sevinç. Mü'minin nimet karşısındaki edebi budur: Allah'a dönmek.

EĞİK BAŞ

İbn Ömer رضى الله عنهما, Resûlullah'ın ﷺ Mekke'ye yukarı taraftan, ***Üsâme b. Zeyd'i terkisine almış olarak*** girdiğini rivayet eder (Sahîh-i Buhârî 4289; "Allah'ın Evinin İçinde" bölümünde gelecek). Üsâme, azatlı bir köle olan Zeyd b. Hârise'nin oğluydu. Zafer gününde terkiye alınan, Kureyş'in ileri gelenlerinden biri değil, ***azatlı bir kölenin oğluydu***.

> **SİYER NOTU: EĞERE DEĞMEK ÜZERE OLAN SAKAL**
>
> İbn İshak'ın rivayetine göre Resûlullah ﷺ Zûtuvâ'ya varıp Mekke'nin önünde açıldığını görünce, Allah'a tevazu ile ***başını eğdi***; öyle ki sakalı neredeyse bineğinin eğerine değiyordu.
>
> Bu ayrıntı ***siyer kitaplarının rivayetidir***. Sahih olan, onun Fetih Sûresi'ni okuyarak girdiğidir (Sahîh-i Buhârî 4281) — ikisi de aynı ruhu anlatır: zafer anında Allah'a boyun eğmek.
>
> **KAYNAK:**
> İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye (İbn İshak rivayeti) — Mekke'nin Fethi bölümü; İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye.

Dünya krallarıyla karşılaştırın. Onlar bir şehri fethettiklerinde ihtişamlı alaylarla girer, öldürür, yağmalar ve intikam alırlar. Resûlullah ﷺ ise ***kendisini kovan, ashabına işkence eden ve onu öldürmeye çalışan*** şehre başı eğik ve dilinde Kur'an ile girdi.

Ders: ***Gerçek zafer, nefse karşı kazanılan zaferdir***. O gün böbürlenmeye en çok hakkı olan, en çok tevazu gösterendi. Hayatımızdaki başarılar —eğitimde, işte ya da ailede— bizi insanlardan daha yükseğe değil, Allah'a daha fazla boyun eğmeye götürmelidir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

DÖRT BİRLİK, TEK YÖN

Resûlullah ﷺ orduyu, Mekke'ye aynı anda birkaç yönden girilecek şekilde dikkatle düzenledi. Amaç savaşmak değil, ***savaşı önlemekti*** — Kureyş kendini her yönden kuşatılmış görünce direnmeyecekti. Ebû Hüreyre رضى الله عنه şöyle anlatır:

HADİS — SAHÎH-İ MÜSLİM, NO. 1780

حَدَّثَنَا شَيْبَانُ بْنُ فَرُّوخَ، حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ الْمُغِيرَةِ، حَدَّثَنَا ثَابِتٌ الْبُنَانِيُّ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ رَبَاحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ وَفَدَتْ وُفُودٌ إِلَى مُعَاوِيَةَ وَذَلِكَ فِي رَمَضَانَ فَكَانَ يَصْنَعُ بَعْضُنَا لِبَعْضٍ الطَّعَامَ فَكَانَ أَبُو هُرَيْرَةَ مِمَّا يُكْثِرُ أَنْ يَدْعُونَا إِلَى رَحْلِهِ فَقُلْتُ أَلاَ أَصْنَعُ طَعَامًا فَأَدْعُوهُمْ إِلَى رَحْلِي فَأَمَرْتُ بِطَعَامٍ يُصْنَعُ ثُمَّ لَقِيتُ أَبَا هُرَيْرَةَ مِنَ الْعَشِيِّ فَقُلْتُ الدَّعْوَةَ عِنْدِي اللَّيْلَةَ فَقَالَ سَبَقْتَنِي. قُلْتُ نَعَمْ. فَدَعَوْتُهُمْ فَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ أَلاَ أُعْلِمُكُمْ بِحَدِيثٍ مِنْ حَدِيثِكُمْ يَا مَعْشَرَ الأَنْصَارِ ثُمَّ ذَكَرَ فَتْحَ مَكَّةَ فَقَالَ أَقْبَلَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم حَتَّى قَدِمَ مَكَّةَ فَبَعَثَ الزُّبَيْرَ عَلَى إِحْدَى الْمُجَنِّبَتَيْنِ وَبَعَثَ خَالِدًا عَلَى الْمُجَنِّبَةِ الأُخْرَى وَبَعَثَ أَبَا عُبَيْدَةَ عَلَى الْحُسَّرِ فَأَخَذُوا بَطْنَ الْوَادِي وَرَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فِي كَتِيبَةٍ - قَالَ - فَنَظَرَ فَرَآنِي فَقَالَ «أَبُو هُرَيْرَةَ». قُلْتُ لَبَّيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ. فَقَالَ «لاَ يَأْتِينِي إِلاَّ أَنْصَارِيٌّ». زَادَ غَيْرُ شَيْبَانَ فَقَالَ «اهْتِفْ لِي بِالأَنْصَارِ». قَالَ فَأَطَافُوا بِهِ وَوَبَّشَتْ قُرَيْشٌ أَوْبَاشًا لَهَا وَأَتْبَاعًا. فَقَالُوا نُقَدِّمُ هَؤُلاَءِ فَإِنْ كَانَ لَهُمْ شَىْءٌ كُنَّا مَعَهُمْ. وَإِنْ أُصِيبُوا أَعْطَيْنَا الَّذِي سُئِلْنَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «تَرَوْنَ إِلَى أَوْبَاشِ قُرَيْشٍ وَأَتْبَاعِهِمْ». ثُمَّ قَالَ بِيَدَيْهِ إِحْدَاهُمَا عَلَى الأُخْرَى ثُمَّ قَالَ «حَتَّى تُوَافُونِي بِالصَّفَا». قَالَ فَانْطَلَقْنَا فَمَا شَاءَ أَحَدٌ مِنَّا أَنْ يَقْتُلَ أَحَدًا إِلاَّ قَتَلَهُ وَمَا أَحَدٌ مِنْهُمْ يُوَجِّهُ إِلَيْنَا شَيْئًا - قَالَ - فَجَاءَ أَبُو سُفْيَانَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أُبِيحَتْ خَضْرَاءُ قُرَيْشٍ لاَ قُرَيْشَ بَعْدَ الْيَوْمِ. ثُمَّ قَالَ «مَنْ دَخَلَ دَارَ أَبِي سُفْيَانَ فَهُوَ آمِنٌ». فَقَالَتِ الأَنْصَارُ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ أَمَّا الرَّجُلُ فَأَدْرَكَتْهُ رَغْبَةٌ فِي قَرْيَتِهِ وَرَأْفَةٌ بِعَشِيرَتِهِ. قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ وَجَاءَ الْوَحْىُ وَكَانَ إِذَا جَاءَ الْوَحْىُ لاَ يَخْفَى عَلَيْنَا فَإِذَا جَاءَ فَلَيْسَ أَحَدٌ يَرْفَعُ طَرْفَهُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم حَتَّى يَنْقَضِيَ الْوَحْىُ فَلَمَّا انْقَضَى الْوَحْىُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «يَا مَعْشَرَ الأَنْصَارِ». قَالُوا

لَبَّيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ «قُلْتُمْ أَمَّا الرَّجُلُ فَأَدْرَكَتْهُ رَغْبَةٌ فِي قَرْيَتِهِ». قَالُوا قَدْ كَانَ ذَاكَ. قَالَ «كَلاَّ إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ هَاجَرْتُ إِلَى اللَّهِ وَإِلَيْكُمْ وَالْمَحْيَا مَحْيَاكُمْ وَالْمَمَاتُ مَمَاتُكُمْ». فَأَقْبَلُوا إِلَيْهِ يَبْكُونَ وَيَقُولُونَ وَاللَّهِ مَا قُلْنَا الَّذِي قُلْنَا إِلاَّ الضَّنَّ بِاللَّهِ وَبِرَسُولِهِ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «إِنَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يُصَدِّقَانِكُمْ وَيَعْذِرَانِكُمْ». قَالَ فَأَقْبَلَ النَّاسُ إِلَى دَارِ أَبِي سُفْيَانَ وَأَغْلَقَ النَّاسُ أَبْوَابَهُمْ - قَالَ - وَأَقْبَلَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم حَتَّى أَقْبَلَ إِلَى الْحَجَرِ فَاسْتَلَمَهُ ثُمَّ طَافَ بِالْبَيْتِ - قَالَ - فَأَتَى عَلَى صَنَمٍ إِلَى جَنْبِ الْبَيْتِ كَانُوا يَعْبُدُونَهُ - قَالَ - وَفِي يَدِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَوْسٌ وَهُوَ آخِذٌ بِسِيَةِ الْقَوْسِ فَلَمَّا أَتَى عَلَى الصَّنَمِ جَعَلَ يَطْعُنُهُ فِي عَيْنِهِ وَيَقُولُ «جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ». فَلَمَّا فَرَغَ مِنْ طَوَافِهِ أَتَى الصَّفَا فَعَلاَ عَلَيْهِ حَتَّى نَظَرَ إِلَى الْبَيْتِ وَرَفَعَ يَدَيْهِ فَجَعَلَ يَحْمَدُ اللَّهَ وَيَدْعُو بِمَا شَاءَ أَنْ يَدْعُوَهُ.

TERCÜME:

Abdullah b. Rebâh şöyle dedi: Ramazan ayında birkaç heyet Muâviye'nin yanına geldi; birbirimize yemek ikram ediyorduk. Ebû Hüreyre bizi sık sık kendi konağına davet ederdi. "Ben de yemek hazırlatıp onları kendi yerime davet etsem daha iyi olmaz mı?" dedim. Yemek hazırlanmasını emrettim, akşamleyin Ebû Hüreyre ile karşılaştım ve "Bu akşamki ziyafet benim yerimde" dedim. "Beni geçtin" dedi. "Evet" dedim. Onları davet ettim. Ebû Hüreyre: "Ey Ensar topluluğu! Size sizinle ilgili bir hadis anlatayım mı?" dedi. Sonra Mekke'nin fethini anlattı ve şöyle dedi: ***Resûlullah ﷺ ilerleyip Mekke'ye ulaştı. Zübeyr'i kanatlardan birinin, Hâlid'i diğer kanadın başına gönderdi; Ebû Ubeyde'yi de zırhsız birliğin başına geçirdi.*** Onlar vadinin tabanından ilerlediler; Resûlullah ﷺ ise bir birliğin içindeydi. Beni görünce seslendi: **"Ebû Hüreyre!"** "Lebbeyk, ey Allah'ın Resûlü" dedim. Buyurdu ki: **"Bana Ensar'dan başkası gelmesin."** (Başka bir rivayette: **"Bana Ensar'ı çağır."**) Onlar da onun etrafını sardılar. Kureyş ise ayak takımını ve kendine bağlı kimseleri toplamış, "Bunları öne sürelim; başarırlarsa biz de onlarla beraberiz; yenilirlerse bizden isteneni veririz" demişti. Resûlullah ﷺ buyurdu ki: **"Kureyş'in ayak takımını ve onlara bağlı olanları görüyor musunuz?"** Sonra bir elini diğerinin üzerine koyarak (onları ezin diye) işaret etti ve şöyle buyurdu: **"Safâ'da benimle buluşuncaya kadar."** Biz de yola koyulduk; onlardan hiç kimse bize karşı koyamadı. Ebû Süfyân gelip: "Ey Allah'ın Resûlü! Kureyş'in kökü kazındı; bugünden sonra Kureyş diye bir şey kalmadı" dedi. ***Bunun üzerine buyurdu ki: "Ebû Süfyân'ın evine giren güvendedir."*** Ensar birbirlerine: "Bu zatı (Resûlullah'ı ﷺ) memleketine bir özlem, akrabasına bir şefkat sardı" dediler. Ebû Hüreyre dedi ki: Bunun üzerine vahiy geldi — vahiy geldiğinde bunu bilirdik ve vahiy bitinceye kadar hiç kimse gözünü Resûlullah'a ﷺ kaldırmazdı. Vahiy bitince Resûlullah ﷺ buyurdu ki: **"Ey Ensar topluluğu!"** "Lebbeyk, ey Allah'ın Resûlü" dediler. Buyurdu ki: **"'Bu adamı memleketine bir özlem sardı' dediniz."** "Evet, öyle oldu" dediler. Buyurdu ki: ***"Asla! Ben***

Allah'ın kulu ve Resûlüyüm. Allah'a ve size hicret ettim. Hayatım sizin hayatınız, ölümüm sizin ölümünüzdür." Bunun üzerine ağlayarak ona geldiler ve: "Vallahi, söylediğimizi ancak Allah'a ve Resûlü'ne olan düşkünlüğümüzden (onu kaybetme korkusundan) söyledik" dediler. Resûlullah ﷺ buyurdu ki: **"Şüphesiz Allah ve Resûlü sizi tasdik ediyor ve özrünüzü kabul ediyor."** Sonra insanlar Ebû Süfyân'ın evine yöneldi, insanlar kapılarını kapattı. Resûlullah ﷺ ise ilerleyip Hacerülesved'e ulaştı, onu istilâm etti, sonra Kâbe'yi tavaf etti. Kâbe'nin yanında, onların taptığı bir putun yanından geçti; elinde ucundan tuttuğu bir yay vardı. ***Puta gelince yayla gözüne batırarak şöyle diyordu: "Hak geldi, batıl yok oldu."*** Tavafı bitirince Kâbe'yi görebileceği yere kadar Safâ tepesine çıktı, ellerini kaldırdı, Allah'a hamd etti ve dilediği şekilde dua etti.

SENED İmam Müslim'in rivayet zinciri (talebeden hocaya): Şaiban b. Farrukh ← Sulaiman b. al-Mughirah ← Thabit al-Bunani ← 'Abdullah b. Rabah ← Ebû Hüreyre رضى الله عنه.

KAYNAK: İmam Müslim rivayet etmiştir: Sahîh-i Müslim, Kitâbü'l-Cihâd ve's-Siyer, Mekke'nin Fethi Bâbı, Hadis No. 1780.

DERECE: SAHİH — Sahîh-i Müslim'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/muslim:1780a

BU HADİSİN DERSLERİ

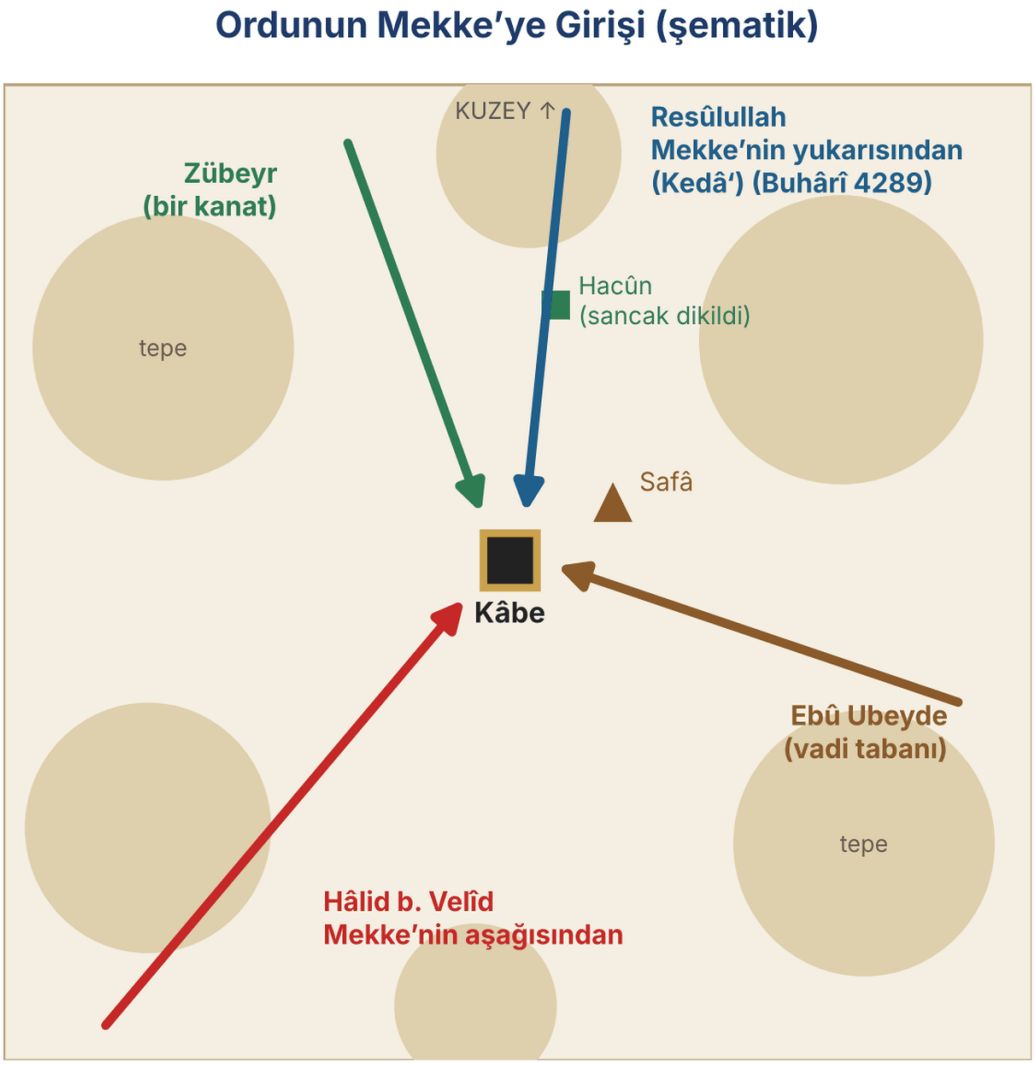

Sahîh-i Müslim 1780 ve Sahîh-i Buhârî 4280, 4289'a dayanır; yönler ve konumlar taslaktır, kesin harita değildir.

Şekil 2: İslâm ordusunun Mekke'ye girişi (şematik).

Bu hadis üç komutan zikreder: bir kanatta ***Zübeyr b. Avvâm***, diğer kanatta ***Hâlid b. Velîd*** ve zırhsız piyade birliğinin başında ***Ebû Ubeyde b. Cerrâh***. Resûlullah ﷺ bizzat Ensar'ın çevrelediği birliğin içindeydi. Sahîh-i Buhârî 4280'de (Seri 20) Hâlid'e başka bir yönden girmesinin emredildiği ve Resûlullah'ın ﷺ sancağının Hacûn'a dikildiği bildirilir.

Uhud'da Kureyş ordusunu Müslümanlara karşı yöneten Hâlid b. Velîd'in, şimdi Mekke'ye giren ***İslâm ordusunun bir kanadına*** komuta ettiğine de dikkat edin. Allah kalpleri çevirir: dünün düşmanı bugünün savunucusu olmuştur.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

Üçüncü birliğin komutanı ***Ebû Ubeyde b. Cerrâh*** رضى الله عنه da seçkin bir mevkiye sahipti. Resûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: ***"Her ümmetin bir emini vardır; bu ümmetin emini de Ebû Ubeyde b. Cerrâh'tır"*** (Sahîh-i Buhârî 3744). Fetih gününde piyade birliğini en güvenilir sahâbîsine emanet etti — çünkü onların görevi, halka en yakın yer olan vadinin tabanına girmekti.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

"HAYATIM SİZİN HAYATINIZDIR"

Ebû Hüreyre hadisi son derece dokunaklı bir olay içerir. Resûlullah ﷺ Ebû Süfyân'ın evine girenlere güvenlik ilan edince, ***Ensar'ın*** bir kısmı kendi aralarında fısıldaştı: "Bu adamı memleketine bir özlem, akrabasına bir şefkat sardı."

Endişeleri anlaşılırdı. Sekiz yıl boyunca Ensar, Resûlullah ﷺ için her şeyini —evini, malını ve canını— vermişti. Şimdi onun doğduğu şehir fethedilmişti. Acaba Mekke'ye yerleşip Medine'yi bırakacak mıydı?

Allah, Resûlü'ne bu fısıltıyı vahiyle bildirdi. Onları çağırdı ve şöyle buyurdu: ***"Asla! Ben Allah'ın kulu ve Resûlüyüm. Allah'a ve size hicret ettim. Hayatım sizin hayatınız, ölümüm sizin ölümünüzdür."*** Ensar ağladı. Söz yerine getirildi: Resûlullah ﷺ Medine'ye döndü, Medine'de vefat etti ve Medine'de defnedildi.

Ders: ***Vefaya vefa ile karşılık verilir***. Resûlullah ﷺ zafer anında bile zor günlerinde kendisine yardım edenleri unutmadı. Onların zannına da büyük bir sevgiyle cevap verdi — azarlamadı, aksine gönüllerini yatıştırdı: ***"Allah ve Resûlü sizi tasdik ediyor ve özrünüzü kabul ediyor."***

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

GÜVENLİK KAPILARI

Ebû Süfyân Resûlullah'a ﷺ gelip: "Kureyş'in kökü kazındı; bugünden sonra Kureyş diye bir şey kalmadı" dedi. Resûlullah ﷺ, Mekke'nin kan dökülmeden fethinin temeli olan şu ilanla cevap verdi: ***"Ebû Süfyân'ın evine giren güvendedir."*** Sahîh-i Müslim 1780'in başka bir rivayetinde şunu ekledi: ***"Silahını bırakan güvendedir; kapısını kapatan da güvendedir."***

Şekil 3: Fetih günündeki güvenlik kapıları.

Güvenlik şartının ne kadar ***kolay*** olduğuna bakın. Fidye ödemek, teslim olmak, hatta o anda Müslüman olmak gerekmiyordu. Sadece kendi evinin kapısını kapatmak yeterliydi. Resûlullah'ın ﷺ hedefi ***mümkün olduğu kadar çok canı kurtarmaktı***.

Ebû Süfyân'ın evine gösterilen saygıda ince bir hikmet de vardır. Ebû Süfyân yeni Müslüman olmuştu ve ***şerefi seven*** biriydi. Resûlullah ﷺ onun evini sığınak yaparak onu kavmi önünde onurlandırdı, İslâm'ını pekiştirdi ve onu yenilmiş, aşağılanmış bir düşman değil, ***güvenliği sağlamada bir ortak*** yaptı.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

HANDEME'DEKİ KÜÇÜK ÇATIŞMA

Mekke'nin neredeyse tamamı bu güvenliği kabul etti. Ama hepsi değil. Sahîh-i Buhârî 4280, o gün ***Hâlid'in süvarilerinden iki kişinin öldürüldüğünü*** bildirir: Hubeyş b. Eş'ar ve Kürz b. Câbir el-Fihrî. Demek ki Mekke'nin bir köşesinde küçük bir çatışma da yaşanmıştır.

SİYER NOTU: HANDEME'DEKİ ÇATIŞMA

İbn İshak'ın rivayetine göre ***Safvân b. Ümeyye, İkrime b. Ebî Cehil ve Süheyl b. Amr*** önderliğinde bir grup Kureyşli karşı koymak için ***Handeme'de*** toplandı. Hâlid'in birliği Mekke'nin aşağı tarafından onlarla karşılaştı; diğerleri kaçmadan önce müşriklerden on iki ya da on üç kadar kişi öldürüldü.

Bu sayı ***siyer kitaplarının rivayetidir***. Sahih hadis (Sahîh-i Müslim 1780) ise onlardan hiç kimsenin etkili bir direniş gösteremediğini bildirir.

KAYNAK:
İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye (İbn İshak rivayeti) — Mekke'nin Fethi bölümü; İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye.

Bu son direnişi yöneten üç adamın kaderinin nereye vardığına bakın. ***Safvân, İkrime ve Süheyl*** — üçü de daha sonra Müslüman oldu; kıssaları ilerideki bölümlerde anlatılacaktır. Tövbe kapısı, son gün silah kaldıranlara bile kapanmamıştır.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

MİĞFER VE İSTİSNA EDİLENLER

Resûlullah ﷺ Mekke'ye hazırlıklı olarak girdi; çünkü Kureyş'in nasıl davranacağını tam olarak bilmiyordu.

Enes b. Mâlik رضى الله عنه şöyle rivayet eder:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 1846

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ـ رضى الله عنه ـ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم دَخَلَ عَامَ الْفَتْحِ، وَعَلَى رَأْسِهِ الْمِغْفَرُ، فَلَمَّا نَزَعَهُ جَاءَ رَجُلٌ، فَقَالَ إِنَّ ابْنَ خَطَلٍ مُتَعَلِّقٌ بِأَسْتَارِ الْكَعْبَةِ. فَقَالَ «اقْتُلُوهُ».

TERCÜME:

Enes b. Mâlik'ten رضى الله عنه: Resûlullah ﷺ fetih yılında (Mekke'ye) ***başında bir miğferle*** girdi. Miğferi çıkarınca bir adam gelip: "İbn Hatal Kâbe'nin örtüsüne tutunmuş duruyor" dedi. Buyurdu ki: **"Onu öldürün."**

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): 'Abdullah b. Yusuf al-Tinnisi ← Malik b. Anas ← Ibn Şihab al-Zuhri ← Enes b. Mâlik رضى الله عنه.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü Cezâi's-Sayd, Harem'e ve Mekke'ye İhramsız Girme Bâbı, Hadis No. 1846; ayrıca Müslim No. 1357.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:1846

BU HADİSİN DERSLERİ

O miğfer (miğfer) ***hazırlıklı olmanın tevekküle aykırı olmadığını*** gösterir. Bu hadis genel affın ***bazı istisnaları*** olduğunu da gösterir. İbn Hatal, Müslüman olmuş, sonra kendisine hizmet eden bir Müslümanı öldürüp mürted olarak Mekke'ye kaçmış ve Resûlullah'ı ﷺ şiirle hicvetsinler diye şarkıcı kadınlar tutmuş bir kimseydi.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

SİYER NOTU: İSTİSNA EDİLENLER

Sa'd b. Ebî Vakkâs رضى الله عنه rivayet eder ki fetih günü Resûlullah ﷺ herkese güvenlik verdi; ancak ***dört erkek ve iki kadın*** müstesnaydı — bunlar adam öldürme ve irtidat gibi ağır suçlar işlemiş kimselerdi. Onlardan biri olan ***Abdullah b. Sa'd b. Ebî Serh***, Osman b. Affân'ın evine saklandı; Osman sonra onu Resûlullah'a ﷺ getirdi. Üç kez istendikten sonra biatini kabul etti (Sünen-i Ebû Dâvûd 2683, el-Elbânî sahih demiştir).

Siyer âlimleri, istisna edilenlerin bir kısmının tövbe ederek gelince sonunda ***affedildiğini*** zikreder; sadece birkaçı cezalandırılmıştır.

KAYNAK:
İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye (İbn İshak rivayeti) — Mekke'nin Fethi bölümü; İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye.

Ders: İslâm'ın affı zayıflık, İslâm'ın adaleti de intikam değildir. İstisna edilenler sırf küfürleri yüzünden değil, işledikleri ***ağır suçlar*** yüzünden cezalandırıldı. Buna rağmen teslim olup gelenler için tövbe kapısı yine açıktı — daha sonra Hz. Osman döneminde Mısır valisi olan Abdullah b. Ebî Serh'in durumunda olduğu gibi.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

"HAK GELDİ"

Resûlullah ﷺ doğruca ***Mescid-i Haram'a*** yöneldi. Hacerülesved'i istilâm etti ve Kâbe'yi tavaf etti. Ama tek olan Allah'a ibadet için Hz. İbrâhim'in عَلَيْهِ السَّلَامُ inşa ettiği Kâbe'nin etrafı şimdi putlarla çevriliydi. Abdullah b. Mes'ûd رضى الله عنه olanlara şahit oldu:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 4287

حَدَّثَنَا صَدَقَةُ بْنُ الْفَضْلِ، أَخْبَرَنَا ابْنُ عُيَيْنَةَ، عَنِ ابْنِ أَبِي نَجِيحٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ أَبِي مَعْمَرٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ـ رضى الله عنه ـ قَالَ دَخَلَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم مَكَّةَ يَوْمَ الْفَتْحِ وَحَوْلَ الْبَيْتِ سِتُّونَ وَثَلاَثُمِائَةِ نُصُبٍ، فَجَعَلَ يَطْعُنُهَا بِعُودٍ فِي يَدِهِ وَيَقُولُ «جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ، جَاءَ الْحَقُّ، وَمَا يُبْدِئُ الْبَاطِلُ وَمَا يُعِيدُ».

TERCÜME:

Abdullah'tan (b. Mes'ûd) رضى الله عنه: ***Peygamber ﷺ fetih günü Mekke'ye girdi; Kâbe'nin etrafında üç yüz altmış put vardı.*** Elindeki bir çubukla onları dürtmeye başladı ve şöyle diyordu: **"Hak geldi, batıl yok oldu. Hak geldi; batıl ne bir şey başlatabilir ne de geri getirebilir."**

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): Sadaqah b. al-Fadl ← Sufyan b. 'Uyainah ← Ibn Abi Najih ← Mujahid b. Jabr ← Ebû Ma'mar 'Abdullah b. Sakhbarah ← 'Abdullah b. Mas'ud رضى الله عنه.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü'l-Meğâzî, Peygamber'in ﷺ Fetih Günü Sancağı Nereye Diktiği Bâbı, Hadis No. 4287; ayrıca No. 2478 ve Müslim No. 1781.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:4287

BU HADİSİN DERSLERİ

Söylediği sözler, Müslümanlar henüz zayıfken yıllar önce Mekke'de inen İsrâ Sûresi'ndeki ilâhî buyruktu: ***"De ki: 'Hak geldi, batıl yok oldu. Şüphesiz batıl yok olmaya mahkûmdur'"*** (İsrâ 17:81) — Tefsîr-i İbn Kesîr 17:81.

O putları reddettikleri için Kâbe'nin çevresinde işkence görmüş sahâbîlerin hislerini düşünün. Bilâl, Mekke çölünde göğsüne kaya konarak işkence görmüştü; Yâsir ailesi şehit edilinceye kadar eziyet çekmişti. Şimdi ***reddettikleri putlar gözlerinin önünde birer birer yıkılıyordu*** — tapanlarından hiçbiri onları savunamıyordu.

O putlar kendilerini bile savunamıyordu; tapanlarını savunmaları hiç mümkün değildi. Tevhidin en açık delili budur: ***batıl mutlaka yok olur***, ne kadar uzun süre sağlam görünürse görünsün. İster taş putlar, ister modern "putlar" —mal, makam ve heva— hepsi hakkın karşısında yıkılacaktır.

KÂBE'NİN İÇİNDEKİ RESİMLER

Resûlullah ﷺ, içinde putlar ve resimler olduğu sürece Kâbe'ye girmek istemedi. İbn Abbas رضى الله عنهما şöyle anlatır:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 4288

حَدَّثَنِي إِسْحَاقُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ، قَالَ حَدَّثَنِي أَبِي، حَدَّثَنَا أَيُّوبُ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ ـ رضى الله عنهما ـ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم لَمَّا قَدِمَ مَكَّةَ أَبَى أَنْ يَدْخُلَ الْبَيْتَ وَفِيهِ الآلِهَةُ، فَأَمَرَ بِهَا فَأُخْرِجَتْ، فَأُخْرِجَ صُورَةُ إِبْرَاهِيمَ، وَإِسْمَاعِيلَ فِي أَيْدِيهِمَا مِنَ الأَزْلاَمِ، فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم «قَاتَلَهُمُ اللَّهُ لَقَدْ عَلِمُوا مَا اسْتَقْسَمَا بِهَا قَطُّ». ثُمَّ دَخَلَ الْبَيْتَ، فَكَبَّرَ فِي نَوَاحِي الْبَيْتِ، وَخَرَجَ وَلَمْ يُصَلِّ فِيهِ. تَابَعَهُ مَعْمَرٌ عَنْ أَيُّوبَ. وَقَالَ وُهَيْبٌ حَدَّثَنَا أَيُّوبُ عَنْ عِكْرِمَةَ عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم.

TERCÜME:

İbn Abbas'tan رضى الله عنهما: Resûlullah ﷺ Mekke'ye gelince, ***içinde putlar varken Kâbe'ye girmekten kaçındı***. Hepsinin çıkarılmasını emretti. İbrâhim ile İsmâil'in, ellerinde fal okları (ezlâm) bulunan resimleri çıkarıldı. Peygamber ﷺ buyurdu ki: **"Allah onları kahretsin! Vallahi onlar, bu ikisinin (İbrâhim ile İsmâil'in) bu oklarla asla fal açmadıklarını biliyorlardı."** Sonra Kâbe'ye girdi, ***her köşesinde tekbir getirdi*** ve içinde namaz kılmadan çıktı.

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): Ishaq ← 'Abd al-Samad b. 'Abd al-Warith ← babası 'Abd al-Warith b. Sa'id ← Ayyub al-Sakhtiyani ← 'Ikrimah ← 'Abdullah b. 'Abbas رضى الله عنهما.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü'l-Meğâzî, Peygamber'in ﷺ Fetih Günü Sancağı Nereye Diktiği Bâbı, Hadis No. 4288; ayrıca No. 1601 ve 3352.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:4288

BU HADİSİN DERSLERİ

Kureyş, ***Hz. İbrâhim'in*** عَلَيْهِ السَّلَامُ ***ve Hz. İsmâil'in*** عَلَيْهِ السَّلَامُ fal oklarını (ezlâm) tutar hâlde resmini yapmıştı — bu, câhiliye Araplarının bir karar vermeden önce kaderlerini belirlemek için kullandıkları araçtı. Bu, Kâbe'yi tevhid için inşa eden iki peygambere karşı bir ***iftiraydı***. Resûlullah ﷺ şunu vurguladı: "Onlar, bu ikisinin bu oklarla asla fal açmadıklarını biliyorlardı."

Kur'an bu oklarla fal açmayı haram kılmıştır: ***"fal oklarıyla kısmet aramanız … Bunlar yoldan çıkmaktır"*** (Mâide 5:3) — Tefsîr-i İbn Kesîr 5:3.

Kâbe temizlendikten sonra Resûlullah ﷺ içeri girdi ve ***her köşesinde tekbir getirdi***. Tekbir —"Allah en büyüktür"— Allah'tan daha büyük hiçbir şeyin olmadığının ilanıdır: ne putlar, ne kader falı, ne de insanlar. Kâbe asıl amacına geri döndü. Bugün de falcılığın modern biçimleri —burçlar, el falı ve benzerleri— aynı yasağın kapsamındadır.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

ALLAH'IN EVİNİN İÇİNDE

Abdullah b. Ömer رضى الله عنهما, Resûlullah ﷺ Kâbe'ye girdiğinde olanları rivayet eder. Ona eşlik etmek için kimlerin seçildiğine dikkat edin:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 4289

وَقَالَ اللَّيْثُ حَدَّثَنِي يُونُسُ، قَالَ أَخْبَرَنِي نَافِعٌ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ ـ رضى الله عنهما ـ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم أَقْبَلَ يَوْمَ الْفَتْحِ مِنْ أَعْلَى مَكَّةَ عَلَى رَاحِلَتِهِ، مُرْدِفًا أُسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ وَمَعَهُ بِلاَلٌ وَمَعَهُ عُثْمَانُ بْنُ طَلْحَةَ، مِنَ الْحَجَبَةِ حَتَّى أَنَاخَ فِي الْمَسْجِدِ، فَأَمَرَهُ أَنْ يَأْتِيَ بِمِفْتَاحِ الْبَيْتِ، فَدَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم وَمَعَهُ أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ وَبِلاَلٌ وَعُثْمَانُ بْنُ طَلْحَةَ، فَمَكَثَ فِيهِ نَهَارًا طَوِيلاً ثُمَّ خَرَجَ، فَاسْتَبَقَ النَّاسُ، فَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ أَوَّلَ مَنْ دَخَلَ، فَوَجَدَ بِلاَلاً وَرَاءَ الْبَابِ قَائِمًا، فَسَأَلَهُ أَيْنَ صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَأَشَارَ لَهُ إِلَى الْمَكَانِ الَّذِي صَلَّى فِيهِ. قَالَ عَبْدُ اللَّهِ فَنَسِيتُ أَنْ أَسْأَلَهُ كَمْ صَلَّى مِنْ سَجْدَةٍ

TERCÜME:

Abdullah b. Ömer'den رضى الله عنهما: Resûlullah ﷺ fetih günü bineği üzerinde Mekke'nin yukarı tarafından geldi; ***Üsâme b. Zeyd'i terkisine almıştı***; yanında Bilâl ve Kâbe'nin hâcib(bekçi)lerinden Osman b. Talha vardı. Nihayet devesini Mescid'in içinde çöktürdü. Osman'a ***Kâbe'nin anahtarını*** getirmesini emretti. Sonra Resûlullah ﷺ Üsâme b. Zeyd, Bilâl ve Osman b. Talha ile birlikte içeri girdi; gündüzün uzunca bir vaktinde orada kaldı, sonra çıktı. İnsanlar (girmek için) yarıştı; ilk giren Abdullah b. Ömer oldu. Bilâl'i kapının arkasında ayakta buldu ve ona: "Resûlullah ﷺ nerede namaz kıldı?" diye sordu. Bilâl ona namaz kıldığı yeri gösterdi. Abdullah dedi ki: "Kaç rekât kıldığını sormayı unuttum."

SENED İmam Buhârî ta'lîkan rivayet etmiştir (talebeden hocaya): el-Leys dedi ki: al-Laith b. Sa'd ← Yunus b. Yazid al-Aili ← Nafi' ← 'Abdullah b. 'Umar رضى الله عنهما.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü'l-Meğâzî, Hadis No. 4289 (cezm sîgasıyla ta'lîkan; senedi No. 1598, 2988 ve 4400'de muttasıldır); ayrıca Müslim No. 1329.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:4289

BU HADİSİN DERSLERİ

Allah'ın Evine Resûlullah ﷺ ile birlikte üç kişi girdi: azatlı bir kölenin oğlu ***Üsâme b. Zeyd***; Mekke'de işkence görmüş Habeşli eski köle ***Bilâl b. Rebâh***; ve Abdüddâroğulları'ndan yeni Müslüman olmuş Kâbe hâcibi ***Osman b. Talha***. Kureyş'in ileri gelenleri değil — takva ve emanetle şeref bulanlar.

Bu hadis aynı zamanda ***sahâbîlerin ilim talebindeki şevkini*** gösterir. İbn Ömer, sadece Resûlullah'ın ﷺ nerede namaz kıldığını sorup ona uyabilmek için ilk giren olmak üzere yarıştı. Ve dürüstçe itiraf etti: "Kaç rekât kıldığını sormayı unuttum." Rivayette dürüstlük —bilineni söylemek ve bilinmeyeni itiraf etmek— hadis ilminin temelidir.

İbn Abbas'ın hadisi ("namaz kılmadı") ile İbn Ömer'in hadisi ("Bilâl namaz kıldığı yeri gösterdi") arasındaki farka gelince, âlimler ***isbat eden, nefyedene takdim edilir*** diye açıklar: Bilâl içerideydi ve buna şahit oldu; İbn Abbas ise orada değildi ve başkasından rivayet etti.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

KÂBE'NİN ANAHTARI VE EMANET

Kâbe'den çıktıktan sonra Resûlullah ﷺ ***Allah'ın Evinin anahtarını*** elinde tuttu — asırlar boyunca Kâbe'nin hâcibi (hicâbe) olarak Abdüddâr soyundan Şeybeoğulları'nın elinde bulunan anahtar. Anahtar şimdi kime verilecekti?

SİYER NOTU: "ONU EBEDİYEN ALIN"

Siyer âlimlerinin rivayetine göre Ali b. Ebî Tâlib رضى الله عنه (başka bir rivayette Abbas), hacılara su verme (sikâye) görevine ek olarak anahtarın da Hâşimoğulları'na verilmesini istedi. Fakat Resûlullah ﷺ ***Osman b. Talha'yı*** çağırdı ve anahtarı ona teslim ederek şöyle buyurdu: ***"Ey Ebû Talha oğulları! Onu ebediyen alın. Onu sizden ancak zalim olan biri alır."***

Ayrıca rivayet edilir ki hicretten yıllar önce Osman b. Talha, Resûlullah ﷺ için Kâbe'nin kapısını açmayı reddetmişti; bunun üzerine o, bir gün bu anahtarın kendi elinde olacağını ve onu dilediği yere koyacağını söylemişti.

Bu kıssa, senedi tartışmalı olan bir ***siyer kitapları rivayetidir*** (İbn Sa'd ve et-Taberânî gibi). Kâbe'nin anahtarı bugün hâlâ Şeybeoğulları ailesinin elindedir.

KAYNAK:
İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye (İbn İshak rivayeti) — Mekke'nin Fethi bölümü; İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye.
İbn Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ — Osman b. Talha biyografisi.

Bazı müfessirler bu olayı Allah'ın şu buyruğuyla ilişkilendirir: ***"Allah size, emanetleri ehline vermenizi … emreder"*** (Nisâ 4:58) — Tefsîr-i İbn Kesîr 4:58.

İbn Kesîr, bu âyetin Kâbe'nin anahtarı hakkında indiğine dair rivayeti zikreder, ancak ***hükmünün genel olduğunu*** vurgular: her emanet —makam, mal, sır ve sorumluluk— hak eden ve layık olan kimseye verilmelidir. Resûlullah ﷺ anahtarı kendi ailesine verebilirdi; ama ***aile çıkarı yerine adaleti*** seçti.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

KÂBE'NİN ÜZERİNDE EZAN

O günün öğle vaktinde, Mekke semalarında şehrin en yüksek yerinden —***Kâbe'nin damından***— bir ses yankılandı.

SİYER NOTU: KÂBE'NİN ÜZERİNDE BİLÂL

İbn İshak ve diğer siyer âlimleri, Resûlullah'ın ﷺ ***Bilâl b. Rebâh'a*** رضى الله عنه Kâbe'nin üzerine çıkıp ezan okumasını emrettiğini rivayet eder. Yakında oturan bazı Kureyş ileri gelenleri, azatlı bir kölenin Kâbe'nin üstünde durmasından hoşnutsuzluklarını dile getirdi; bir kısmı alaycı sözler söyledi; Allah da onların sözlerini Resûlü'ne bildirdi.

Bu kıssa meşhur bir ***siyer kitapları rivayetidir***. el-Begavî gibi müfessirler, senedi kuvvetli olmasa da bunu Hucurât 49:13'ün iniş sebeplerinden biri olarak zikreder.

KAYNAK:
İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye (İbn İshak rivayeti) — Mekke'nin Fethi bölümü; İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye. el-Begavî, Meâlimü't-Tenzîl (Hucurât 49:13).

Bilâl'in hayat yolculuğunu düşünün. Mekke'de kızgın kumların üzerine yatırılmış, göğsüne büyük bir kaya konmuştu; o ise ***"Ehad, Ehad"*** —Allah tektir— demeye devam ediyordu. Sekiz yıl sonra aynı şehirde en şerefli yerde durup aynı tevhid kelimesini haykırdı — bu kez bütün Mekke halkının işittiği gür bir sesle.

Allah buyurur: ***"Şüphesiz, Allah katında en değerliniz, O'na karşı gelmekten en çok sakınanızdır"*** (Hucurât 49:13) — Tefsîr-i İbn Kesîr 49:13.

Bilâl'in Kâbe üzerindeki ezanı, İslâm'ın getirdiği ***değerler devriminin*** simgesidir. Şerefin ölçüsü artık soy, ten rengi ya da servet değil, ***takvadır***. İnsanların hâlâ ırk, görünüş ve zenginlikle değerlendirildiği bugün de bu ders geçerliliğini korur.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

"BUGÜN SİZE KINAMA YOK"

Şimdi Mekke halkı toplanmış, kararı bekliyordu. Karşılarında, bir zamanlar alay ettikleri, kovdukları, üç yıl boyunca ekonomik boykota tabi tuttukları ve öldürmeye çalıştıkları adam duruyordu. Ne yapacaktı?

SİYER NOTU: "GİDİN, HEPİNİZ SERBESTSİNİZ"

İbn İshak'ın rivayetine göre Resûlullah ﷺ Kâbe'nin kapısında durup sordu: ***"Ey Kureyş topluluğu! Size ne yapacağımı sanıyorsunuz?"*** "İyilik! Sen kerim bir kardeş ve kerim bir kardeşin oğlusun" dediler. Buyurdu ki: ***"Ben size Yûsuf'un kardeşlerine dediğini söylüyorum: Bugün size kınama yok. Gidin, hepiniz serbestsiniz (tulekâ)."***

Bu lafız çok meşhur bir ***siyer kitapları rivayetidir***; ancak senedi kopuk olduğu için hadisçiler tarafından ***zayıf kabul edilmiştir***. Fakat ***manası sabittir***: sahih hadisler Resûlullah'ın ﷺ Mekke halkını genel olarak affettiğini gösterir; onlar daha sonra "tulekâ" —serbest bırakılanlar— diye tanındılar.

KAYNAK:
İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye (İbn İshak rivayeti) — Mekke'nin Fethi bölümü; İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye. el-Elbânî, Silsiletü'l-Ehâdîsi'd-Da'îfe — "entümü't-tulekâ" rivayetinin tartışması.

Atıfta bulunulan âyet, Hz. Yûsuf'un عَلَيْهِ السَّلَامُ kendisini kuyuya atmış olan kardeşlerine verdiği cevaptır: ***"Bugün size azarlama yok"*** (Yûsuf 12:92) — Tefsîr-i İbn Kesîr 12:92.

İki kıssa arasındaki benzerlik çok derindir. Yûsuf kardeşleri tarafından atılmış, sonra Allah onu yüceltmiş ve kardeşleri ona muhtaç olarak gelmişti. Resûlullah ﷺ kavmi tarafından kovulmuş, sonra Allah onu galip olarak geri döndürmüştü. İkisi de aynı yolu seçti: ***geçmişi yüze vurmadan affetmek***.

Ders: En büyük af, ***karşılık vermeye gücün yettiği anda*** gösterilen aftır. Zayıfken affetmek mecburiyetten olabilir; güçlüyken affetmek peygamberlerin ahlâkıdır.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

ERTESİ GÜNKÜ HUTBE

Ertesi gün Resûlullah ﷺ kalkıp insanlara bir hutbe irat etti. Huzâa kabilesinden bir sahâbî, ***Ebû Şüreyh*** رضى الله عنه, onu kulaklarıyla işitti, kalbiyle kavradı ve gözleriyle gördü — yıllar sonra da onu zalim bir valiye cesaretle iletti:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 104

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، قَالَ حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، قَالَ حَدَّثَنِي سَعِيدٌ، عَنْ أَبِي شُرَيْحٍ، أَنَّهُ قَالَ لِعَمْرِو بْنِ سَعِيدٍ وَهْوَ يَبْعَثُ الْبُعُوثَ إِلَى مَكَّةَ ائْذَنْ لِي أَيُّهَا الأَمِيرُ أُحَدِّثْكَ قَوْلاً قَامَ بِهِ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم الْغَدَ مِنْ يَوْمِ الْفَتْحِ، سَمِعَتْهُ أُذُنَاىَ وَوَعَاهُ قَلْبِي، وَأَبْصَرَتْهُ عَيْنَاىَ، حِينَ تَكَلَّمَ بِهِ، حَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ «إِنَّ مَكَّةَ حَرَّمَهَا اللَّهُ، وَلَمْ يُحَرِّمْهَا النَّاسُ، فَلاَ يَحِلُّ لاِمْرِئٍ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ أَنْ يَسْفِكَ بِهَا دَمًا، وَلاَ يَعْضِدَ بِهَا شَجَرَةً، فَإِنْ أَحَدٌ تَرَخَّصَ لِقِتَالِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فِيهَا فَقُولُوا إِنَّ اللَّهَ قَدْ أَذِنَ لِرَسُولِهِ، وَلَمْ يَأْذَنْ لَكُمْ. وَإِنَّمَا أَذِنَ لِي فِيهَا سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ، ثُمَّ عَادَتْ حُرْمَتُهَا الْيَوْمَ كَحُرْمَتِهَا بِالأَمْسِ، وَلْيُبَلِّغِ الشَّاهِدُ الْغَائِبَ». فَقِيلَ لأَبِي شُرَيْحٍ مَا قَالَ عَمْرٌو قَالَ أَنَا أَعْلَمُ مِنْكَ يَا أَبَا شُرَيْحٍ، لاَ يُعِيذُ عَاصِيًا، وَلاَ فَارًّا بِدَمٍ، وَلاَ فَارًّا بِخَرْبَةٍ.

TERCÜME:

Ebû Şüreyh el-Huzâî'den رضى الله عنه: Amr b. Saîd Mekke'ye birlikler gönderirken ona şöyle dedi: "Ey emir!

Bana izin ver de sana Peygamber'in ﷺ ***Mekke'nin fethinin ertesi günü*** yaptığı bir konuşmayı anlatayım.

Onu iki kulağım işitti, kalbim kavradı ve onu söylerken iki gözüm onu gördü. Allah'a hamd ve senâ etti, sonra şöyle buyurdu: **"Mekke'yi insanlar değil, Allah haram kılmıştır. Allah'a ve âhiret gününe iman eden bir kimsenin orada kan dökmesi ve ağacını kesmesi helal değildir. Eğer biri Resûlullah'ın ﷺ orada savaşmasını ruhsat olarak gösterirse, ona deyin ki: Allah Resûlü'ne izin verdi, size izin vermedi. Ona da gündüzün sadece bir saatinde izin verildi; sonra bugün dokunulmazlığı, dünkü dokunulmazlığı gibi geri döndü. Burada bulunan, bulunmayana tebliğ etsin."**" Ebû Şüreyh'e: "Amr ne dedi?" diye soruldu. Dedi ki: "(Amr dedi ki:) Ben bunu senden daha iyi bilirim, ey Ebû Şüreyh. Harem, isyan edeni, kan döküp kaçanı ve bozgunculuk yapıp kaçanı korumaz."

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): 'Abdullah b. Yusuf al-Tinnisi ← al-Laith b. Sa'd ← Sa'id b. Abi Sa'id al-Maqburi ← Ebû Şuraih al-Khuza'i رضى الله عنه.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü'l-İlm, Burada Bulunan Bulunmayana İlmi Tebliğ Etsin Bâbı, Hadis No. 104; ayrıca No. 1832 ve 4295, ve Müslim No. 1354.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:104

BU HADİSİN DERSLERİ

Bu hutbe önemli bir hususu açıklar: fetih günü Mekke'de savaşa izin verilmesi ***özel bir istisnaydı*** ve yalnızca Resûlullah'a ﷺ mahsustu — ***"gündüzün bir saati"*** — ve ondan sonra hiç kimse bunu gerekçe yapamaz. Mekke ebediyen kan dökme meydanı yapılamaz.

Ebû Şüreyh bu hadisi, Mekke'de Abdullah b. Zübeyr'e karşı savaşmak üzere ordu gönderen Medine valisi Amr b. Saîd'e iletti. Amr bu nasihati uydurma bir gerekçeyle reddetti. Ebû Şüreyh emaneti yerine getirmişti: ***"Burada bulunan, bulunmayana tebliğ etsin."*** Bizim görevimiz hakikati tebliğ etmektir; hidayet Allah'ın elindedir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

KIYAMETE KADAR HAREM

İbn Abbas رضى الله عنهما da Resûlullah'ın ﷺ fetih günü yaptığı ve ***Mekke'nin dokunulmazlığını*** daha ayrıntılı açıklayan hutbesini rivayet eder:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 1834

حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، حَدَّثَنَا جَرِيرٌ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ طَاوُسٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ ـ رضى الله عنهما ـ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم يَوْمَ افْتَتَحَ مَكَّةَ «لاَ هِجْرَةَ وَلَكِنْ جِهَادٌ وَنِيَّةٌ، وَإِذَا اسْتُنْفِرْتُمْ فَانْفِرُوا، فَإِنَّ هَذَا بَلَدٌ حَرَّمَ اللَّهُ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالأَرْضَ، وَهُوَ حَرَامٌ بِحُرْمَةِ اللَّهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَإِنَّهُ لَمْ يَحِلَّ الْقِتَالُ فِيهِ لأَحَدٍ قَبْلِي، وَلَمْ يَحِلَّ لِي إِلاَّ سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ، فَهُوَ حَرَامٌ بِحُرْمَةِ اللَّهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، لاَ يُعْضَدُ شَوْكُهُ، وَلاَ يُنَفَّرُ صَيْدُهُ، وَلاَ يَلْتَقِطُ لُقَطَتَهُ إِلاَّ مَنْ عَرَّفَهَا، وَلاَ يُخْتَلَى خَلاَهَا». قَالَ الْعَبَّاسُ يَا رَسُولَ اللَّهِ. إِلاَّ الإِذْخِرَ، فَإِنَّهُ لِقَيْنِهِمْ وَلِبُيُوتِهِمْ. قَالَ قَالَ «إِلاَّ الإِذْخِرَ».

TERCÜME:

İbn Abbas'tan رضى الله عنهما: Peygamber ﷺ Mekke'yi fethettiği gün şöyle buyurdu: **"Artık hicret yoktur; fakat cihad ve niyet vardır. (Cihada) çağrıldığınızda çıkın. Şüphesiz bu beldeyi Allah, gökleri ve yeri yarattığı gün haram kılmıştır; o, Allah'ın haram kılmasıyla kıyamet gününe kadar haramdır. Benden önce hiç kimseye orada savaşmak helal kılınmadı; bana da ancak gündüzün bir saatinde helal kılındı. O, Allah'ın haram kılmasıyla kıyamet gününe kadar haramdır: dikeni kesilmez, avı ürkütülmez, yitiği ancak onu ilan edecek olan alır ve otu koparılmaz."** Abbas: "Ey Allah'ın Resûlü! İzhır (güzel kokulu bir ot) müstesna; çünkü o demircilerin ve evlerinin ihtiyacıdır" dedi. Buyurdu ki: **"İzhır müstesna."**

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): 'Uthman b. Abi Şaibah ← Jarir b. 'Abd al-Hamid ← Mansur b. al-Mu'tamir ← Mujahid b. Jabr ← Tawus b. Kaisan ← 'Abdullah b. 'Abbas رضى الله عنهما.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü Cezâi's-Sayd, Mekke'de Savaş Helal Değildir Bâbı, Hadis No. 1834; ayrıca No. 2783, 3077 ve Müslim No. 1353.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:1834

BU HADİSİN DERSLERİ

Mekke'nin dokunulmazlığı sadece insanları değil, ***bitkileri ve hayvanları*** da kapsar: dikenli ağaç bile kesilmez, av ürkütülmez, yitik eşya ancak ilan etmek için alınır. İslâm on dört asır önce bir ***tabiatı koruma alanı*** belirlemiştir.

Kur'an bu özelliği şöyle zikreder: ***"kim oraya girerse, güvenlik içinde olur"*** (Âl-i İmrân 3:97) — Tefsîr-i İbn Kesîr 3:97.

Abbas'ın demircilerin ve evlerin ihtiyacı için izhır otunun istisna edilmesini istemesine ve Resûlullah'ın ﷺ bunu kabul etmesine de dikkat edin. Bu, ***İslâm şeriatının insanların ihtiyaçlarını gözettiğini*** ve Resûlullah'ın ﷺ sahâbîlerden gelen makul önerilere açık olduğunu gösterir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

"FETİHTEN SONRA HİCRET YOK"

Aynı hutbe, ümmetin tarihini değiştiren şu sözle başlar: ***"Artık hicret yoktur; fakat cihad ve niyet vardır."*** Bunun anlamı nedir?

Mekke'nin Fethi'nden önce ***Medine'ye hicret***, gücü yeten Müslümanlara farzdı; çünkü Mekke İslâm'a düşman bir beldeydi ve mü'minler orada dinlerini serbestçe yaşayamıyordu. Mekke fethedilip bir İslâm beldesi olunca, bu özel farz ***sona erdi***. Fetihten önceki hicretin büyük sevabı artık aynı şekilde elde edilemezdi.

Ama hayır kapısı kapanmadı: ***cihad*** (Allah yolunda gayret) ve ihlaslı ***niyet*** hâlâ açıktır. Âlimler ayrıca hicretin genel anlamının —Allah'ın yasakladığını terk etmenin— devam ettiğini açıklar. Resûlullah ﷺ buyurur: ***"Muhacir, Allah'ın yasakladığını terk edendir"*** (Sahîh-i Buhârî 10).

Ders: Her çağın kendine has hayır fırsatları vardır. Medine'ye hicreti kaçıranlar, ***sadık bir niyet*** ve ***ciddi bir gayretle*** yine sevap kazanabilir. Biz de her gün "hicret" edebiliriz — günahtan itaate.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

UTBE'NİN KIZI HİND

Mekke'de Resûlullah'a ﷺ gelenler arasında, adı İslâm düşmanlığıyla özdeşleşmiş bir kadın da vardı: Ebû Süfyân'ın eşi ***Hind bint Utbe***. Bedir'de babasını, amcasını ve erkek kardeşini kaybetmişti; siyer kitaplarında Uhud'daki intikam hırsının kışkırtıcısı olarak anılır. Fakat Allah onun kalbini açtı:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 3825

وَقَالَ عَبْدَانُ أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا يُونُسُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، حَدَّثَنِي عُرْوَةُ، أَنَّ عَائِشَةَ ـ رضى الله عنها ـ قَالَتْ جَاءَتْ هِنْدٌ بِنْتُ عُتْبَةَ قَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا كَانَ عَلَى ظَهْرِ الأَرْضِ مِنْ أَهْلِ خِبَاءٍ أَحَبَّ إِلَىَّ أَنْ يَذِلُّوا مِنْ أَهْلِ خِبَائِكَ، ثُمَّ مَا أَصْبَحَ الْيَوْمَ عَلَى ظَهْرِ الأَرْضِ أَهْلُ خِبَاءٍ أَحَبَّ إِلَىَّ أَنْ يَعِزُّوا مِنْ أَهْلِ خِبَائِكَ. قَالَ وَأَيْضًا وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، قَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أَبَا سُفْيَانَ رَجُلٌ مِسِّيكٌ، فَهَلْ عَلَىَّ حَرَجٌ أَنْ أُطْعِمَ مِنَ الَّذِي لَهُ عِيَالَنَا قَالَ «لاَ أُرَاهُ إِلاَّ بِالْمَعْرُوفِ».

TERCÜME:

Âişe'den رضى الله عنها: Utbe'nin kızı Hind gelip şöyle dedi: ***"Ey Allah'ın Resûlü! Bir zamanlar yeryüzünde zelil olduğunu görmeyi senin ailenden daha çok istediğim hiçbir aile yoktu. Bugün ise yeryüzünde aziz olduğunu görmeyi senin ailenden daha çok istediğim hiçbir aile yok."*** Buyurdu ki: **"Canım elinde olana yemin olsun ki (bu sevgin) daha da artacak."** Hind: "Ey Allah'ın Resûlü! Ebû Süfyân cimri bir adamdır. Onun malından çocuklarımızı doyursam günah olur mu?" dedi. Buyurdu ki: **"Örfe uygun (makul) ölçüde olduğu sürece (günah) görmem."**

SENED İmam Buhârî ta'lîkan rivayet etmiştir (talebeden hocaya): 'Abdan ('Abdullah b. 'Uthman) dedi ki: ← 'Abdullah b. al-Mubarak ← Yunus b. Yazid al-Aili ← Ibn Şihab al-Zuhri ← 'Urwah b. al-Zubair ← 'A'işah رضى الله عنها.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü Menâkıbi'l-Ensâr, Utbe'nin Kızı Hind'in Zikri Bâbı, Hadis No. 3825 (ta'lîkan; senedi No. 7161'de muttasıldır); ayrıca Müslim No. 1714.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:3825

BU HADİSİN DERSLERİ

Hind'in sözleri, kalbin değişimine dair ***en samimi itiraftır***. Rol yapmadı; eski nefretini açıkça kabul etti, sonra şimdiki sevgisini aynı güçle ifade etti. Resûlullah ﷺ onun geçmişini yüzüne vurmadı, aksine büyük bir sıcaklıkla cevap verdi.

Hind'in nafaka hakkındaki sorusu da bir ***fıkıh hükmünün temeli*** oldu: bir kadın, cimri kocasının malından kendisi ve çocukları için ***örfe uygun ölçüde yetecek kadar*** alabilir. Yeni Müslüman olmuş bir kadın hemen dinini öğrenmeye ve sormaya başladı — sorusu bugüne kadar ümmete fayda vermektedir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

KADINLARIN BİATI

Mekke halkı, erkekleriyle kadınlarıyla Müslüman olmak için Resûlullah'a ﷺ biat etmeye geldi. Allah, kadınlar için özel biat şartları indirdi:

"Ey Peygamber! İnanmış kadınlar, Allah'a hiçbir ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak … şartıyla sana beyat etmek üzere geldikleri zaman" (Mümtehine 60:12) — Tefsîr-i İbn Kesîr 60:12.

Âişe رضى الله عنها bu biatin nasıl yapıldığını açıklar:

HADİS — SAHÎH-İ BUHÂRÎ, NO. 4891

حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَخِي ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عَمِّهِ، أَخْبَرَنِي عُرْوَةُ، أَنَّ عَائِشَةَ ـ رضى الله عنها ـ زَوْجَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم أَخْبَرَتْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم كَانَ يَمْتَحِنُ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ بِهَذِهِ الآيَةِ، بِقَوْلِ اللَّهِ {يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعْنَكَ} إِلَى قَوْلِهِ {غَفُورٌ رَحِيمٌ}. قَالَ عُرْوَةُ قَالَتْ عَائِشَةُ فَمَنْ أَقَرَّ بِهَذَا الشَّرْطِ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ قَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «قَدْ بَايَعْتُكِ». كَلاَمًا وَلاَ وَاللَّهِ مَا مَسَّتْ يَدُهُ يَدَ امْرَأَةٍ قَطُّ فِي الْمُبَايَعَةِ، مَا يُبَايِعُهُنَّ إِلاَّ بِقَوْلِهِ «قَدْ بَايَعْتُكِ عَلَى ذَلِكَ». تَابَعَهُ يُونُسُ وَمَعْمَرٌ وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ إِسْحَاقَ عَنِ الزُّهْرِيِّ. وَقَالَ إِسْحَاقُ بْنُ رَاشِدٍ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ عُرْوَةَ وَعَمْرَةَ.

TERCÜME:

Urve'den: Peygamber'in رضى الله عنها eşi Âişe ﷺ ona haber verdi ki Resûlullah ﷺ ***kendisine hicret eden mü'min kadınları bu âyetle imtihan ederdi***, yani Allah'ın şu sözüyle: *"Ey Peygamber! İnanmış kadınlar … sana beyat etmek üzere geldikleri zaman…"* şu sözüne kadar: *"…bağışlayandır, acıyandır."* Âişe dedi ki: Mü'min kadınlardan kim bu şartı kabul ederse, Resûlullah ﷺ ona sadece sözle **"Seninle biatleştim"** derdi.

Vallahi, biatte onun eli hiçbir kadının eline asla dokunmadı. Onlarla ancak şu sözüyle biatleşirdi: **"Bunun üzerine seninle biatleştim."**

SENED İmam Buhârî'nin rivayet zinciri (talebeden hocaya): Ishaq ← Ya'qub b. Ibrahim b. Sa'd ← anak saudara Ibn Şihab (Muhammed b. 'Abdullah) ← amcası Ibn Şihab al-Zuhri ← 'Urwah b. al-Zubair ← 'A'işah رضى الله عنها.

KAYNAK: İmam Buhârî rivayet etmiştir: Sahîh-i Buhârî, Kitâbü't-Tefsîr, Mümtehine Sûresi, "Mü'min Kadınlar Sana Biat Etmek Üzere Geldiklerinde" Bâbı, Hadis No. 4891; ayrıca Müslim No. 1866.

DERECE: SAHİH — hadis âlimlerinin ittifakıyla Kur'an'dan sonra en sahih kitap olan Sahîh-i Buhârî'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/bukhari:4891

BU HADİSİN DERSLERİ

Bu hadis, İslâm'ın ***kadını sorumluluk sahibi bir birey olarak onurlandırdığını*** gösterir: kadınlar koca ya da baba aracılığıyla değil, doğrudan Resûlullah'a ﷺ kendileri biat etti. Şartlar —şirk koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocuk öldürmemek, iftira etmemek ve iyilikte isyan etmemek— yeni bir toplumun ***ahlâk temelidir***.

"çocuklarını öldürmemek" şartı, kız çocuklarını diri diri gömen câhiliye Arap toplumunda çok anlamlıydı. Bu biat, Mekke'de bu uygulamayı ebediyen sona erdirdi. Âişe'nin, biatte Resûlullah'ın ﷺ elinin yabancı bir kadının eline asla dokunmadığına dair yemini de onun ***edep ve iffetini*** gösterir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

EBÛ CEHİL'İN OĞLU İKRİME

İkrime b. Ebî Cehil, Bedir'de öldürülen en azılı İslâm düşmanı Ebû Cehil'in oğluydu. İkrime bizzat Uhud'da ve Hendek'te Müslümanlara karşı savaşmış ve Handeme'deki son direnişe önderlik etmişti. Mekke fethedilince Yemen'e kaçtı.

SİYER NOTU: KOCASINI GERİ GETİREN EŞ

Siyer âlimlerinin rivayetine göre İkrime'nin eşi ***Ümmü Hakîm bint Hâris*** fetih günü Müslüman oldu ve kocası için güvence istedi. Resûlullah ﷺ ona güvence verdi. Ümmü Hakîm kocasının peşinden sahile kadar gitti ve onu bir gemiye binmek üzereyken buldu. "İnsanların sıla-i rahmi en çok gözeteninin, en iyisinin ve en kerîminin yanından geliyorum" dedi.

İkrime gelince Resûlullah ﷺ sevinçle ayağa kalkıp onu karşıladı. Ayrıca sahâbîlere ***babasına sövmemelerini*** tembih ettiği rivayet edilir; çünkü ölüye sövmek diriyi incitir ve ölüye ulaşmaz. İkrime daha sonra büyük bir gayretle savaştı ve Yermük Savaşı'nda şehit düştü.

Bu ayrıntı ***siyer kitaplarının rivayetidir*** (aralarında el-Muvatta'da mürsel olarak ve el-Hâkim'de).

KAYNAK:
İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye (İbn İshak rivayeti) — Mekke'nin Fethi bölümü; İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye. Mâlik, el-Muvatta' — Kitâbü'n-Nikâh; İbn Hacer, el-İsâbe — İkrime biyografisi.

İkrime'nin kıssası iki şeyi gösterir. Birincisi, ***mü'min bir eşin rolü***: Ümmü Hakîm kocasından ümidini kesmedi, onu geri getirmek için uzun bir yol katetti. İkincisi, ***Resûlullah'ın*** ﷺ yeni Müslüman olanların duygularını gözetmedeki hikmeti: onun yanında babasına sövülmesini yasakladı.

"Bu ümmetin Firavun'u" Ebû Cehil'in oğlu, İslâm'ı savunurken şehit oldu. Hiç kimse Allah'ın hidayetinden çok uzak değildir ve ***soy, kişinin kaderini belirlemez***.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

ÜMEYYE'NİN OĞLU SAFVÂN

Safvân b. Ümeyye de büyük bir İslâm düşmanının —Bilâl'e işkence eden ve Bedir'de öldürülen efendisi Ümeyye b. Halef'in— oğluydu. Mekke fethedilince Safvân da kaçtı.

SİYER NOTU: İKİ AYLIK MÜHLET

Siyer âlimlerinin rivayetine göre Umeyr b. Vehb, Safvân için güvence istedi; Resûlullah ﷺ de güvence işareti olarak sarığını verdi. Safvân dönünce düşünmek için iki ay mühlet istedi. Buyurdu ki: ***"Sana dört ay mühlet var."*** Resûlullah ﷺ onu Müslüman olmaya zorlamadı.

Bu ayrıntı ***siyer kitaplarının rivayetidir*** (aralarında el-Muvatta'da mürsel olarak).

KAYNAK:
İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye (İbn İshak rivayeti) — Mekke'nin Fethi bölümü; İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye. Mâlik, el-Muvatta' — Kitâbü'n-Nikâh.

Safvân, Müslüman olmadan önce Huneyn Savaşı'nda Resûlullah'ın ﷺ yanında bulundu (Seri 22). Huneyn'den sonra Resûlullah ﷺ ona yüz deve verdi, sonra yüz daha, sonra yüz daha. Safvân şöyle dedi:

"Vallahi bana verdiğini verdi; oysa o bana insanların en sevimsiziydi. Bana vermeye devam etti; sonunda bana insanların en sevgilisi oldu." (Sahîh-i Müslim 2313)

Ders: ***"Dinde zorlama yoktur"*** sadece bir teori değildir. Resûlullah ﷺ Safvân'a zaman, güvenlik ve cömertlik verdi — ve sonunda Safvân'ın kalbi kendiliğinden açıldı. Kalpleri kazanmada süregelen iyilik, zorlamadan daha etkilidir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

EBÛ KUHÂFE: BOYANAN SAÇLAR

Fetih günündeki en dokunaklı manzaralardan biri, ***Ebû Bekir es-Sıddîk'ın*** رضى الله عنه yaşlı ve âmâ babası ***Ebû Kuhâfe'yi*** Resûlullah'a ﷺ getirmesiydi. Câbir b. Abdullah رضى الله عنهما anlatır ki Ebû Kuhâfe Mekke'nin fethi günü getirildi; ***başı ve sakalı sağâme çiçeği gibi bembeyazdı***. Resûlullah ﷺ buyurdu ki: ***"Bunu bir şeyle değiştirin (boyayın), siyahtan da sakının."*** (Sahîh-i Müslim 2102)

SİYER NOTU: "BU YAŞLI ADAMI NEDEN EVİNDE BIRAKMADIN?"

Siyer âlimlerinin rivayetine göre Ebû Bekir babasını getirince Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: ***"Bu yaşlı adamı evinde bıraksaydın da ben ona gitseydim ya!"*** Ebû Bekir: "Ey Allah'ın Resûlü! Onun sana yürüyüp gelmesi, senin ona yürüyüp gitmenden daha uygundur" dedi. Onu oturttu, göğsünü sıvazladı; Ebû Kuhâfe de Müslüman oldu.

Bu ayrıntı, senedi tartışmalı olan bir ***siyer kitapları rivayetidir*** (aralarında Ahmed ve İbn İshak).

KAYNAK:
İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye (İbn İshak rivayeti) — Mekke'nin Fethi bölümü; İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye.

Resûlullah'ın ﷺ yaşlılara gösterdiği saygıya bakın. Arap Yarımadası'nın en yüksek önderi olduğu günde bile, yaşlı ve âmâ bir adamın evine bizzat yürüyüp gitmek istedi. ***Ebû Bekir'in sevincine*** de bakın: ilk Müslüman olan sahâbî, yirmi yılı aşkın bir süreden sonra nihayet babasının Müslüman olduğunu gördü.

Bu hadis aynı zamanda beyaz saçları kına ve benzeriyle ***boyamanın sünnet olduğuna*** ve siyahla boyamanın yasaklandığına delildir. Bu din, büyük olaylarla dolu bir günde bile bir Müslümanın görünüşündeki küçük ayrıntılarla ilgilenir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

MEKKE ÇEVRESİNDEKİ PUTLAR

Kâbe'yi temizlemek yetmezdi. Mekke'nin çevresinde Arap kabilelerinin taptığı büyük ***put evleri*** hâlâ vardı. Resûlullah ﷺ onları yıkmak için birkaç küçük birlik gönderdi.

SİYER NOTU: UZZÂ, SÜVÂ' VE MENÂT

Siyer âlimlerinin rivayetine göre ***Hâlid b. Velîd*** رضى الله عنه, Kureyş'in en büyük putu ***Uzzâ'yı*** yıkmak için Nahle'ye; ***Amr b. Âs*** رضى الله عنه, Hüzeyl'in putu ***Süvâ'ı*** yıkmak için; ***Sa'd b. Zeyd el-Eşhelî*** رضى الله عنه de İslâm'dan önce Evs ve Hazrec'in yücelttiği put ***Menât'ı*** yıkmak için Müşellel'e gönderildi.

Rivayet edilir ki Süvâ'ın bekçisi Amr'a: "Ne istiyorsun?" diye sordu. Amr onu yıkınca hiçbir şey olmadığını gören bekçi: ***"Allah'a teslim oldum"*** dedi. Bu ayrıntı ***siyer kitaplarının rivayetidir***.

KAYNAK:
İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye (İbn İshak rivayeti) — Mekke'nin Fethi bölümü; İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye. İbn Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ — Mekke'nin Fethi'nden sonraki seriyyeler.

Süvâ'ın bekçisinin kıssasında derin bir ders vardır. Ömrü boyunca o putun güçlü olduğuna inanmıştı. Put gözlerinin önünde yıkıldığında ***hiçbir şey olmayınca***, bunca zaman taptığı şeyin hiçbir gücü olmadığını kendiliğinden anladı. Bazen birinin gözünü açmanın en iyi yolu, taptığı şeyin acizliğini kendi gözüyle görmesine izin vermektir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

HÂLİD VE CEZÎME OĞULLARI

Mekke'nin Fethi'nden sonra olanların hepsi kusursuz değildi. Resûlullah ﷺ ***Hâlid b. Velîd'i Cezîme oğulları*** kabilesine onları İslâm'a davet etmek için gönderdi. Abdullah b. Ömer رضى الله عنهما anlatır ki onlar "Esleme'nâ" (Müslüman olduk) demeyi beceremediler ve ***"Saba'nâ, saba'nâ"*** (dinimizden çıktık) dediler. Hâlid yanlış anladı, bir kısmını öldürdü, diğerlerini esir aldı.

İbn Ömer ve arkadaşları ***esirlerini öldürmeyi reddettiler***. Haber Resûlullah'a ﷺ ulaşınca ellerini kaldırdı ve iki kez şöyle buyurdu: ***"Allah'ım! Hâlid'in yaptığından sana sığınarak uzak olduğumu bildiririm."*** (Sahîh-i Buhârî 4339)

> **SİYER NOTU: CEZÎME OĞULLARI İÇİN DİYET**
>
> Siyer âlimlerinin rivayetine göre Resûlullah ﷺ ***Ali b. Ebî Tâlib'i*** رضى الله عنه öldürülen her can ve zarar gören her mal için ***diyet*** (tazminat) ödemek üzere malla gönderdi; öyle ki köpeklerin su kabı bile tazmin edildi. Bu ayrıntı ***siyer kitaplarının rivayetidir***.
>
> **KAYNAK:**
> İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye (İbn İshak rivayeti) — Mekke'nin Fethi bölümü; İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye.

Ders büyüktür. Birincisi, İslâm büyük bir komutan tarafından işlense bile ***hatayı örtmez***. İkincisi, Resûlullah ﷺ ***Hâlid'den değil, yaptığı işten uzak olduğunu bildirdi***; onu görevden almadı, çünkü hata kötü niyetten değil, yanlış anlamadan kaynaklanmıştı. Üçüncüsü, adalet mağdurlara ***tazminat*** ödenmesini gerektirir. Dördüncüsü, İbn Ömer bize önderlere itaatin açıkça yanlış olan işlerde itaati ***kapsamadığını*** öğretir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

BEKLEYEN KABİLELER

Mekke'nin Fethi sadece bir şehrin fethi değil, ***bütün Arap Yarımadası'nın dönüm noktasıydı***. Genç bir sahâbî, ***Amr b. Seleme*** رضى الله عنه, kavminin o olaydan önceki hâlini şöyle anlatır:

"Araplar Müslüman olmak için fethi bekliyorlardı. 'Onu (Muhammed'i) kavmiyle baş başa bırakın; onlara galip gelirse, o doğru bir peygamberdir' diyorlardı. Fetih olunca her kavim Müslüman olmak için koştu." (Sahîh-i Buhârî 4302)

Arap kabileleri neden bekliyordu? Çünkü Kureyş ***Kâbe'nin bekçisi*** ve Arapların dinî önderiydi. Kureyş Muhammed'e ﷺ karşı çıktıkça pek çokları tereddütteydi. Mekke fethedilip Kâbe temizlenince İslâm'ın önündeki en büyük engel ***yıkıldı***. Sonraki yıl ***Âmü'l-Vüfûd*** —heyetler yılı— diye anıldı; o yıl Arabistan'ın her yanından kabileler Müslüman olmak için Medine'ye geldi (Seri 26).

Aynı hadiste Amr b. Seleme anlatır ki yolculara sık sık soru sorduğu için kavmi arasında Kur'an'ı en çok ezberleyen oydu ve altı ya da yedi yaşındayken kavmine ***imam*** yapıldı. Kur'an ilmi, çocuk da olsa kişinin mevkiini yükseltir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

NASR SÛRESİ

Mekke'nin Fethi'ni anlatmaya en uygun sûre, bazı âlimlere göre en son tam olarak inen sûre olan ***Nasr Sûresi'dir***:

"Allah'ın yardımı ve zafer günü geldiği zaman," (Nasr 110:1) — Tefsîr-i İbn Kesîr 110:1.

"Ve insanların Allah'ın dinine akın akın girdiklerini gördüğünde," (Nasr 110:2) — Tefsîr-i İbn Kesîr 110:2.

"Rabbini överek tesbih et ve O'ndan bağışlanma dile. Çünkü O, tövbeleri çok kabul edendir." (Nasr 110:3) — Tefsîr-i İbn Kesîr 110:3.

Bu sûre üç şeyi zikreder: ***Allah'ın yardımı, zafer (fetih) ve insanların akın akın İslâm'a girmesi*** — tam olarak Mekke'nin Fethi'nden sonra olduğu gibi. Emri de kutlama değil, ***tesbih, hamd ve istiğfardır***. İslâm'da zaferin edebi budur.

Ömer b. Hattâb رضى الله عنه bir keresinde kıdemli sahâbîlere bu sûrenin anlamını sordu. Bazıları: "Zafer verildiğinde Allah'a hamd etmek ve bağışlanma dilemekle emrolunduk" dedi. Fakat henüz genç olan İbn Abbas رضى الله عنهما şöyle dedi: ***"Bu, Resûlullah'ın ﷺ kendisine bildirilen ecelidir."*** Ömer: "Ben de ondan senin söylediğinden başkasını bilmiyorum" dedi. (Sahîh-i Buhârî 4970)

Görev tamamlanınca dönüş vakti gelir. Mekke'nin Fethi zaferi ***risaletin tamamlanmak üzere olduğunun işaretiydi*** — ve üç yıldan az bir süre sonra Resûlullah ﷺ vefat etti. Bizim için de her başarı, hayatın bir sonu olduğunu hatırlatır; öyleyse onu tesbih ve istiğfarla karşılayın.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

MEKKE'DE ON DOKUZ GÜN

Resûlullah ﷺ fetihten sonra Mekke'den hemen ayrılmadı. İbn Abbas رضى الله عنهما dedi ki: ***"Peygamber ﷺ Mekke'de on dokuz gün kaldı ve namazları iki rekât (kasr ederek) kıldı."*** (Sahîh-i Buhârî 4298)

Bu süre içinde ***Mekke'nin hayatını yeniden düzenledi***: halkının biatini aldı, onlara dini öğretti, çevredeki putları yıkmak için birlikler gönderdi ve yeni Müslüman olmuş genç bir Kureyşli olan ***Attâb b. Esîd'i*** Mekke valisi, Muâz b. Cebel'i de onlara Kur'an ve hükümleri öğretmek üzere tayin etti (siyer kitaplarına göre). Resûlullah ﷺ Mekke'yi cezalandırmadı; Mekke'yi yeniden ***inşa etti***.

Bu hadis aynı zamanda yolcu namazına dair bir ***fıkıh delilidir***: Resûlullah ﷺ, orada yerleşmeye niyet etmediği için Mekke'de kaldığı süre boyunca namazı kasr etti. Âlimler kişinin namazı ne kadar süre kasr edebileceği konusunda ihtilaf etmiştir; bu hadis o tartışmanın başlıca delillerindendir.

Sonra ***Hevâzin ve Sakîf*** kabilelerinin Müslümanlara saldırmak için büyük bir ordu topladığı haberi geldi. Mekke zaferi ***Huneyn*** vadisinde sınanacaktı. O kıssa Seri 22'de anlatılacaktır.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

KOVULDUĞU GÜN, DÖNDÜĞÜ GÜN

Mekke'nin Fethi'nin ne kadar büyük olduğunu anlamak için Resûlullah'ın ﷺ Mekke'den ***ayrıldığı*** günü ***döndüğü*** günle karşılaştırın:

HİCRET GÜNÜ (1 H)	MEKKE'NİN FETHİ GÜNÜ (8 H)
Gece gizlice çıktı	Gündüz açıkça girdi
Yanında bir sahâbî vardı: Ebû Bekir	Yanında on bin kişi vardı
Başına yüz deve ödül kondu	Eski düşmanlar güvence istemeye geldi
Sevr Mağarası'nda saklandı	Kâbe'nin kapısında durdu
Putlar Kâbe'ye hâkimdi	Putlar Kâbe'nin etrafında yıkıldı
Bilâl Mekke'de işkence görmüştü	Bilâl Kâbe'nin üzerinde ezan okudu
"Allah bizimle beraberdir" (Tevbe 9:40)	"Hak geldi" (İsrâ 17:81)

İki günün ortak bir yanı vardı: ***Allah'a tam tevekkül***. Sevr Mağarası'nda Ebû Bekir'e: "Üzülme, Allah bizimle beraberdir" dedi. Mekke'de ise başı eğik olarak, Fetih Sûresi'ni okuyarak girdi. Darlıkta ümitsizliğe düşmedi; zaferde kendini kaybetmedi.

İki günü yalnızca sekiz yıl ayırıyordu. Bu bize Allah'ın izniyle ***durumların hızla değişebileceğini*** öğretir. Bugün sıkıntıya sabreden kişi, gelecekte kendi "Mekke fethine" şahit olabilir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

İKİNCİ KISMIN KAYNAKLARI

Birinci Kısımda olduğu gibi, İkinci Kısmın kıssası da sahih hadislerle ve siyer kitaplarıyla rivayet edilmiştir. Aşağıdaki tablo ikisini ayırt etmeye yardımcı olur:

OLAY	KAYNAK VE DERECE
Fetih Sûresi'ni okuyarak giriş	Sahîh-i Buhârî 4281
Birlikler, Ensar ve Ebû Süfyân'ın evi	Sahîh-i Müslim 1780
360 put ve Kâbe'nin içindeki resimler	Sahîh-i Buhârî 4287, 4288
Bilâl ile birlikte Kâbe'ye giriş	Sahîh-i Buhârî 4289
Mekke'nin dokunulmazlığına dair hutbe	Sahîh-i Buhârî 104, 1834
Hind ve kadınların biatı	Sahîh-i Buhârî 3825, 4891
Kâbe'nin anahtarının Osman b. Talha'ya verilmesi	Siyer kitapları; senedi tartışmalı
Bilâl'in Kâbe üzerindeki ezanı	Siyer kitapları
"Gidin, hepiniz serbestsiniz"	Siyer rivayeti; zayıf sayılmıştır
İkrime ve Safvân'ın kıssası	Siyer kitapları; el-Muvatta' (mürsel)

Ana çerçeve —barışçıl giriş, güvenlik ilanı, putların yıkılması, Kâbe'nin temizlenmesi, Mekke'nin dokunulmazlığına dair hutbe ve halkının Müslüman olması— ***sahih hadislerle sabittir***. Diğer kıssaları dürüstçe siyer rivayeti olarak aktarıyoruz; çünkü anlamları Resûlullah'ın ﷺ sahih hadislerle sabit olan ahlâkıyla uyumludur.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

FETİH GÜNÜNÜN ARDINDAKİ ÂYETLER

Önceki bölümler, Mekke'nin fethedildiği günle ilgili bazı âyetleri zikretti. Bu bölüm onları bir tabloda toplar; böylece okuyucu Kur'an'ın o olaya nasıl "eşlik ettiğini" görebilir. Ayrıca bağlantısı sahih hadisle sabit olan âyetleri, bağlantısı sadece bazı müfessirlerin görüşü olan âyetlerden ayırıyoruz.

ÂYET	KISA ANLAMI	FETİH GÜNÜYLE BAĞLANTISI	BAĞLANTININ DURUMU
İsrâ 17:81	Hak geldi, batıl yok oldu	Resûlullah'ın ﷺ 360 putu yıkarken okuduğu âyet (8. bölüm)	Sahih hadis — Sahîh-i Buhârî 4287
Sebe' 34:49	Hak geldi; batıl ne bir şey başlatabilir ne de geri getirebilir	Aynı rivayette 17:81 ile birlikte okundu	Sahih hadis — Sahîh-i Buhârî 4287
Nisâ 4:58	Emanetleri ehline verin	Kâbe'nin anahtarının Osman b. Talha'ya iadesi (11. bölüm)	Bazı müfessirlerin görüşü (İbn Kesîr); lafzı geneldir
Hucurât 49:13	En değerliniz en çok takva sahibi olanınızdır	Bilâl'in Kâbe üzerindeki ezanıyla ilişkilendirilir (12. bölüm)	Zayıf bir tefsir rivayeti; anlamı doğrudur
Yûsuf 12:92	Bugün size kınama yok	Resûlullah'ın ﷺ Kureyş'e sözü (13. bölüm)	Siyer kitapları rivayeti
Âl-i İmrân 3:97	Kim oraya girerse güvende olur	Harem'in dokunulmazlığı (15. bölüm)	Âyetin genel anlamı
Mümtehine 60:12	Kadınların biat şartları	Mekkeli kadınların biatı (18. bölüm)	Sahih hadis — Sahîh-i Buhârî 4891
Nasr 110:1–3	Allah'ın yardımı, zafer, insanların akın akın İslâm'a girmesi	Fethin tasviri ve onun ecelinin işareti (25. bölüm)	Sahih hadis — Sahîh-i Buhârî 4970
Hadîd 57:10	Fetihten önce ve sonra fedakârlık edenler bir değildir	İlk neslin derecesi (Seri 20, 31. bölüm)	Âlimlerin çoğunluğunun tefsiri
Tevbe 9:28	Müşrikler bu yıldan sonra Mescid-i Haram'a yaklaşmasın	Harem'in temizlenmesinin hicrî 9. yılda tamamlanması (Seri 27)	Hicrî 9. yılda indi — fetih gününde değil

KUR'AN: SEBE' 34:49

Allah buyurur: De ki: "Hak geldi; artık batıl ne yeniden başlar, ne de geri gelir.

Kaynak: Sebe' 34:49 — Tefsîr-i İbn Kesîr 34:49. Resûlullah ﷺ tarafından fetih günü İsrâ 17:81 ile birlikte okunmuştur (Sahîh-i Buhârî 4287).

Sebe' Sûresi'ndeki bu âyet İsrâ 17:81'in anlamını tamamlar. Hak açıkça gelince batıl sadece yıkılmakla kalmaz — yeniden kalkamaz ve yeni bir şey de ortaya koyamaz. Asırlarca tapılan putlar bir yayın dürtmesiyle yere yıkıldı ve bugüne kadar Kâbe'nin etrafına bir daha dönmedi.

TEFSİR NOTU: BAĞLANTININ DERECESİNİ AYIRT ETMEK

Âyet ile olay arasındaki her bağlantı aynı güçte değildir. 17:81 ve 34:49'un fetih günüyle bağlantısı Sahîh-i Buhârî'de sabittir. 4:58'in Kâbe'nin anahtarıyla bağlantısını İbn Kesîr bazı selef âlimlerinden nakleder; âyetin kendisi ise geneldir. 49:13'ün Bilâl'in ezanıyla bağlantısı da senedi zayıf bir tefsir rivayetinden gelir.

Âlimler şöyle hatırlatır: "İtibar, sebebin hususiliğine değil, lafzın umumiliğinedir." İniş sebebi kesin olmasa da âyetin anlamı herkes için geçerlidir.

DERS

Mekke'nin fethedildiği gün sadece askerî bir olay değildi; Kur'an'ın okunduğu ve uygulandığı bir gündü. Resûlullah ﷺ zafer anında övünme şiirleri değil, âyetler okudu. İlimde dürüstlüğü de öğreniyoruz: âyetlerin bağlantısını, ekleme ya da eksiltme yapmadan derecesine göre aktarmak.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

İSTİSNA EDİLENLER VE AKIBETLERİ

7. bölüm, fetih günündeki genel güvenliğin bazı istisnaları olduğunu kısaca zikretti. Bu bölüm onların isimlerini, istisna edilme sebeplerini ve her birinin akıbetini bir araya getirir. Bu ayrıntıların çoğu siyer kitaplarından gelir; hadisle sabit olanların kaynağı belirtilmiştir.

HADİS: DÖRT ERKEK VE İKİ KADIN

Sa'd b. Ebî Vakkâs رضى الله عنه rivayet eder ki Mekke'nin fethi günü Resûlullah ﷺ dört erkek ve iki kadın dışında insanlara güvenlik verdi. Şunları zikretti: İkrime b. Ebî Cehil, Abdullah b. Hatal, Mikyes b. Subâbe ve Abdullah b. Sa'd b. Ebî Serh. İbn Hatal Kâbe'nin örtüsüne tutunmuş hâlde bulunup öldürüldü; Mikyes çarşıda bulunup öldürüldü; İkrime denize kaçtı; İbn Ebî Serh de Osman b. Affân'ın evine saklandı.

Derece: el-Elbânî'ye göre SAHİH — Sünen-i Nesâî 4067; ayrıca Sünen-i Ebû Dâvûd 2683.

İSİM	İSTİSNA SEBEBİ (KISACA)	AKIBETİ	KAYNAK
Abdullah b. Hatal	Kendisine hizmet eden bir Müslümanı öldürdükten sonra irtidat etti; şarkıcılar tutup hicvettirdiği kişi Resûlullah'tı ﷺ	Kâbe'nin örtüsüne tutunmuşken öldürüldü	Sahîh-i Buhârî 1846; Sünen-i Nesâî 4067
Mikyes b. Subâbe	Kardeşi için diyet aldıktan sonra bir Ensârîyi öldürdü, sonra irtidat etti	Çarşıda öldürüldü	Sünen-i Nesâî 4067; siyer kitapları
İkrime b. Ebî Cehil	En azılı muhaliflerdendi; Handeme'de savaştı	Sahile kaçtı; eşi onu geri getirdi ve Müslüman oldu (19. bölüm)	Sünen-i Nesâî 4067; siyer kitapları
Abdullah b. Sa'd b. Ebî Serh	Vahiy kâtibiyken irtidat edip yalan yaydı	Osman tarafından getirildi; üç kez istendikten sonra biati kabul edildi	Sünen-i Ebû Dâvûd 2683; Sünen-i Nesâî 4067
Huveyris b. Nukayz	Mekke'de Resûlullah'a ﷺ eziyet etti ve hicret ederken kızının bineğini ürküttü	Ali b. Ebî Tâlib tarafından öldürüldü	Siyer kitapları (İbn İshak)
Hebbâr b. Esved	Resûlullah'ın ﷺ kızı Zeyneb'in hicreti sırasında devesini ürküterek çocuğunu düşürmesine sebep oldu	Kaçtı, sonra gelip Müslüman oldu ve affedildi	Siyer kitapları
İbn Hatal'ın iki şarkıcı kadını	Hiciv şiirleri söylediler; hedefleri Resûlullah'tı ﷺ	Biri öldürüldü; diğerine güvence verildi ve Müslüman oldu	Siyer kitapları (isimleri ihtilaflıdır)
Utbe'nin kızı Hind	Bazı siyer listelerinde zikredilir	Gelip biat etti ve Müslüman oldu (17. bölüm)	Sahîh-i Buhârî 3825; siyer kitapları

İSİM	İSTİSNA SEBEBİ (KISACA)	AKIBETİ	KAYNAK
Vahşî b. Harb	Uhud'da Hamza'yı öldürdü	Tâif'e kaçtı; sonra Sakîf heyetiyle gelip Müslüman oldu	Sahîh-i Buhârî 4072

SİYER NOTU: FARKLI LİSTELER

Sa'd b. Ebî Vakkâs'ın hadisi dört erkek ve iki kadın zikreder. İbn İshak ve el-Vâkıdî gibi siyer âlimleri daha uzun bir liste verir — aralarında Huveyris, Hebbâr, Hind ve Sâre (Hâtıb'ın mektubunu taşıyan kadın, Seri 20) vardır. Sayı ve isimler rivayetten rivayete farklıdır. Sahih senetle sabit olan, Sa'd hadisindeki dört isimdir.

İbn Hatal'ı kimin öldürdüğü de ihtilaflıdır: kimi Ebû Berze el-Eslemî, kimi Saîd b. Hureys der. Bu, siyer kitaplarının rivayetidir.

Kaynak: İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye — Mekke'nin Fethi bölümü; İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 1846 ve 4280 No.'lu hadislerin şerhi.

İstisna edilenlerin neredeyse hepsinin tövbe ederek gelince sonunda affedildiğine dikkat edin. Cezalandırılanlar dönmeye fırsat bulamayan ya da dönmek istemeyenlerdi; suçları da ağırdı — adam öldürmek, öldürdükten sonra irtidat etmek ve İslâm'a karşı savaşmak. Genel güvenlik, yirmi yıl boyunca Resûlullah'a ﷺ eziyet etmiş pek çokları dahil binlerce Mekkeliye verildi.

DERS

Büyük af, adaletin bir kenara bırakılması demek değildir. Bir devlet ikisine de muhtaçtır: geniş bir tövbe kapısına ve açık hukuk sınırlarına. En güzeli de, kişi aranan kimseler listesine girmiş olsa bile tövbe kapısının açık kalmasıdır — İkrime, İbn Ebî Serh, Hebbâr ve Vahşî'de olduğu gibi.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

ÜMMÜ HÂNÎ, MAHZÛMLU KADIN VE FETİH GÜNÜNÜN HÜKÜMLERİ

Fetih gününün büyük olayları arasında önemli hükümlere temel olan iki küçük kıssa yaşandı. İkisi de kadınlarla ilgilidir ve ikisi de Sahîh-i Buhârî'de sabittir.

ÜMMÜ HÂNÎ'NİN HİMAYESİ

HADİS: "SENİN HİMAYENE ALDIĞINI BİZ DE HİMAYEMİZE ALDIK"

Ebû Tâlib'in kızı Ümmü Hânî رضي الله عنها anlatır ki Mekke'nin fethi yılı Resûlullah'ın ﷺ yanına gitti ve onu yıkanırken buldu; kızı Fâtıma bir örtüyle onu perdeliyordu. Yıkandıktan sonra tek bir örtüye bürünerek sekiz rekât namaz kıldı. Ümmü Hânî: "Ey Allah'ın Resûlü! Kardeşim (Ali), himayeme aldığım bir adamı — Hübeyre'nin oğlu filancayı— öldüreceğini iddia ediyor" dedi. Resûlullah ﷺ buyurdu ki: "Ey Ümmü Hânî! Senin himayene aldığını biz de himayemize aldık." Ümmü Hânî dedi ki: "Bu kuşluk (duhâ) vaktiydi."

Derece: SAHİH — Sahîh-i Buhârî 357; ayrıca Sahîh-i Buhârî 3171 ve Sahîh-i Müslim 336.

Ümmü Hânî, Resûlullah'ın ﷺ amcası Ebû Tâlib'in kızı, yani amcasının kızı ve Ali b. Ebî Tâlib'in kız kardeşidir. Kocası Hübeyre b. Ebî Vehb, Mahzûmoğulları'ndandı. Himaye ettiği adam kocasının akrabasıydı; İbn Hacer Fethu'l-Bârî'de adına dair birkaç ihtimal zikreder.

Âlimler bu hadisten bazı hükümler çıkarır: bir Müslümanın —erkek ya da kadın— bir düşmana verdiği himaye (eman) geçerlidir ve bütün Müslümanların ona uyması gerekir; bir de kuşluk vaktinde sekiz rekât namaz. Bazı âlimler buna duhâ namazı der; bazıları ise bunun, bir belde fethedildiğinde önderin kılması müstehap olan "fetih namazı" (salâtü'l-feth) olduğu görüşündedir.

MAHZÛMLU HIRSIZ KADIN

HADİS: "FÂTIMA ÇALMIŞ OLSAYDI…"

Urve b. Zübeyr rivayet eder ki Resûlullah ﷺ zamanında, fetih gazvesinde bir kadın hırsızlık yaptı. Kavmi telaşla Üsâme b. Zeyd'e başvurup şefaat etmesini istedi. Üsâme onunla konuşunca Resûlullah'ın ﷺ yüzünün rengi değişti ve şöyle buyurdu: "Allah'ın hadlerinden biri hakkında mı şefaat ediyorsun?" Üsâme: "Benim için bağışlanma dile, ey Allah'ın Resûlü" dedi. Akşam olunca kalkıp hutbe irat etti, Allah'a hamd etti, sonra şöyle buyurdu: "Sizden öncekileri helak eden şuydu: aralarında şerefli biri çaldığında onu bırakırlar, zayıf biri çaldığında ona ceza uygularlardı. Muhammed'in canı elinde olana yemin olsun ki, Muhammed'in kızı Fâtıma çalmış olsaydı, onun elini de keserdim."

Derece: SAHİH — Sahîh-i Buhârî 4304; ayrıca Sahîh-i Müslim 1688.

Kadın, Kureyş'in en şerefli kabilelerinden Mahzûmoğulları'ndandı — Ebû Cehil'in ve Hâlid b. Velîd'in kabilesi. İbn Hacer adının Fâtıma bint Esved olduğunu zikreder. Üsâme, Resûlullah'ın ﷺ çok sevdiği biri olduğu için aracı seçilmişti. Fakat sevgi adaleti satın alamaz. Aynı rivayette kadının güzelce tövbe ettiği ve sonra evlendiği bildirilir; Âişe رضى الله عنها de onun bundan sonra sık sık geldiğini ve ihtiyaçlarını Resûlullah'a ﷺ kendisinin ilettiğini söyler.

Bu kadın neden diğer Mekkeliler gibi affedilmedi? Çünkü genel güvenlik İslâm'dan önce olanları silmişti. Bu hırsızlık ise Mekke fethedildikten sonra, İslâm hukuku altında işlenmiş ve dava yöneticiye ulaşmıştı. Yöneticiye ulaşan hadler şefaatle düşürülemez.

HÜKÜM	FETİH GÜNÜNDEN DELİL	KAYNAK
Müslüman bir kadının verdiği himaye (eman) geçerlidir	Ümmü Hânî'nin kıssası	Sahîh-i Buhârî 357, 3171
Kuşluk vaktinde sekiz rekât namaz / fetih namazı	Resûlullah'ın ﷺ Ümmü Hânî'nin evinde kıldığı namaz	Sahîh-i Buhârî 357; Sahîh-i Müslim 336
Yöneticiye ulaşan hadlerde şefaat yoktur	Mahzûmlu kadın	Sahîh-i Buhârî 4304; Sahîh-i Müslim 1688
Bütün insanların hukuk önünde eşitliği	"Fâtıma çalmış olsaydı…"	Sahîh-i Buhârî 4304
Hac veya umreye niyet etmeyenin Mekke'ye ihramsız girmesi	Resûlullah ﷺ miğferle girdi	Sahîh-i Buhârî 1846 (âlimler ihtilaf etmiştir)
Yerleşmeye niyet etmeyen yolcunun namazı kasr etmesi	Mekke'de on dokuz gün	Sahîh-i Buhârî 4298
O günden sonra Harem'de savaş yasağı	Ertesi günkü hutbe	Sahîh-i Buhârî 104, 1834

FIKIH NOTU: MEKKE'YE İHRAMSIZ GİRMEK

Âlimler, Mekke'ye hac veya umre dışında bir amaçla giren kimse hakkında ihtilaf etmiştir. Şâfiî mezhebi (meşhur görüşe göre), Resûlullah'ın ﷺ miğferle girmesini delil göstererek ona ihramın gerekmediği görüşündedir. Hanefî ve Mâlikî mezhepleri ise mîkatın dışından gelenin ihram giymesinin vacip olduğunu söyler ve Resûlullah'ın ﷺ o günkü durumunu özel bir istisna sayar; çünkü Mekke ona sadece "gündüzün bir saatinde" helal kılınmıştı (Sahîh-i Buhârî 104). Hanefî mezhebinde mîkatı ihramsız geçen kimsenin geri dönüp ihrama girmesi ya da dem (kurban) vermesi gerekir.

Kaynak: İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 1846 No.'lu hadisin şerhi; en-Nevevî, Şerhu Sahîh-i Müslim, 1357 No.'lu hadis.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

DERS

Zafer günü, zulme ve kayırmacılığa kapılmanın en kolay olduğu gündür. Resûlullah ﷺ bunun tersini gösterdi: bir kadının verdiği himaye saygı gördü, soylu bir kadın da hukukun üstünde tutulmadı. Gerçek adalet, kendimize yakın olanı cezalandırmayı ve zayıfın hakkını gözetmeyi göze aldığımızda başlar.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

İKİNCİ KISMIN ŞAHSİYETLERİ

Mekke'nin fethedildiği gün pek çok şahsiyeti içine alır — eski sahâbîler, onun yakınları ve sonradan Müslüman olan düşmanlar. Aşağıdaki tablo, akrabalık ilişkileri dikkatle kontrol edilerek onları özetler.

ŞAHSİYET	KABİLE / YAKINLIK	İKİNCİ KISIMDAKİ ROLÜ	KAYNAK
Üsâme b. Zeyd	Zeyd b. Hârise (Kelb) ile Ümmü Eymen'in oğlu; Ümmü Eymen, dadısıydı Resûlullah'ın ﷺ	Mekke'ye girerken terkiye alındı; Kâbe'ye girdi	Sahîh-i Buhârî 4289
Bilâl b. Rebâh	Habeşli eski köle	Kâbe'ye girdi; Kâbe'nin damında ezan okudu	Sahîh-i Buhârî 4289; siyer kitapları
Osman b. Talha	Abdüddâroğulları (Kureyş); Kâbe'nin hâcibi	Kâbe'yi açtı; anahtar kendisine iade edildi	Sahîh-i Buhârî 4289; siyer kitapları
Şeybe b. Osman	Abdüddâroğulları; Osman b. Talha'nın amcasının oğlu	Soyu (Şeybeoğulları) Kâbe'nin anahtarını bugüne kadar elinde tutar	Siyer kitapları; tarih kitapları
Hâlid b. Velîd	Mahzûmoğulları (Kureyş)	Sağ kanada komuta etti; Handeme'de çarpıştı; Uzzâ'ya ve Cezîme oğullarına gönderildi	Sahîh-i Buhârî 4280, 4339; siyer kitapları
Zübeyr b. Avvâm	Esedoğulları; Abdülmuttalib'in kızı Safiyye'nin oğlu — halasının oğluydu Resûlullah'ın ﷺ	Sol kanada komuta etti; sancağı Hacûn'a dikti	Sahîh-i Buhârî 4280; Sahîh-i Müslim 1780
Ebû Ubeyde b. Cerrâh	Hâris b. Fihr oğulları (Kureyş)	Piyade birliğine komuta etti	Sahîh-i Müslim 1780
Ebû Tâlib'in kızı Ümmü Hânî	Hâşimoğulları; Resûlullah'ın ﷺ amcasının kızı ve Ali'nin kız kardeşi	Kocasının akrabasını himaye etti; evinde sekiz rekât namaz kıldı	Sahîh-i Buhârî 357
Utbe'nin kızı Hind	Abdüşemsoğulları; Ebû Süfyân'ın eşi, Muâviye'nin annesi	Biat edip Müslüman oldu	Sahîh-i Buhârî 3825
İkrime b. Ebî Cehil	Mahzûmoğulları; Ebû Cehil'in oğlu	Kaçtı, sonra Müslüman oldu	Sünen-i Nesâî 4067; siyer kitapları
Ümmü Hakîm bint Hâris b. Hişâm	Mahzûmoğulları; İkrime'nin eşi ve aynı zamanda amcasının kızı (babası Ebû Cehil'in kardeşidir)	Kocası için güvence istedi ve onun peşinden sahile kadar gitti	Siyer kitapları

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

ŞAHSİYET	KABİLE / YAKINLIK	İKİNCİ KISIMDAKİ ROLÜ	KAYNAK
Safvân b. Ümeyye	Cümahoğulları; Ümeyye b. Halef'in oğlu	Kaçtı, mühlet verildi, sonra Huneyn'den sonra Müslüman oldu	Sahîh-i Müslim 2313; siyer kitapları
Umeyr b. Vehb el-Cumahî	Cümahoğulları; Safvân'ın amcasının oğlu	Safvân için güvence istedi	Siyer kitapları
Ebû Kuhâfe (Osman b. Âmir)	Teymoğulları; Ebû Bekir es-Sıddîk'ın babası	Ebû Bekir tarafından getirildi ve Müslüman oldu; saçları boyandı	Sahîh-i Müslim 2102
Abdullah b. Sa'd b. Ebî Serh	Âmir b. Lüey oğulları; Osman b. Affân'ın süt kardeşi	İstisna edildi, sonra Osman tarafından getirildi ve biati kabul edildi	Sünen-i Ebû Dâvûd 2683
Attâb b. Esîd	Ümeyyeoğulları ('Abdüşems)	Henüz gençken Mekke valisi tayin edildi	Siyer kitapları
Amr b. Seleme el-Cermî	Cerm (Kudâa)	Fethi bekleyen kabileleri anlattı; küçükken kavmine imamlık yaptı	Sahîh-i Buhârî 4302

SİYER NOTU: OSMAN B. TALHA'DAN SONRA KÂBE'NİN ANAHTARI

Tarihçiler, Osman b. Talha'nın daha sonra Medine'ye hicret ettiğini ve Kâbe'nin anahtarı işinin amcasının oğlu Şeybe b. Osman b. Ebî Talha'ya geçtiğini zikreder. Şeybe'nin soyu —Şeybeoğulları ya da eş-Şeybî ailesi olarak bilinir— anahtarı bugüne kadar nesilden nesile elinde tutmaktadır.

Kaynak: İbn Hacer, el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe — Osman b. Talha ve Şeybe b. Osman biyografileri; Wikipedia, "Banu Shayba".

DERS

Bu şahsiyetler listesi fetih gününün gerçek yüzünü gösterir: eski bir köle ve eski bir kölenin oğlu Kâbe'nin içinde Resûlullah'ın ﷺ yanında dururken, Kureyş önderlerinin oğulları güvence istemeye geliyordu. İslâm insanları soylarına göre değil takvalarına göre yüceltir — ama mü'min soyları da onurlandırır; nitekim Kâbe'nin anahtarı eskiden beri onu tutan ailede bırakılmıştır.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

KÂBE VE MESCİD-İ HARAM: DÜN VE BUGÜN

Resûlullah'ın ﷺ fetih günü temizlediği Kâbe, Hz. İbrâhim'in عَلَيْهِ السَّلَامُ ilk binası değildi. Bu, peygamberlikten yaklaşık beş yıl önce, Resûlullah ﷺ otuz beş yaşındayken yeniden inşa edilen Kureyş binasıydı. Kendisi de amcası Abbas ile birlikte taş taşımıştı (Sahîh-i Buhârî 1582).

HADİS: İBRÂHİM'İN TEMELLERİ ÜZERİNDE KÂBE

Âişe رضى الله عنها rivayet eder ki Resûlullah ﷺ ona şöyle buyurdu: "Ey Âişe! Kavmin câhiliyeden yeni çıkmış olmasaydı, Kâbe'nin yıkılmasını emreder, dışarıda bırakılan kısmını içine katar, kapısını yer seviyesine indirir ve ona biri doğuda, biri batıda iki kapı yapardım; böylece onu İbrâhim'in temelleri üzerine oturturdum."

Derece: SAHİH — Sahîh-i Buhârî 1586; ayrıca Sahîh-i Buhârî 1583 ve Sahîh-i Müslim 1333.

Bu hadis Resûlullah'ın ﷺ hikmetini gösterir. Fetih günü tam yetkiye sahip olduğu hâlde Kâbe'nin binasını değiştirmedi; çünkü yeni Müslüman olmuş Mekkelilerin kalplerinin kırılmasından endişe etti. Daha büyük bir şeyi —insanların kalbini— korumak için daha mükemmel olanı bırakmayı seçti.

DÖNEM	KÂBE'NİN VE MESCİD-İ HARAM'IN DURUMU	KAYNAK
Peygamberlikten yaklaşık 5 yıl önce	Kureyş Kâbe'yi yeniden inşa etti; masraf yetersizliği yüzünden Hicr'in bir kısmı binanın dışında bırakıldı; kapısı yükseltildi	Sahîh-i Buhârî 1582, 1586
Fetih Günü (8 H)	Putlar ve resimler temizlendi; Kureyş binası korundu; tavaf alanını çevreleyen bir duvar yoktu	Sahîh-i Buhârî 4287, 4288; tarih kitapları
Ömer (yaklaşık 17 H) ve Osman (yaklaşık 26 H) dönemleri	Mescid alanı genişletildi ve alçak bir duvarla çevrildi	Mekke tarih kitapları (el-Ezrakî)
Abdullah b. Zübeyr dönemi (64 H)	Âişe hadisine dayanarak Kâbe, iki kapılı olarak İbrâhim'in temelleri üzerine yeniden inşa edildi	Sahîh-i Müslim 1333
Abdülmelik b. Mervân dönemi (74 H)	Kureyş binası şekline geri döndürüldü; bugüne kadar kalan şekil budur	Sahîh-i Müslim 1333; tarih kitapları
Modern dönem	Mescid-i Haram 1950'lerden itibaren Suudi Arabistan tarafından birkaç kez genişletildi; örtü (kisve) her yıl değiştirilir; anahtar eş-Şeybî ailesinde kalır	Wikipedia, "Great Mosque of Mecca"

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

TARİH NOTU: İMAM MÂLİK VE KÂBE

Tarihçilerin rivayetine göre Halife Hârûnürreşîd (ya da ondan önceki bir halife) Kâbe'yi İbn Zübeyr'in binası şeklinde yeniden inşa etmek istedi. İmam Mâlik, her birinin değiştirmek isteyeceği bir krallar oyuncağı olmasın diye ona bunu yapmamasını tavsiye etti. Bu nasihat kabul edildi.

Kaynak: en-Nevevî, Şerhu Sahîh-i Müslim — 1333 No.'lu hadisin şerhi; İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye. Bu bir tarih kitapları rivayetidir.

Bugün milyonlarca hacı Kâbe'nin etrafında tavaf edip Hicr-i İsmâil'in içinde namaz kıldığında aslında Kâbe'nin içinde namaz kılmaktadır — çünkü Âişe hadisinde açıklandığı gibi Hicr'in bir kısmı Hz. İbrâhim'in عَلَيْهِ السَّلَامُ asıl binasına dahildir.

DERS

Resûlullah ﷺ bize öncelikler fıkhını öğretir: bazen en iyisi, fitneyi önlemek ve birliği korumak için ertelenir.

Bilge bir önder, gücü yetse bile toplumun sevdiği bir şeyi değiştirmekte acele etmez.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

İKİNCİ KISMIN ZAMAN ÇİZELGESİ

Aşağıdaki tablo İkinci Kısmın olaylarını sırasıyla verir. Kesin tarihler siyer âlimleri arasında ihtilaflıdır; burada verilenler meşhur tahminlerdir.

ZAMAN (8 H)	OLAY	KAYNAK
Ramazan'ın 17–20'si civarı	İslâm ordusu Merrüzzahrân'dan Zûtuvâ'ya ilerledi; Resûlullah ﷺ bineğinin üzerinde başını eğdi	Sahîh-i Buhârî 4281; siyer kitapları
Fetih günü sabahı	Dört birlik Mekke'ye dört yönden girdi; güvenlik kapıları ilan edildi	Sahîh-i Müslim 1780; Sahîh-i Buhârî 4280
Fetih günü sabahı	Handeme'de küçük çatışma (Hâlid'in birliği)	Sahîh-i Buhârî 4280; siyer kitapları
Fetih günü	Resûlullah ﷺ miğferle girdi; İbn Hatal öldürüldü	Sahîh-i Buhârî 1846
Fetih günü	Deve üzerinde tavaf; 360 put yıkıldı	Sahîh-i Buhârî 4287
Fetih günü	Kâbe'deki resimler silindi; içinde namaz kıldı	Sahîh-i Buhârî 4288, 4289
Fetih günü	Anahtar Osman b. Talha'ya iade edildi; Bilâl'in ezanı; "bugün size kınama yok"	Siyer kitapları
Fetih günü (kuşluk vakti)	Ümmü Hânî'nin evinde sekiz rekât namaz; himayesi tanındı	Sahîh-i Buhârî 357
Ertesi gün	Harem'in dokunulmazlığına dair hutbe	Sahîh-i Buhârî 104, 1834
Sonraki günler	Erkeklerin ve kadınların biatı; Hind Müslüman oldu	Sahîh-i Buhârî 3825, 4891
Sonraki günler	Mahzûmlu kadının hırsızlığı; "Fâtıma çalmış olsaydı" hutbesi	Sahîh-i Buhârî 4304
Sonraki günler	İkrime ve Safvân döndü; Ebû Kuhâfe Müslüman oldu	Sahîh-i Müslim 2102; siyer kitapları
Ramazan'ın sonu	Uzzâ, Süvâ‘ ve Menât'ı yıkmak için seriyyeler	Siyer kitapları (İbn Sa‘d)
Şevval	Hâlid, Cezîme oğullarına gönderildi; diyeti Ali ödedi	Sahîh-i Buhârî 4339; siyer kitapları
19 gün boyunca	Resûlullah ﷺ namazı kasr etti; Attâb b. Esîd vali tayin edildi	Sahîh-i Buhârî 4298; siyer kitapları
Şevval'in başı	Hevâzin ve Sakîf'in toplandığı haberi; ordu Huneyn'e çıktı (Seri 22)	Siyer kitapları

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

DERS

Üç haftadan kısa bir sürede, yirmi yıl İslâm'a düşmanlık etmiş bir şehir tevhidin merkezine dönüştü. Bu değişim kan dökerek değil, af, adalet ve eğitimle sağlandı. Yeniden inşa, zaferden daha önemlidir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

MEKKE'NİN FETHİ (2) HAKKINDA SIK SORULAN SORULAR

1. RESÛLULLAH ﷺ MEKKE'YE NEDEN İHRAMSIZ GİRDİ?

Çünkü hac ya da umre için değil, şehri fethetmek için girdi ve başında bir miğfer vardı (Sahîh-i Buhârî 1846). Mekke ona sadece "gündüzün bir saatinde" helal kılınmıştı (Sahîh-i Buhârî 104). Âlimler başkalarının Mekke'ye ihramsız girip giremeyeceği konusunda ihtilaf etmiştir; Hanefîlere göre mîkatın dışından gelenin ihramsız girmesi caiz değildir (31. bölüm).

2. MEKKE SAVAŞLA MI, BARIŞLA MI FETHEDİLDİ?

Âlimlerin çoğunluğu —Hanefîler dahil— Mekke'nin zorla (anveten) fethedildiği görüşündedir; çünkü Handeme'de çatışma oldu ve o silahla girdi. İmam Şâfiî ise girişten önce güvenlik ilan edildiği için barışla (sulhen) fethedildiği görüşündedir. Bu ihtilaf Mekke'deki arazi ve evlerin hükmünü etkiler. Kaynak: İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 4280 No.'lu hadisin şerhi.

3. GÜVENLİKTEN KAÇ KİŞİ İSTİSNA EDİLDİ?

Sa'd b. Ebî Vakkâs'ın hadisi dört erkek ve iki kadın zikreder (Sünen-i Nesâî 4067). Siyer kitapları daha uzun bir liste verir. Çoğu sonunda affedildi (30. bölüm).

4. ABDULLAH B. EBÎ SERH İSTİSNA EDİLDİĞİ HÂLDE NEDEN CEZALANDIRILMADI?

Çünkü süt kardeşi Osman b. Affân aracılığıyla tövbe ederek geldi ve Resûlullah ﷺ onun biatini kabul etti (Sünen-i Ebû Dâvûd 2683). Daha sonra Hz. Osman döneminde Mısır valisi oldu ve Kuzey Afrika'nın fethine önderlik etti.

5. MÜSLÜMAN BİR KADIN KÂFİRE HİMAYE VEREBİLİR Mİ?

Verebilir. Resûlullah ﷺ Ümmü Hânî'ye: "Senin himayene aldığını biz de himayemize aldık" buyurdu (Sahîh-i Buhârî 357). Bir Müslümanın verdiği himaye bütün Müslümanları bağlar (Sahîh-i Buhârî 3172).

6. ÜMMÜ HÂNÎ'NİN EVİNDE KILINAN SEKİZ REKÂT NAMAZ NEDİR?

Bazı âlimler kuşluk vaktinde kılındığı için ona duhâ namazı der; bazıları da salâtü'l-feth (fetih namazı) der. İki görüş de bu hadisi delil alır (Sahîh-i Buhârî 357; Sahîh-i Müslim 336).

7. DİĞER MEKKELİLER AFFEDİLDİĞİ HÂLDE MAHZÛMLU KADIN NEDEN CEZALANDIRILDI?

Genel af, İslâm'dan önceki suçları siliyordu. Kadının hırsızlığı fetihten sonra, İslâm hukuku altında işlendi ve dava yöneticiye ulaştı — bu yüzden şefaat yoktur (Sahîh-i Buhârî 4304). Hanefî mezhebinde el kesme cezası için hırsızlık nisabı on dirhemdir.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

8. BUGÜNKÜ KÂBE, FETİH GÜNÜNDEKİ KÂBE İLE AYNI MIDIR?

Şekli, fetih gününde var olan Kureyş binasıyla aynıdır. İbn Zübeyr onu İbrâhim'in temelleri üzerine inşa etmişti; fakat Abdülmelik döneminde Kureyş şekline geri döndürüldü (Sahîh-i Müslim 1333; 33. bölüm).

9. BUGÜN KÂBE'NİN ANAHTARI KİMDEDİR?

Osman b. Talha'nın amcasının oğlu Şeybe b. Osman b. Ebî Talha'nın soyundan gelen eş-Şeybî ailesindedir. Onlar anahtarı Resûlullah ﷺ zamanından beri nesilden nesile ellerinde tutarlar (32. bölüm).

10. NİSÂ 4:58 KÂBE'NİN ANAHTARI SEBEBİYLE Mİ İNDİ?

İbn Kesîr'in naklettiği gibi bazı müfessirler bu görüştedir. Ancak âyetin lafzı geneldir ve bütün emanetler için geçerlidir (29. bölüm).

11. RESÛLULLAH ﷺ NEDEN MEKKE'DE KALMADI?

Çünkü Medine'ye hicret etmişti; Allah için memleketini terk eden muhacir oraya yerleşmek için dönmez. Namazı kasr ederek on dokuz gün kaldı (Sahîh-i Buhârî 4298), sonra Huneyn'e ve Tâif'e çıktı, ardından Medine'ye döndü. Ensar onun Mekke'ye yerleşmesinden endişe etmişti; o da şunu vurgulamıştı: "Hayatım sizin hayatınız, ölümüm sizin ölümünüzdür" (Sahîh-i Müslim 1780; 4. bölüm).

12. MEKKE'NİN FETHİ'NDEN SONRA NE OLDU?

Hevâzin ve Sakîf kabileleri ordu topladı; ardından Huneyn Savaşı, Tâif kuşatması ve Ci'râne'de ganimetlerin taksimi yaşandı. Bu kıssa Seri 22 ve Seri 23'te anlatılmaktadır.

DERS

Bu sorular bize Kur'an'ı, sahih hadisi, siyer kitaplarının rivayetini ve âlimlerin görüşlerini birbirinden ayırt etmeyi hatırlatır. Fetih gününün kıssasının çerçevesi sahih hadislerle sabittir; ayrıntılarını derecelerine göre dürüstçe aktarıyoruz.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

DERSLER VE KAPANIŞ

Mekke'nin Fethi, yirmi bir yıllık mücadelenin doruk noktasıdır. Sadece askerî bir zafer değil, ***bir ahlâk zaferidir***: affın kin üzerinde, tevhidin şirk üzerinde ve tevazunun kibir üzerinde zaferi.

DERS	İKİNCİ KISIMDAN
Zaferde tevazu	Başı eğik, Fetih Sûresi'ni okuyarak
Canları öncelemek	Kolay güvenlik kapıları
Yardım edene vefa	Ensar'a "Hayatım sizin hayatınız"
Saf tevhid	360 put yıkıldı; Kâbe temizlendi
Emaneti ehline vermek	Kâbe'nin anahtarı Osman b. Talha'ya
Takva ile şeref	Bilâl'in Kâbe üzerindeki ezanı
Güçlüyken affetmek	"Bugün size kınama yok"
Kayırmasız adalet	Cezîme oğulları için diyet
Tesbih ve istiğfar	Nasr Sûresi

HAYATIMIZDA MEKKE'NİN FETHİ

Her birimizin içinde bir "Kâbe" vardır — tevhidin evi olması gereken, ama bazen "putlarla" dolan ***kalp***: dünya sevgisi, kin, kibir ve heva. Mekke'nin Fethi bizi o kalbi birer birer temizlemeye ve şöyle demeye çağırır: ***"Hak geldi, batıl yok oldu."***

Allah bize bir başarı verdiğinde Nasr Sûresi'nin öğüdünü unutmayalım: ***tesbih, hamd ve istiğfar***. Gerçek zafer, Allah'a temiz bir kalple dönmektir.

İnşallah **Siyer-i Nebî** serisi ***Seri 22 — Huneyn Savaşı ve Tâif Kuşatması*** ile devam edecektir: o güne kadar İslâm tarihinin en büyük ordusunun kendi sayısına güvendiği için nasıl yenilmenin eşiğine geldiği, Resûlullah'ın ﷺ ve bir avuç sahâbînin sebatı ve imtihandan sonra gelen zafer. Vallahu a'lem.

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

KAYNAKÇA — SERİ 21

KUR'AN VE TEFSİR

Kur'an-ı Kerîm, Osmanlı (Uthmânî) metin ve Diyanet İşleri Başkanlığı meali. quran.com/ms

İbn Kesîr, Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm (Âl-i İmrân 3:97; Nisâ 4:58; Mâide 5:3; Yûsuf 12:92; İsrâ 17:81; Fetih 48:1; Hucurât 49:13; Mümtehine 60:12; Nasr 110). tafsir.app/ibn-katheer/110/1

HADİS

Sahîh-i Buhârî 10, 104, 1834, 1846, 3744, 3825, 4280, 4281, 4287, 4288, 4289, 4298, 4302, 4339, 4891, 4970. sunnah.com/bukhari

Sahîh-i Müslim 1780, 2102, 2313. sunnah.com/muslim

Sünen-i Ebû Dâvûd 2683. sunnah.com/abudawud:2683

SİYER VE ŞERH KİTAPLARI

İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye (İbn İshak'tan rivayet) — Mekke'nin Fethi bölümü.

el-Vâkıdî, el-Meğâzî; İbn Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ; Mâlik, el-Muvatta'.

İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye — Mekke'nin Fethi; İbnü'l-Kayyim, Zâdü'l-Meâd.

İbn Hacer el-Askalânî, Fethu'l-Bârî Şerhu Sahîhi'l-Buhârî — Kitâbü'l-Meğâzî; el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe. en-Nevevî, Şerhu Sahîh-i Müslim.

Safiyyürrahmân el-Mübârekfûrî, er-Rahîku'l-Mahtûm — Mekke'nin Fethi bölümü.

GENEL TARİH

Wikipedia, "Conquest of Mecca". en.wikipedia.org/wiki/Conquest_of_Mecca

Wikipedia, "Kaaba". en.wikipedia.org/wiki/Kaaba

Wikipedia, "Bilal ibn Rabah". en.wikipedia.org/wiki/Bilal_ibn_Rabah

Wikipedia, "Uthman ibn Talha". en.wikipedia.org/wiki/Uthman_ibn_Talha

Wikipedia, "Hind bint Utba". en.wikipedia.org/wiki/Hind_bint_Utba

Wikipedia, "Ikrima ibn Abi Jahl". en.wikipedia.org/wiki/Ikrima_ibn_Abi_Jahl

Wikipedia, "Safwan ibn Umayya". en.wikipedia.org/wiki/Safwan_ibn_Umayya

Wikipedia, "Abu Quhafa". en.wikipedia.org/wiki/Abu_Quhafa

Wikipedia, "Al-Nasr". en.wikipedia.org/wiki/Al-Nasr

EK HADİSLER VE KAYNAKLAR

Sebe' 34:49 (hak geldi). quran.com/34:49

Sünen-i Nesâî 4067 (istisna edilen dört erkek ve iki kadın). sunnah.com/nasai:4067

Sahîh-i Buhârî 357 (Ümmü Hânî ve sekiz rekât namaz). sunnah.com/bukhari:357

Sahîh-i Buhârî 3171 (Ümmü Hânî'nin himayesi). sunnah.com/bukhari:3171

Sahîh-i Buhârî 4304 (hırsızlık yapan Mahzûmlu kadın). sunnah.com/bukhari:4304

Sahîh-i Müslim 1688 (Mahzûmlu kadın). sunnah.com/muslim:1688a

Sahîh-i Buhârî 1586 (İbrâhim'in temelleri üzerinde Kâbe). sunnah.com/bukhari:1586

Sahîh-i Müslim 1333 (İbn Zübeyr'in binası). sunnah.com/muslim:1333a

Wikipedia, "Banu Shayba". en.wikipedia.org/wiki/Banu_Shayba

Wikipedia, "Great Mosque of Mecca". en.wikipedia.org/wiki/Great_Mosque_of_Mecca

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir

DESTEK VE BAĞIŞ

Bu e-kitap Müslümanlar için **tamamen ücretsiz** yayımlanmıştır ve **kesinlikle satılamaz**. Araştırma masraflarına, quranscience.my sitesinin barındırma giderlerine ve yeni e-kitapların yayımına destek olmak için yapılacak bağışlar memnuniyetle karşılanır — ancak **zorunlu değildir**. Allah her bağışı sadaka-i câriye olarak kabul etsin.

BAKARA SÛRESİ 2:261

مَّثَلُ ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمۡوَٰلَهُمۡ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنۢبَتَتۡ سَبۡعَ سَنَابِلَ فِي كُلِّ سُنۢبُلَةٖ مِّاْئَةُ حَبَّةٖۗ وَٱللَّهُ يُضَٰعِفُ لِمَن يَشَآءُۚ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ٢٦١

Mallarını Allah yolunda sarfedenlerin durumu, her başağında yüz tane olmak üzere yedi başak veren tanenin durumu gibidir. Allah dilediğine kat kat verir. Allah'ın lütfü geniştir, O her şeyi bilendir.

Meal: Diyanet İşleri Başkanlığı — quran.com/2:261

SEBE SÛRESİ 34:39

قُلۡ إِنَّ رَبِّي يَبۡسُطُ ٱلرِّزۡقَ لِمَن يَشَآءُ مِنۡ عِبَادِهِۦ وَيَقۡدِرُ لَهُۥۚ وَمَآ أَنفَقۡتُم مِّن شَيۡءٖ فَهُوَ يُخۡلِفُهُۥۖ وَهُوَ خَيۡرُ ٱلرَّٰزِقِينَ ٣٩

De ki: "Doğrusu Rabbim, kullarından dilediğinin rızkını hem genişletir ve hem de ona daraltıp bir ölçüye göre verir; sarfettiğiniz herhangi bir şeyin yerine O daha iyisini koyar, çünkü O rızık verenlerin en hayırlısıdır."

Meal: Diyanet İşleri Başkanlığı — quran.com/34:39

HADİS — SAHÎH-İ MÜSLİM, NO. 2588

حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ، وَقُتَيْبَةُ، وَابْنُ، حُجْرٍ قَالُوا حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ، - وَهُوَ ابْنُ جَعْفَرٍ - عَنِ الْعَلاَءِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ « مَا نَقَصَتْ صَدَقَةٌ مِنْ مَالٍ وَمَا زَادَ اللَّهُ عَبْدًا بِعَفْوٍ إِلاَّ عِزًّا وَمَا تَوَاضَعَ أَحَدٌ لِلَّهِ إِلاَّ رَفَعَهُ اللَّهُ ».

TERCÜME:

Ebû Hüreyre'den رضى الله عنه, Resûlullah'tan ﷺ rivayet edildiğine göre şöyle buyurdu: "Sadaka maldan bir şey eksiltmez. Allah affeden kulun ancak izzetini artırır. Allah için alçakgönüllü olanı da Allah mutlaka yükseltir."

SENED: İmam Müslim'in rivayet zinciri (talebeden hocaya): Yahya b. Ayyub, Qutaibah b. Sa'id ve 'Ali b. Hujr ← Isma'il b. Ja'far ← al-'Ala' b. 'Abdurrahmân ← babası 'Abdurrahmân b. Ya'qub ← Ebû Hüreyre رضى الله عنه .

KAYNAK: İmam Müslim, Sahîh-i Müslim, Kitâbü'l-Birr ve's-Sıla ve'l-Âdâb, affetmeye ve tevazua teşvik bâbı, Hadis No. 2588.

DERECE: SAHİH — Sahîh-i Müslim'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/muslim:2588

HADİS — SAHÎH-İ MÜSLİM, NO. 1631

حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ، وَقُتَيْبَةُ، - يَعْنِي ابْنَ سَعِيد - وَابْنُ حُجْرٍ قَالُوا حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ، - هُوَ ابْنُ جَعْفَرٍ - عَنِ الْعَلاَءِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ « إِذَا مَاتَ الإِنْسَانُ انْقَطَعَ عَنْهُ عَمَلُهُ إِلاَّ مِنْ ثَلاَثَةٍ إِلاَّ مِنْ صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ أَوْ عِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ أَوْ وَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ ».

TERCÜME:

Ebû Hüreyre'den رضى الله عنه rivayet edildiğine göre Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: "İnsan ölünce ameli kesilir; ancak üç şey müstesnadır: sadaka-i câriye, faydalanılan ilim ya da kendisine dua eden salih evlat."

SENED: İmam Müslim'in rivayet zinciri (talebeden hocaya): Yahya b. Ayyub, Qutaibah b. Sa'id ve 'Ali b. Hujr ← Isma'il b. Ja'far ← al-'Ala' b. 'Abdurrahmân ← babası 'Abdurrahmân b. Ya'qub ← Ebû Hüreyre رضى الله عنه .

KAYNAK: İmam Müslim, Sahîh-i Müslim, Kitâbü'l-Vasiyye, insana ölümünden sonra ulaşan sevap bâbı, Hadis No. 1631.

DERECE: SAHİH — Sahîh-i Müslim'de yer alır.

Kaynak: sunnah.com/muslim:1631

CEZÂKUMULLÂHU HAYRAN KESÎRÂ

Bağış yapmak için yukarıdaki QR kodunu (DuitNow) okutun.

Uluslararası bağışçılar: yukarıdaki PayPal QR kodunu okutun ya da şu adresi ziyaret edin: paypal.me/quranscience

© 2026 M / 1448 H Tüm hakları saklıdır Hj Che Alim Hj Che Haron — Müslümanlar için ücretsizdir